

Załącznik
do uchwały nr 23/2023
Rady Ministrów
z dnia 14 lutego 2023 r.

**Program Wieloletni
Narodowy Program
Rozwoju Czytelnictwa 2.0.
na lata 2021–2025**

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	7
II. POWIĄZANIE PROGRAMU Z DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU	10
III. WNIOSKI Z DIAGNOZY: WYZWANIA ROZWOJOWE W ŚWIETLE PRZEPROWADZONYCH ANALIZ	11
Wyzwanie 1: Wspieranie rozwoju czytelnictwa, które warunkuje możliwość kształcenia się przez całe życie, wpływając na dobrostan jednostki i sposób jej funkcjonowania w społeczeństwie.	11
Wyzwanie 2: Zahamowanie spadku liczby czytelników bibliotek publicznych.....	21
Wyzwanie 3: Poprawa atrakcyjności infrastruktury bibliotek publicznych.	39
Wyzwanie 4: Wzmacnianie praktyk czytelniczych dzieci i młodzieży.....	49
Wyzwanie 5: Zmiana stereotypów dotyczących bibliotek i czytelnictwa.	64
IV. ANALIZA SWOT	78
V. CELE I STRUKTURA PROGRAMU	81
Cel główny: Wzmocnienie czytelnictwa w Polsce oraz rozwój bibliotek do 2025 r.	81
Cel szczegółowy 1: Wzmocnienie potencjału bibliotek w środowiskach lokalnych przez wzrost atrakcyjności i dostępności ich zbiorów.	82
Cel szczegółowy 2: Poprawa atrakcyjności bibliotek publicznych, przez inwestycje w ich infrastrukturę.	83
Cel szczegółowy 3: Wzmocnienie potencjału przedszkoli, bibliotek szkolnych i pedagogicznych przez wzrost atrakcyjności ich zbiorów.	83
Cel szczegółowy 4: Rozwijanie funkcjonalności bibliotek publicznych, jako instytucji działających na rzecz włączenia społecznego oraz promocja NPRCz 2.0.....	83
Cele NPRCz z uwzględnieniem aspektów terytorializacji.....	84
Struktura programu.....	90
VI. OPIS PRIORYTETÓW ORAZ KIERUNKÓW INTERWENCJI.....	94
Priorytet 1. Poprawa oferty bibliotek publicznych.....	94
Kierunek interwencji 1.1. Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych.	96
Kierunek interwencji 1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez zintegrowany system zarządzania zasobami bibliotek.....	101
Priorytet 2. Inwestycje w infrastrukturę bibliotek publicznych.....	106
Kierunek interwencji: 2.1.: Infrastruktura bibliotek 2021–2025.....	106
Priorytet 3. Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych i pedagogicznych.	119
Kierunek interwencji: 3.1. Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego.	123
Kierunek interwencji: 3.2. Zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych.	125
Priorytet 4. Program dotacyjny dla bibliotek oraz promocja czytelnictwa.	128
Kierunek interwencji 4.1. BLISKO – Biblioteka Lokalność Inicjatywy Społeczność Kooperacja Oddolność	128

Kierunek interwencji 4.2. Kampania społeczno-informacyjna	137
VII. SYSTEM REALIZACJI NPRCz 2.0.	149
Podmioty zaangażowane w realizację NPRCz 2.0	149
Funkcjonalne poziomy wdrażania NPRCz 2.0	150
Informacja o Operatorach poszczególnych Priorytetów oraz o Jednostce Ewaluacji i Monitoringu Programu	156
Zasady aktualizacji Programu	166
VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	166
Miejsce programu wieloletniego	166
Założenia finansowe przyjęte dla programu wieloletniego	167
Przepływy finansowe	169
Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	169
Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania	170
IX. POMOC PUBLICZNA W NPRCz 2.0.	176
X. SPRAWOZDAWCZOŚĆ, MONITOROWANIE I EWALUACJA	179
Sprawozdawczość, monitorowanie i ewaluacja Programu	179
Sprawozdawczość i monitoring	183
Ewaluacja	198
XI. WYKAZ SKRÓTÓW	200

SPIS TABEL

Tabela 1. Biblioteki publiczne – wypożyczenia na zewnątrz (w liczbie egzemplarzy) w latach 2014–2018.	28
Tabela 2. Liczba książek pobranych przez czytelników bibliotek na własne urządzenia za pośrednictwem jednej z platform zdalnego dostępu w wybranych regionach w latach 2018–2019	30
Tabela 3. Liczba użytkowników, sesji i odsłon na stronie polona.pl (luty–maj 2020 i 2019).32	
Tabela 4. Liczba użytkowników oraz publikacji czytanych za pośrednictwem cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej ACADEMICA w latach 2014–2020.	33
Tabela 5. Wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów, w wynikach cyklicznego badania Biblioteki Narodowej na próbie ogólnopolskiej, w 2017 r. ...	59
Tabela 6. Wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów w wynikach cyklicznego badania BN na próbie ogólnopolskiej w 2018 r.	61
Tabela 7. Schemat terytorializacji przyjęty dla NPRCz 2.0.	86
Tabela 8. Zadania horyzontalne w NPRCz 2.0.	92
Tabela 9. Budżet, przyjęty dla Priorytetu 1, Kierunków interwencji 1.1. oraz 1.2.	95
Tabela 10. Etapy ubiegania się o wsparcie w ramach kierunku 1.1. Zakup i dostęp do nowości wydawniczych	100

Tabela 11. Etapy realizacji zadań w kierunku 1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej poprzez zintegrowany system zarządzania zasobami bibliotek.....	104
Tabela 12. Budżet, przyjęty dla Priorytetu 2, Kierunek interwencji 2.1	108
Tabela 13. Etapy ubiegania się o dofinansowanie w ramach Kierunku interwencji 2.1. Infrastruktura bibliotek 2021–2025.	113
Tabela 14. Standardy obowiązkowe dla projektów w ramach Kierunku interwencji 2.1.	115
Tabela 15. Standardy preferowane dla projektów w ramach Kierunku interwencji 2.1.	115
Tabela 16. Budżet przyjęty dla Priorytetu 3, Kierunków interwencji 3.1. oraz 3.2	120
Tabela 17. Terminy i procedura ubiegania się o dofinansowanie.	127
Tabela 18. Budżet, przyjęty dla Kierunku interwencji 4.1. w Priorytecie 4.	130
Tabela 19. Terminy i procedura ubiegania się o dofinansowanie.	134
Tabela 20. Kryteria oceny wniosków przyjęte dla Kierunku interwencji 4.1.	136
Tabela 21. Budżet, przyjęty dla Kierunku interwencji 4.2. w Priorytecie 4.	138
Tabela 22. Segmentacja grup odbiorców z uwzględnieniem nawyków czytelniczych.....	140
Tabela 23. Planowane pola ekspozycji i struktura działań w ramach kampanii społeczno-informacyjnej.	143
Tabela 24. Tabela finansowa.....	172
Tabela 25. Rozkład środków Programu między Priorytety NPRCz 2.0. (bez uwzględniania środków na obsługę, monitoring i ewaluację).	174
Tabela 26. Procentowy rozkład zaangażowania środków Programu w poszczególnych latach.	175
Tabela 27. Wykaz wskaźników przyjętych dla NPRCz 2.0.....	188
Tabela 28. Dodatkowe informacje i wyjaśnienia dotyczące założeń przyjętych podczas szacowania wartości wskaźnika w latach 2021–2025.	194
Tabela 29. Wykaz monitorowanych wskaźników dla NPRCz 2.0.....	196

SPIS SCHEMATÓW

Schemat 1. Struktura NPRCz 2.0.	90
Schemat 2. Schemat poziomów i powiązań systemu wdrażania NPRCz 2.0.	151
Schemat 3. Schemat organizacyjny dla V poziomu wdrażania NPRCz 2.0.	159
Schemat 4. System sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji.	181

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Średnie wyniki PIAAC osób w wieku 16–65 lat w 23 krajach.	13
Wykres 2. Zależność między wynikami osób w wieku 20–22 lata w PIAAC i wynikami badania PISA 2006.	15
Wykres 3. Profil umiejętności czytania ze zrozumieniem wg wieku i statusu na rynku pracy w Polsce (linia ciągła) i w OECD (linia przerywana).	16

Wykres 4. Czytanie książek w latach 2000–2019.....	19
Wykres 5. Zmiana liczby bibliotek publicznych i ich czytelników.....	25
Wykres 6. Procentowy wzrost (w stosunku do analogicznych okresów ubiegłego roku) wybranych parametrów użytkowania serwisu POLONA w trakcie pandemii.....	31
Wykres 7. Struktura wiekowa czytelników bibliotek publicznych.....	41
Wykres 8. Średnioroczne tempo wzrostu wydatków JST na biblioteki w latach 2014–2018.....	43
Wykres 9. Wydatki JST na biblioteki.....	45
Wykres 10. Czytanie książek przez młodzież w czasie wolnym, poza obowiązkami szkolnymi w 2003, 2010, 2013, 2017 roku, z podziałem na płeć.....	54
Wykres 11. Typy książek czytanych poza szkolnym obowiązkiem przez nastolatków w latach 2003, 2010, 2013, 2017 – wyniki ogólnopolskich badań czytelnictwa młodzieży.....	55
Wykres 12. Komputery w bibliotekach szkolnych.....	57
Wykres 13. Zbiory biblioteczne.....	58
Wykres 14. Wypożyczenia książek z bibliotek szkolnych – porównanie 2017 i 2018.....	62
Wykres 15. Biblioteki publiczne i filie oraz czytelnicy.....	65
Wykres 16. Czytelnicy na 1 000 ludności w podziale na miasta i wieś.....	66
Wykres 17. Struktura ludności a struktura czytelników bibliotek według grup wiekowych oraz w podziale na miasta i wieś w 2018 r.....	67
Wykres 18. Uczestnictwo w kulturze.....	69
Wykres 19. Aktywność czytelnicza według grup wiekowych.....	70
Wykres 20. Aktywność czytelnicza w podziale na miasta i wieś.....	72

SPIS OPISÓW ALTERNATYWNYCH

Opis 1. Wykres 1 Średnie wyniki PIAAC osób w wieku 16–65 lat w 23 krajach (opis alternatywny).....	13
Opis 2. Wykres 2. Zależność między wynikami osób w wieku 20–22 lata w PIAAC i wynikami badania PISA 2006 (opis alternatywny).....	15
Opis 3. Wykres 3: Profil umiejętności czytania ze zrozumieniem według wieku i statusu na rynku pracy w Polsce (linia ciągła) i w OECD (linia przerywana), (opis alternatywny).....	17
Opis 4. Wykres 4. Czytanie książek w latach 2000–2019 (opis alternatywny).....	19
Opis 5. Wykres 5. Zmiana liczby bibliotek publicznych i ich czytelników (opis alternatywny)	25
Opis 6. Wykres 6. Procentowy wzrost (w stosunku do analogicznych okresów ubiegłego roku) wybranych parametrów użytkowania serwisu POLONA w trakcie pandemii (opis alternatywny).....	31
Opis 7. Wykres 7. Struktura wiekowa czytelników bibliotek publicznych (opis alternatywny)	41
Opis 8. Wykres 8. Średnioroczne tempo wzrostu wydatków jednostek samorządu terytorialnego na biblioteki w latach 2014–2018 (opis alternatywny).....	43

Opis 9. Wykres 9. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na biblioteki (opis alternatywny).....	45
Opis 10. Wykres 10. Czytanie książek przez młodzież w czasie wolnym, poza obowiązkami szkolnymi w 2003, 2010, 2013, 2017 roku, z podziałem na płeć (opis alternatywny)	54
Opis 11. Wykres 11. Typy książek czytanych poza szkolnym obowiązkiem przez nastolatków w latach 2003, 2010, 2013, 2017 – wyniki ogólnopolskich badań czytelnictwa młodzieży (opis alternatywny).....	55
Opis 12. Wykres 12. Komputery w bibliotekach szkolnych (opis alternatywny)	57
Opis 13. Wykres 13. Zbiory biblioteczne (opis alternatywny).....	58
Opis 14. Tabela 5. Wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów, w wynikach cyklicznego badania Biblioteki Narodowej na próbie ogólnopolskiej w 2017 roku (opis alternatywny):	60
Opis 15. Tabela 6 Wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów w wynikach cyklicznego badania Biblioteki Narodowej na próbie ogólnopolskiej w 2018 roku (opis alternatywny)	61
Opis 16. Wykres 14. Wypożyczenia książek z bibliotek szkolnych – porównanie 2017 i 2018 (opis alternatywny).....	62
Opis 17. Wykres 15. Biblioteki publiczne i filie oraz czytelnicy (opis alternatywny).....	65
Opis 18. Wykres 16. Czytelnicy na 1 000 ludności w podziale na miasta i wieś (opis alternatywny).....	66
Opis 19. Wykres 17. Struktura ludności a struktura czytelników bibliotek według grup wiekowych oraz w podziale na miasta i wieś w 2018 roku (opis alternatywny).....	67
Opis 20. Wykres 18. Uczestnictwo w kulturze (opis alternatywny).....	69
Opis 21. Wykres 19. Aktywność czytelnicza według grup wiekowych (opis alternatywny)..	70
Opis 22. Wykres 20. Aktywność czytelnicza w podziale na miasta i wieś (opis alternatywny)	72
Opis 23. Schemat 1. Struktura Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. (opis alternatywny).....	90
Opis 24. Schemat 2. Schemat poziomów i powiązań systemu wdrażania Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. (opis alternatywny)	152
Opis 25. Schemat 3. Schemat organizacyjny dla poziomu V wdrażania Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. (opis alternatywny)	159
Opis 26. Schemat 4. System sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji (opis alternatywny).....	182

I. WSTĘP

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025 (dalej NPRCz 2.0) jest programem wieloletnim, w rozumieniu art. 136 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1634, z późn. zm.) i jednocześnie programem rozwoju, zgodnie z postanowieniami art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 225).

Rolą programu wieloletniego jest tworzenie warunków dla rozwoju czytelnictwa Polaków (niezależnie od ich wieku, miejsca zamieszkania czy wykształcenia), również przez zapewnienie środków finansowych na realizację określonych przedsięwzięć i inicjatyw. Realizacja tego zamierzenia będzie opierać się na działaniach skierowanych do bibliotek publicznych oraz bibliotek szkolnych i pedagogicznych, postrzeganych *en bloc* jako instytucjonalna agenda państwa gwarantująca każdemu obywatelowi równy i demokratyczny dostęp do wiedzy i uczestnictwa w kulturze książki.

Środki programu wieloletniego nie mogą zastąpić jednak zaangażowania (również finansowego) jednostek samorządu terytorialnego, które są organizatorami¹⁾ bibliotek publicznych i pedagogicznych, a jako organy prowadzące placówki wychowania przedszkolnego i szkoły, także bibliotek szkolnych²⁾. Środki z budżetu państwa są zatem uzupełnieniem wydatków ponoszonych przez jednostkę samorządu terytorialnego (dalej JST), zgodnie z zasadą pomocniczości, wyrażoną w preambule oraz w art. 163 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.³⁾

Dane Głównego Urzędu Statystycznego (dalej GUS) potwierdzają zaangażowanie JST w finansowanie tych podmiotów – średnioroczne tempo wydatków JST na biblioteki publiczne, w latach 2014–2018 wyniosło 5,5% i było wyższe (o 1 pp.) od średniorocznego tempa wydatków JST ogółem na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w tym samym okresie⁴⁾. Jednak biblioteki publiczne, szkolne i pedagogiczne (podobnie jak pozostałe instytucje kultury) wymagają cyklicznie ponawianych nakładów finansowych, tak w postaci środków na zakup nowości wydawniczych, jak i nakładów inwestycyjnych. Wdrażanie NPRCz 2.0. ma służyć realizacji tych zadań, jednocześnie program będzie wspierać lepsze dostosowanie sposobu świadczenia usług przez biblioteki do potrzeb społeczności lokalnych.

W zdecydowanej większości państw Europy są wdrażane polityki proczytelnicze bądź programy publiczne dedykowane tej aktywności⁵⁾. Wśród nich można wymienić m.in.: plany

¹⁾ Por. art. 8 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).

²⁾ Por. art. 22aj ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230) oraz art. 22 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.

³⁾ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. poz. 483, z późn. zm.) uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r..

⁴⁾ A. Czekaj, A. Kowacka, Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018, s. 15, Kraków 2019 r., materiał opracowany przez Urząd Statystyczny w Krakowie, Ośrodek Statystyki Kultury na podstawie art. 13 ust. 6 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 459, z późn. zm.).

⁵⁾ Opracowanie BN, prezentacja przedstawiona w MKiDN w dniu 25.07.2019 r.

promocji czytania (przyjęte np. w Hiszpanii⁶⁾, w Portugalii⁷⁾, na Litwie⁸⁾ i w Austrii⁹⁾), plany rozwoju bibliotek (przyjęte np. w Czechach¹⁰⁾, w Irlandii¹¹⁾) oraz plany horyzontalne, ujmujące czytelnictwo wśród innych kompetencji kluczowych (np. przyjęta w Norwegii¹²⁾ *Narodowa Strategia na rzecz Języka, Czytania i Pisania* czy też przyjęty w Holandii¹³⁾ *Program Rozwoju Umiejętności Czytania i Pisania*). Powszechność działań podejmowanych w zakresie czytelnictwa wynika z niekwestionowanej zgody na temat roli i znaczenia języków regionalnych oraz narodowych, jako istotnych komponentów budujących tożsamość jednostki. W zasadach przewodnich *Planu prac Unii Europejskiej w dziedzinie kultury na lata 2019–2022* wskazano, iż „różnorodność kulturowa i językowa jest jednym z kluczowych atutów Unii Europejskiej (dalej UE), a jej ochrona i promowanie zajmują centralne miejsce w polityce kulturalnej na szczeblu europejskim”¹⁴⁾. Czytelnictwo jest jednak aktywnością odzwierciedlającą osobiste nawyki i upodobania, kształtowane w długim okresie, które – podobnie, jak kapitał społeczny – w dużym stopniu współzależą od doświadczeń zdobywanych w relacjach między członkami rodziny, przyjaciółmi i znajomymi oraz kompetencjami nabywanymi w toku edukacji¹⁵⁾. Nie jest zatem możliwa radykalna i szybka zmiana postaw w tym zakresie¹⁶⁾.

Wspieranie rozwoju czytelnictwa w Polsce jest działaniem na rzecz dobra wspólnego, co potwierdzają inicjatywy podejmowane na szczeblach lokalnych i regionalnych. Odnosząc powyższą tezę do polityk publicznych, należy wskazać, iż potwierdzeniem determinacji, w procesie wdrażania przyjętych założeń, są wydatki dedykowane realizacji określonych zadań. Z tego względu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej MKiDN)¹⁷⁾ na podstawie decyzji prof. dr. hab. Piotra Glińskiego, Wiceprezesa Rady Ministrów oraz ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (dalej Ministra

⁶⁾ Plan de Fomento de la Lectura, przyjęty w Hiszpanii na lata 2017–2020: <https://fomentodelalectura.culturaydeporte.gob.es/el-plan.html> (dostęp z dnia 12.09.2019 r.).

⁷⁾ Plano Nacional de Leitura, przyjęty w Portugalii na lata 2017–2027 r.: <http://pnl2027.gov.pt/np4EN/file/38/framework.pdf> (dostęp z dnia 12.09.2019 r.).

⁸⁾ Skaitymo skatinimo 2019–2024 metų programa: <http://www.skaitymometai.lt/index.php?-1320599079> (dostęp z dnia 12.09.2019 r.).

⁹⁾ Österreichischer Rahmenleseplan, ramowy plan na rzecz czytelnictwa przyjęty w Austrii w 2016 r.: <https://www.leseplan.at/Home/Willkommen> (dostęp z dnia 12.09.2019 r.).

¹⁰⁾ Koncepcje rozvoje knihoven ČR na léta 2017–2020: <http://ukr.knihovna.cz/koncepcje-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/> (dostęp z dnia 12.09.2019 r.).

¹¹⁾ Public Library Strategy 2018–2022: <https://www.gov.ie/en/publication/720f68-public-library-strategy-2018-2022/> (dostęp z dnia 12.09.2019 r.).

¹²⁾ The National Strategy for Language, Reading and Writing 2016–2019: <https://lesesenteret.uis.no/category.php?categoryID=20303> (dostęp z dnia 12.09.2019 r.).

¹³⁾ Tell Mee Met Taal (przyjęty w 2016 r.): <https://www.telmeemettaal.nl/> (dostęp z dnia 12.09.2019 r.).

¹⁴⁾ Dz. Urz. UE.C 460 z 21.12.2018, s. 1. 12–25, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018XG1221%2801%29> s. C 460/13.

¹⁵⁾ „Stan czytelnictwa w Polsce w 2015 r.”, raport Biblioteki Narodowej 2016 r., ISBN: 978-83-7009-645-8, s. 5.

¹⁶⁾ *Skoro czyta ten, kto lubi, a lubi czytać, ten kto czyta, to znaczy, że nic zewnętrznego wobec naszego świata upodobań nas do czytania nie zmusza. Ani praca, ani szkoła, ani poczucie obywatelskiej czy kulturalnej powinności. Liczy się tylko to, czy coś lubimy. A to oznacza, że społeczny wpływ na nasze czytelnictwo mają tylko te kręgi, w których kształtują się nasze upodobania.* por. Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 r., raport Biblioteki Narodowej 2018 r., ISBN: 978-83-7009-767-7, s. 35.

¹⁷⁾ Obecnie urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest MKiDN utworzone rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 października 2021 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. poz. 1931).

KiDN)¹⁸⁾, we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki (dalej MEiN) oraz przy istotnym zaangażowaniu Biblioteki Narodowej (dalej BN), Instytutu Książki (dalej IK) i Narodowego Centrum Kultury (dalej NCK), został przygotowany NPRCz 2.0. W latach 2021–2025 łączna wartość zaangażowanych środków z budżetu państwa na realizację NPRCz 2.0. wyniesie 635 mln zł. Kwota ta jest o 180 mln zł wyższa od środków z budżetu państwa zaangażowanych w realizację programu w latach 2016–2020.

Prezentowany NPRCz 2.0. został opracowany na kolejnych pięć lat (tj. na lata 2021–2025), tym samym zadania w nim wskazane nie wyczerpują katalogu zagadnień związanych z polityką czytelnictwa państwa, które mogą być realizowane również w ramach innych przedsięwzięć, podejmowanych w tym samym okresie albo w terminie późniejszym.

Wśród punktów odniesienia, leżących u podstaw proponowanego zakresu programu wieloletniego na lata 2021–2025, uwzględniono: wnioski Operatorów Priorytetów Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016–2020 (dalej NPRCz), w tym przedkładane podsumowania i ewaluacje, rekomendacje z raportów i badań dotyczących czytelnictwa, jak również zalecenia pokontrolne Najwyższej Izby Kontroli (dalej NIK)¹⁹⁾.

Zgodnie z powyższym w kolejnej edycji programu założono kontynuację dotychczas realizowanych działań, tj. zakupy nowości do bibliotek oraz inwestycje w infrastrukturę (z wprowadzeniem pewnych modyfikacji i uzupełnień), jak i zaprojektowano działania nowe, ujęte w formie odrębnego priorytetu, związane z promocją czytelnictwa oraz aktywnościami skierowanymi do bibliotekarzy i bibliotek.

Dodatkowo w założeniach dotyczących budżetu programu wieloletniego uwzględniono w szerszym niż dotychczas zakresie ewaluację zadań NPRCz 2.0., zgodnie z wymogami wprowadzonymi ustawą z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1378, z późn. zm.).

Rozwiązania przyjęte w Programie (m.in. możliwość finansowania przez biblioteki zdalnego dostępu do nowości wydawniczych) uwzględniają także kwestie związane z wystąpieniem od dnia 20 marca 2020 r. (por. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii – Dz. U. z 2022 r. poz. 340²⁰⁾) na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii wywołanego zakażeniami wirusem SARS-CoV-2. Założenia przyjęte w NPRCz 2.0. uwzględniają również fakt, iż wznowienie od dnia 4 maja 2020 r. działalności bibliotek (na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii – Dz. U. poz. 792, z późn. zm.) nie oznaczały ich pełnego otwarcia²¹⁾.

¹⁸⁾ Obecnie działem administracji rządowej – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego kieruje Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 października 2021 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. poz. 1951).

¹⁹⁾ Raport NIK z 2016 r. Nr ewid. 218/2015/P/15/028/KNO z kontroli pt. „Rozwój czytelnictwa w Polsce”.

²⁰⁾ Niniejsze rozporządzenie zostało uchylone z dniem 16 maja 2022 r. rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 12 maja 2022 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 1027).

²¹⁾ Wytyczne dla funkcjonowania bibliotek w nowym reżimie sanitarnym wydała BN. Komunikat jest dostępny na stronie BN, w zakładce: [https://www.bn.org.pl/w-bibliotece/3961-rekomendacje-biblioteki-narodowej-dla-](https://www.bn.org.pl/w-bibliotece/3961-rekomendacje-biblioteki-narodowej-dla)

Podstawę prawną w zakresie możliwości realizowania zadań przypisanych do poszczególnych Priorytetów i Kierunków interwencji NPRCz 2.0. stanowi odpowiednio: ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194), przy uwzględnieniu zasad planowania i wykonania budżetu państwa, określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz art. 90u ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230).

II. POWIĄZANIE PROGRAMU Z DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU

Odwołując się do powinności państwa wobec każdego z obywateli, realizacja programu na rzecz rozwoju czytelnictwa w Polsce stanowi wypełnienie postanowień art. 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., który mówi o stwarzaniu warunków dla upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Na poziomie operacyjnym program jest zgodny z określonym w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju systemem zarządzania rozwojem Polski, który opiera się na zhierarchizowanej grupie dokumentów planistycznych, spośród których kluczową jest strategia średniookresowa²²⁾ oraz powiązane z nią strategie rozwoju²³⁾. Ich instrumentami wykonawczymi są z kolei programy rozwoju i programy wieloletnie.

Obecnie podstawowym dokumentem planistycznym państwa jest *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 – z perspektywą do 2030 r.* (dalej SOR)²⁴⁾, w której wśród kluczowych inicjatyw przyczyniających się do wzmacniania kapitału ludzkiego i kapitału społecznego w Polsce wskazano działania podejmowane na rzecz rozwoju czytelnictwa. Szeroko rozumiane zadania w tym obszarze zostały także ujęte wśród projektów strategicznych SOR²⁵⁾.

Realizacja NPRCz 2.0. przyczynia się tym samym do osiągnięcia celów SOR. Jednocześnie program ten jest instrumentem wykonawczym *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030* (dalej SRKS 2030)²⁶⁾. W diagnozie tej strategii wskazano, iż rozwój czytelnictwa może stanowić jeden z istotnych katalizatorów wzrostu kapitału społecznego w Polsce (którego niewystarczający poziom wpływa na spójność społeczną oraz gotowość do angażowania się na rzecz dobra wspólnego).

bibliotek-po-zniesieniu-zakazu-prowadzenia-dzialalnosci-bibliotecznej.html (dostęp z dnia 14.09.2020). Na dzień 14 kwietnia 2021 r. obowiązywało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 marca 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 512, z późn. zm.). Niniejsze rozporządzenie zostało zastąpione przez rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 marca 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. poz. 679, z późn. zm.).

²²⁾ Art. 9 pkt 2 oraz art. 12a wymienionej ustawy,

por. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001295> (dostęp z dnia 10.03.2020 r.)

²³⁾ art. 9 pkt 3 oraz art. 14.

²⁴⁾ SOR została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

(M.P. poz. 260).

²⁵⁾ *Ibidem*, s.217.

²⁶⁾ SRKS 2030 została przyjęta uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030” (M.P. poz. 1060).

Wzmacnianie czytelnictwa wymaga jednak nakładów finansowych i zwiększenia liczby nowoczesnych bibliotek publicznych, przyjaznych użytkownikom oraz dysponujących atrakcyjnym księgozbiorem²⁷⁾.

W odniesieniu do kontekstu europejskiego program na rzecz rozwoju czytelnictwa w Polsce jest zgodny z Konkluzjami Rady Unii Europejskiej, w sprawie planu prac w dziedzinie kultury na lata 2019–2022²⁸⁾. W dokumencie tym wskazano jednoznacznie, iż „Różnorodność kulturowa i językowa jest jednym z kluczowych atutów Unii Europejskiej, a jej ochrona i promowanie zajmują centralne miejsce w polityce kulturalnej na szczeblu europejskim”²⁹⁾. Podobne zalecenia zawarto w Konkluzjach Rady Unii Europejskiej, w sprawie planu prac w dziedzinie kultury na lata 2015–2018³⁰⁾. W dokumencie tym bezpośrednio wyrażono potrzebę wzmacniania czytelnictwa w państwach członkowskich UE, jako aktywności na rzecz upowszechniania wiedzy, zwiększania kreatywności, wspierania dostępu do kultury oraz zwiększania świadomości tożsamości europejskiej, z uwzględnieniem zarówno książek elektronicznych, jak i książek drukowanych. Wzmacnianie czytelnictwa można uznać tym samym za jeden ze stałych priorytetów w obszarze kultury.

Jednocześnie w konkluzjach Rady Unii Europejskiej na lata 2019–2022 podkreślono także potrzebę dostosowania sposobu funkcjonowania instytucji kultury do zmieniających się oczekiwań odbiorców, wraz z postępującym procesem starzenia się społeczeństw Europy oraz w związku z procesami migracji³¹⁾. Wskazano, iż dostęp do kultury i uczestnictwo w życiu kulturalnym sprzyja emancypacji jednostek, pozytywnie wpływa na poziom świadomości demokratycznej i spójności społecznej oraz wzmacnia zaangażowanie obywatelskie. Za konieczne uznano zróżnicowanie działań instytucji kultury, z uwzględnieniem odrębnych potrzeb m.in. młodzieży, osób starszych oraz z niepełnosprawnościami, czy też osób żyjących w ubóstwie. Powyższe rekomendacje i zalecenia także zostały uwzględnione w działaniach NPRCz 2.0.

III. WNIOSKI Z DIAGNOZY: WYZWANIA ROZWOJOWE W ŚWIETLE PRZEPROWADZONYCH ANALIZ

Wyzwanie 1: Wspieranie rozwoju czytelnictwa, które warunkuje możliwość kształcenia się przez całe życie, wpływając na dobrostan jednostki i sposób jej funkcjonowania w społeczeństwie

W zaleceniu Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie³²⁾ wskazano umiejętność czytania ze zrozumieniem,

²⁷⁾ SRKS 2030, s. 25.

²⁸⁾ Dz. Urz. UE.C 460 z 21.12.2018, s. 12–25,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018XG1221%2801%29>

²⁹⁾ *Ibidem*, ZAŁĄCZNIK I, punkt I. ZASADY PRZEWODNIE.

³⁰⁾ Dz. Urz. UE.C 463, 23.12.2014, p. 4–14,

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2014.463.01.0004.01.ENG

³¹⁾ Priorytet B. „Spójność i dobrostan” Dz. Urz. UE.C 460 z 21.12.2018, s. 12–25,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018XG1221%2801%29>

(dostęp z dnia 10.01.2020 r.).

³²⁾ Dz. Urz. UE.C.2018.189.1,

jako jedną z ośmiu umiejętności³³⁾, które warunkują aktywny udział w życiu społecznym oraz determinują sposób radzenia sobie ze zmianami na rynku pracy. Ujęcie tej kompetencji w dokumencie Rady odzwierciedla z kolei wnioski z analizy danych, monitorowanych w UE.

Jedną z istotnych zmiennych jest informacja na temat „odsetka dorosłych w wieku 16–65 lat, mających problemy w czytaniu ze zrozumieniem”. **W Polsce problem ten dotyczy aż 19% osób dorosłych³⁴⁾, podczas gdy średnia dla państw Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (dalej OECD) wynosi 16,4%³⁵⁾.**

Wskazuje się, iż osoby mające trudności w czytaniu potrafią analizować jedynie nieskomplikowane teksty, odnajdywać podstawowe fakty lub wyciągać proste wnioski. Nie są jednak w stanie zapoznać się z dłuższymi lub bardziej złożonymi treściami oraz nie umieją przeprowadzić ich pełnej interpretacji. Brak wskazanej kompetencji nie tylko utrudnia znalezienie i utrzymanie pracy, ale także zwiększa ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego, ogranicza też możliwości uczestnictwa w życiu kulturalnym i politycznym, ogranicza możliwość uczenia się przez całe życie i rozwój osobisty³⁶⁾.

por. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC
(dostęp z dnia 10.01.2020 r.).

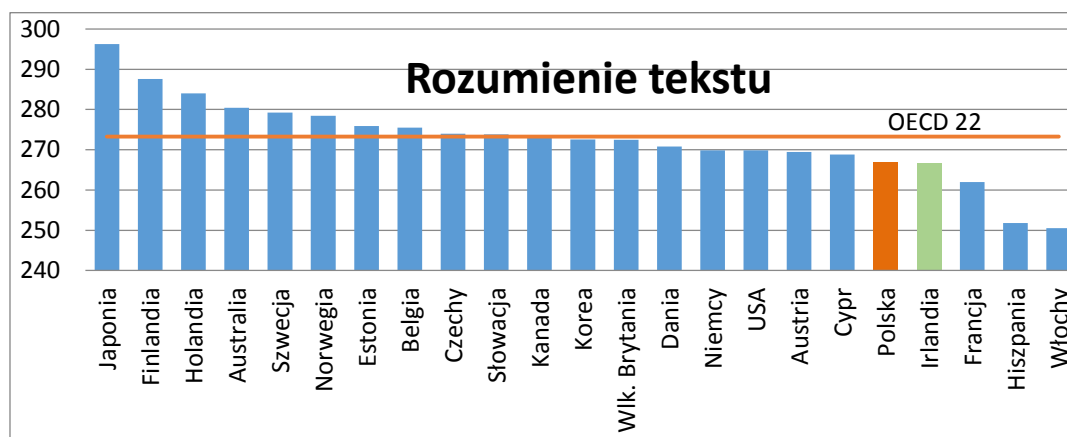
³³⁾ W zaleceniu Rady Unii Europejskiej wskazano następującą definicję kompetencji kluczowych: „Kompetencje kluczowe to te kompetencje, których wszyscy potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, zatrudnienia, włączenia społecznego, zrównoważonego stylu życia, udanego życia w pokojowych społeczeństwach, kierowania życiem w sposób prozdrowotny i aktywnego obywatelstwa. Rozwijają się one w perspektywie uczenia się przez całe życie, począwszy od wczesnego dzieciństwa przez całe dorosłe życie, za pomocą uczenia się formalnego, pozaformalnego i nieformalnego, we wszystkich kontekstach, w tym w rodzinie, szkole, miejscu pracy, sąsiedztwie i innych społecznościach”.

³⁴⁾ „Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC)”, raport Instytutu Badań Edukacyjnych, pod redakcją merytoryczną dr Mai Rynkos, Warszawa 2013 r., s. 53 <http://eduentuzjasci.pl/uide/110-badanie/194-miedzynarodowe-badanie-kompetencji-osob-doroslych-piaac.html>
(dostęp z dnia 10.01.2020 r.).

³⁵⁾ „Literacy in Europe: Facts and Figures.”, ELINET, 2015 r., s. 2.

³⁶⁾ *Ibidem*.

Wykres 1. Średnie wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (dalej PIAAC) osób w wieku 16–65 lat w 23 krajach

Pionowa skala na wykresie „Średnie wyniki PIAAC osób w wieku 16–65 lat w 23 krajach” odzwierciedla skalę umowną od 0 do 500 punktów, przyjętą w badaniu PIAAC, gdzie wartości od 0 do 226 punktów odpowiadały poziomowi „poniżej 1” oraz „1” (definiowanym jako poziomy odzwierciedlające trudności w czytaniu ze zrozumieniem). Z kolei ponadprzeciętne umiejętności w tym zakresie (tj. poziomy 4 i 5) odpowiadały na skali punktom od 326 do 500. Źródło: *Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC)*, raport IBE, Warszawa 2013 r., s. 45.

Opis 1 Wykres 1 Średnie wyniki PIAAC osób w wieku 16–65 lat w 23 krajach (opis alternatywny)

Wykres przedstawia średnie wyniki międzynarodowego badania kompetencji osób dorosłych (PIAAC), w wieku 16–65 lat, w kolejności krajów, dla których te wyniki są najwyższe.

Średnie wyniki rozumienia tekstu dla poszczególnych krajów, na wykresie zostały zaprezentowane na pionowej skali z następującymi przedziałami punktacji: 240–250, 250–260, 260–270, 270–280, 280–290, 290–300.

Prezentowane dane odzwierciedlają przedstawioną na wykresie skalę umowną od 0 do 500 punktów, przyjętą w badaniu PIAAC, gdzie wartości od 0 do 226 punktów odpowiadały poziomowi „poniżej 1” oraz „1” (definiowanym jako poziomy odzwierciedlające trudności w czytaniu ze zrozumieniem). Z kolei ponadprzeciętne umiejętności w tym zakresie (tj. poziomy 4 i 5) odpowiadały na skali punktom od 326 do 500. Na wykresie Polska jest oznaczona kolorem czerwonym (wynik 268 punktów).

W przedziale wyników 290–300 punktów znajduje się wyłącznie Japonia (osiągając blisko 300 punktów).

W przedziale wyników 280–290 znajdują się kolejno: Finlandia (osiągając blisko 290 punktów), Holandia (ponad 280 punktów) i Australia (na poziomie 280 punktów).

W przedziale wyników 270–280 znajdują się kolejno: Szwecja i Norwegia (osiągając blisko 280 punktów), Estonia i Belgia (powyżej 275 punktów), Czechy, Słowacja, Kanada i średnia dla krajów OECD (między 270–275 punktów), Korea, Wielka Brytania i Dania (powyżej 270 punktów), a także Niemcy, USA i Austria (na poziomie 270 punktów).

W przedziale wyników 260–270 znajdują się kolejno: Cypr (osiągając blisko 270 punktów), Polska (wynik 268 punktów), Irlandia (wynik zbliżony do Polski) i Francja (między 260–265 punktów).

W przedziale wyników 250–260 znajdują się kolejno: Hiszpania (między 250–255 punktów) i Włochy (na poziomie 250 punktów).

Źródło: Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych, raport IBE, Warszawa 2013, str. 45.

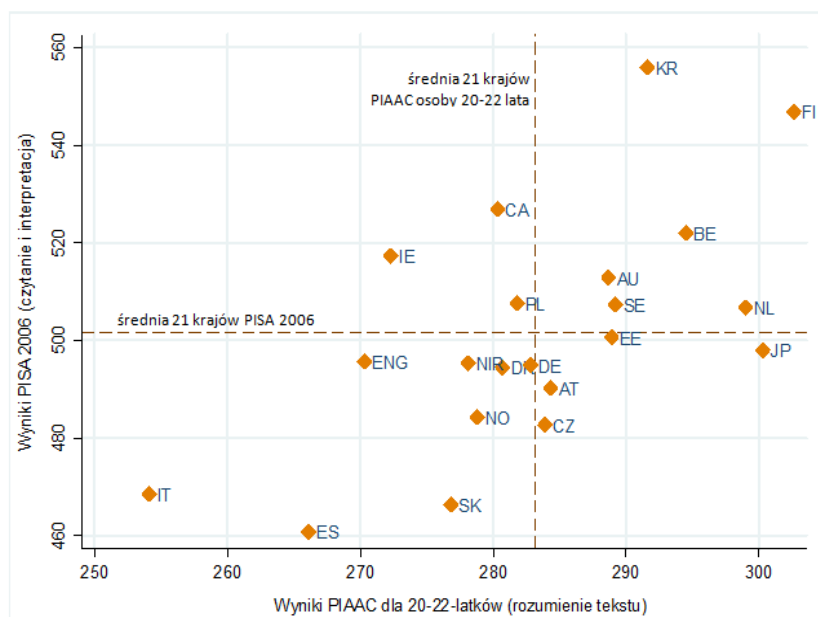
Zagrożenie płynące z tego faktu potwierdza wskaźnik dotyczący „udziału dorosłych w kształceniu ustawicznym (w wieku 25–64 lata)”, który jest wykorzystywany w porównaniach międzynarodowych. Udział dorosłych Polaków w kształceniu ustawicznym utrzymuje się znacząco poniżej średniej UE. W 2014 r. oraz w 2017 r. wynosił on 4%, podczas gdy średnia w krajach UE wyniosła odpowiednio 10,8% w 2014 r. oraz 10,9% w 2017 r.³⁷⁾

Konieczność podjęcia działań w zakresie poprawy umiejętności czytania ze zrozumieniem wśród osób dorosłych wynika również z następujących porównań:

1. Oceny wyników uzyskiwanych w badaniu Międzynarodowego badania kompetencji 15-latków (dalej PISA) i w badaniu kompetencji dorosłych PIAAC, w przypadku których wskazano: „Polska, wraz z Irlandią i Kanadą, należy do grupy krajów, które, biorąc pod uwagę wyniki uzyskane w badaniu PISA, mogłyby osiągnąć wyższe wyniki w PIAAC. Kraje słabsze w PISA, ale wypadające stosunkowo dobrze w PIAAC, to m.in. kraje z dobrze rozwiniętymi systemami kształcenia zawodowego i większymi inwestycjami w kształcenie i szkolenie ze strony przedsiębiorstw (Austria, Czechy)”.

³⁷⁾ *Monitor edukacji i kształcenia 2018 Polska*, publikacja Dyrekcji Generalnej Komisji Europejskiej ds. edukacji, młodzieży, sportu i kultury, Urząd Publikacji UE 2018 r., s. 1.

Wykres 2. Zależność między wynikami osób w wieku 20–22 lata w PIAAC i wynikami badania PISA 2006

Źródło: *Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC)”, raport IBE, Warszawa 2013 r., s. 77.*

Opis 2 Wykres 2. Zależność między wynikami osób w wieku 20–22 lata w PIAAC i wynikami badania PISA 2006 (opis alternatywny)

Wykres przedstawia układ współrzędnych, którego oś poziomą stanowi skala wyników PIAAC w przedziale wartości 250–300, a oś pionową stanowi skala wyników PISA 2006 w przedziale wartości 460–560. PIAAC zostało przeprowadzone w latach 2011–2012. Wykres obrazuje korelację między wynikami 21-latków w badaniu PISA (tu PISA 2006) a wynikami tej samej kohorty w PIAAC (tu kohorty 21-latków będących w wieku 15 lat w 2006 r.).

Na podstawie średnich wyników osiągniętych w poszczególnych krajach w badaniach PIAAC i PISA 2006, na wykresie zostały naniesione punkty odpowiadające wartościom współrzędnych dla poszczególnych krajów. Punkty tworzą mapę pokazującą różnice zależności wyników PIAAC i PISA 2006. Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

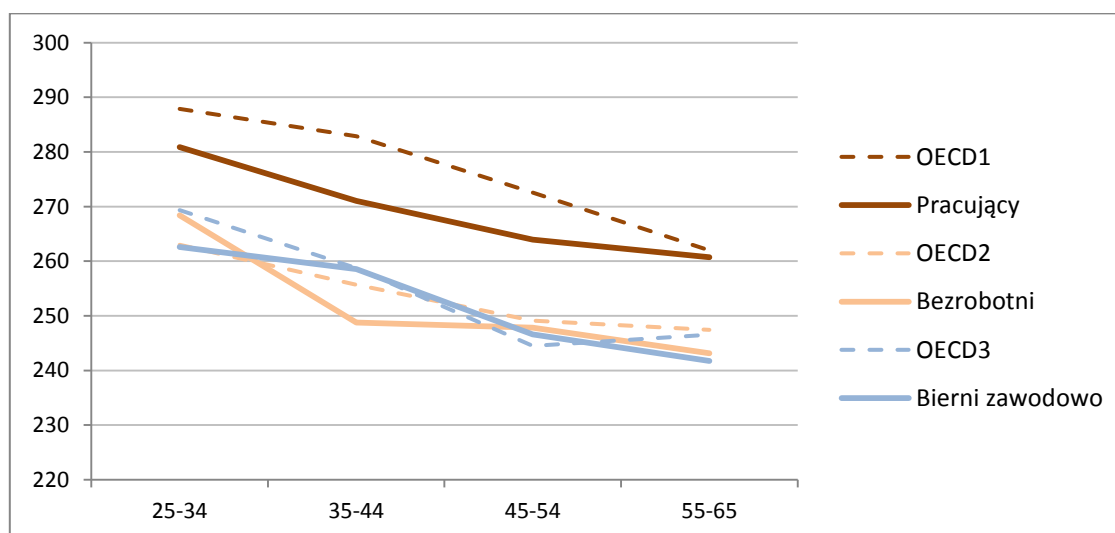
Kraj	PIAAC	PISA 2006
Australia	288,7	512,9
Austria	284,3	490,2
Kanada	280,3	527
Czechy	283,9	482,7
Dania	280,7	494,5
Estonia	288,9	500,7
Finlandia	302,6	546,9
Niemcy	282,8	494,9
Irlandia	272,3	517,3

Włochy	254,1	468,5
Japonia	300,3	498
Korea	291,6	556
Holandia	299	506,7
Norwegia	278,8	484,3
Polska	281,8	507,6
Słowacja	276,8	466,3
Hiszpania	266,1	460,8
Szwecja	289,2	507,3
Belgia	294,5	522
Anglia	270,3	495,6
Irlandia	278,1	495,3
Płn.		

Źródło: Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC), raport IBE, Warszawa 2013, str. 77.

- Oceny kompetencji związanych z czytaniem ze zrozumieniem w kontekście szans na rynku pracy. Najwyższy poziom rozumienia tekstu w Polsce, ale i w większości krajów objętych badaniem PIAAC, występuje w grupie wiekowej ok. 30 lat. Następnie, wraz z upływem czasu od zakończenia edukacji, kompetencje te ulegają osłabieniu, utrudniając aktywność zawodową.

Wykres 3. Profil umiejętności czytania ze zrozumieniem wg wieku i statusu na rynku pracy w Polsce (linia ciągła) i w OECD (linia przerywana)

Źródło: Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC)”, raport IBE, Warszawa 2013 r., s. 81.

Opis 3 Wykres 3: Profil umiejętności czytania ze zrozumieniem według wieku i statusu na rynku pracy w Polsce (linia ciągła) i w OECD (linia przerywana), (opis alternatywny)

Wykres przedstawia porównanie profili umiejętności według wieku i statusu na rynku pracy w Polsce i krajach OECD. Na skali pionowej oznaczono punktację 220–300, a na skali poziomej następujące grupy wiekowe: 25–34 lata, 35–44 lata, 45–54 lata, 55–65 lat. Dane dla trzech grup o zróżnicowanym statusie na rynku pracy – pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo – pokazują na wykresie 3 linie ciągłe (dla Polski) i 3 linie przerywane (dla OECD). Dane przedstawione na wykresie prezentują poniższe dwie tabele z wynikami dotyczącymi rozumienia tekstu i rozumowania matematycznego.

Rozumienie tekstu

	25–34 lata	35–44 lata	45–54 lata	55–65 lat
Pracujący (OECD)	288	283	273	262
Pracujący (Polska)	281	271	264	261
Bezrobotni (OECD)	263	256	249	247
Bezrobotni (Polska)	268	249	248	243
Bierni zawodowo (OECD)	269	259	244	247
Bierni zawodowo (Polska)	263	259	247	242

Źródło: Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC), raport IBE, Warszawa 2013, str. 81.

W krótkim okresie wzmacnianie kompetencji Polaków w zakresie czytania ze zrozumieniem nie wpłynie bezpośrednio na poprawę sytuacji na rynku pracy. Pośrednio jednak, przez wpływ na wzmacnianie kapitałów społecznego i ludzkiego, będzie oddziaływało pozytywnie na to zagadnienie. Wskazany związek między wysoką aktywnością czytelniczą a zaangażowaniem w sprawy społeczne jest odrębną kwestią, podnoszoną w raportach i opracowaniach³⁸⁾: „Zaobserwowano bowiem istotny statystycznie związek pomiędzy udziałem badanych w ostatnich wyborach oraz przekazywaniem przez nich 1% podatku na organizacje pożytku publicznego a lekturą. Zarówno »wyborcy« (41,6%), jak i »darczyńcy« (46,6%) deklarowali kontakt z książką częściej niż pozostałe osoby”³⁹⁾. W publikacji European Literacy Policy Network (dalej ELINET) wskazano dodatkowo związek pomiędzy umiejętnością czytania ze zrozumieniem a kapitałem społecznym – wyrażanym przez zaufanie do innych, wolontariat czy poczucie wpływu na procesy polityczne⁴⁰⁾. Niskie kompetencje związane z czytaniem ze zrozumieniem wyrażały się zdecydowanie niższymi deklaracjami we wskazanych zakresach. Obserwacje te zostały potwierdzone również w badaniach psychologów i kognitywistów –

³⁸⁾ „Kierunki i formy transformacji czytelnictwa w Polsce – analiza i kontynuacja, 2015 r.”. Raport końcowy z drugiej edycji badania Polskiej Izby Książki dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Obserwatorium Kultury, Warszawa 2015 r.

³⁹⁾ *Ibidem*, s. 44.

⁴⁰⁾ „Literacy in Europe: Facts and Figures”, ELINET, 2015 r. s. 4.

czytanie, zwłaszcza tekstów literackich, rozwija zdolność rozumienia cudzych odczuć i stanów emocjonalnych, zwiększając tym samym poziom empatii⁴¹⁾ i wrażliwości społecznej⁴²⁾.

W ujęciu międzypokoleniowym kształtowanie nawyków czytelnictwa powinno przyczynić się także do wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, niezależnie od ich miejsca zamieszkania czy pochodzenia. Kluczowa w tym zakresie jest transmisja wzorów zachowań między pokoleniami, zgodnie, z którą „postawa i zwyczaje rodziców w zakresie czytania i pisania wywierają ogromny wpływ na rozwój tych umiejętności u dzieci (...)”⁴³⁾. Badania porównawcze, przeprowadzone w krajach OECD, potwierdziły iż wychowanie dzieci w środowisku, w którym książki zajmują należne im miejsce, owocuje lepszymi wynikami w nauce, zaś w dorosłym życiu większymi osiągnięciami, wyższą pozycją zawodową⁴⁴⁾ oraz dochodem⁴⁵⁾. Związek dostępności książek w domu rodzinnym z lepszymi wynikami w nauce zaobserwowano we wszystkich badanych krajach, bez względu na ich ustrój polityczny czy poziom rozwoju⁴⁶⁾. Szczególnie ważne w tym kontekście jest wzmacnianie kompetencji współczesnych dorosłych, również w zakresie wspierania dzieci w procesie zdobywania umiejętności czytania ze zrozumieniem⁴⁷⁾.

Zasadność prowadzenia zdywersyfikowanych (przestrzennie i rodzajowo) działań na rzecz wspierania rozwoju czytelnictwa w Polsce potwierdzają także wieloletnie badania Biblioteki Narodowej⁴⁸⁾, z których wynika zahamowanie spadku czytelnictwa książek w populacji osób powyżej 15. roku życia i ustabilizowanie się globalnego odsetka czytelników książek na poziomie 37%⁴⁹⁾, a nawet lekki wzrost w 2019 r. do poziomu 39%.⁵⁰⁾

⁴¹⁾ Por. Djikic, M., Oatley, K., & Moldoveanu, M. C. (2013). Reading other minds: Effects of literature on empathy, *Scientific Study of Literature*, 3(1), 28–47. Por. także wcześniejszy artykuł Kidd, D., Ongis, M., Castano, E. (2016). On literary fiction and its effects on theory of mind, *Scientific Study of Literature* 6. 42–58.

⁴²⁾ *Modele strukturalne zbudowane na podstawie wyników Badania czytelnictwa Biblioteki Narodowej również potwierdziły pozytywny związek między czytaniem książek a indeksem wrażliwości społecznej i poczuciem sensu życia w oraz negatywny z orientacją materialistyczną. Por. Stan czytelnictwa w Polsce w 2016 roku*, Narodowa, Warszawa 2017, s.23-24.

⁴³⁾ „Co piąty Europejczyk ma trudności z czytaniem”, raport Unijnej grupy ekspertów wysokiego szczebla ds. umiejętności czytania i pisania, Urząd Publikacji UE 2012 r., s. 30.

⁴⁴⁾ Sikora J, Evans MDR, Kelley J.(2019) „Scholarly culture: How books in adolescence enhance adult literacy, numeracy and technology skills in 31 societies”, *Social Science Research*, vol.77, January 2019, s. 1–15.

⁴⁵⁾ G. Brunello, G.Weber, Ch. Weiss, (2012) *Books Are Forever: Early Life Conditions, Education and Lifetime Income*, IZA Discussion Paper No. 6386 February 2012.

⁴⁶⁾ M. D. R. Evans, Jonathan Kelley, Joanna Sikora, Scholarly Culture and Academic Performance in 42 Nations, *Social Forces*, Volume 92, Issue 4, June 2014, Pages 1573–1605.

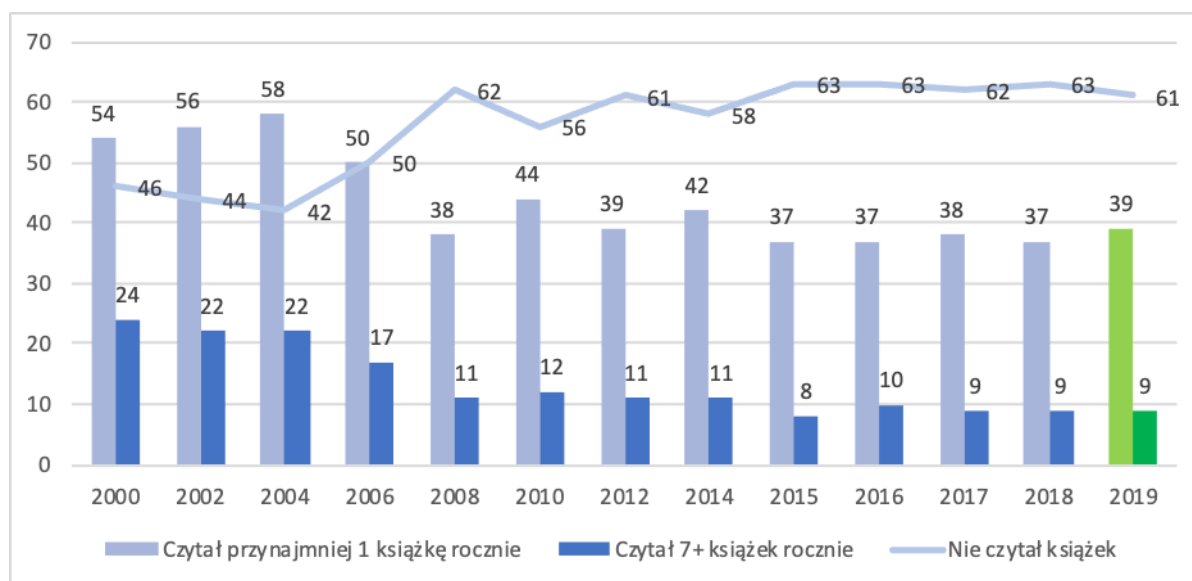
⁴⁷⁾ Z jednoznacznie determinującym znaczeniem wczesnej socjalizacji czytelniczej (w rodzinie albo w pierwszym etapie edukacji szkolnej) polemizuje Pani Izabela Koryś, wskazując możliwość skutecznego treningu czytelniczego również w wieku dorosłym. por. I. Koryś, *Moda na bieganie a moda na czytanie, post scriptum do najnowszego raportu czytelnictwa Biblioteki Narodowej* w: „Bibliotekarz” 10/2018 s. 4–8.

⁴⁸⁾ „Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku”, raport BN, Warszawa 2018 r. por. <https://www.bn.org.pl/tag-czytelnictwo> (dostęp z dnia 25.09.2019 r.).

⁴⁹⁾ Stan czytelnictwa w Polsce w 2019 roku. por. <https://www.bn.org.pl/raporty-bn/stan-czytelnictwa-w-polsce> (dostęp z dnia 21.09.2020 r.).

⁵⁰⁾ Stan czytelnictwa w Polsce w 2019 roku. Wstępne wyniki - komunikat BN z dnia 24 marca 2020 r., <https://www.bn.org.pl/download/document/1587585168.pdf> (dostęp z dnia 29.09.2020 r.).

Wykres 4. Czytanie książek w latach 2000–2019

Źródło: Stan czytelnictwa w 2018 r., komunikat Biblioteki Narodowej z dn. 24 marca 2020 r. <https://www.bn.org.pl/download/document/1587585168.pdf>

Opis 4 Wykres 4. Czytanie książek w latach 2000–2019 (opis alternatywny)

Wykres przedstawia wyniki badań czytelnictwa pokazujące udział w społeczeństwie polskim osób, które w określonych latach deklarowały: czytanie przynajmniej jednej książki rocznie, czytanie 7 lub więcej książek rocznie oraz tych, które deklarowały nieczytanie książek. Dane przedstawione na wykresie, z podziałem na lata, prezentuje poniższa tabela.

Rok	Czytał przynajmniej jedną książkę rocznie	Czytał 7 lub więcej książek rocznie	Nie czytał książek
2000	54%	24%	46%
2002	56%	22%	44%
2004	58%	22%	42%
2006	50%	17%	50%
2008	38%	11%	62%
2010	44%	12%	56%
2012	39%	11%	61%
2014	42%	11%	58%
2015	37%	8%	63%
2016	37%	10%	63%
2017	38%	9%	62%
2018	37%	9%	63%
2019	39%	9%	61%

Źródło: Stan czytelnictwa w Polsce w 2019 roku. Wstępne wyniki – komunikat Biblioteki Narodowej z dnia 24 marca 2020 roku, <https://www.bn.org.pl/download/document/1587585168.pdf>

W 2019 r. pojawiły się pierwsze przesłanki wskazujące na zahamowanie dotychczasowej tendencji spadkowej oraz potwierdzającej skuteczność przyjętych w NPRCz⁵¹⁾ kierunków interwencji. W danych GUS za 2019 r.⁵²⁾ zaobserwowano zarówno wzrost liczby użytkowników bibliotek publicznych (z 7 246 148 w 2018 r. do 7 310 020), wzrost liczby czytelników (z 5 953 120 w 2018 r. do 5 983 725) oraz wzrost liczby wypożyczonych książek (z 101 829 571 w 2018 r. do 102 695 130). Oznacza to, że wieloletnie inwestycje ponoszone zarówno na zakup nowości, jak też na modernizację i poprawę infrastruktury bibliotek publicznych zaczęły przynosić rezultaty.

Zmiany w strukturze wieku czytelników wypożyczających książki z bibliotek publicznych zaobserwowane między 2014 a 2019 rokiem wskazują, że zwiększył się udział grupy najmłodszej (do 12 r.ż.) oraz najstarszej (pow. 60 r.ż.). W przypadku najmłodszej grupy należy traktować to jako zjawisko pozytywne i przejaw rosnącej świadomości rodziców i opiekunów, którzy przyprowadzają dzieci do bibliotek publicznych (małe dzieci z reguły przychodzą do bibliotek pod opieką osób dorosłych). Zmniejszenie udziału czytelników w wieku 13–15, 16–19 (spójne z wynikami badań czytelnictwa na próbie ogólnopolskiej Biblioteki Narodowej) może być dowodem na poprawę oferty bibliotek szkolnych dofinansowanych w ramach 3 priorytetu NPRCz – młodzież szkolna znajdując potrzebne im książki w bibliotekach szkolnych, rzadziej korzysta z bibliotek publicznych. Wzrost udziału osób wieku poprodukcyjnym (40–64 oraz 60+) dowodzi tego, że oferta bibliotek (zarówno pod względem księgozbioru, jak i wydarzeń, spotkań, klubów itp.) odpowiada potrzebom i oczekiwaniom tej grupy czytelników.

Aktualne dane wskazują również na międzypokoleniowe zmniejszanie się różnic w zasięgu i intensywności czytania książek między osobami zamieszkałymi na wsiach i w najmniejszych miastach oraz średnich i dużych ośrodkach miejskich. Proces ten, określany w raportach Biblioteki Narodowej jako demokratyzacja praktyk czytelniczych, oznacza, że przy odpowiednim wsparciu możliwe jest – zgodnie ze strategią odpowiedzialnego oraz społecznie i terytorialnie zrównoważonego rozwoju – zniwelowanie powiązanych z czynnikami geograficznymi i terytorialnymi barier w dostępie do wiedzy i uczestnictwa w kulturze książki. Instytucjonalną agendą Państwa gwarantującą każdemu obywatelowi równy i demokratyczny dostęp do wiedzy i uczestnictwa w kulturze książki jest sieć bibliotek publicznych.

Oprócz danych zarejestrowanych w bibliotekach publicznych kolejnym potwierdzeniem tego, że w 2019 r. udało się zahamować spadek czytelnictwa są wspomniane już wyniki badania czytelnictwa Biblioteki Narodowej⁵³⁾. Ponieważ jest to badanie prowadzone na próbie ogólnopolskiej, obejmuje ono reprezentatywny przekrój społeczeństwa (ze względów regulacji etycznych w prowadzeniu badań społecznych, badaniem są objęte osoby od 15. roku życia) w tym osoby, które nie korzystają z bibliotek lub korzystają jednocześnie z kilku (itp. z biblioteki

⁵¹⁾ „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa” ustanowionym uchwałą nr 180/2015 Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. (wraz z jej późniejszymi nowelizacjami), por. <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/legislacja/programy-wieloletnie/program-wieloletni-bdquonarodowy-program-rozwoju-czytelnictwardquo.php> (dostęp z dnia 24.11.2020 r.).

⁵²⁾ „Kultura w 2019 roku”, raport GUS, Warszawa 2019 r., por. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2019-roku,2,17.html> (dostęp z dnia 24.11.2020 r.).

⁵³⁾ Stan czytelnictwa w Polsce w 2019 r. por. <https://www.bn.org.pl/raporty-bn/stan-czytelnictwa-w-polsce> (dostęp z dnia 24.11.2020 r.).

szkolnej i publicznej – w statystykach GUS nie ma możliwości, aby zidentyfikować czytelników korzystających z więcej niż jednego typu bibliotek). W 2019 r. zaobserwowano wzrost w grupie respondentów deklarujących przeczytanie co najmniej 1 książki w ciągu roku (39% w odniesieniu do 37% w 2015 r. przed uruchomieniem NPRCz na lata 2016–2020).

Rosnąca popularność książek w formatach cyfrowych – zarówno e-booków, jak i audiobooków – oznaczała w 2019 r. konieczność zmiany dotychczasowego sposobu pytania o źródła książek i wydzielenie e-booków i audiobooków od tradycyjnych książek papierowych. Istotnym ustaleniem płynącym z tego badania jest to, że biblioteki są istotnym źródłem pozyskiwania książek. Wśród 39% respondentów, którzy w 2019 r. czytali jakieś książki papierowe – 27% czytało przynajmniej jedną książkę z biblioteki (w tym 19% z biblioteki publicznej). Pod względem średniej liczby książek przeczytanych z danego źródła biblioteki są bardziej efektywne niż pozostałe źródła książek – takie jak zakup, pożyczenie książki od członków rodziny lub znajomych czy otrzymanie książki w prezencie. Oznacza to, że jeśli więcej ludzi pożycza książki od znajomych (35%), niż z biblioteki publicznej (19%), to przeciętny czytelnik korzystający z biblioteki publicznej pozyskuje z w ten sposób więcej książek w skali roku (2,3 książki z biblioteki publicznej w porównaniu z 1,8 książki pożyczonej od znajomych).

Popularność książek oraz innych utworów chronionych prawem autorskim w postaci niematerialnej (takich jak e-booki, pliki w formacie pdf, audiobooki, pliki dźwiękowe) jest wciąż znacznie mniejsza, niż tradycyjnych książek papierowych. Oferta bibliotek publicznych, z których część włączyła e-booki – zarówno na nośnikach fizycznych, jak i w formie kodów dostępu do platform komercyjnych (IBUK, LEGIMI) jest legalną i bezpłatną alternatywą dla e-booków pozyskiwanych z obiegu nieformalnego. Z tego względu zakup usługi dostępu do komercyjnych platform e-booków został włączony do zadań NPRCz 2.0.

Wyzwanie 2: Zahamowanie spadku liczby czytelników bibliotek publicznych

2a. Rola i funkcjonowanie bibliotek publicznych a konieczność aktualizacji księgozbiorów i zakupu nowości wydawniczych

Jak podkreślają autorzy specjalnego raportu dla francuskiego ministerstwa kultury „biblioteki to nie tylko miejsca dla książek, ale również miejsca do życia”⁵⁴⁾. Dotyczy to zarówno poszczególnych czytelników korzystających z lokalnych placówek bibliotecznych, jak całych społeczności i wspólnot lokalnych⁵⁵⁾, których członkowie mogą się w bibliotekach spotykać i poznawać⁵⁶⁾, a także dzielić swoją wiedzę i doświadczeniem. W bibliotekach mogą się również angażować⁵⁷⁾ nie tylko w dyskusje o książkach, lecz także sprawy lokalnych

⁵⁴⁾ „Ils sont des lieux du livre, mais aussi, et tellement, des lieux du vivre” (s. 9) – E. Orsenna, N. Corbin, *Voyage aux pays des bibliothèques. Lire aujourd'hui, lire demain*, Février 2018, Ministère de la Culture République Française, N° 2017-35.

⁵⁵⁾ R.Scott, *The Role of Public Libraries in Community Building*, „Public Library Quarterly”, 2011, 30:3, 191–227.

⁵⁶⁾ B. Płucienniczak, *Biblioteka jako miejsce spotkania z „Innym”*, w: *Czas przemian – czas wyzwań. Rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka*, (red.) J. Jasiewicz i E.B. Zybert, Warszawa 2014, s. 177–184.

⁵⁷⁾ T. L. Willingham, *Libraries as Civic Agents*, „Public Library Quarterly”, (2008) 27:2, 97–110.

społeczności oraz jednoczyć⁵⁸⁾, pomnażając w ten sposób zasoby kapitału społecznego⁵⁹⁾. Sprawa z pozoru tak błaha – jak konieczność dbania o książkę wypożyczoną z biblioteki i przestrzegania jej terminowego zwrotu – zdaniem Jakuba Wygnańskiego socjologa oraz eksperta od organizacji pozarządowych i ekonomii społecznej, uczy przestrzegania reguł i szacunku do wspólnych dóbr (w tym wypadku książek) współdzielonych z innymi członkami lokalnej społeczności⁶⁰⁾.

W systemie demokratycznym fundamentalną funkcją bibliotek jest wyrównywanie szans w dostępie do wiedzy oraz wyjściowych nierówności edukacyjnych i kulturowych (np. w przypadku imigrantów), co jest warunkiem podejmowania świadomych wyborów politycznych oraz wypełniania roli aktywnego obywatela⁶¹⁾. W literaturze podkreśla się znaczenie bibliotek jako „trzeciego miejsca” (czyli nieformalnej przestrzeni poza miejscem zamieszkania i miejscem pracy, w których ludzie socjalizują się⁶²⁾ z pozostałymi członkami swoich lokalnych społeczności, relaksują lub oddają rozrywe)⁶³⁾, „lokalnego archiwum społeczności”⁶⁴⁾, czy „wielosemiotycznego medium komunikacji społecznej”⁶⁵⁾.

W potocznym odbiorze biblioteka jest i pozostaje przede wszystkim miejscem udostępniania i wypożyczania książek. Z biblioteki jako miejsca do pracy i nauki korzystają wąskie grupy zaawansowanych użytkowników – np. licealiści uczący się do egzaminów maturalnych w czytelniach bibliotek naukowych lub studenci korzystający z osobnych pomieszczeń do wspólnej pracy w bibliotekach akademickich⁶⁶⁾. Dla większości użytkowników podstawowym powodem odwiedzin w lokalnych bibliotekach publicznych jest wypożyczenie (lub zwrot)

⁵⁸⁾ F. Pazderski, *Biblioteka publiczna jako przestrzeń nieformalnej edukacji obywatelskiej i kształtowania wspólnotowych postaw*, w: *Czas przemian – czas wyzwań. Rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka*, (red.) J. Jasiewicz i E.B. Zybert, Warszawa 2014, s. 144–176.

⁵⁹⁾ Por. C.A. Jonson, *How do libraries create social capital? An analysis of interactions between library staff and patrons*, „Library & Information Science Research” 2012, vol. 34 s. 52-62 ; A. Varheim, S. Steinmo, E. Ide, *Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital*, „Journal of Documentation” 2008, vol. 64, nr 6, s. 877–892.

⁶⁰⁾ *Po co Polakom biblioteki. Raport po trzech latach działania Programu Rozwoju Bibliotek*, Warszawa 2012, s. 61.

⁶¹⁾ J. Palfrey, *BiblioTECH. Why libraries matter more than ever in the age of Google*, New York 2015 s.19; J.H. Billington, *The modern Library and global democracy*, w: *The meaning of the library: a cultural history*, ed. By A. Crawford, Princeton, Oxford 2015.

⁶²⁾ B. Budyńska, *Biblioteki publiczne z ofertą dla cudzoziemców*, „Bibliotekarz” 2016 nr 9, s. 9-14; J. Wojciechowski, *Zbliżają się goście*, „Bibliotekarz” 2016, nr 1, s. 4-6.

⁶³⁾ Koncept „trzeciego miejsca” rozwinął Ray Oldenburg (por. R. Oldenburg, (1999), *The Great Good Place – Cafe’s, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons and Other Hangouts at the Heart of the Community*, Marlowe and Company, New York) a w odniesieniu do bibliotek zastosowali go minSusan E. Montgomery i Jonathan Miller (2011) *The Third Place: The Library as Collaborative and Community Space in a Time of Fiscal Restraint*, „College & Undergraduate Libraries”, 18:2-3, 228-238, DOI: 10.1080/10691316.2011.577683.

⁶⁴⁾ K. Ziętał, „Wstęp”, [w:] K. Ziętał (red.), *Archiwistyka społeczna, Ośrodek KARTA*, Warszawa 2012.

⁶⁵⁾ J. Wojciechowski, *Bibliotekarstwo. Kontynuacje i zmiany*. Kraków: Wydawnictwo UJ 2001, s 101.

⁶⁶⁾ Por. I. Koryś, *Teraźniejszość i przyszłość bibliotek. Co wyobrażenia dotyczące przyszłości mówią o współczesnych bibliotekach oraz ich potencjalnych użytkownikach?*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 2018, tom XLIX, s. 217–240.

książek dla siebie lub pozostałych członków rodziny⁶⁷⁾, dlatego atrakcyjność stale aktualizowanych zbiorów jest kluczowa dla efektywnego funkcjonowania bibliotek jako miejsc pomnażania kapitału społecznego i wyrównywania szans. Należy pamiętać, że zasięg oddziaływania książek z bibliotek – a przez to i samych bibliotek jako instytucji – wykracza daleko poza grupę osób osobiście odwiedzających placówki biblioteczne⁶⁸⁾. Część książek wypożyczonych z bibliotek krąży później w szerszym gronie domowników, krewnych, czasem również przyjaciół lub znajomych czytelników zarejestrowanych w bibliotekach, co sprawia, że na jedną książkę wypożyczoną z biblioteki może przypadać więcej czytelników, niż wynika to z oficjalnych statystyk.

Wszystkie te wspomniane powyżej funkcje ważne z punktu widzenia spójności realizują się niejako „przy okazji” interakcji między bibliotekarzami i użytkownikami bibliotek. Bibliotekarze podejmują wiele działań, aby zasięg swojego oddziaływania poszerzyć także na grupy użytkowników szersze niż dotychczasowi czytelnicy książek – stąd ugruntowana i stale rosnąca obecność w zbiorach bibliotek multimedialnych (audiobooków, filmów, gier komputerowych) i udostępnianie komputerów, Internetu czy konsol do gier wideo oraz bogata oferta wydarzeń, szkoleń i imprez adresowanych do różnych grup w społeczności lokalnej (nie tylko literackich).

Wciąż jednak – oprócz przyjaznych i estetycznych przestrzeni oraz kompetentnego i zaangażowanego personelu, głównym magnesem przyciągającym ludzi do bibliotek są systematycznie aktualizowane i uzupełniane księgozbiory – uzupełniane o poszukiwane przez czytelników nowości wydawnicze oraz dostosowane do potrzeb i oczekiwań konkretnych użytkowników, a także specyfiki lokalnych społeczności obsługiwanych przez poszczególne biblioteki⁶⁹⁾. Z tego względu kontynuacja programu wieloletniego, w którego zadaniach uwzględniono zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych, jest działaniem kluczowym dla zahamowania spadku i utrzymania liczby czytelników na dotychczasowym poziomie. Rozszerzenie zakresu finansowania o usługę dostępu do platform internetowych zawierających e-booki i audiobooki zwiększy różnorodność i atrakcyjność zbiorów bibliotecznych oferowanych czytelnikom bibliotek oraz umożliwi lepszą obsługę pewnych grup użytkowników (np. seniorzy, osoby z trudnościami w samodzielnym poruszaniu się lub z trudnościami w czytaniu, osoby aktywne zawodowo które nie mają czasu na osobiste odwiedziny w bibliotekach publicznych lub zapominają o konieczności terminowego zwrotu wypożyczonych książek).

2b. Różnorodność potrzeb i typów użytkowników bibliotek publicznych oraz zgodność zbiorów i usług bibliotek z potrzebami lokalnych społeczności

W porównaniu z bibliotekami szkolnymi, pedagogicznymi, akademickimi czy naukowymi, które obsługują określone grupy użytkowników (np. uczniowie, nauczyciele, wykładowcy) lub

⁶⁷⁾ Por. I. Koryś, J. Kopeć, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan Czytelnictwa w Polsce w 2016 roku*, 2017, Biblioteka Narodowa, Warszawa s. 59 i cały rozdział: „Biblioteka w dobie Internetu – wypożyczalnia, czytelnia, trzecie miejsce”.

⁶⁸⁾ Por. D. Michalak, I. Koryś, J. Kopeć, *Stan czytelnictwa Polsce w 2015 roku*, 2016, BN, Warszawa, s. 48 oraz I. Koryś, *Teraźniejszość i przyszłość bibliotek...*, dz. cyt. s. 232.

⁶⁹⁾ Por. B. Budyńska, Z. Zasacka (red.) *Organizacja zakupu nowości książkowych, zbiorów audiowizualnych oraz dokumentów elektronicznych: raport z badań*, Warszawa 2011.

gromadzą jasno sprofilowane zbiory (np. związane z konkretną dyscypliną naukową w przypadku bibliotek wydziałowych), biblioteki publiczne stoją przed wyjątkowo trudnym zadaniem. Powinny być bibliotekami dla „wszystkich”, co oznacza, że w praktyce obsługują bardzo różnorodne grupy czytelników różniące się potrzebami, oczekiwaniami, upodobaniami czytelniczymi oraz kompetencjami cyfrowymi. Oferta poszczególnych bibliotek publicznych powinna być odpowiednio sprofilowana i dostosowana do potrzeb konkretnej społeczności lokalnej, którą obsługuje dana placówka biblioteczna. Z tego względu inne zadania stoją przed bibliotekami gminnymi, inne przed powiatowymi czy wojewódzkimi. Inne mogą być oczekiwania, gusty literackie i potrzeby informacyjne użytkowników wielkomiejskich, inne zaś czytelników z terenów wiejskich lub peryferyjnych. Profil zbiorów udostępnianych w bibliotekach powinien odpowiadać potrzebom wynikającym ze struktury społecznej danej społeczności lokalnej, nawet jeżeli nie wszyscy jej członkowie korzystają z zasobów biblioteki. W takiej sytuacji bardziej prawdopodobne jest pozyskanie nowych czytelników. Jednakże działalność podstawowych placówek bibliotecznych nie może być podporządkowana wyłącznie najliczniejszym grupom czytelników korzystających z danej biblioteki. W równym stopniu muszą one dbać o interes osób niepełnosprawnych⁷⁰⁾ oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym⁷¹⁾.

W tym punkcie należy odwołać się także do danych dotyczących zmian struktury społecznej, jakie miały miejsce w Polsce⁷²⁾. Procesy transformacji społeczno-gospodarczej po 1989 r., w tym deindustrializacja pewnych regionów oraz odwrócenie trendów demograficznych, zróżnicowały potencjał społeczno-ekonomiczny poszczególnych miast zawiązany z lokalizacją działalności gospodarczej oraz atrakcyjnością miejsc pracy i zamieszkania⁷³⁾. Dotknęło to m.in. instytucje kultury, w tym biblioteki publiczne, prowadząc do polaryzacji w ich funkcjonowaniu i zasobności pomiędzy dużymi ośrodkami miejskimi a średnimi miastami subregionalnymi. Polaryzacja ta wynikła nie tylko z różnic w zamożności samorządów utrzymujących biblioteki publiczne, lecz także ze „zmian popytu, czyli wzorców i postaw konsumenckich” ich mieszkańców⁷⁴⁾. Jak ilustrują to mapy 1 i 2, wraz z wyludnianiem się pewnych regionów i zmianą ich struktury demograficznej (np. przewadze osób starszych i nieaktywnych zawodowo, statystycznej nadreprezentacji mężczyzn, itp.), czemu towarzyszy przepływ osób

⁷⁰⁾ Por. M. Deńca, *Czytelnik niepełnosprawny w bibliotece – możliwości i ograniczenia*, w: M. Wojciechowska, M. Cyrklaff-Gorczyca (red.) *Mobilne, Interaktywne, Kompetentne: Usługi, media i technologie informacyjno-komunikacyjne w nowoczesnej bibliotece*, SPB, Warszawa 2019 oraz wcześniejsze studium: M. Fedorowicz-Kruszewska, *Człowiek niepełnosprawny w bibliotece publicznej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2010.

⁷¹⁾ Paul, Magdalena. (2019). *Are Public Libraries a Commonplace? Users from Disadvantaged Groups, Their Cultural Participation Models and an Impact of Libraries*. *Zarządzanie w Kulturze*. 20, s. 377–396. S. Richter, J. Bell, M. K. Jackson, L. D. Lee, P. Dashora & S. Surette (2019) “Public Library Users: Perspectives of Socially Vulnerable Populations”, *Journal of Library Administration*, 59:4, 431–441.

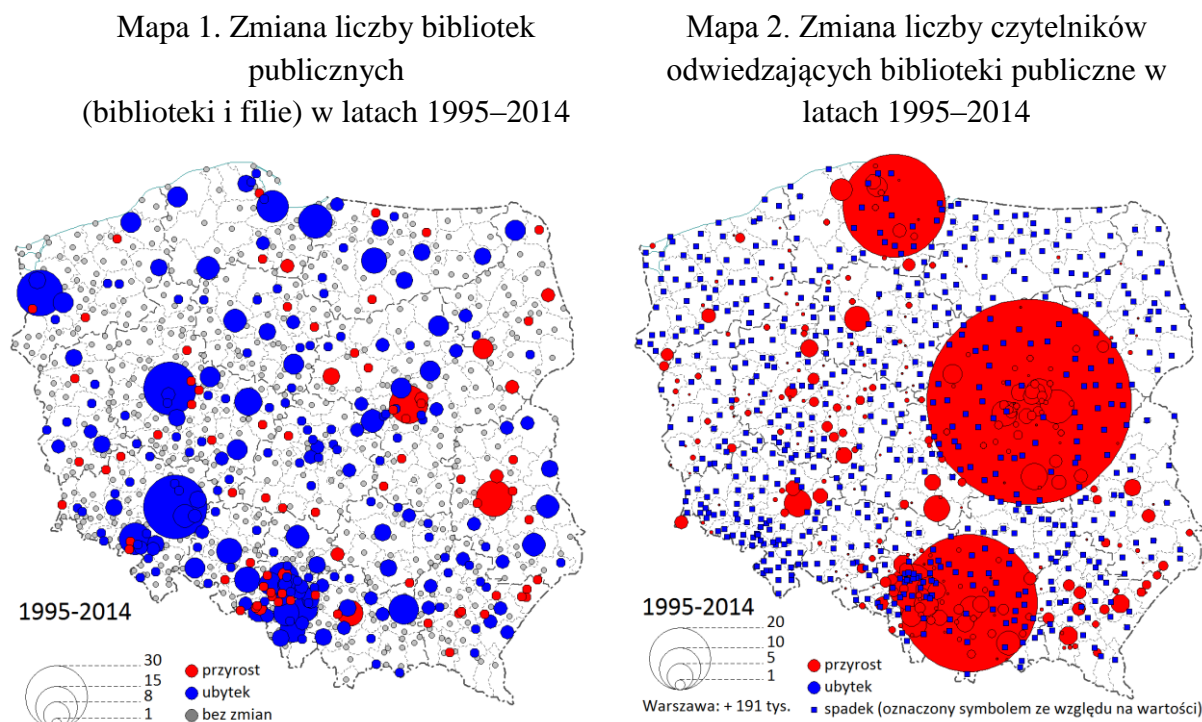
⁷²⁾ „Sytuacja demograficzna Polski do 2018 roku. Tworzenie i rozpad rodzin”, raport GUS, Warszawa 2019 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/sytuacja-demograficzna-polski-do-2018-roku-tworzenie-i-rozpad-rodzin,33,2.html> (dostęp z dnia 02.10.2019 r.).

⁷³⁾ P. Śleszyński, *Wyznaczanie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze*, „Przegląd Geograficzny” 2017, 89, 4 s. 565–593.

⁷⁴⁾ *Analiza sytuacji rozwojowej miast, w tym charakterystyka miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze*, opracowanie wykonane dla Ministerstwa Rozwoju przez zespół pod kierownictwem P. Śleszyńskiego, IGiPZ PAN, Warszawa, 2017 s. 142.

młodszych, wykształconych i aktywnych ekonomicznie do regionów intensywnego rozwoju społeczno-ekonomicznego, zmieniało się zapotrzebowanie na usługi bibliotek publicznych, pociągając za sobą zmiany w gęstości sieci placówek bibliotecznych⁷⁵⁾.

Wykres 5. Zmiana liczby bibliotek publicznych i ich czytelników

Źródło: Analiza sytuacji rozwojowej miast, w tym charakterystyka miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze s.149

Opis 5 Wykres 5. Zmiana liczby bibliotek publicznych i ich czytelników (opis alternatywny)

Wykres przedstawia dwie mapy obok siebie:

po lewej mapę pt. Zmiana liczby bibliotek publicznych (biblioteki i filie) w latach 1995–2014; po prawej mapę pt. Zmiana liczby czytelników odwiedzających biblioteki publiczne w latach 1995–2014.

Na mapie po lewej punktami są zaznaczone miejscowości, w których między 1995 a 2014 rokiem zmalała albo wzrosła liczba działających bibliotek publicznych lub filii. Z obrazu mapy wynika, że ubytkom liczby bibliotek w określonych regionach towarzyszyło otwieranie nowych placówek bibliotecznych w innych. Najwięcej bibliotek zamknięto w województwach

⁷⁵⁾ Por. B. Budyńska, M. Jezierska, *Stan bibliotek w Polsce. Raport 2018* <https://www.bn.org.pl/raporty-bn/stan-bibliotek-w-polsce/stan-bibliotek-w-polsce-2018> i wcześniejsze raporty.

północnych i zachodnich. Nowe biblioteki otwarto w aglomeracjach warszawskiej i śląskiej oraz w województwach wschodnich. Nowootwartych bibliotek było mniej niż zamkniętych.

Mapa po prawej prezentuje obszary przyrostu i ubytku liczby czytelników w latach 1995–2014. Z obrazu mapy wynika, że wiele bibliotek zlokalizowanych w małych miejscowościach, w tym okresie zanotowało spadek liczby czytelników związany z depopulacją i przenoszeniem się mieszkańców do dużych ośrodków miejskich. W aglomeracjach liczba czytelników wzrosła. Jako obszary największego przyrostu liczby czytelników bibliotek, na mapie oznaczono Trójmiasto i aglomeracje śląską, krakowską oraz warszawską. W ostatniej z wymienionych przyrost był najwyższy w skali kraju.

Źródło: Analiza sytuacji rozwojowej miast, w tym charakterystyka miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze str.149.

W szczególności należy zwrócić uwagę na zmiany demograficzne zachodzące w miastach, w których w 2016 r. udział osób w wieku 65 lat i więcej znacząco wzrósł⁷⁶⁾. Sytuacja ta miała miejsce niezależnie od wzrostu udziału dzieci w populacji ogółem z 13,9% w 2010 r. do 14,2% w 2016 r. Wartość opracowywanego przez GUS indeksu starości – tj. liczby osób w wieku 65 lat i więcej na 100 osób w wieku 0–14 lat – nieprzerwanie rośnie. „Dla miast ogółem omawiany wskaźnik w 2016 r. uzyskał wartość 125,6 (w 2010 r. 100,3). W 2016 r. niekorzystna relacja między analizowanymi generacjami wystąpiła w miastach małych i średnich, w których wskaźnik ten z wartości poniżej 100 w 2010 r. (odpowiednio: miasta małe – 82,8, miasta średnie – 90,0) wzrósł do 112,8 w miastach małych i 119,2 w miastach średnich. W grupie miast dużych w 2010 r. indeks starości był już na poziomie 117,5 a w 2016 r. osiągnął wartość 136,2”⁷⁷⁾. Skrajnym przykładem, wskazywanym przez GUS, są Działoszyce w województwie świętokrzyskim, zaliczane do grona miast małych (tj. do 20 000 mieszkańców), w którym omawiany indeks w 2016 r. wyniósł 227,5⁷⁸⁾.

Tak znaczny udział osób pow. 65 r.ż. wymaga stosownej odpowiedzi ze strony JST, zabezpieczenia instrumentów odpowiedniej jakości życia, aktywizacji oraz zapobiegania izolacji społecznej i wykluczeniu cyfrowemu osób starszych. Dobrze w tej roli sprawdzają się biblioteki publiczne, tym bardziej, że udowodniono związek regularnego czytania książek z opóźnieniem procesów demencji i niższą śmiertelnością osób w podeszłym wieku⁷⁹⁾. Biblioteki publiczne już od dawna przygotowują się merytorycznie do obsługi tej szczególnej grupy użytkowników⁸⁰⁾, dostosowując do jej potrzeb zarówno zbiory (uzupełniając je m.in.

⁷⁶⁾ „Miasta w liczbach 2016, publikacja GUS, Warszawa, Poznań 2018 r.” <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/miasta-województwa/miasta-w-liczbach-2016,3,8.html> (dostęp z dnia 02.10.2019 r.).

⁷⁷⁾ *Ibidem*, s. 52.

⁷⁸⁾ *Ibidem*, s. 53.

⁷⁹⁾ Por. Bavishi A., Slade M., Levy B., “A chapter a day: Association of books reading with longevity”, *Social Science and Medicine*, 2016, nr 164 s. 44-48; Jacobs J. Hammerman-Rozenberg A., Stessman J. “Reading Daily Predicts Reduced Mortality Among Men From a Cohort of Community-Dwelling 70-Year-Olds”, *The Journal of Gerontology: Social Sciences*, 2008, vol.63B, nr 2, s.73–80.

⁸⁰⁾ Por. Dobrowolska, Mirosława (2012) *Seniorzy w bibliotekach publicznych : poradnik*, SBP, Warszawa; Pytlos Barbara. (2017). Seniorzy - specjalna kategoria czytelników : na przykładzie działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Gustawa Daniłowskiego w Sosnowcu. w: T. Wilkoń (red.), "O etosie książki : studia z dziejów bibliotek i kultury czytelniczej" (s. 425–433). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

o audiobooki i książki z dużym drukiem), ofertę kulturalno-edukacyjną (np. kursy kreatywnego pisania dla seniorów, zajęcia usprawniające funkcje poznawcze i ruchowe) oraz usługi (m.in. „książka na telefon”, polegająca na bezpłatnym dowozie książek tym mieszkańcom, którzy z racji wieku, chorób lub niepełnosprawności nie są w stanie dotrzeć do biblioteki samodzielnie⁸¹⁾).

Specyficzną formą wykluczenia z kultury książki i barierą w korzystaniu z bibliotek są trudności z samodzielnym czytaniem (często też z właściwym rozumieniem) tekstu. Część seniorów rezygnuje z czytania książek, a co za tym idzie z korzystania z bibliotek, w związku z fizjologicznym i związanym z wiekiem pogorszeniem się wzroku⁸²⁾. Z kolei dla młodszych osób barierą w korzystaniu z bibliotek stanowią niewystarczające kompetencje w samodzielnej lekturze i zrozumieniu tekstu⁸³⁾. Brak odpowiedniej socjalizacji czytelniczej w rodzinie lub też odpowiedniego treningu czytelniczego w trakcie edukacji formalnej (lub zaburzenia typu dysleksja czy ADHD) sprawiają, że dla tej grupy sam proces czytania jest fizjologicznie i kognitywnie męczący. Wyniki omawianego wcześniej międzynarodowego badania PIAAC (por. rodz. Wyzwanie 1 Wspieranie rozwoju czytelnictwa (...) str. 9 w tym dokumencie) potwierdzają w Polsce wyższy od średniej OECD odsetek osób dorosłych mających trudności z czytaniem (bez względu na ich faktyczną przyczynę), co ma związek nie tylko z funkcjonowaniem na rynku pracy, ale też potencjalnie – z niższym odsetkiem osób korzystających z bibliotek publicznych. Dla wszystkich należących do tej grupy obiecującym kanałem dostępu do treści oraz włączenia w szeroko rozumianą kulturę książki jest prowadzenie w bibliotekach promocji udostępniania książek w postaci audiobooków lub synchrobooków (formatu cyfrowego umożliwiającego płynne przechodzenie między treścią książki utrwaloną w postaci tekstu e-booka lub ścieżki dźwiękowej audiobooka). Zainteresowanie audiobookami potwierdzają też statystyki wypożyczeń na zewnątrz (patrz tab.1) w bibliotekach publicznych. Między rokiem 2014 a 2018 audiobooki, jako jedyny rodzaj materiałów bibliotecznych, odnotowały wzrost wypożyczeń systematycznie w każdym kolejnym roku.

⁸¹⁾ Por. Stanisława Kurek-Kokocińska, „Podążając za czytelnikiem. Mobilność w udostępnianiu księgozbiorów bibliotek publicznych – analiza wybranych form usług ruchomych”, w: M. Wojciechowska, M. Cyrklaff-Gorczyca (red.) *Mobilne, Interaktywne, Kompetentne: Usługi, media i technologie informacyjno-komunikacyjne w nowoczesnej bibliotece*, SPB, Warszawa 2019.

⁸²⁾ Por. I. Koryś, J. Kopeć, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan Czytelnictwa w Polsce w 2016 roku*, 2017, BN, Warszawa s. 62.

⁸³⁾ O różnicach w kompetencjach czytelniczych wynikających z odpowiednio długiego treningu czytelniczego świadczy akceptacja dla stwierdzenia „Czytanie sprawia mi wiele wysiłku”. W badaniu BN z 2017 zgodziło się z nim 67% respondentów z wykształceniem podstawowym, 56% z zasadniczym zawodowym, 42% z wykształceniem średnim i tylko 25% z wykształceniem wyższym por. I. Koryś, *Moda na bieganie a moda na czytanie, post scriptum do najnowszego raportu czytelnictwa Biblioteki Narodowej* w: „Bibliotekarz” 10/2018 s. 4–8.

Tabela 1. Biblioteki publiczne – wypożyczenia na zewnątrz (w liczbie egzemplarzy) w latach 2014–2018

rok	książki	czasopisma	dokumenty elektroniczne na nośniku fizycznym	materiały audiowizualne (bez audiobooków)	audiobooki
2014	111 762 893	3 600 711	183 610	2 079 610	1 124 445
2015	109 164 643	3 265 990	84 544	2 010 701	1 288 032
2016	107 356 617	2 882 993	83 839	1 948 929	1 406 010
2017	105 117 584	293 072	57 752	1 895 915	1 548 700
2018	101 829 571	99 152	59 186	1 817 792	1 610 187

Źródło: oprac. własne na podstawie tab.21(33) z GUS: *Kultura w 2018 r. i Kultura w 2016 r.*

W kontekście osób o niskich kompetencjach czytelniczych warto wspomnieć o konkurencji platform streamingowych i VOD (*Video On Demand*). Postęp technologiczny, który umożliwił odtwarzanie filmów i seriali z urządzeń przenośnych, sprawił, że aktywność oglądania, która wcześniej była przypisana do konkretnego miejsca (oglądanie filmu wymagało projektora i ekranu jak w kinie lub ekranu telewizora albo monitora komputera jak w domu) stało się równie mobilne i przenośne jak książka lub prasa. Dziś z tego samego smartfona w drodze do pracy można zarówno czytać książkę w formacie elektronicznym, jak i oglądać nowy odcinek ulubionego serialu. Z badań Biblioteki Narodowej wynika, że w grupach o mniejszych kompetencjach w samodzielny odbiorze i interpretacji utworów literackich, film postrzegany jest jako ich wygodny zamiennik⁸⁴). Bogata i atrakcyjna oferta filmów i seriali stanowi kuszącą alternatywę dla osób, które nie nauczyły się czerpać przyjemności z lektury tekstów literackich⁸⁵), co może utrwalac obserwowaną od dłuższego czasu skłonność do zrzucania lektury książek po zakończeniu edukacji formalnej⁸⁶). Z drugiej jednak strony sukces ekranizacji czy gier komputerowych opartych na książkach zwiększa poczytność ich literackich oryginałów (uniwersum Harry’ego Pottera, serial Netflixa i gra CD Projekt w przypadku *Wiedźmina* Sapkowskiego, ekranizacje powieści Remigiusza Mroza i Jakuba Żulczyka⁸⁷). Popularność ekranizacji lub gier może zachęcić do sięgnięcia po książki także osoby czytające je sporadycznie lub na co dzień nieczytających ich wcale.

Specjalne potrzeby i oczekiwania mają też czytelnicy aktywni zawodowo, w tym konieczne odpowiednie dostosowanie godzin otwarcia bibliotek, tak aby mogli z nich skorzystać po pracy oraz w dni od niej wolne (np. soboty)⁸⁸). Dla osób pracujących czas potrzebny na osobiste

⁸⁴) D. Michalak, J. Kopeć, *Jak poznać „Pana Tadeusza”?* Jakościowe badanie preferencji dla różnych nośników tekstów literackich, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 2018, tom XLIX, s. 101–118.

⁸⁵) Por. Z. Zasacka, „Przyjemność z wyboru czytania” *Rocznik Biblioteki Narodowej*. T. 49 (2018), s. 187–216.

⁸⁶) Por. D. Michalak, I. Koryś, J. Kopeć, *Stan czytelnictwa Polsce w 2015 roku*, 2016, BN, Warszawa, s. 16.

⁸⁷) Por. *Stan czytelnictwa w Polsce w 2019 roku. Wstępne wyniki*, <https://www.bn.org.pl/download/document/1587585168.pdf> (dostęp z dnia 25.04.2020 r.).

⁸⁸) B. Budyńska, M. Jezierska, *Stan bibliotek w Polsce. Raport 2018*, s. 2-4 <https://www.bn.org.pl/download/document/1571226672.pdf>

dotarcie do biblioteki jest na tyle kosztowny, że staje się barierą w korzystaniu z bibliotek⁸⁹⁾. Kłopot sprawia im także terminowy zwrot książek, zwłaszcza latem, w sezonie urlopowym. Obawiają się sytuacji, gdy wizyta w bibliotece okaże się daremna, ponieważ nie znajdą w niej tej książki, po którą do biblioteki przyszli lub zostanie ona wcześniej wypożyczona przez innego czytelnika. Choć kary pieniężne za niezwrócone w terminie książki nie są dotkliwie wysokie, dla niektórych stanowią znaczny dyskomfort, źródło obaw i argument do rezygnacji z usług bibliotek⁹⁰⁾.

W przypadku tej grupy szczególnie potrzeba wszelkich form uelastyczniających godziny korzystania z bibliotek (np. w postaci wrzutni i książkomatów umożliwiających zwrot lub odbiór książek poza godzinami otwarcia placówek bibliotecznych), a także systemów bibliotecznych i katalogów on-line pozwalających na sprawdzenie dostępności i zarezerwowanie poszukiwanej pozycji oraz monitorujących o terminie zwrotu. Szczególnie dogodne staje się korzystanie z platform internetowych zawierających e-booki i audiobooki. Całodobowy dostęp do księgozbiorów przez wszystkie dni tygodnia za pomocą kodów zdalnego dostępu, przez które (w zależności od modelu platformy) pobiera się książki na własne urządzenie (czytnik, tablet, smartfon, laptop, komputer stacjonarny) lub czyta się je on-line, eliminuje konieczność osobistych wizyt w bibliotece w godzinach jej otwarcia, przestrzegania terminu zwrotu wypożyczonych książek oraz długiego oczekiwania w kolejce chętnych na szczególnie poczytne pozycje.

2c. Profil użytkowników e-booków i audiobooków oraz zdalny dostęp do zasobów bibliotek

Internet zmienił sposób czytania i pozyskiwania tekstów oraz książek. Pomimo wcześniejszych obaw dostępność książek w formatach cyfrowych nie wyeliminowała książek papierowych. Okazuje się, że zdecydowana większość czytelników wybiera książki tradycyjne, jeśli są one dostępne. Czytanie dłuższych i złożonych utworów literackich, prac naukowych czy eseistycznych wymaga skupienia (tzw. *deep reading*), czemu sprzyja czytanie z papieru. Efektywne czytanie książek w formatach cyfrowych wymaga jednocześnie bardziej rozwiniętych kompetencji czytelniczych oraz biegłości w obsłudze Internetu i urządzeń cyfrowych, co wyjaśnia powody, dla których korzystanie z e-booków wciąż stanowi uzupełnienie dla czytania tradycyjnych książek papierowych. Z raportu przygotowanego w 2016 r. na zlecenie Centrum Cyfrowego⁹¹⁾ wynika, że jest ono zdecydowanie (tj. pięciokrotnie) częstsze wśród osób młodych niż u osób w wieku 65+. Zbliżona dysproporcja utrzymuje się w wynikach ogólnopolskich i reprezentatywnych badań BN⁹²⁾ (w grupie 15–19 lat czytanie e-booka deklarowało 15%, a więc pięciokrotnie więcej niż w grupie 60+, gdzie czytanie e-booków zadeklarowało jedynie 3%). Co więcej, profil użytkowników e-booków i

⁸⁹⁾ Por. I. Koryś, J. Kopeć, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan Czytelnictwa w Polsce w 2016 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2017, s. 63–64.

⁹⁰⁾ Por. I. Koryś, „Teraźniejszość i przyszłość bibliotek: co wyobrażenia dotyczące przyszłości mówią o współczesnych bibliotekach oraz ich potencjalnych użytkownikach? „*Rocznik Biblioteki Narodowej*. T. 49 (2018), s. 217–240.

⁹¹⁾ M. Kisilowska, M. Paul, M. Zając, „Jak czytają Polacy? Raport badawczy projektu *Zmiany kultury czytelniczej w Polsce w kontekście upowszechnienia e-tekstów i urządzeń pozwalających z nich korzystać*”, Warszawa 2016, <https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/2016/06/Jak-czytaj%C4%85-Polacy-raport-ko%C5%84cowy.pdf>.

⁹²⁾ Por. *Stan Czytelnictwa w Polsce w 2016 roku...* dz. cyt., s. 107–110 i *Stan Czytelnictwa w Polsce w 2017 roku...* dz. cyt., s. 171–174.

audiobooków wynikający z badań BN jest zbliżony z wynikami *PEW Research Institute* z USA⁹³⁾ – w istotny statystycznie sposób częściej korzystają z nich częściej osoby z wykształceniem wyższym (PL, USA), mieszkańcy miast (PL, USA) zwłaszcza tych największych (pow. 500 tys. – PL), osoby należące do grupy wysoko wykwalifikowanych specjalistów i pracowników umysłowych, kadry zarządzającej oraz uczniów i studentów (PL) i dobrze sytuowanych (PL, USA). Co równie istotne – przynajmniej w Polsce – z e-booków i audiobooków częściej korzystają zaangażowani czytelnicy, którzy cenią sobie lekturę książek i umieją czerpać z niej przyjemność⁹⁴⁾ oraz użytkownicy bibliotek⁹⁵⁾. To właśnie ta grupa – kompetentnych i zaangażowanych czytelników – szczególnie ceni sobie szeroką ofertę tytułów i nowości wydawniczych udostępnianych za pośrednictwem platform zdalnego dostępu, a odkąd część bibliotek na prośbę użytkowników wykupiła tę usługę – ustawiają się w kolejki po kody dostępu, których ze względu na ich wysoką cenę jest często mniej niż chętnych (w edycji NPRCz na lata 2016–2020 zakup licencji i usług był wyłączony z dofinansowania).

Ze względu na krótki okres funkcjonowania tej usługi w bibliotekach publicznych oraz różnice w modelu biznesowym i typie udostępnionej licencji (udostępnianie poszczególnych książek przy nieograniczonej liczbie kodów dostępu; udostępnianie całej puli dostępnych tytułów e-booków przy nieograniczonej liczbie kodów dostępu, lecz ograniczonej liczbie przeczytanych stron, lub ograniczona liczba kodów dostępu przy nieograniczonej liczbie przeczytanych stron dla wszystkich dostępnych e-booków lub e-booków i audiobooków itp.) powodują, że brakuje jeszcze precyzyjnych statystyk adekwatnie odzwierciedlających skalę zainteresowania i wykorzystania tej usługi. Jednak nawet dane cząstkowe dotyczące liczby książek pobranych i/lub czytanych za pośrednictwem kodów zdalnego dostępu z jednej z platform⁹⁶⁾ ilustrują dynamiczny (choć nierównomierny) wzrost zainteresowania czytelników bibliotek tym kanałem dostępu do książek.

Tabela 2. Liczba książek pobranych przez czytelników bibliotek na własne urządzenia za pośrednictwem jednej z platform zdalnego dostępu w wybranych regionach w latach 2018–2019

Województwo	Liczba pobranych książek		wzrost między 2018 a 2019 w proc.
	2018	2019	
DOLNOŚLĄSKIE	168 339	272 838	62%

⁹³⁾ Pew Research Center, September 2016, "Book Reading 2016" s. 5.

<https://www.pewresearch.org/internet/2016/09/01/book-reading-2016/> (dostęp z dnia 20.03.2020 r.).

⁹⁴⁾ Wśród respondentów którzy zadeklarowali że: „Bardzo lubię czytać książki” e-booka czytało 14%, a audiobooka słuchało 13%; wśród tych, którzy wybrali odpowiedź „Raczej lubię czytać książki” – e-booka przynajmniej raz w roku czytało 10%, a z audiobooka korzystało 9%; w grupie, deklarującej że „Ani lubię, ani nie lubię czytać książek” – taki sam odsetek badanych 4% korzystało z e-booka i audiobooka; w grupach „Raczej nie lubię czytać...” i „Bardzo nie lubię czytać książek” z e-booka lub audiobooka skorzystał 1% badanych *Stan Czytelnictwa w Polsce w 2017 roku...*, dz. cyt., s. 174.

⁹⁵⁾ Wśród osób, które w ciągu roku poprzedzającego badanie nie korzystały z żadnej biblioteki z e-booków lub audiobooków skorzystało 4%, wśród użytkowników bibliotek –16% korzystało z e-booka i 15% z audiobooka – por. *Stan Czytelnictwa w Polsce w 2017 roku...*, dz. cyt., s. 174.

⁹⁶⁾ Ze względu na to, że informacja o tego rodzaju może wpływać sytuację ekonomiczną i notowania właściciela platformy, dane zostały zanonimizowane.

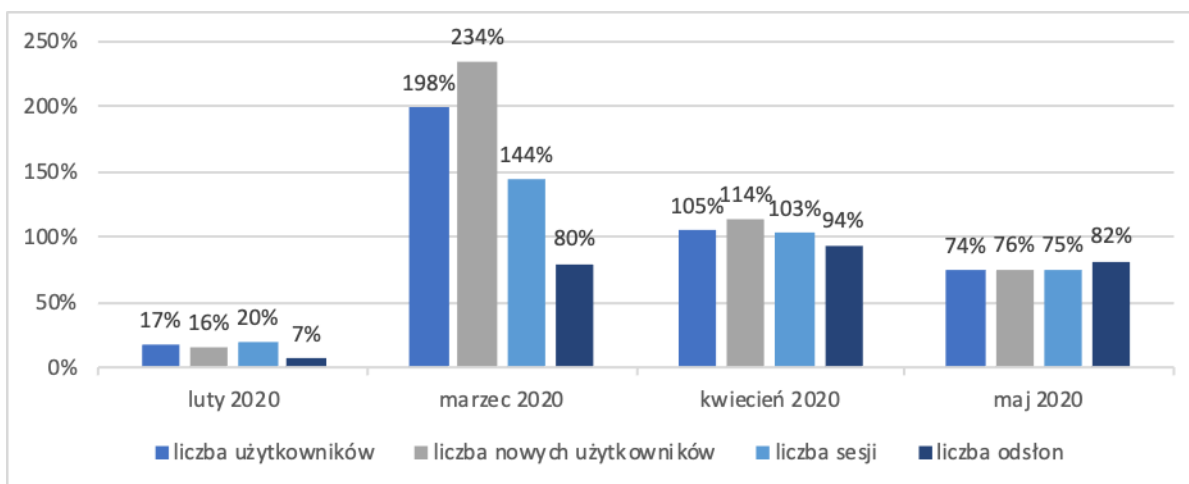
Województwo	Liczba pobranych książek		wzrost między 2018 a 2019 w proc.
	2018	2019	
KUJAWSKO-POMORSKIE (okręg bydgoski)	54 561	86 925	59%
LUBUSKIE (okręg zielonogórski)	35 222	37 449	6%
MAZOWIECKIE	5 308	28 209	431%
OPOLSKIE	196	3 311	1 589%
PODKARPACKIE	1 955	35 915	1 737%
ŁĄCZNIE	265 581	464 647	75%

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów wojewódzkich bibliotek publicznych dla MKiDN za 2019 r.

Pandemia i związane z nią czasowe zamknięcie bibliotek oraz ograniczenie dostępu do księgarń potwierdziło konieczność dywersyfikacji i poszerzenia sposobów udostępniania zbiorów bibliotecznych o zdalny dostęp do wersji elektronicznych. Choć biblioteki, podobnie jak inne instytucje kultury, były niedostępne dla czytelników od dnia 12 marca do dnia 4 maja 2020 r. oraz w tym czasie nie przyjmowały zwrotów i nie udostępniały fizycznie materiałów bibliotecznych, za pośrednictwem posiadanych repozytoriów i bibliotek cyfrowych kontynuowały udostępnianie swoich zbiorów.

W kolejnych dniach po zamknięciu bibliotek skokowo (o 234% czyli o 132 tys. czyli osób – patrz wyk. 1 i tab. 3) wzrosła liczba nowych użytkowników w bibliotece cyfrowej POLONA – największym repozytorium polskiego dziedzictwa narodowego. Wszystkie pozostałe wskaźniki aktywności (liczba użytkowników, sesji i odsłon jeszcze do końca maja utrzymała się na wyższym poziomie w niż w analogicznym okresie ubiegłego roku (por. tab. 3), co oznacza że w trakcie pandemii część czytelników przerzuciła się na zdalne korzystanie z cyfrowych zasobów BN.

Wykres 6. Procentowy wzrost (w stosunku do analogicznych okresów ubiegłego roku) wybranych parametrów użytkowania serwisu POLONA w trakcie pandemii

Źródło: BN oprac. własne na podstawie raportów Google Analytics

Opis 6 Wykres 6. Procentowy wzrost (w stosunku do analogicznych okresów ubiegłego roku) wybranych parametrów użytkowania serwisu POLONA w trakcie pandemii (opis alternatywny)

Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

Parametr użytkowania serwisu POLONA	Luty 2020	Marzec 2020	Kwiecień 2020	Maj 2020
Liczba użytkowników	17%	198%	105%	74%
Liczba nowych użytkowników	16%	234%	114%	76%
Liczba sesji	20%	144%	103%	75%
Liczba odsłon	7%	80%	94%	82%

Źródło: BN, opracowanie własne na podstawie raportów Google Analytics.

Tabela 3. Liczba użytkowników, sesji i odsłon na stronie polona.pl (luty–maj 2020 i 2019)

	luty		marzec		kwiecień		maj	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
liczba użytkowników	65 536	76 814	68 807	205 341	60 603	124 294	64 334	111 946
liczba nowych użytkowników	54 734	63 309	56 683	189 084	48 728	104 241	52 762	92 625
liczba sesji	119 158	142 840	128 945	314 545	112 956	228 914	120 533	211 254
liczba odsłon	1 913 834	2 042 568	1 981 299	3 562 141	1 672 864	3 243 365	1 713 637	3 117 167
Sesje na użytkownika	1,82	1,86	1,87	1,53	1,86	1,84	1,87	1,89
Strony/sesja	16,06	14,3	15,37	11,32	14,81	14,17	14,22	14,76

Źródło: BN oprac. własne na podstawie raportów Google Analytics

Ze względu na obowiązujące prawo autorskie biblioteki publiczne, w tym BN, oraz portale jak *Wolne Lektury* udostępniają on-line jedynie te zasoby, które przeszły już do domeny publicznej lub prawo do ich udostępniania zostało nabyte bądź uregulowane w inny sposób. Nie ma możliwości udostępniania wszystkich publikacji biblioteki cyfrowej POLONA poza budynkiem BN oraz terminalami sieci ACADEMICA – użytkownikom POLONY korzystającym zdalnie z jej zasobów (np. z domu) są udostępniane tylko te zbiory, które przeszły do domeny publicznej. Aby umożliwić naukowcom szybki dostęp do literatury fachowej i czasopism naukowych (w tym publikacji chronionych prawem autorskim) BN uruchomiła cyfrową wypożyczalnię międzybiblioteczną ACADEMICA. Zgodnie z art. 28 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2509) biblioteki, archiwa i szkoły mogą „udostępniać zbiory dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie tych jednostek”. Od 2014 r. zainstalowano już 1379 terminali, z czego 1145 działa

w bibliotekach (nie tylko publicznych, akademickich i pedagogicznych, lecz min. w bibliotece Sądu Najwyższego, Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie czy w Bibliotece Szkoły Głównej Służby Pożarniczej), zaś 234 terminali zlokalizowanych jest w innych instytucjach, takich jak: instytuty Polskiej Akademii Nauk (np. Instytut Psychologii PAN, Instytut Badań Literackich PAN, Instytut Archeologii i Etnologii PAN), centra badawczo-rozwojowe (np. Cuprum, Sieć Badawczo Rozwojowa Łukasiewicz), muzea (m.in. Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Muzeum Narodowe w Gdańsku, Muzeum Architektury we Wrocławiu), instytucje publiczne (np. Europejskie Centrum Solidarności) oraz szkoły średnie (nie tylko z czołówki rankingów liceów ogólnokształcących) – zarówno te z większych miast (IX Liceum Ogólnokształcące im. Klementyny Hoffmanowej w Warszawie, III Liceum Ogólnokształcące im. Marynarki Wojennej RP w Gdyni), jak i te z mniejszych miejscowości oddalonych od dużych ośrodków akademickich (np. I LO im. Króla Jana III Sobieskiego w Wejherowie, I LO im. KEN w Sanoku, Zespół szkół nr 2 w Suwałkach, I LO im. Z. Krasińskiego w Ciechanowie, I Liceum Ogólnokształcące im. J. Iwaszkiewicza w Namysłowie). Dzięki terminalom cyfrowej wypożyczalni ACADEMICA uzdolniona młodzież ze zmarginalizowanych obszarów, w tym wsi i małych miast, ma dostęp do publikacji naukowych, taki, jak ich rówieśnicy z dużych ośrodków miejskich. Pracownicy uczelni oraz instytucji, w których są zlokalizowane terminale cyfrowej wypożyczalni ACADEMICA, w trakcie pandemii intensywnie korzystali z zasobów cyfrowych, o czym świadczy wyraźny wzrost średniej miesięcznej liczby użytkowników oraz czytanych publikacji w ciągu pierwszych pięciu miesięcy roku 2020 w porównaniu do lat ubiegłych (por. tab. 4).

Tabela 4. Liczba użytkowników oraz publikacji czytanych za pośrednictwem cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej ACADEMICA w latach 2014–2020

Okres	Użytkownicy		Publikacje czytane przez ACADEMICA	
	liczba całkowita	średnia miesięczna	liczba całkowita	średnia miesięczna
grudzień 2014	25	25	106	106
styczeń–grudzień 2015	1340	112	1799	150
styczeń–grudzień 2016	1879	157	4269	356
styczeń–grudzień 2017	40 250	3 354	72 613	6 051
styczeń–grudzień 2018	77 137	6 428	120 566	10 047
styczeń–grudzień 2019	67 168	5 597	124 051	10 338
styczeń–maj 2020	65 115	13 023	93 861	18 772

Źródło: BN oprac. własne na podstawie raportów systemu

Nie zmienia to jednak faktu, że zarówno POLONA, jak i ACADEMICA zaspokajają potrzeby węższego kręgu czytelników – specjalistów, pracowników naukowych, studentów, uczniów oraz czytelników zainteresowanych materiałami źródłowymi i starodrukami. Przeciętny

użytkownik biblioteki publicznej nie znajdzie w nich legalnych wersji cyfrowych książek swoich ulubionych współczesnych autorów i nowości wydawniczych. Aby biblioteki publiczne mogły legalnie udostępniać zdalnie swoim czytelnikom te rodzaje książek, jakich najczęściej w nich poszukują: współczesną literaturę piękną (zwłaszcza gatunkową, tj. romanse, kryminały, sensację) poradniki, książki popularnonaukowe i wszelkie publikacje autorów, których dorobek nie wszedł jeszcze w domenę publiczną, muszą one wykupywać tę usługę od komercyjnych platform, takich jak Legimi lub IBUK.

Warto też dodać, że dodatkową korzyścią z poszerzenia oferty bibliotek publicznych o książki z platform internetowych stanie się ograniczenie skali książek cyrkulujących w obiegu nieformalnym. Jak wykazano powyżej użytkownicy e-booków to często osoby o wysokich kompetencjach w zakresie korzystania z urządzeń cyfrowych oraz wyszukiwania informacji w Internecie, w tym książek i nowości wydawniczych w formatach cyfrowych (które wbrew deklaracjom nie zawsze muszą pochodzić z legalnych źródeł). Umożliwienie i upowszechnienie legalnego dostępu do poszukiwanych e-booków i audiobooków za pośrednictwem bibliotek publicznych ograniczy korzystanie z wersji pirackich, gwarantując autorom i wydawcom należne wynagrodzenie za książki czytane przez czytelników bibliotek publicznych, przy okazji utrwalając praktykę korzystania z legalnych form nieodpłatnego dostępu do utworów chronionych prawem autorskim.

2d. Księgozbiory tradycyjne i elektroniczne a możliwości i zasoby bibliotek

Powierzchnia bibliotek publicznych i przestrzeń magazynowa dla egzemplarzy papierowych jest ograniczona i nie przewiduje się jej radykalnego zwiększenia. Nie jest to również konieczne – w Polsce wydaje się co roku ponad 36 tys. nowych tytułów⁹⁷⁾ – a ich wieczystym przechowaniem dla przyszłych pokoleń zajmują się BN i Biblioteka Jagiellońska oraz inne biblioteki tworzące narodowy zasób biblioteczny⁹⁸⁾. Księgozbiory lokalnych bibliotek publicznych (gminnych, powiatowych, wojewódzkich i miejskich) kształtuje polityka zakupów prowadzonych niezależnie przez poszczególne biblioteki. Nie jest zasadne zapełnianie magazynów bibliotek książkami z jednej strony o tematyce zbyt odległej od zainteresowań i potrzeb członków lokalnych społeczności, których zainteresowanie tym rodzajem publikacji jest niewielkie, z drugiej – o krótkotrwałej przydatności, jak literatura popularna i rozrywkowa.

Literatura popularna cieszy się wielką popularnością przez krótki okres, w którym – dla skrócenia kolejek oczekujących na szczególnie poszukiwane pozycje – potrzebne jest zakupienie do biblioteki wielu egzemplarzy tego samego tytułu. Egzemplarze papierowe po krótkim okresie intensywnej wypożyczeń stają się niepotrzebnym balastem zajmującym miejsce na półkach bibliotek. Możliwość udostępniania czytelnikom bibliotek książek w formatach cyfrowych za pośrednictwem kodów zdalnego dostępu (przynajmniej u pewnych dostawców tej usługi) pozwala udostępniać wiele egzemplarzy jednocześnie w okresie zwiększonego zainteresowania.

⁹⁷⁾ Por. O. Dawidowicz-Chymkowska, *Ruch wydawniczy w liczbach 2018*, BN, Warszawa, 2019 (i wcześniejsze raporty).

⁹⁸⁾ Por. L. Ogierman, „Narodowy zasób biblioteczny” w: A. Tokarska (red.) *Bibliotekarstwo*, SPB, Warszawa 2013, s. 211–217.

Egzemplarze papierowe przechowywane i udostępniane w bibliotekach publicznych powinny stanowić wartościową literaturę, kanon literacki oraz teksty o dłuższej przydatności i trwałości. Książki eksponowane na półkach bibliotek są także reklamą tego, co warto czytać oraz sposobem kształtowania czytelniczych gustów. To, co chcemy, żeby formowało gusta czytelnicze, powinno być obecne fizycznie i stać wyeksponowane na półkach bibliotek. Potrzeby czytelników poszukujących głośniejszej pozycji o kontrowersyjnej jakości literackiej mogą być w tym czasie zaspokajane za pośrednictwem książek cyfrowych udostępnianych przez kody zdalnego dostępu co ograniczy ich widoczność w przestrzeni bibliotek.

Średnia stanu etatów w bibliotekach publicznych wynosi nieco ponad 2 etaty na placówkę biblioteczną. Zmniejszenie zatem zasobów papierowych i ich obrotu pozwoli pracownikom bibliotek zwiększyć czas poświęcony czytelnikom. Tysiące książek dostępnych za pośrednictwem komercyjnych platform i kodów zdalnego dostępu nie wymaga od bibliotekarzy czasochłonnej i pracochłonnej inwentaryzacji.

Książki papierowe zajmują przestrzeń. Książki w formie elektronicznej nie wymagają regałów ani powierzchni. Nawet najmniejsze placówki biblioteczne mogą zaoferować swoim użytkownikom tysiące książek do przeczytania, których nigdy nie pomieściłaby ich siedziba. Daje to bezprecedensowe możliwości wyrównania szans w dostępie do książek mieszkańcom terenów peryferyjnych i wiejskich, osobom mieszkającym daleko od placówek bibliotecznych lub z ograniczoną możliwością samodzielnego poruszania się (seniorzy, niepełnosprawni) oraz – w formie audiobooków – z trudnościami w samodzielnym czytaniu.

Dzisiejszy kształt rynku książki i krótki cykl życia książki wpływa na gusta czytelnicze. Obecne preferencje czytelnicze są silnie kształtowane przez tzw. „wydarzenia czytelnicze”⁹⁹⁾ oraz podatne na fale szybko zmieniającego się zainteresowania czytelników poszukujących książek zyskujących nagłą popularność. Stawia to przed bibliotekami konieczność stałego monitorowania potrzeb i zainteresowań czytelniczych oraz szybkiego uzupełniania księgozbiorów o poszukiwane przez czytelników pozycje. Jeśli chodzi o szybki dostęp do nowości wydawniczych przyciągający czytelników do bibliotek publicznych, powinny to być egzemplarze cyfrowe, na których zakup i dostawę nie trzeba czekać. Brak aktualnie poszukiwanych tytułów lub ich niewystarczająca podaż grozi utratą czytelników. Księgozbiory bibliotek muszą być uzupełniane i aktualizowane w trybie ciągłym. Dzięki możliwości udostępniania czytelnikom kodów zdalnego dostępu do wspólnej puli e-booków mieszkańcy terenów wiejskich i małych ośrodków zyskują te same możliwości dostępu do książek, co użytkownicy lepiej dofinansowanych oraz większych lokalowo bibliotek z ośrodków wielkomiejskich.

2e. Dostęp do nowoczesnych narzędzi prezentacji zasobów

Biblioteki w Polsce wybierały różne systemy biblioteczne (do zarządzania zbiorami i ich racjonalnym gromadzeniem), co wpływało na brak spójnej prezentacji zasobów bibliotek w Polsce i na brak wspólnej polityki zarządzania procesami bibliotecznymi w tym m.in. zakupu

⁹⁹⁾ I. Koryś, J. Kopeć, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan Czytelnictwa w Polsce w 2016 roku*, BN, Warszawa 2017, s. 77.

zbiorów (przez procedury przetargowe lub bezpośrednie), zakupu licencji dostępu do zasobów cyfrowych polskich i zagranicznych oraz interfejsu użytkownika (wyszukiwarki). Różnice te wpływają negatywnie nie tylko na efektywność działania bibliotek, ale również na postrzeganie ich przez czytelników. Systemy obecnie wykorzystywane w bibliotekach posiadają różne technologie w warstwie sprzętowej i software'owej. Systemy te nie są ze sobą kompatybilne, co uniemożliwia stworzenie interoperacyjności organizacyjnej wśród bibliotek, pracy w ramach wspólnego środowiska katalogowego i tym samym tworzenia ogólnokrajowej sieci bibliotecznej (dalej OSB), o której mowa w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393). Czynnikiem blokującym cyfryzację bibliotek są w głównej mierze ograniczenia finansowe, w tym obejmujące koszty utrzymania (*maintenance*), przekładające się na niedostateczne zasoby IT w zakresie infrastruktury sprzętowo-programowej i brak wykwalifikowanej kadry do administrowania infrastrukturą. 1/3 bibliotek publicznych w Polsce nie posiada katalogu elektronicznego, co wpływa na brak możliwości przeszukiwania zbiorów on-line przez czytelników¹⁰⁰). Potrzebna jest centralna koordynacja działań oraz wprowadzenie zintegrowanej koncepcji wraz z narzędziem teleinformatycznym pozwalającym rozwiązać wskazane problemy oraz finansowanie kosztów utrzymania systemu przez Bibliotekę Narodową, jako centralną bibliotekę państwa.

W Polsce działa wiele różnych systemów bibliotecznych, np. Alma, Aleph, Koha, MAK+ itd. Elektroniczne katalogi/rejestry zbiorów bibliotek są rozproszone z uwagi na brak wspólnego środowiska katalogowego. Ponadto ujęcie zbiorów w jednym środowisku informatycznym jest niezbędne z punktu widzenia racjonalizacji wydatków i wydajności pracy nad ewidencją materiałów bibliotecznych. Aby udostępnić czytelnikowi informację o publikacjach i zasobach, niezbędne jest wprowadzenie publikacji do systemu bibliotecznego; skatalogowanie jej oraz weryfikacja wprowadzonych informacji. Zadania te są realizowane często przez przestarzałe zintegrowane systemy biblioteczne. Systemy te nie zaspokajają obecnych potrzeb użytkowników, nie pozwalają na należyte zarządzanie zasobami i optymalne wykorzystanie potencjału i doświadczenia polskich bibliotek naukowych i publicznych oraz generują problemy przy integrowaniu wyszukiwania informacji pochodzących z różnych źródeł. W wielu przypadkach systemy te nie są rozwijane przez ich producentów, co uniemożliwia wprowadzanie zmian w procesach pracy oraz świadczeniu usług informacyjno-bibliotecznych na odpowiednim poziomie. Praca w ramach wspólnego środowiska katalogowego w jednym zintegrowanym systemie bibliotecznym obniży koszty utrzymania infrastruktury i znacząco podniesie wydajność i jakość pracy w polskich bibliotekach.

¹⁰⁰) W województwach świętokrzyskim i łódzkim odnotowano najniższy w Polsce odsetek bibliotek z dostępem do katalogu on-line. W województwie świętokrzyskim tylko 42,9% bibliotek publicznych posiada katalog on-line (115 bibliotek i filii bibliotecznych spośród 268 działających na terenie województwa) przy ogólnopolskiej średniej wynoszącej 68,1% – jest to najniższy wynik w całym kraju. W drugiej kolejności najniższy odsetek bibliotek z dostępem do katalogu on-line odnotowano w województwie łódzkim, gdzie tylko 48,8% bibliotek publicznych posiada katalog on-line (249 bibliotek i filii bibliotecznych spośród 510 działających na terenie województwa) – jest to drugi najniższy wynik w całym kraju. Bardzo niski wynik odnotowano także w województwie lubelskim – tylko 57,4% bibliotek publicznych posiada katalog online (332 biblioteki i filie biblioteczne spośród 578 działających na terenie województwa). Do realizacji Kierunku interwencji 1.2. wybrano zatem dwa województwa zaliczane do Programu Polska Wschodnia+ (lubelskie i świętokrzyskie) oraz województwo łódzkie, w którym występują liczne ośrodki tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zmarginalizowane.

Obecny utrudniony dostęp czytelników do zasobów bibliotek publicznych wynika w głównej mierze z braku:

- katalogu elektronicznego w 1/3 placówek przy blisko 100% komputeryzacji bibliotek publicznych w Polsce,
- jednego punktu dostępu do opisów zasobów gromadzonych w polskich bibliotekach publicznych,
- ujednoczonych interfejsów wyszukiwawczych utrudniających wyszukiwanie (biblioteki posiadają rozwiązania oferowane przez różnych producentów, co przekłada się na różnorodny interfejs użytkownika oraz konieczność każdorazowego uczenia się sposobu wyszukiwania informacji w każdej instytucji z osobna),
- powszechnego dostępu do nowoczesnych narzędzi wyszukiwawczych (niektóre przestarzałe systemy biblioteczne nie oferują wszystkich funkcjonalności, np. możliwości zaawansowanego wyszukiwania, integracji z pełnotekstowymi bazami danych, przeszukiwania zasobów innych bibliotek).

Ponadto stan obecny negatywnie wpływa na zarządzanie i organizację pracy w bibliotekach publicznych, ponieważ:

- wydatkowanie środków publicznych w modelu rozproszonym znacząco zwiększa nakłady jednostek sektora finansów publicznych ponoszone na podstawowe technologiczne działania bibliotek, co wynika z braku doświadczenia poszczególnych JST w negocjowaniu zakupu najlepszych rozwiązań technologicznych oraz wystarczającej wiedzy dotyczącej ich realnych kosztów, zwłaszcza w zakresie utrzymania zakupionych produktów;
- różnorodne narzędzia IT wykorzystywane do zarządzania zasobami nie posiadają pełnego zestawu funkcjonalności obsługujących wszystkie procesy biblioteczne;
- brakuje integracji i interoperacyjności między posiadanymi systemami do zarządzania zbiorami;
- brakuje narzędzia do wspólnego katalogowania we wszystkich typach bibliotek w Polsce umożliwiającego współkatalogowanie w czasie rzeczywistym, co powoduje dublowanie prac podczas katalogowania zbiorów, a ta sama publikacja (książka, mapa, e-book itp.) jest nie tylko katalogowana oddzielnie w różnych bibliotekach w tym samym czasie, lecz co więcej może też być odmiennie zaklasyfikowana i skatalogowana przez poszczególne biblioteki. Stąd konieczność integracji obecnych zasobów bibliograficznych oraz zapewnienia ich spójności w przeszłości;
- obecnie większość z bibliotek prowadzi własny katalog zbiorów bibliotecznych, we własnym środowisku informatycznym bez możliwości integracji z innymi bibliotekami i w powiązaniu z zasobami cyfrowymi;
- każda z bibliotek samodzielnie ponosi wydatki związane z zakupem i utrzymaniem oprogramowania, ponosząc znaczące koszty na utrzymanie potrzebnych pracowników;
- każda z bibliotek samodzielnie ponosi nakłady finansowe na infrastrukturę serwerową, oprogramowanie, sprzęt i zaplecze administracyjne;
- brakuje rozwiązań chmurowych przeznaczonych dla bibliotek publicznych.

Naprawa obecnego stanu możliwa jest przez cyfryzację procesów back-office bibliotek publicznych przez wdrożenie ujednoczonego systemu w modelu – SaaS. Rozwiązanie to umożliwi rozpoczęcie budowy ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. W projekcie zostały zaplanowane działania o charakterze systemowym, polegające na wdrażaniu nowych rozwiązań IT w bibliotekach publicznych oraz innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących powyżej 50 tys. jednostek, jak również w bibliotekach publicznych woj. świętokrzyskiego i łódzkiego (w obu województwach odnotowano najniższy odsetek bibliotek z dostępem do katalogu on-line) oraz województwa lubelskiego (w którym wojewódzka biblioteka publiczna już wdrożyła system). Przedmiotowe przedsięwzięcie to opracowanie i wdrożenie horyzontalnych rozwiązań możliwych do zastosowania w skali całego kraju oparte na systemie wdrożonym i wykorzystywanym przez Bibliotekę Narodową, Bibliotekę Jagiellońską (drugą największą bibliotekę w Polsce i największą bibliotekę uniwersytecką w Polsce) oraz dwie biblioteki wojewódzkie – Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Kielcach i Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Lublinie. Zakupione i wdrożone oprogramowanie w ramach projektu ustandaryzuje procesy biznesowe i przełoży się na podniesienie poziomu świadczonych usług przez poszczególne biblioteki. Należy także podkreślić, że włączenie dużych bibliotek publicznych oraz innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących powyżej 50 tys. jednostek do zintegrowanego systemu zarządzania zasobami bibliotek (dalej ZSZZB) pozwoli na podniesienie standardu usługi bibliotecznej zarówno oczekiwanej przez użytkowników, jak i doświadczanej przez biblioteki, również te mniejsze, w tym z terenów, na których znajdują się liczne ośrodki tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zmarginalizowane. Dzięki współpracy bibliotek publicznych i innego typu chcących współpracować z publicznymi w ramach OSB możliwe będzie upowszechnienie zwyczaju korzystania z usługi bibliotecznej oraz wytworzenie w bibliotekarzach nawyku tworzenia spójnych zasobów bibliotecznych. Biblioteki dołączające do wspólnego środowiska katalogowego będą zobligowane do stosowania zasad redakcji i doboru Deskryptorów Biblioteki Narodowej oraz do stosowania przepisów katalogowania Biblioteki Narodowej opublikowanych na stronie www.przepisy.bn.org.pl – co bezpośrednio przełoży się na poprawę jakości danych i uporządkuje zbiory polskich bibliotek. Zasięg wpływu będzie się pokrywał z terenem całego kraju. Dodatkowo posługiwanie się wspólnym systemem ułatwi i ujednoczi sprawozdawczość objętych nim bibliotek zarówno w zakresie danych zbieranych przez GUS i BN oraz sprawozdań na potrzeby Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa w zakresie wykorzystania dotacji dla bibliotek. Jednocześnie dzięki dostępnemu API REST zapewniona zostanie interoperacyjność, a także dostarczy on nowych narzędzia do naliczania *public lending rights*.

2f. Szybkość zmian cywilizacyjnych i technologicznych oddziałujących na zasięg oraz intensywność praktyk czytelniczych

Szybki postęp techniczny w obszarze technologii teleinformatycznych, wykładniczy przyrost informacji oraz treści udostępnianych za pomocą Internetu, zmiany w sposobie upowszechniania muzyki i filmów (streaming z platform internetowych) wpływa na sposób

korzystania z książek oraz potrzeby i oczekiwania czytelników i użytkowników bibliotek. Adekwatne wsparcie rozwoju czytelnictwa w Polsce, prowadzonego w modelu *evidence-based policy*, wymaga stałego monitorowania zachowań czytelników (a w jeszcze większym stopniu osób rezygnujących z czytania po zakończeniu nauki formalnej), identyfikowania czynników wpływających na praktyki czytelnicze oraz diagnozowania pojawiających się potrzeb i formułowania eksperckich rekomendacji.

Wyzwanie 3: Poprawa atrakcyjności infrastruktury bibliotek publicznych

3a. Rola i znaczenie obiektów użyteczności publicznej dla społeczności lokalnych

Zlokalizowane na terenie każdej gminy¹⁰¹⁾ biblioteki publiczne, podobnie jak kluby, świetlice czy też domy kultury zapewniają dostęp do oferty kulturalnej i artystycznej również poza dużymi aglomeracjami. Świadczy o tym lokalizacja przestrzenna bibliotek i ich filii, spośród których w 2018 r. aż 65,4% prowadziło swoją działalność na wsi¹⁰²⁾. Jednocześnie zmniejszenie liczby bibliotek¹⁰³⁾ występuje także silniej na terenach nieurbanizowanych – w ostatnich latach największy spadek w porównaniu do roku poprzedniego odnotowano w 2016 r., gdy liczba bibliotek publicznych zmniejszyła się o 66, w tym aż o 51 na wsi.

Wskazana prawidłowość jest pochodną kilku wzajemnie oddziałujących na siebie procesów: migracji wewnątrz kraju¹⁰⁴⁾, zmniejszenia lub zwiększenia liczby czytelników bibliotek lub ich filii, wreszcie jest warunkowane zamożnością gminy i lokalną strategią rozwoju, przyjęta przez właściwą JST¹⁰⁵⁾.

Z tej perspektywy można przyjąć, iż inwestycje w infrastrukturę bibliotek – obok zakupu nowości wydawniczych oraz usług dostępu do e-booków i audiobooków – stanowią odzwierciedlenie aspiracji lokalnych społeczności i organizatorów bibliotek (w kontekście podnoszenia jakości życia, poszukiwania miejsc oraz czynników sprzyjających integracji), z drugiej zaś mogą stanowić punkt wyjścia dla rozwoju tychże. Za ustaleniami raportu Klubu Jagiellońskiego¹⁰⁶⁾ można wskazać, iż inwestycje w infrastrukturę umożliwiają tworzenie atrakcyjnych, śródmiejskich lub lokalnych przestrzeni publicznych, które mogą mieć istotny

¹⁰¹⁾ Por. art. 19. ust. 2 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.

¹⁰²⁾ A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, s. 15., Kraków 2019 r., materiał opracowany przez Urząd Statystyczny w Krakowie, Ośrodek Statystyki Kultury na podstawie art. 13. ust. 6 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej.

¹⁰³⁾ Zgodnie z art. 19 ust. 2. ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach „Gmina organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych”, wskazana więc zmiana liczby bibliotek (zmniejszenie) dotyczy w przeważającej większości likwidacji filii biblioteki głównej w danej gminie.

¹⁰⁴⁾ *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2018 r. Stan w dniu 31 XII*, publikacja GUS, Warszawa, kwiecień 2019 r.: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2018-r-stan-w-dniu-31-xii,6,25.html> (dostęp z dnia 30.09.2019 r.).

¹⁰⁵⁾ Za opracowaniem Urzędu Statystycznego w Krakowie należy również wskazać, iż samo zjawisko zmniejszania się liczby bibliotek publicznych występuje nieprzerwanie od 1989 r., gdy w Polsce działała rekordowa liczba tych instytucji, tj. 10 313.

¹⁰⁶⁾ Ł. Zaborowski „Deglomeracja czy degradacja? Potencjał rozwoju średnich miast w Polsce”, raport Klubu Jagiellońskiego nr 3/2019.

walor promocyjny i mogą służyć podkreśleniu tożsamości regionu¹⁰⁷⁾. Jednocześnie inwestycje w infrastrukturę kultury mogą ułatwiać, a pośrednio stymulować realizację projektów o charakterze społecznym, przede wszystkim włączającym. W tym przypadku inwestycje lokalne (dotyczące budowy lub modernizacji bibliotek, świetlic, klubów czy też domów kultury), realizowane z nastawieniem na zaspokojenie potrzeb mieszkańców (w mniejszym stopniu zaś turystów, czy też koneserów sztuki), wydają się predystynowane do wypełnienia takiej funkcji¹⁰⁸⁾. W raporcie pt. *Nowe lokowanie instytucji publicznych w miejskich ekosystemach kultury w Polsce*¹⁰⁹⁾ analizowano, w jakim stopniu nowa architektura (i zlokalizowana w niej instytucja) realnie przyczyniają się do rewitalizacji wybranej przestrzeni miasta, na ile oddziałują na mieszkańców (ich kompetencje oraz kulturową tożsamość lokalną) oraz w jakim stopniu wpływają na zastany (a przez inwestycję zmieniany) ekosystem lokalnych podmiotów działających w sferze kultury. Wśród omawianych ośmiu inwestycji¹¹⁰⁾ uwzględniono miejską bibliotekę publiczną w Rumii – bibliotekę główną (województwo pomorskie) oraz ośrodek kultury gminy „Centrum Kultury” w Grodzisku Mazowieckim (województwo mazowieckie).

W obydwu wskazanych przypadkach inwestycja została zrealizowana w korzystnie zlokalizowanej, ale zdegradowanej przestrzeni (niszczący budynek dworca PKP w przypadku biblioteki oraz nieczynna fabryka w przypadku centrum kultury). Nowa przestrzeń wpłynęła na rozszerzenie oferty tych instytucji i ich silniejsze powiązanie: z organizacjami pozarządowymi, w przypadku biblioteki oraz z lokalnymi animatorami kultury, w przypadku ośrodka kultury.

Inwestycje w obiekty użyteczności publicznej służą także ich dostosowaniu do potrzeb osób starszych lub z niepełnosprawnościami¹¹¹⁾ oraz do subiektywnych potrzeb wybranych grup odbiorców. Biblioteki publiczne podejmują działania w tym zakresie przez modernizację budynków czy też zakup specjalistycznego wyposażenia. Jednak w 2018 r. jedynie 46,4% wszystkich bibliotek posiadało wejście do budynku przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich¹¹²⁾. W tej perspektywie inwestowanie w infrastrukturę bibliotek jest zagadnieniem ważkim. Potwierdza ten fakt (mająca miejsca już obecnie) zmiana struktury wiekowej czytelników bibliotek, wyraźnie widoczna w krótkim czasie, tj. 5 lat (porównanie dotyczy 2014 r. i 2018 r.).

¹⁰⁷⁾ *Ibidem*, s. 18.

¹⁰⁸⁾ E. Bendyk, *Pętle wykluczenia i nieobecności* [w] *Praktyka działania instytucji kultury a przelamywanie barier dostępu*, pod. red. E. Rokicka i P. Kruczkowska, Łódź 2013, s. 13–19.

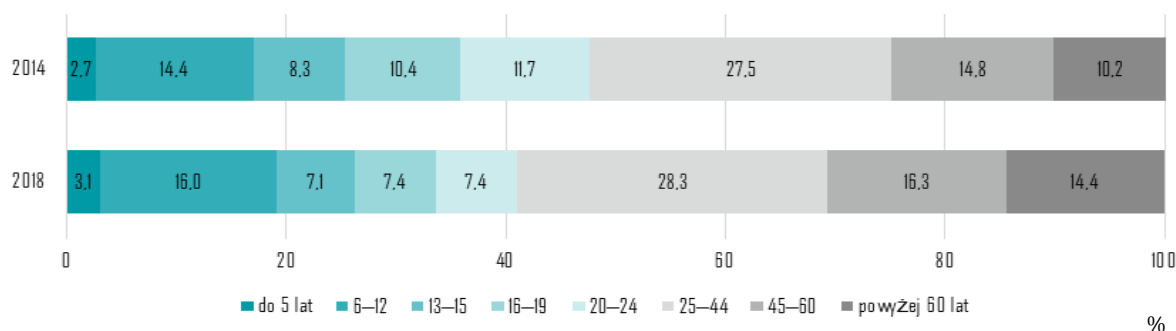
¹⁰⁹⁾ M. Poprawski *et al.*, *Nowe lokowanie instytucji publicznych w miejskich ekosystemach kultury w Polsce*, Poznań 2016.

¹¹⁰⁾ Wśród analizowanych w raporcie (M. Poprawski *et al.*) ośmiu inwestycji uwzględniono ich zróżnicowanie pod względem: lokalizacji (średnie, duże miasta, różne województwa), rodzaju instytucji (m.in. ośrodek kultury, biblioteka, muzeum, filharmonia) czasu, jaki upłynął od momentu oddania obiektu do użytku.

¹¹¹⁾ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240).

¹¹²⁾ *Kultura w 2018 roku*, publikacja GUS, Kraków, wrzesień 2019 r.: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/kultura-w-2018-roku,2,16.html> (dostęp z dnia 15.11.2019 r.).

Wykres 7. Struktura wiekowa czytelników bibliotek publicznych¹¹³⁾

Źródło: A. Czekał, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 10

Opis 7 Wykres 7. Struktura wiekowa czytelników bibliotek publicznych (opis alternatywny)

Wykres przedstawia porównanie udziału poszczególnych grup wiekowych w strukturze wieku czytelników bibliotek publicznych w latach 2014 i 2018. Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

Grupa wiekowa	2014	2018
do 5 lat	2,7%	3,1%
6–12 lat	14,4%	16%
13–15 lat	8,3%	7,1%
16–19 lat	10,4%	7,4%
20–24 lata	11,7%	7,4%
25–44 lata	27,5%	28,3%
45–60 lat	14,8%	16,3%
powyżej 60 lat	10,2%	14,4%

Źródło: A. Czekał, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019, str. 10.

Jednocześnie, mając na uwadze potrzebę dostosowania przestrzeni bibliotek do potrzeb młodych odbiorców, Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (IFLA) w 2015 r. opublikowała zaktualizowane *Wytyczne dla bibliotek publicznych obsługujących młodzież*¹¹⁴⁾, których uwzględnienie w procesie budowy, przebudowy lub modernizacji budynku biblioteki znacząco może poprawić ich funkcjonalność z perspektywy tej grupy odbiorców. W dokumencie wskazano 10 kluczowych zaleceń dotyczących dostosowania usług instytucji do potrzeb młodzieży. Wśród nich wskazano m.in. utworzenie atrakcyjnej przestrzeni przeznaczonej dla młodzieży, w której znajduje odbicie młodzieżowy

¹¹³⁾ A. Czekał, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 10.

¹¹⁴⁾ „Guidelines for Library Services for Young Adults (Revised)”, 2015 r. <https://www.ifla.org/publications/guidelines-for-library-services-for-young-adults--revised-> (dostęp z dnia 08.07.2020 r.).

styl bycia (pkt 9), podkreślono także wagę przygotowania bibliotekarzy do pracy z młodzieżą, rozumianą jako znajomość problemów rozwoju i potrzeb młodzieży, z uwzględnieniem osób o szczególnych potrzebach. (pkt 4). Rekomendacje w tym zakresie wymagają zarówno inwestycji w infrastrukturę bibliotek, jak i wzmacniania kompetencji pracowników bibliotek, nie tylko odnośnie współpracy z odbiorcami (czytelnikami, użytkownikami bibliotek), w tym z młodymi dorosłymi, ale także w kontekście szeroko rozumianego dostosowania sposobu funkcjonowania bibliotek do zmieniających się potrzeb, stylów spędzania wolnego czasu i oczekiwań w tym zakresie – o czym m.in. mówi Strategia IFLA na lata 2019–2024¹¹⁵⁾.

Finalnie, w kontekście wspierania inwestycji w infrastrukturę bibliotek oraz potrzebę ich realizacji przy zaangażowaniu środków z budżetu państwa, należy przywołać wnioski z przeprowadzonej w 2018 r. kontroli NIK pt. *Działalność samorządowych instytucji kultury*, która miała na celu weryfikację sposobu organizowania i prowadzenia działalności kulturalnej przez samorządy oraz samorządowe instytucje kultury. Kontrola dotyczyła lat 2015–2017 i objęła trzy urzędy marszałkowskie (dolnośląski, podkarpacki, świętokrzyski), trzy urzędy miast (Gdańsk, Poznań, Warszawa) oraz 12 samorządowych instytucji kultury (sześć teatrów i sześć muzeów). Dodatkowo badaniem kwestionariuszowym objęła 262 samorządowe instytucje kultury¹¹⁶⁾. W raporcie pokontrolnym NIK stwierdziła, że samorządy nie w pełni radzą sobie z organizacją i prowadzeniem działalności kulturalnej. Przede wszystkim nie zapewniają podległym sobie instytucjom kultury stabilności finansowej, niezbędnej do prowadzenia działalności. Problemem jest też zwykle brak odpowiednich warunków lokalowych, w tym nieprzystosowanie obiektów dla osób z niepełnosprawnościami, w podeszłym wieku oraz rodzin z małymi dziećmi. W rezultacie prowadziło to do ograniczeń w tworzeniu oferty i uczestnictwie odbiorców w przedsięwzięciach kulturalnych, w tym szczególnie grup narażonych na wykluczenie.

Z raportu NIK wynika, że instytucje kultury podejmowały działania w celu uzyskania dodatkowych środków finansowych (innych niż dotacja podmiotowa organizatora). Stanowiły one średnio 25% ich przychodów ogółem. Mimo dużej aktywności instytucji kultury w tym obszarze ich działania nie były jednak w pełni skuteczne, a głównym źródłem dodatkowych środków były dotacje pochodzące z budżetu państwa.

3b. Zaangażowanie JST w finansowanie bibliotek i znaczenie środków z budżetu państwa

Zgodnie z danymi przedstawianymi przez GUS¹¹⁷⁾ w 2018 r. wydatki z budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (łącznie z dotacjami i subwencjami dla JST) wyniosły 2 263,5 mln zł (w tym 147,1 mln zł na dotacje i subwencje dla JST). Z kolei wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego z budżetów samorządów terytorialnych (łącznie z transferami pomiędzy JST terytorialnego, ale bez subwencji z budżetu państwa) wyniosły 9 062,2 mln zł.

¹¹⁵⁾ „IFLA Strategy 2019–2024”, dokument przyjęty przez Zarząd IFLA dnia 12 kwietnia 2019 r., por. <https://www.ifla.org/strategy> (dostęp z dnia 08.07.2020 r.).

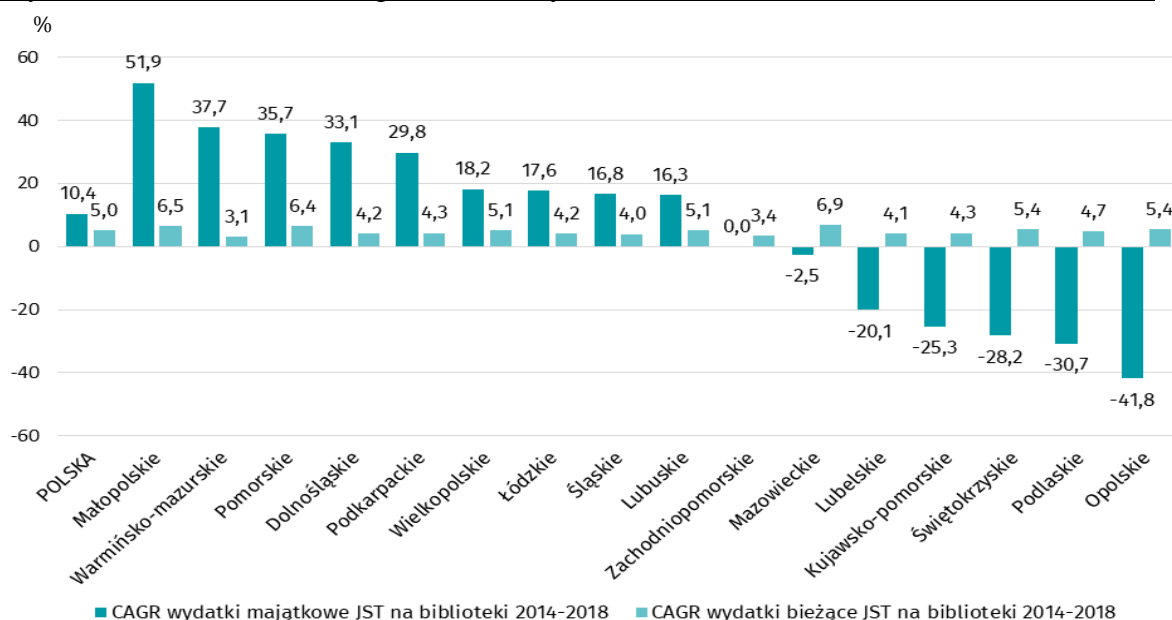
¹¹⁶⁾ „Działalność samorządowych instytucji kultury”, Informacja o wynikach kontroli NIK KNO.430.012.2018 nr ew. 151/2018/P1 8022/KNO, por. <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/18/022/LWA/> (dostęp z dnia 27.11.2019 r.).

¹¹⁷⁾ *Kultura w 2018 roku*, raport GUS, Warszawa 2019 r., s. 28–29.

W 2018 r. podobnie jak w latach ubiegłych największą część wydatków z budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (cz. 24 budżetu państwa) przeznaczono na inwestycje i funkcjonowanie muzeów (30,7%). Z kolei z budżetów samorządowych najwięcej wydano na działalność domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic – 30,7%, na funkcjonowanie bibliotek przeznaczono 17,6% ze środków JST.

Z opracowania Urzędu Statystycznego w Krakowie¹¹⁸⁾ wynika, iż wydatki majątkowe JST na biblioteki wyniosły 161,1 mln zł w 2018 r., co stanowiło 10,0% ogółu wydatków z budżetów samorządów na biblioteki w tym roku. Jednocześnie, w porównaniu z 2017 r. wydatki te wzrosły ponad dwukrotnie (o 109,2%), a w odniesieniu do 2014 r. o 48,3%. Tym samym w latach 2014–2018 średnioroczne tempo wzrostu wydatków majątkowych JST na biblioteki wyniosło 10,4%. i było ponad dwukrotnie wyższe od średniego tempa wzrostu wydatków bieżących JST na biblioteki w tym samym okresie (które wyniosło 5,0%).

Wykres 8. Średnioroczne tempo wzrostu wydatków JST na biblioteki w latach 2014–2018

Źródło: A. Czekał, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 22.

Opis 8 Wykres 8. Średnioroczne tempo wzrostu wydatków JST na biblioteki w latach 2014–2018 (opis alternatywny)

Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

	Wydatki majątkowe JST na biblioteki 2014–2018	Wydatki bieżące JST na biblioteki 2014–2018
Polska	10,4%	5,0%
małopolskie	51,9%	6,5%
warmińsko-mazurskie	37,7%	3,1%

¹¹⁸⁾ A. Czekał, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 17–18.

pomorskie	35,7%	6,4%
dolnośląskie	33,1%	4,2%
podkarpackie	29,8%	4,3%
wielkopolskie	18,2%	5,1%
łódzkie	17,6%	4,2%
śląskie	16,8%	4,0%
lubuskie	0%	0%
zachodniopomorskie	16,3%	5,1%
mazowieckie	3,4%	-2,5%
lubelskie	-20,1%	4,1%
kujawsko-pomorskie	-25,3%	4,3%
świętokrzyskie	-28,2%	5,4%
podlaskie	-30,7%	4,7%
opolskie	-41,8%	5,4%

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018, Kraków 2019, str. 22.

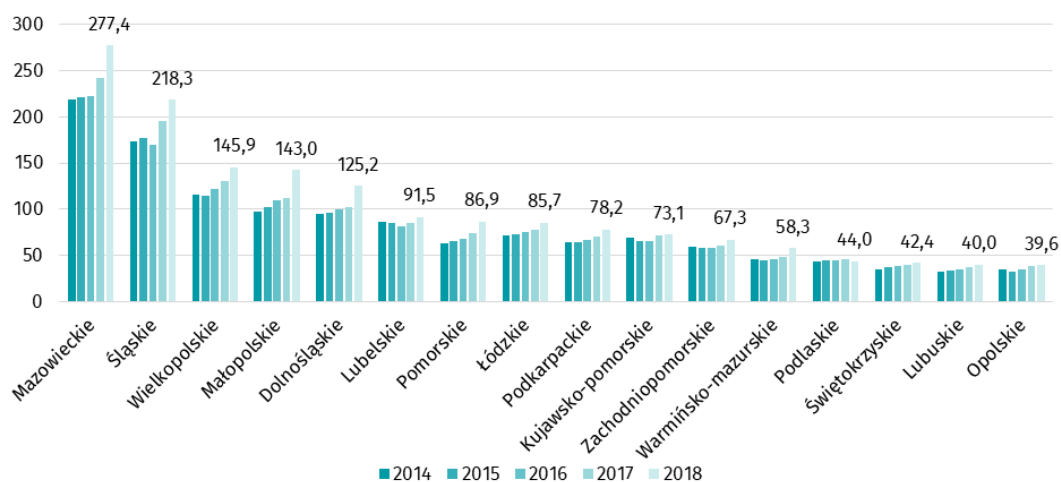
Finansowanie bibliotek publicznych jest zróżnicowane w skali kraju i wiąże się także z regionalnym zróżnicowaniem jakości życia w Polsce¹¹⁹⁾. Wyższe nakłady na biblioteki ponoszą dosyć zamożne województwa, w tym te, w których odsetek osób znajdujących się w trudniejszej sytuacji życiowej jest relatywnie wyższy (jak np. woj. śląskie, dolnośląskie, wielkopolskie)¹²⁰⁾. W 2018 r. najwyższą kwotę wydatków JST na biblioteki ogółem odnotowano w województwie mazowieckim (277,4 mln zł) i w województwie śląskim (218,3 mln zł), natomiast najniższą w województwie opolskim (39,6 mln zł). Z kolei najwyższy wzrost wydatków JST na biblioteki, w porównaniu z 2017 r., miał miejsce w województwie małopolskim (aż o 27,5%).

¹¹⁹⁾ Regionalne zróżnicowanie jakości życia w Polsce w 2018 r. Wyniki Badania spójności społecznej 2018. Informacja sygnałowa GUS z dnia 30 stycznia 2019 r. por. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/regionalne-zroznicowanie-jakosci-zycia-w-polsce-w-2018-roku-wyniki-badania-spojnosci-spoecznej-2018,31,1.html> (dostęp z dnia 01.10.2019 r.).

¹²⁰⁾ *Ibidem*, s. 1. Dane za 2018 r. „W zależności od województwa, zasięg relatywnego ubóstwa dochodowego wahał się od 9% do 26%. Najczęściej ubóstwem dochodowym były dotknięte gospodarstwa domowe w woj. lubelskim. Znacznie wyższy od średniej krajowej odsetek ubogich gospodarstw domowych odnotowano także w woj. podkarpackim, podlaskim i warmińsko-mazurskim (18–19%). Najrzadziej ubóstwa dochodowego doświadczały gospodarstwa domowe w woj. mazowieckim (9%). Wskaźniki niższe od średniej krajowej zaobserwowano jeszcze w województwach: śląskim, dolnośląskim, lubuskim, wielkopolskim i pomorskim (10–11%)”.

Wykres 9. Wydatki JST na biblioteki

mln

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 20.

Opis 9 Wykres 9. Wydatki

JST na biblioteki (opis alternatywny)

Wykres przedstawia wydatki JST na biblioteki w poszczególnych województwach. Na wykresie są podane kwoty wydatków dla 2018 roku oraz graficzne oznaczenia poziomu wydatków dla lat 2014–2017. Poziom wydatków systematycznie wzrastał w latach 2014–2018 w województwach o najwyższym poziomie wydatków odnotowanych dla 2018 roku: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim i dolnośląskim. Poziom wydatków wzrastał również systematycznie w części pozostałych województw: pomorskim, łódzkim, podkarpackim, lubuskim i świętokrzyskim. Wzrost poziomu wydatków JST na biblioteki był w ostatnich latach niewielki w województwie zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim.

Okresowe obniżenie poziomu wydatków zostało odnotowane na wykresie jako jedno lub dwuletnie, w latach 2015–2016 dla województw: lubelskiego, kujawsko-pomorskiego i opolskiego. Obniżenie poziomu wydatków JST na biblioteki, w ostatnich latach nastąpiło w województwie podlaskim.

Dane podane na wykresie dla 2018 roku prezentuje poniższa tabela.

Województwo	Wydatki JST na biblioteki w 2018 roku
mazowieckie	277,4 mln zł.
śląskie	218,3 mln zł.
wielkopolskie	145,9 mln zł.
małopolskie	143 mln zł.
dolnośląskie	125,2 mln zł.
lubelskie	91,5 mln zł.
pomorskie	86,9 mln zł.

łódzkie	85,7 mln zł.
podkarpackie	78,2 mln zł.
kujawsko-pomorskie	73,1 mln zł.
zachodniopomorskie	67,3 mln zł.
Warmińsko-mazurskie	58,3 mln zł.
podlaskie	44 mln zł.
świętokrzyskie	42,4 mln zł.
lubuskie	40 mln zł.
opolskie	39,6 mln zł.

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018, Kraków 2019, str. 20.

Wsparcie finansowe ze strony organizatorów przekłada się na atrakcyjność bibliotek publicznych, a finalnie (jako jeden z czynników) wpływa też na liczbę osób korzystających z tych instytucji. W województwach, w których nakłady są wyższe (i systematycznie rosną), liczba czytelników w przeliczeniu na 1000 ludności jest wyższa od średniej dla całej Polski (w 2018 r. wartość ta wyniosła 155 osób). Przykładem są województwa małopolskie, mazowieckie i śląskie, w których w 2018 r. liczba czytelników bibliotek publicznych (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) wyniosła odpowiednio: 194, 172 i 168 osób. Wskazane dane warto odnieść do wartości najniższej 118 czytelników na 1000 osób, które odnotowano w 2018 r. odpowiednio w województwach podlaskim i kujawsko-pomorskim¹²¹⁾.

Z analizy wyników naborów wniosków w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, Priorytet 2 „Infrastruktura Bibliotek 2016-2020” wynika, że bez wsparcia z budżetu państwa inwestycje gmin w infrastrukturę bibliotek są praktycznie nie do zrealizowania. Główną przeszkodą jest brak możliwości sfinansowania tych inwestycji z budżetów gmin. W pięciu przeprowadzonych naborach wniosków zostały złożone 684 niepowtarzające się wnioski na łączną kwotę oczekiwanego dofinansowania zadań z budżetu państwa 647 583 326 zł¹²²⁾. Dofinansowania zostały przyznane 211 wnioskom na łączną kwotę dofinansowania z budżetu państwa 172 971 479 zł¹²³⁾. Średnie dofinansowanie w ramach NPRCz Priorytet 2 Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 dla budowy lub modernizacji jednego obiektu bibliotecznego (biblioteka główna lub filia) wyniosło 1 122 760 zł¹²⁴⁾.

¹²¹⁾ A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 12.

¹²²⁾ Są to dane wynikowe z pięciu naborów do *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016–2020* (Priorytet 2, Infrastruktura Bibliotek). W wartościach bezwzględnych liczba złożonych wniosków była wyższa, ponieważ część bibliotek, które nie otrzymały dofinansowania w danym naborze, składały taki sam bądź niewiele zmodyfikowany wniosek w naborze kolejnym (a nawet w kilku kolejnych naborach). Celem zidentyfikowania wniosków niepowtarzalnych od ogólnej liczby zostały odjęte te wnioski, które zostały złożone po raz drugi, trzeci itd., (por. <https://instytutksiazki.pl/biblioteki,5,infrastruktura-bibliotek-2016%E2%80%932020,1.html>, dostęp z dnia 27.04 2020 r.).

¹²³⁾ Kwota ta jest wyższa od budżetu priorytetu przewidzianego na lata 2016-2020: rozbieżność wynika z rezygnacji z realizacji zadań przez beneficjentów. Środki uwolnione wskutek takich decyzji mogły zostać rozdysponowane w kolejnym naborze czy w procedurze odwoławczej (w zależności od momentu, w którym podjęto decyzję o rezygnacji).

¹²⁴⁾ Wartość średniego dofinansowania została obliczona dla 88 wniosków (na 167 realizowanych w wyniku rozstrzygnięcia w pierwszych czterech naborach wniosków w edycji NPRCz na lata 2016–2020), które dotyczyły

Środki na inwestycje w infrastrukturę bibliotek (dostępne w ramach programu wieloletniego) stanowią istotną zachętę dla poszczególnych JST do ponoszenia wysiłku finansowego i organizacyjnego, jakim jest przygotowanie i realizacja kompleksowego projektu budowy, przebudowy lub modernizacji budynku biblioteki głównej lub jej filii. Atutem programu wieloletniego jest niższa wartość realizowanych projektów w porównaniu do projektów dofinansowywanych ze środków *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego*¹²⁵⁾,¹²⁶⁾. Dzięki temu wnioskodawcy są zobowiązani do wygenerowania proporcjonalnie niższego wkładu własnego.

3c. Znaczenie inwestycji w infrastrukturę bibliotek w miastach do 100 tys. mieszkańców

Wskazana w *SOR* potrzeba interwencji skierowanych do miast średnich wynika z dążenia do poprawy ich atrakcyjności oraz wzmocnienia potencjału rozwojowego tych ośrodków (również w sferze dostępu do usług publicznych i jakości tychże)¹²⁷⁾. Powyższe założenia, przyjęte w *SOR*, zostały rozwinięte w raporcie Klubu Jagiellońskiego¹²⁸⁾ pt. *Deglomeracja czy degradacja? Potencjał rozwoju średnich miast w Polsce*. W materiale tym wskazano, iż w wyniku wzrastającej mobilności Polaków oraz rosnących oczekiwań w zakresie dostępności do różnorodnych dóbr i usług konsumpcyjnych maleje funkcjonalne znaczenie ośrodków lokalnych na rzecz miast dużych i średnich: „Miasto, by się rozwijać, a przynajmniej zachowywać stabilność gospodarczą, musi pełnić określony zakres funkcji. Przez funkcje rozumiemy tu wszelką działalność społeczno-gospodarczą, która służy zaspokojeniu potrzeb ludności (...). Niedobór funkcji w stosunku do wielkości miasta skutkuje bowiem wprawdzie bezrobociem, a w dłuższym okresie odpływem ludności. Niedobór funkcji w stosunku do wielkości zaplecza powoduje z kolei, iż jego mieszkańcy korzystają z dóbr w innych, konkurencyjnych ośrodkach, kosztem pokonywania większych odległości”¹²⁹⁾.

wyłącznie budowy lub modernizacji i równocześnie dotyczyły wyłącznie jednego obiektu bibliotecznego (biblioteki głównej lub filii). Z uwagi na zmiany, wprowadzone w zasadach udzielania dofinansowań w programie wieloletnim na lata 2021–2025, z szacowania wartości średniego dofinansowania projektów inwestycyjnych zostały wyłączone projekty dotyczące bieżących remontów o wartości minimum 50 tys. zł oraz projekty realizowane w kilku obiektach (np. biblioteki głównej i jej filii) – gdyż takie zadania nie będą kontynuowane.

¹²⁵⁾ T. Kukołowicz, *Środki zagraniczne w finansowaniu kultury przez samorządy*, Warszawa 2015.

¹²⁶⁾ Np. por. *Lista dofinansowanych 10 projektów złożonych do III konkursu w ramach VIII osi priorytetowej Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020* (nr naboru: POIS.08.01.00-IP.05-14-001/16).

Np. projekt „Wspólnie tworzymy miasto – Wzmocnienie działań kulturalnych przez stworzenie miejsca spotkań społeczności lokalnej w filii Biblioteki Miejskiej w Łodzi przy ul. Zachodniej 76” realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego: Poddziałanie VI.1.1 Dziedzictwo kulturowe i infrastruktura kultury – ZIT <https://rpo.lodzkie.pl/skorzystaj-z-programu/zobacz-ogloszenia-i-wyniki-naborow-wnioskow/item/3748-poddzialanie-vi-1-1-dziedzictwo-kulturowe-i-infrastruktura-kultury-zit> oraz http://www.lom.lodz.pl/wp-content/uploads/Wezwanie_Zachodnia-76.pdf

Np. typy projektów objętych dofinansowaniem w ramach Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego, por. https://rpo.lubelskie.pl/rpo/wiadomosci/nabory-konkursy/dziedzictwo-kulturowe-i-naturalne-projekty-lokalne/?podkresl=dziedzictwo_kulturowe_i_naturalne.html

¹²⁷⁾ *SOR* została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów, z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. poz. 260), s. 11, 40 i nn.

¹²⁸⁾ Ł. Zaborowski „Deglomeracja czy degradacja? Potencjał rozwoju średnich miast w Polsce”, raport Klubu Jagiellońskiego nr 3/2019.

¹²⁹⁾ *Ibidem*, s. 22.

Ustalenia te potwierdzają wyniki badania GUS z 2018 r. dotyczące jakości życia w Polsce¹³⁰⁾. Z jednej strony miasta średnie (tj. zgodnie z definicją GUS miasta od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców) nie wyróżniają się negatywnie z uwagi na wskaźnik uogólnionego zadowolenia z życia, który jest wskazywany jako jedna z najczęściej stosowanych miar dobrobytu subiektywnego. Wskaźnik ten dla miast dużych od 100 tys. do 500 tys. mieszkańców oraz omawianych miast średnich wynosi po 81%, jest jednak aż o 3 p.p. niższy od wskaźnika uogólnionego zadowolenia z życia w małych miastach i na wsi.¹³¹⁾ Jednocześnie miasta od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców charakteryzują się także istotnie niższym poziomem ogólnego zaufania do ludzi. Średnia krajowa dla tego wskaźnika wynosi 80%, natomiast w miastach średnich odnotowywana jest wartość o 3 p.p. niższa, tj. 77%¹³²⁾. Złożenie tych dwóch przesłanek (wraz z odwołaniem się do malejącego zaufania do władz lokalnych w miastach powyżej 20 tys. mieszkańców i następnie wraz ze wzrostem ich wielkości¹³³⁾) czytelnie pokazuje, iż w miastach średnich ma miejsce istotne osłabienie elementów więziotwórczych, które występują w miastach małych i na wsi. Jednocześnie braki te nie są kompensowane atutami związanymi z szerokim dostępem do usług, co ma miejsce w miastach dużych (w których lokalna identyfikacja występuje też na poziomie mniejszych jednostek administracyjnych – np. dzielnic).

W takiej sytuacji inwestycje w infrastrukturę bibliotek miast średnich, z perspektywy mieszkańców tych ośrodków, mogą być istotnym elementem poprawiającym jakość życia oraz postrzeganą przez nich dostępność do wybranych usług publicznych. Nowe funkcje biblioteki wymagają jednak redefiniowania dotychczasowych koncepcji zagospodarowania ich przestrzeni fizycznej¹³⁴⁾. Tradycyjny trójpodział obiektów bibliotecznych na przestrzeń dla czytelników, bibliotekarzy i zbiorów stał się archaiczny i niewydolny. Współczesna biblioteka wymaga realizacji koncepcji „biblioteki otwartej”, w której czytelnik nie jest ograniczany barierami organizacyjnymi i przestrzennymi, może swobodnie poruszać się po bibliotece i korzystać z jej zbiorów drukowanych oraz zbiorów elektronicznych i baz danych zgromadzonych przez bibliotekę lub znajdujących się w sieci. Ma dostęp do komputera bibliotecznego, może też korzystać ze swojego laptopa, innego urządzenia mobilnego oraz z bezprzewodowego Internetu. Do jego dyspozycji są samoobsługowe urządzenia reprograficzne, umożliwiające kopiowanie, skanowanie i drukowanie dokumentów.

Wyniki prowadzonych naborów wniosków oraz efekty realizacji NPRCz Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2016–2020” udowadniają potrzebę dalszych inwestycji w infrastrukturę biblioteczną, przy zachowaniu zasadniczych rozwiązań w zakresie wdrażania zadań i przy jednoczesnym włączeniu niezbędnych usprawnień i nowych rozwiązań, opartych

¹³⁰⁾ Regionalne zróżnicowanie jakości życia w 2018 r. Wyniki Badania spójności społecznej 2018. Informacja sygnałowa GUS z dnia 30 stycznia 2019 r., por. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/regionalne-zroznicowanie-jakosci-zycia-w-polsce-w-2018-roku-wyniki-badania-spojnosci-spoecznej-2018,31,1.html> (dostęp z dnia 15.11.2019 r.).

¹³¹⁾ *Ibidem*, s. 12.

¹³²⁾ *Ibidem*, s. 8.

¹³³⁾ *Ibidem*, s. 9.

¹³⁴⁾ *Fizyczna przestrzeń biblioteki*, pod red. M. Wojciechowska, Gdańsk 2013, por. http://pbc.gda.pl/Content/55496/Wojciechowska_Fizyczna_przestrzen_biblioteki.pdf (dostęp z dnia 12.12.2019 r.).

o doświadczenia poprzedniej edycji NPRCz na lata 2016–2020. Potencjał inwestycyjny i potrzebę dalszego wspierania bibliotek publicznych w tym zakresie potwierdzają wyniki naborów wniosków do Priorytetu 2 NPRCz: średnio jedynie 19,5% wnioskodawców otrzymywało dofinansowanie w ramach procedury konkursowej i odwoławczej łącznie (najwięcej – 38% w naborze I, najmniej: 9,4% w naborze II). W każdym naborze wniosków większą grupę stanowiła więc grupa wniosków nieskutecznych. Ponadto wymiernym efektem znaczącego zwiększania zainteresowania inwestycjami w infrastrukturę bibliotek było zwiększenie budżetu priorytetu NPRCz w latach 2019–2020 o dodatkowe 20 000 000,00 zł (zgodnie z zapisami uchwały nr 190/2018 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2018 r. zmieniającej uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa”). Środki te zostały rozdysponowane w ramach jednego dodatkowego naboru wniosków. W ostatnim roku realizacji NPRCz (tj. 2020 r.) ze względu na wyczerpanie środków w budżecie Priorytetu nie został przeprowadzony żaden nabór wniosków.

Jednocześnie gromadzone i analizowane dane z realizacji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, Priorytet 2 „Infrastruktura Bibliotek 2016–2020”¹³⁵⁾ w skali całego kraju pokazują wpływ zmodernizowanej i nowej przestrzeni fizycznej biblioteki na podstawowe wskaźniki efektywności działalności bibliotek:

- użytkownicy zarejestrowani w bibliotece – wzrost o 9,17%
- czytelnicy (użytkownicy aktywnie wypożyczający) – wzrost o 4,29%, z największym wzrostem czytelników w grupie wiekowej powyżej 60 lat – wzrost o 43,13%
- odwiedziny w bibliotece – wzrost o 6,02%
- liczba godzin otwarcia bibliotek w ciągu tygodnia – wzrost o 8,25%
- liczba bibliotek czynnych w sobotę – wzrost o 6,25%
- liczba bibliotek z dostosowanymi wejściami dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich – wzrost o 82,35%
- liczba bibliotek z udogodnieniami wewnątrz dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich – wzrost o 159,09%
- liczba komputerów dostępnych dla czytelników – wzrost o 37%

Wyzwanie 4: Wzmacnianie praktyk czytelniczych dzieci i młodzieży

4a. Budowanie oraz wzmacnianie zainteresowania dziecka książką

Nawyki czytelnicze, a wcześniej budowanie zainteresowania książką, powinny być kształtowane od najmłodszych lat życia dziecka, dlatego w ramach edycji *NPRCz 2.0* wsparciem zostaną objęte organy prowadzące placówki wychowania przedszkolnego (czyli oddziały przedszkolne w szkołach, przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego).

¹³⁵⁾ Próba badawcza objęła zakończone zadania dla publicznych bibliotek głównych i filii, z co najmniej jednorocznym okresem trwałości projektu, tj. 69 bibliotek głównych i filii – według stanu na dzień 31 sierpnia 2019 r. Wartości liczbowe danych bazowych (za pełny rok kalendarzowy poprzedzający złożenie wniosku o dofinansowanie) i wartości danych docelowych (za pełny pierwszy rok kalendarzowy po zakończeniu zadania) zostały ustalone jako średnie dla całej próby badawczej. Źródło: Raport z pierwszego etapu badania ewaluacyjnego IK w Narodowym Programie Rozwoju Czytelnictwa: Priorytet 2 „Infrastruktura Bibliotek 2016–2020”, Kraków 2019 r.

Placówki wychowania przedszkolnego są miejscem, w którym przez zabawę dziecko poznaje alfabet liter drukowanych. Zabawa rozwija w dziecku oczekiwania poznawcze w tym zakresie i jest najlepszym rozwiązaniem metodycznym, które sprzyja jego rozwojowi¹³⁶⁾.

Czytanie i kontakt z dziecięcą kulturą literacką są niezbędne w harmonijnym rozwoju dziecka we wszystkich sferach: społecznej, emocjonalnej, moralnej, poznawczej, komunikacyjnej. Początki edukacji szkolnej powinny być kontynuacją wcześniejszych przedszkolnych doświadczeń czytelniczych i jednocześnie stanowić bazę dla rozwoju umiejętności i motywacji czytelniczych na kolejnych jej etapach.

Analiza wyników jakościowego badania: *Książki i literatura w przedszkolach – początki socjalizacji do czytania*¹³⁷⁾ przynosi szereg obserwacji dotyczących obecności książek w przedszkolnej codzienności i sposobach przysposabiania dzieci do uczestnictwa w kulturze czytelniczej. Najważniejsza z nich mówi o problemach, z jakimi zmagają się przedszkola, aby zapewnić dzieciom dostęp do książek. Z opracowania wynika, że przedszkola posiadają bardzo zróżnicowane księgozbiory. Zasobność księgozbiorów przedszkolnych jest najczęściej efektem przedsiębiorczości nauczycieli i dyrektorów przedszkola. Ważnym źródłem pozyskiwania książek są także darowizny od rodziców dzieci uczęszczających do przedszkola.

W wielu przedszkolach, szczególnie wiejskich, pojawiają się książki zakupione przez nauczycieli z własnych funduszy lub przyniesione przez nich z domu. Znaczna część pozycji w przedszkolnych biblioteczkach to książki mające kilkadziesiąt lat. W wyborach książek pozyskiwanych do przedszkolnych księgozbiorów, a następnie wśród książek czytanych dzieciom na głos, najczęściej dominują polskie klasyczne wiersze m.in. Juliana Tuwima i Jana Brzechwy oraz znane bajki i baśnie.

Jak wynika z badania, pozyskiwanie książek ma charakter przypadkowy, nieplanowany, bez specjalnych kryteriów wyboru. W przedszkolach nie ma też sztywnych zasad i regulaminów pozyskiwania książek. Poza zakupami placówki korzystają z różnych okazji i okoliczności pozwalających na poszerzenie księgozbiorów, wśród których najczęstsze są dary od rodziców. Decyzje o zakupie książek są podejmowane najczęściej przez radę pedagogiczną.

Dlatego tak ważne wydaje się wsparcie organów prowadzących w wyposażeniu placówek wychowania przedszkolnego w książki dla najmłodszych.

4b. Aktywność czytelnicza dzieci i młodzieży

Zadaniem szkoły podstawowej jest wprowadzenie uczniów w świat literatury, ugruntowanie ich zainteresowań czytelniczych oraz wyposażenie w kompetencje czytelnicze potrzebne do

¹³⁶⁾ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.)

¹³⁷⁾ Zofia Zasacka, badanie *Książki i literatura w przedszkolach – początki socjalizacji do czytania*, Instytut Książki i Czytelnictwa, BN, 2019 r. Badanie jakościowe zostało zrealizowane w listopadzie w 2017 roku. Badaniem zostało objętych 14 przedszkoli publicznych i dobranych w sposób celowy w oparciu o przyjęte kryteria społeczno-kulturowo- demograficzne. Były to przedszkola z dwóch województw należących do tych, w których odsetki dzieci uczęszczających do przedszkoli są największe i najmniejsze: województwo mazowieckie i kujawsko-pomorskie.

krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury. Szkoła podejmuje działania mające na celu rozbudzenie u uczniów zamiłowania do czytania oraz działania sprzyjające zwiększeniu aktywności czytelniczej uczniów, kształtuje postawę dojrzałego i odpowiedzialnego czytelnika, przygotowanego do otwartego dialogu z dziełem literackim. W procesie kształcenia i wychowania wskazuje rolę biblioteki (szkolnej, publicznej, naukowej i in.) oraz zachęca do podejmowania indywidualnych prób twórczych. Wysokie kompetencje czytelnicze wpływają na sukces uczniów w szkole, a w późniejszym życiu pozwalają pokonywać uczniom ograniczenia i trudności związane z mniej sprzyjającym środowiskiem społecznym. Czytanie jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, to jedna z najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w procesie kształcenia wynikająca wprost z podstawy programowej kształcenia ogólnego. Dzieci, które dużo czytają, mają bogaty zasób słownictwa, z łatwością nazywają swoje uczucia i wchodzą w relacje z rówieśnikami, rzadziej sprawiają kłopoty wychowawcze, mając lepiej rozwiniętą wyobraźnię umożliwiającą obiektywne spojrzenie na zachowania własne i innych, w konsekwencji lepiej radzą sobie z obowiązkami szkolnymi, a także funkcjonowaniem w społeczności szkolnej. Ważne jest, aby zainteresować ucznia czytaniem na poziomie szkoły podstawowej. Uczeń powinien mieć zapewniony kontakt z książką, np. przez udział w zajęciach, na których są czytane na głos przez nauczycieli fragmenty lektur, lub udział w zajęciach prowadzonych w bibliotece szkolnej. W ten sposób są rozwijane kompetencje czytelnicze, które ukształtują nawyk czytania książek również w dorosłym życiu¹³⁸⁾.

Jednym z najważniejszych zadań liceum ogólnokształcącego i technikum jest rozwijanie kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy. Istotne w tym zakresie jest łączenie teorii i praktyki językowej. Bogacenie słownictwa, w tym poznawanie terminologii właściwej dla każdego z przedmiotów, służy rozwojowi intelektualnemu ucznia, a wspomaganie i dbałość o ten rozwój należy do obowiązków każdego nauczyciela. Ważnym zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz dokumentowania swojej pracy, z uwzględnieniem prawidłowej kompozycji tekstu i zasad jego organizacji, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji¹³⁹⁾.

¹³⁸⁾ Ww. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej (...).

¹³⁹⁾ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467, z późn. zm.).

Ostatnie wyniki badań PISA 2018 (*Programme for International Student Assessment*) pokazują, że polscy uczniowie osiągają dobre wyniki m.in. w obszarze rozumienia czytanego tekstu. PISA¹⁴⁰). Średni wynik polskich piętnastolatków w dziedzinie rozumienia czytanego tekstu wyniósł 512 punktów. Był to jeden z najwyższych wyników na świecie. Znacząco lepsze wyniki uzyskali tylko uczniowie z krajów azjatyckich – Chin (a właściwie czterech chińskich regionów biorących udział w badaniu: z Pekinu, Szanghaju, Jiangsu, Guangdongu) i Singapuru, a także uczniowie z Estonii, Kanady i Finlandii. Wynik polskich piętnastolatków był zbliżony do wyników uczniów z Korei Południowej, Szwecji, Nowej Zelandii, Irlandii i Stanów Zjednoczonych (różnice były nieistotne statystycznie), a znacznie lepszy od wyników uczniów z Czech, Niemiec, Francji czy Rosji. W porównaniu z 2015 rokiem stanowi to przyrost o 6 pkt.

Utrzymuje się duża różnica między chłopcami i dziewczętami pod względem stopnia opanowania umiejętności rozumienia czytanego tekstu. W Polsce poniżej dwóch najniższych poziomów (w sześciostopniowej skali) znalazł się co piąty piętnastolatek i tylko co dziesiąta piętnastolatka, z kolei na poziomach 5 i 6 usytuowało się 9,6% chłopców i 14,8% dziewcząt. Różnice wyników między chłopcami i dziewczętami nie są typowo polską specyfiką i można je dostrzec też w innych krajach¹⁴¹).

W tym kontekście można przywołać wyniki ogólnopolskiego badania czytelnictwa młodzieży¹⁴²). Co piąty piętnastoletni chłopiec, w tym co czwarty mieszkający na wsi, nie czyta książek poza szkołą ani lektur szkolnych. Grupa czytających dużo i codziennie jest trwale obecna. Przeważają w niej dziewczęta, mieszkanki wielkich miast, których rodzice mają wyższe wykształcenie. Z drugiej strony powiększa się grono nie-czytelników – prawdopodobieństwo ich pojawienia się rośnie w małych miasteczkach i na wsi, w rodzinach, w których nie kolekcjonuje się książek, a rodzice mają mniej niż średnie wykształcenie.

Wraz z dorastaniem nastolatków spada aktywność czytelnicza, poszerza się grupa niechętnych czytaniu w ogóle, a szczególnie czytaniu książek z własnego wyboru. Motywacje czytelnicze nastolatków są silnie uwarunkowane wpływem środowiska społecznego, w którym dorastają – wysokiemu poziomowi kompetencji i samoocenie umiejętności czytelniczych, motywacji zewnętrznej. Motywacji wewnętrznej towarzyszy wyższy poziom wykształcenia rodziców oraz bogaty zasób domowych i uczniowskich księgozbiorów.

Intensywność odczuwania motywacji czytelniczych jest również mocno zależna od płci ucznia. Dziewczęta w porównaniu z chłopcami charakteryzują się silniej odczuwanymi motywacjami wewnętrznymi, szczególnie umiejętnością zaangażowania się w lekturę, objawiającą się chęcią czytania ciekawych dla nich tekstów. Dziewczęta lepiej niż chłopcy potrafią angażować się

¹⁴⁰) Por. <http://www.ibe.edu.pl/pl/aktualnosci/1083-polscy-uczniowie-wsrod-najlepszych-na-swiecie-znany-wyniki-miedzynarodowego-badania-pisa-2018> (dostęp z dnia 10.01.2020 r.).

¹⁴¹) W 2018 r. w badaniu PISA uczestniczyło 79 krajów i regionów, a liczba przebadanych uczniów przekroczyła 660 tys. Polskę reprezentowało 5653 młodych Polaków z 227 szkół. Głównym przedmiotem pomiaru jest zdolność do zastosowania posiadanej wiedzy i umiejętności do rozwiązywania problemów osadzonych w życiu codziennym. Pozwala to na porównywanie kompetencji piętnastolatków z bardzo różnych krajów. Wyniki badań PISA i prezentacje dostępne na stronie por. <https://www.gov.pl/web/edukacja/pisa2018-wyniki> (dostęp z dnia 10.01.2020 r.).

¹⁴²) *Badania „Czytelnictwo dzieci i młodzieży”*, oprac. dr Zofia Zasacka, Pracownia Języka Polskiego IBE, Warszawa 2014, por. <http://eduentuzjasci.pl/badania/203-publicacje/raport/raport-z-badania/czytelnictwo-dzieci-i-mlodziezy/1184-czytelnictwo-dzieci-i-mlodziezy-raport-koncowy.html> (dostęp z dnia 10.01.2020 r.).

w lekturę literatury fikcjonalnej, nawet jeśli muszą pokonywać trudności. Co druga dziewczynka lubi rozmawiać z innymi o książkach, jednak starsze uczennice w większym stopniu angażują się w relacje rówieśnicze towarzyszące praktykom czytelniczym, dzieje się to jednak kosztem komunikacji o książkach w rodzinie. Chłopcy niezależnie od wieku mniej chętnie niż dziewczęta uczestniczą w związanych z czytaniem książkami interakcjach z rówieśnikami i rodziną.

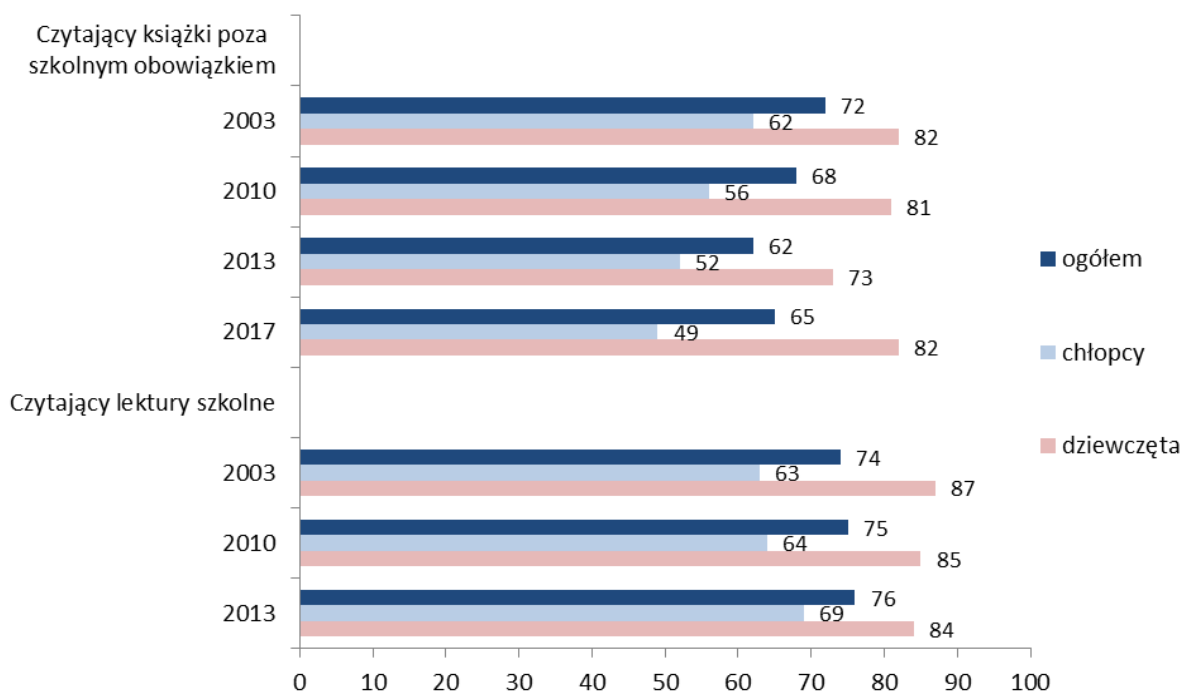
Przeprowadzone przez Bibliotekę Narodową w 2017 r. ogólnopolskie badanie czytelnictwa młodzieży wykazało istotne zmiany względem poprzedniej edycji (za rok 2013). Odnotowano wzrost czytelnictwa nastolatków w czasie wolnym (z 62% na 65%). Jest to zasługą wyraźnego skoku zainteresowania książką wśród dziewcząt (odsetek dziewcząt czytających w czasie wolnym wzrósł z 72% na 82%). Dorastające dziewczęta badane w ciągu ostatnich 14 lat zawsze czytały więcej od chłopców, ale tendencje wzrostów lub spadków były dotychczas podobne dla obu płci. Szczególnie widoczny był i pozostaje stabilny odsetek uczniów, zwłaszcza chłopców (tu ok. 20%), którzy omijają czytanie książek – tak lektur szkolnych, jak i pozycji wybieranych spontanicznie, poza obowiązkiem¹⁴³).

W tym kontekście istotne jest, by zakupy książek do bibliotek szkolnych uwzględniały preferencje czytelnicze zarówno dziewcząt, jak i chłopców, a wybory dokonanych przez szkołę zakupów były oparte o informacje z dostępnych źródeł (m.in. z BN i sprawozdania z realizacji Priorytetu 3 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa z 2018 i 2019 roku, które zawierają zestawienia, jakie książki – spośród zakupionych nowości wydawniczych – są najchętniej wypożyczane z bibliotek szkolnych z podziałem na dziewczęta i chłopców.

Jak wynika z dostępnych analiz, nauczyciele – wybierając książki do omawiania na lekcji, w dużym stopniu kierują się zawartością szkolnych zasobów bibliotecznych. Tylko w nielicznych szkołach są omawiane tytuły niezalecane wprost w podstawie programowej. Natomiast w niewielkim stopniu teksty obecne na lekcjach języka polskiego są zbieżne z tymi, które są samodzielnie wybierane przez nastoletnich czytelników. Dlatego konieczne jest, aby biblioteki szkolne uzupełniały swoje zasoby o tytuły poczytne wśród nastolatków.

¹⁴³) Badanie „Czytelnictwo młodzieży szkolnej”, oprac. dr Zofia Zasacka, BN. Badanie zostało przeprowadzone w 2017 r. Objęło 1794 uczniów III klasy gimnazjum, 1785 rodziców, 104 dyrektorów oraz 104 nauczycieli języka polskiego uczących w wylosowanych klasach, por. <https://www.bn.org.pl/aktualnosci/3489-wzrost-czytelnictwa-nastoletnich-dziewczat.html> (dostęp z dnia 10.01.2020 r.).

Wykres 10. Czytanie książek przez młodzież w czasie wolnym, poza obowiązkami szkolnymi w 2003, 2010, 2013, 2017 roku, z podziałem na płeć

Źródło: Biblioteka Narodowa

Opis 10 Wykres 10. Czytanie książek przez młodzież w czasie wolnym, poza obowiązkami szkolnymi w 2003, 2010, 2013, 2017 roku, z podziałem na płeć (opis alternatywny)

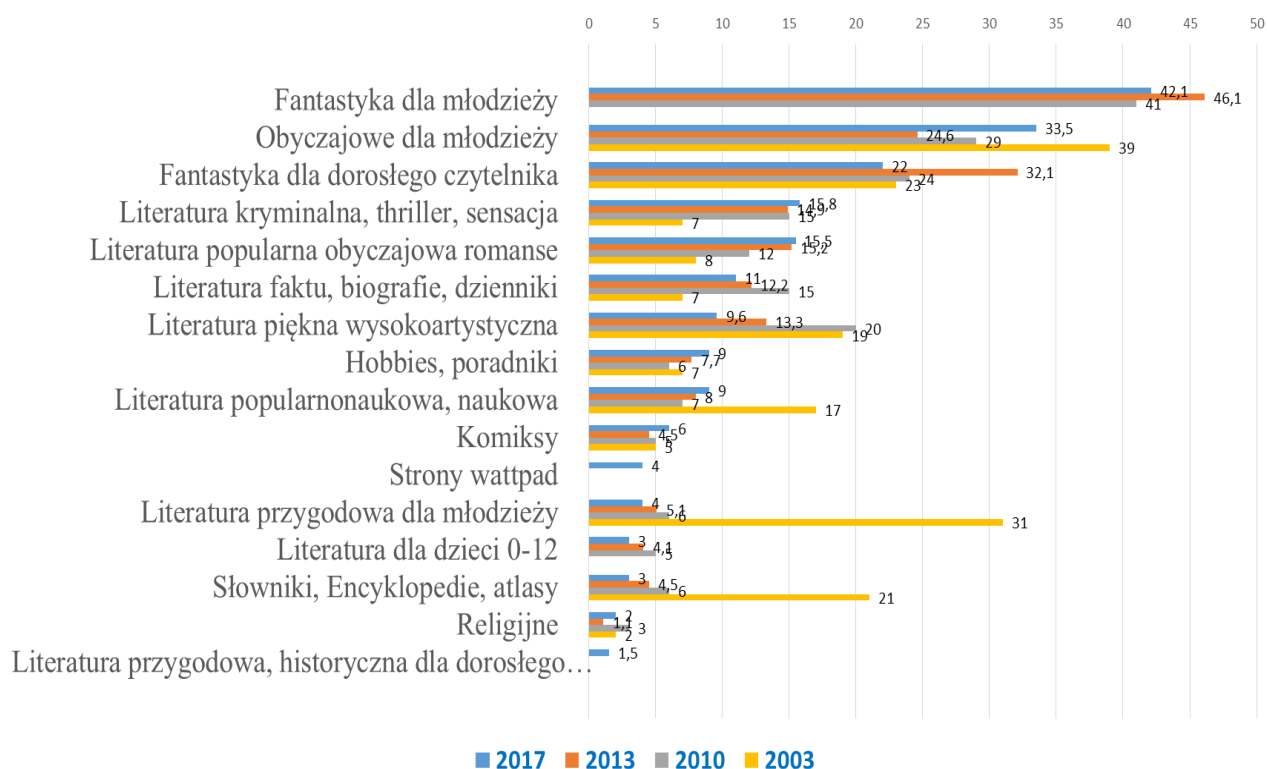
Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

	2003	2010	2013	2017
Ogółem czytający książki poza szkolnym obowiązkiem	72%	68%	62%	65%
Chłopcy czytający książki poza szkolnym obowiązkiem	62%	56%	52%	49%
Dziewczęta czytające książki poza szkolnym obowiązkiem	82%	81%	73%	82%
Ogółem czytający lektury szkolne	74%	75%	76%	Brak danych
Chłopcy czytający lektury szkolne	63%	64%	69%	Brak danych
Dziewczęta czytające lektury szkolne	87%	85%	84%	Brak danych

Źródło: Biblioteka Narodowa

Z przytaczanych badań czytelnictwa młodzieży wynika również, że młodzi ludzie sięgają najczęściej po fantastykę dla młodzieży i książki obyczajowe dla młodzieży.

Wykres 11. Typy książek czytanych poza szkolnym obowiązkiem przez nastolatków w latach 2003, 2010, 2013, 2017 – wyniki ogólnopolskich badań czytelnictwa młodzieży

Źródło: Biblioteka Narodowa

Opis 11 Wykres 11. Typy książek czytanych poza szkolnym obowiązkiem przez nastolatków w latach 2003, 2010, 2013, 2017 – wyniki ogólnopolskich badań czytelnictwa młodzieży (opis alternatywny)

Wykres przedstawia udział wśród nastolatków czytających różne typy książek. Dane przedstawione na wykresie, z podziałem na lata, prezentuje poniższa tabela.

Typy książek	2003	2010	2013	2017
Fantastyka dla młodzieży	Brak danych	41%	46,1%	42,1%
Obyczajowe dla młodzieży	39%	29%	24,6%	33,5%
Fantastyka dla dorosłego czytelnika	23%	24%	32,1%	22%
Literatura kryminalna, thriller, sensacja	7%	13%	14,9%	15,8%
Literatura popularna, obyczajowa, romanse	8%	12%	15,2%	15,5%
Literatura faktu, biografie, dzienniki	7%	15%	12,2%	11%
Literatura piękna wysokoartystyczna	19%	20%	13,3%	9,6%
Hobbies, poradniki	7%	6%	7,7%	9%
Literatura popularnonaukowa, naukowa	17%	7%	8%	9%

Komiksy	5%	5%	4,5%	6%
Strony wattpad	Brak danych	Brak danych	Brak danych	4%
Literatura przygodowa dla młodzieży	31%	6%	5,1%	4%
Literatura dla dzieci 0–12	Brak danych	5%	4,1%	3%
Słowniki, encyklopedie, atlasy	21%	6%	4,5%	3%
Religijne	2%	3%	1,1%	2%
Literatura przygodowa, historyczna dla dorosłego	Brak danych	Brak danych	Brak danych	1,5%

Źródło: Biblioteka Narodowa

Dlatego dla uczniów ważne jest, by szkolna biblioteka była wyposażona w pozycje interesujące młodych ludzi.

4c. Wyposażenie bibliotek szkolnych i pedagogicznych

Jak wynika z danych uzyskanych z Systemu Informacji Oświatowej¹⁴⁴⁾ w 36 987 szkołach i placówkach funkcjonują 19 784 biblioteki jako pomieszczenia samodzielne oraz pomieszczenia wielofunkcyjne z funkcją biblioteki. Dostęp do biblioteki szkolnej ma 4 mln 907 tys. uczniów i słuchaczy szkół podstawowych i ponadpodstawowych¹⁴⁵⁾.

Design obiektów bibliotecznych jest obiektem zainteresowania badaczy na świecie¹⁴⁶⁾. Nawet drobne zmiany wyposażenia wnętrza biblioteki szkolnej mogą wpłynąć na organizację przestrzenną biblioteki i odmienić postrzeganie wizerunku biblioteki, jako miejsca przyjaznego uczniom, które warto odwiedzić. Stąd zasadne wydaje się umożliwienie przeznaczenia części środków na zakup wyposażenia (w tym np.: półki na książki, stół, kanapa) – za kwotę nie większą niż 50% otrzymanego wsparcia – co pozwoli na nową, atrakcyjną dla czytelników, osób odwiedzających bibliotekę, aranżację wnętrza.

Z tej formy wsparcia mogłyby skorzystać biblioteki szkolne i pedagogiczne, zostałyby wyłączone natomiast placówki wychowania przedszkolnego. Otrzymane wsparcie te placówki będą mogły przeznaczyć wyłącznie na zakup książek dla dzieci.

Z danych Systemu Informacji Oświatowej¹⁴⁷⁾ wynika, że aktualnie w bibliotekach szkolnych jest 14 227 komputerów z dostępem do Internetu – w stosunku do 19 784 bibliotek szkolnych.

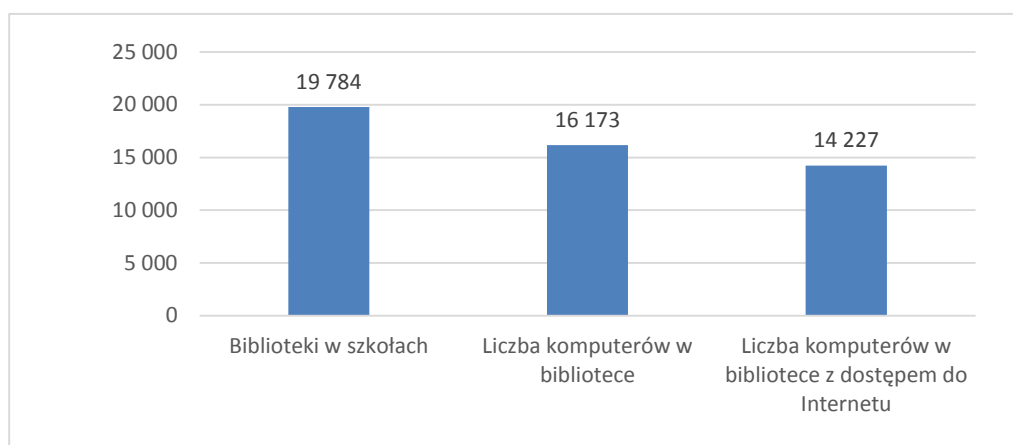
¹⁴⁴⁾ Stan na dzień 8 lipca 2019 r.

¹⁴⁵⁾ Dane Systemu Informacji Oświatowej, stan na dzień 16 grudnia 2019 r.

¹⁴⁶⁾ Nowe Przestrzenie Czytania – Konferencja Wyszehradzka, Warszawa 2017 r., wykład Julki Almquist (USA) – antropolog w dziedzinie designu, zajmowała m.in. nowatorskimi projektami bibliotecznymi w Chicago i Aarhus, przygotowała manual *The Design Thinking for Libraries*. por. <https://instytutksiązki.pl/aktualnosci,2,nowe-przestrzenie-czytania-%E2%80%93-konferencja-wyszehradzka-2017,281.html> (dostęp z dnia 10.01.2020 r.).

¹⁴⁷⁾ Stan na dzień 31 grudnia 2018 r.

Wykres 12. Komputery w bibliotekach szkolnych

Źródło: System Informacji Oświatowej

Opis 12 Wykres 12. Komputery w bibliotekach szkolnych (opis alternatywny)

Wykres przedstawia następujące dane:

Liczba bibliotek w szkołach wynosi 19 784

Liczba komputerów w bibliotekach szkolnych wynosi 16 173

Liczba komputerów w bibliotekach szkolnych z dostępem do Internetu wynosi 14 227

Źródło: System Informacji Oświatowej

Szkoły i biblioteki pedagogiczne za otrzymane wsparcie finansowe mogłyby także dokonać zakupów komputerów do biblioteki szkolnej, programu komputerowego do biblioteki oraz czytelników e-booków¹⁴⁸⁾.

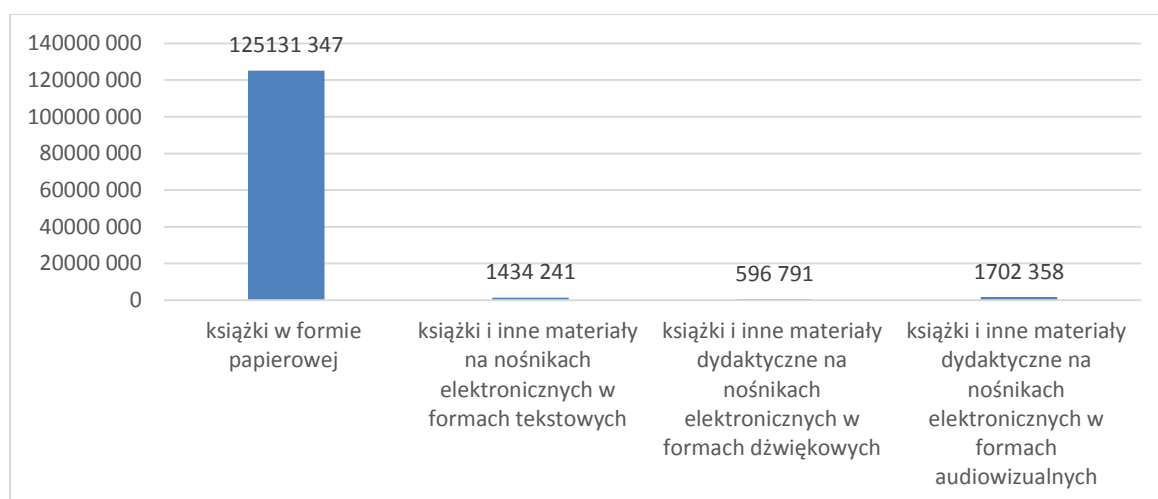
Właśnie zakup specjalistycznego oprogramowania może ułatwić i usprawnić pracę nauczyciela bibliotekarza. Dzięki temu więcej czasu będzie mógł on poświęcić na bezpośrednią pracę z uczniami i prowadzenie działań upowszechniających czytelnictwo.

4d. Wnioski z Priorytetu 3 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, edycja 2016–2020

W zbiorach bibliotek szkolnych i bibliotek pedagogicznych znajduje się obecnie około 130 mln pozycji książkowych, w postaci zarówno tradycyjnych, papierowych lektur, jak i w postaci elektronicznej, książek do słuchania (audiobooki) oraz w formatach audiowizualnych.

¹⁴⁸⁾ Celem rozszerzenia katalogu zakupów dokonywanych przez szkoły i biblioteki pedagogiczne o czytelniki e-booków jest umożliwienie odczytywania przez uczniów wersji cyfrowej dostępnych pozycji wydawniczych.

Wykres 13. Zbiory biblioteczne

Źródło: System Informacji Oświatowej

Opis 13 Wykres 13. Zbiory biblioteczne (opis alternatywny)

Wykres przedstawia następujące dane:

Książki w formie papierowej 125 131 347

Książki i inne materiały na nośnikach elektronicznych w formach tekstowych 1 434 241

Książki i inne materiały dydaktyczne na nośnikach elektronicznych w formach dźwiękowych 596 791

Książki i inne materiały dydaktyczne na nośnikach elektronicznych w formach audiowizualnych 1 702 358

Źródło: System Informacji Oświatowej

Wśród nich jest około 6 mln pozycji kupionych w ramach Priorytetu 3 *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa* w latach 2016–2018.

Jak wynika z przedkładanych przez wojewodów, właściwych ministrów oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą sprawozdań i monitoringu realizacji programu Priorytet 3: NPRCz w odniesieniu do uczestniczących w nim bibliotek szkolnych spełnił zakładane cele: został zaktualizowany księgozbiór, nastąpił wzrost zainteresowania uczniów wypożyczaniem książek z bibliotek szkolnych, doszło do intensyfikacji współpracy bibliotek szkolnych z bibliotekami publicznymi i pedagogicznymi. W bibliotekach szkolnych odnotowano wzrost wypożyczeń książek niebędących podręcznikami w przeliczeniu na jednego ucznia we wszystkich typach szkół. W zasobach bibliotek szkolnych, między innymi w wyniku zakupów z dofinansowania uzyskanego w ramach Priorytetu 3, pojawiły się książki najchętniej i najliczniej czytane przez dzieci i młodzież poza szkolnym obowiązkiem¹⁴⁹⁾.

¹⁴⁹⁾ Roczne sprawozdania z realizacji Priorytetu 3 oraz wyniki badania oceniającego efektywność realizacji przez biblioteki szkolne zadań w ramach Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa” w roku 2016 i w 2017, MEiN i BN, październik 2019 r.

Program pozytywnie wpłynął także na rozwój czytelnictwa wśród uczniów oraz na integrację środowiska w szkołach. Dzięki wzbogaceniu księgozbioru o nowości wydawnicze wzrosła liczba wypożyczeń książek, co przełożyło się na zwiększenie zainteresowania czytelnictwem wśród dzieci i młodzieży. Podkreślano też znaczenie świadomości rodziców w odniesieniu do roli książek w życiu dziecka i korzyści wynikających z czytania.

Nowości wydawnicze stanowią też podstawę do kreatywnych lekcji bibliotecznych, organizowania ciekawych konkursów i wydarzeń w szkole. Zaobserwowano, że młodzież częściej sięga po książkę jako alternatywę dla telefonu i komputera.

W latach 2014–2018 w badanych bibliotekach szkolnych odnotowano wzrost wypożyczeń książek niebędących podręcznikami w przeliczeniu na jednego ucznia we wszystkich typach szkół. Najwyższa średnia wypożyczeń w latach 2014–2018 dotyczy uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Wzrost znaczenia biblioteki szkolnej, jako źródła książek czytanych w czasie wolnym, potwierdzają także badania Biblioteki Narodowej¹⁵⁰⁾. Wzrósł także udział książek wypożyczonych z tych bibliotek.

Tabela 5. Wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów, w wynikach cyklicznego badania Biblioteki Narodowej na próbie ogólnopolskiej, w 2017 r.

Grupa wieku	korzystał(a) z jakiejś biblioteki	2017 Korzystał(a) z następującego typu biblioteki:		
		Biblioteka publiczna	Biblioteka szkolna	Inna biblioteka (akademicka, specjalistyczna, parafialna itp.)
15-19 lat -łącznie	44,1%	11,8%	30,3%	3,6%
15-19 lat uczniowie	51,9%	12,3%	37,7%	3,9%
20-24 lat -łącznie	23,9%	11,7%	5,9%	10,7%
20-24 lat uczniowie i studenci	46,0	17,5	14,3%	22,2%
25-29 lat	12,4%	10,4%	0,7%	1,3%
30-39 lat	13,9%	11,0%	0,8%	1,9%
40-59 lat	13,9%	11,5%	1,1%	1,3%
60+ lat	10,8%	9,0%	0,5%	0,6%
Ogółem	15,4%	10,6%	2,9%	2,0%

Źródło: Biblioteka Narodowa

¹⁵⁰⁾ Ogólnopolskie badanie „Stan czytelnictwa w Polsce w 2018 r.”.

Opis 14 Tabela 5. Wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów, w wynikach cyklicznego badania Biblioteki Narodowej na próbie ogólnopolskiej w 2017 roku (opis alternatywny):

Tabela przedstawia udział uczniów i studentów należących do grup wieku 15–19 lat i 20–24 lata, którzy deklarowali, że w 2017 roku korzystali z bibliotek – w porównaniu z łącznym udziałem deklarujących korzystanie z bibliotek w tych i w innych grupach wieku.

Tabela prezentuje dane dotyczące udziału w poszczególnych grupach wieku osób, które korzystały z jakiejś biblioteki, w tym udziału osób, które korzystały z następujących typów bibliotek: biblioteka publiczna; biblioteka szkolna; inna biblioteka (akademicka, specjalistyczna, parafialna itp.).

W tabeli szarym kolorem oznaczono wiersze, w których są prezentowane dane dotyczące uczniów i studentów należących do grup wieku 15–19 lat i 20–24 lata.

Grupa wieku	Korzystał(a) z jakiejś biblioteki	Biblioteka publiczna	Biblioteka szkolna	Inna biblioteka (akademicka, specjalistyczna, parafialna itp.)
15–19 lat łącznie	44,1%	11,8%	30,3%	3,6%
15–19 lat uczniowie	51,9%	12,3%	37,7%	3,9%
20–24 lat łącznie	23,9%	11,7%	5,9%	10,7%
20–24 lat uczniowie i studenci	46%	17,5%	14,3%	22,2%
25–29 lat	12,4%	10,4%	0,7%	1,3%
30–39 lat	13,9%	11%	0,8%	1,9%
40–59 lat	13,9%	11,5%	1,1%	1,3%
60 i więcej lat	10,8%	9%	0,5%	0,6%
Ogółem	15,4%	10,6%	2,9%	2%

Źródło: Biblioteka Narodowa

Tabela 6. Wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów w wynikach cyklicznego badania BN na próbie ogólnopolskiej w 2018 r.

Grupa wieku	korzystał(a) z jakiejś biblioteki	2018 - Korzystał(a) z następującego typu biblioteki:		
		Biblioteka publiczna	Biblioteka szkolna	Inna biblioteka (akademicka, specjalistyczna, parafialna itp.)
15-19 lat - łącznie	51,2%	9,8%	39,0%	2,4%
15-19 lat - uczniowie	59,10%	8,6%	49,5%	2,2%
20-24 lat - łącznie	25,0%	10,7%	7,1%	9,8%
20-24 lat - uczniowie i studenci	55,9%	17,6%	14,7%	29,4%
25-29 lat	11,7%	8,8%	0,0%	2,0%
30-39 lat	12,0%	9,0%	2,0%	1,5%
40-49 lat	12,2%	9,9%	1,5%	1,5%
50-59 lat	10,0%	8,7%	0,6%	1,0%
60-69 lat	11,1%	8,7%	0,8%	0,8%
70 lat lub więcej	9,4%	9,0%	0,0%	0,9%

Źródło: Biblioteka Narodowa

Opis 15 Tabela 6 Wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów w wynikach cyklicznego badania Biblioteki Narodowej na próbie ogólnopolskiej w 2018 roku

(opis alternatywny)

Tabela przedstawia udział uczniów i studentów należących do grup wieku 15–19 lat i 20–24 lata, którzy deklarowali, że w 2018 roku korzystali z bibliotek - w porównaniu z łącznym udziałem deklarujących korzystanie z bibliotek w tych i w innych grupach wieku.

Tabela prezentuje dane dotyczące udziału w poszczególnych grupach wieku osób, które korzystały z jakiejś biblioteki, w tym udziału osób, które korzystały z następujących typów bibliotek: biblioteka publiczna; biblioteka szkolna; inna biblioteka (akademicka, specjalistyczna, parafialna itp.).

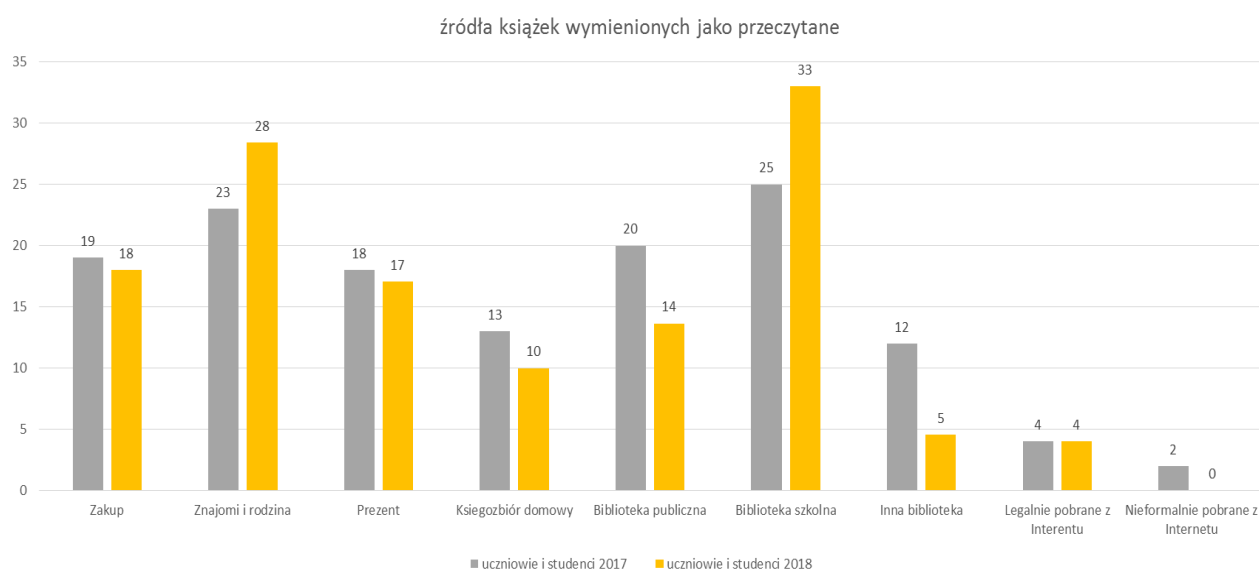
W tabeli szarym kolorem oznaczono wiersze, w których są prezentowane dane dotyczące uczniów i studentów należących do grup wieku 15–19 lat i 20–24 lata.

Grupa wieku	Korzystał(a) z jakiejś biblioteki	Biblioteka publiczna	Biblioteka szkolna	Inna biblioteka (akademicka, specjalistyczna, parafialna itp.)
15–19 lat łącznie	51%	9,8%	39%	2,4%

15–19 lat uczniowie	59,1%	9,8%	39%	2,2%
20–24 lat łącznie	25%	10,7%	7,1%	9,8%
20–24 lat uczniowie i studenci	55,9%	17,6%	14,7%	29,4%
25–29 lat	11,7%	8,8%	0%	2%
30–39 lat	12%	9%	2%	1,5%
40–49 lat	12,2%	9,9%	1,5%	1,5%
50–59 lat	10%	8,7%	0,6%	1%
60–69 lat	11,1%	8,7%	0,8%	0,8%
70 i więcej lat	9,4%	9%	0%	0,9%

Źródło: Biblioteka Narodowa

Wykres 14. Wypożyczenia książek z bibliotek szkolnych – porównanie 2017 i 2018

Źródło: Biblioteka Narodowa

Opis 16 Wykres 14. Wypożyczenia książek z bibliotek szkolnych – porównanie 2017 i 2018 (opis alternatywny)

Wykres przedstawia różne źródła, z których uczniowie i studenci brali czytane przez siebie książki w 2017 i 2018 roku. Prezentowane dane obejmują udział uczniów i studentów deklarujących przeczytanie książki lub książek pochodzących z następujących źródeł: zakupionej przez siebie, pożyczonej od znajomych lub rodziny, otrzymanej w prezencie, znajdującej się w domowym księgozbiórze, udostępnionej lub wypożyczonej z biblioteki

publicznej, biblioteki szkolnej lub z innej biblioteki, legalnie lub nieformalnie pobranej z Internetu. Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

Źródła czytanych książek	Uczniowie i studenci w 2017 roku	Uczniowie i studenci w 2018 roku
Zakup	19%	18%
Znajomi i rodzina	23%	28%
Prezent	18%	17%
Księgozbiór domowy	13%	10%
Biblioteka publiczna	20%	14%
Biblioteka szkolna	25%	33%
Inna biblioteka	12%	5%
Legalnie pobrane z Internetu	4%	4%
Nieformalnie pobrane z Internetu	2%	0%

Źródło: Biblioteka Narodowa

Biorąc pod uwagę dotychczasowe efekty realizacji programu, zasadna jest kontynuacja wsparcia z budżetu państwa organów prowadzących szkoły, dzięki której do szkolnych bibliotek trafiają nowości wydawnicze, a szkoły realizują szereg działań upowszechniających książki i czytelnictwo wśród uczniów oraz ich rodziców.

W te działania są zaangażowani nauczyciele, nie tylko nauczyciele bibliotekarze. Aby z kolei wesprzeć nauczycieli w realizacji ich zadań, w ramach programu pomocą będą objęte także biblioteki pedagogiczne. Są one ważnym elementem systemu wsparcia nauczycieli¹⁵¹⁾. Służą m.in. wspieraniu działalności szkół, w tym bibliotek szkolnych. Do ich zadań należy np. inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej oraz gromadzenie i udostępnianie materiałów bibliotecznych obejmujących m.in. literaturę piękną, a także teksty kultury, o których mowa w przepisach w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

Realizacja tych zadań wymaga nakładów finansowych, albowiem wiąże się z nieustannym uzupełnianiem i wzbogacaniem zasobów bibliotecznych, które jeśli mają być wykorzystywane w celach promowania czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży oraz ich rodziców i nauczycieli, muszą stanowić atrakcyjną ofertę dla wszystkich wymienionych powyżej użytkowników biblioteki. Z tego względu uwzględnienie bibliotek pedagogicznych w kolejnej edycji *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa* jest bardzo wskazane z punktu widzenia doskonalenia pracy nauczycieli – propagatorów czytelnictwa oraz ich wychowanków, a także z punktu widzenia bibliotek szkolnych, które korzystają z pomocy bibliotek pedagogicznych w realizacji własnych zadań, również związanych z rozwojem czytelnictwa wśród uczniów.

¹⁵¹⁾ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz. U. poz. 369).

Wyzwanie 5: Zmiana stereotypów dotyczących bibliotek i czytelnictwa

5a. Czytelnicy bibliotek i „nie-czytelnicy” oraz ich praktyki uczestnictwa i nieuczestniczenia w kulturze

Korzystanie z zasobów bibliotek publicznych jest formą udziału w kulturze, która podlega wielu uwarunkowaniom społecznym, podobnie jak inne dziedziny sztuki. Na zaangażowanie i częstotliwość wizyt odbiorców w instytucjach kultury wpływa szereg czynników związanych z ich osobistymi potrzebami, przyzwyczajeniami i nawykami. Tym samym widoczny trend spadku liczby czytelników bibliotek publicznych powinien być omawiany w szerszym kontekście preferencji i rzeczywistego udziału Polaków w kulturze.

Wspólną cechą raportów^{152), 153), 154), 155), 156)} omawiających praktyki kulturowe na wsi, w małych i dużych miastach jest wykazywana, relatywnie duża, grupa respondentów niezainteresowanych kulturą instytucjonalną w ogóle. Przy czym niska aktywność kulturalna nie wynika z utrudnionego dostępu lub z barier o charakterze finansowym, jej źródłem jest brak zainteresowania. W grupie tych respondentów istotne jest jedynie zróżnicowanie z uwagi na wiek: osoby młode chętnie korzystają z cyfrowych platform dostępu do kultury (dostęp do filmów czy muzyki, a w przypadku jednostek również e-booków i audiobooków), osoby starsze z kolei słuchają radia lub telewizji. Cechą wspólną jest natomiast niewielkie zainteresowanie książkami czy prasą, a szerzej ujmując czytelnictwem w ogóle¹⁵⁷⁾.

Z ekspertyzy przygotowanej przez Urząd Statystyczny w Krakowie¹⁵⁸⁾ wynika, iż w 2018 r. z bibliotek publicznych korzystało blisko 6,0 mln czytelników, jednocześnie w porównaniu z 2014 r. liczba osób aktywnie wypożyczających zmniejszyła się o 5,5%, tj. o 349,4 tys.

W ciągu ostatnich pięciu lat, tj. między 2018 r. a 2014 r., największy spadek liczby osób aktywnie wypożyczających zaobserwowano w województwach: śląskim, dolnośląskim oraz zachodnio-pomorskim. Odwrotna sytuacja miała miejsce w województwach małopolskim oraz pomorskim¹⁵⁹⁾.

¹⁵²⁾ W. Burszta (*et al.*) „Kultura miejska w Polsce z perspektywy interdyscyplinarnych badań jakościowych”, Warszawa 2010 r.

¹⁵³⁾ „Praktyki kulturalne Polaków”, R. Drozdowski (*et al.*), Toruń 2014 r. por. <https://nck.pl/badania/raporty/praktyki-kulturalne-polakow> (dostęp z dnia 10.12.2019 r.).

¹⁵⁴⁾ B. Walczak (*et al.*) „Praktyki uczestnictwa w kulturze wśród ludności wiejskiej. Studium socjologiczne”, Warszawa 2016 r., s. 93–103 por. https://www.isp.org.pl/uploads/download/praktyki-uczestnictwa-w-kulturze-wsrod-ludnosci-wiejskiej-studium-socjologiczne_pl_1575562116.pdf (dostęp z dnia 06.12.2019 r.).

¹⁵⁵⁾ „Stan i zróżnicowanie kultury wsi i małych miast w Polsce. Kanon i rozproszenie.” pod. red. I. Bukraba-Rylska, W. Burszta, Warszawa 2011 r.

¹⁵⁶⁾ T. Szlendak, W. Goszczyński, M. Krajewska, *Praktyki pozametropolitalne: uczestnictwo w kulturze w małym i średnim mieście*, „Studia Socjologiczne”, 2019 r., nr 2 (233), s. 61–98 por. <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-16b7b985-71c9-4480-9eaa-9e8c3c4c8f7e?q=bwmeta1.element.desklight-97e3355e-bd47-4904-8c50-cf89ab467f68;2&qt=CHILDREN-STATELESS> (dostęp z dnia 06.12.2019 r.).

¹⁵⁷⁾ *Ibidem*, s. 75 oraz s. 85.

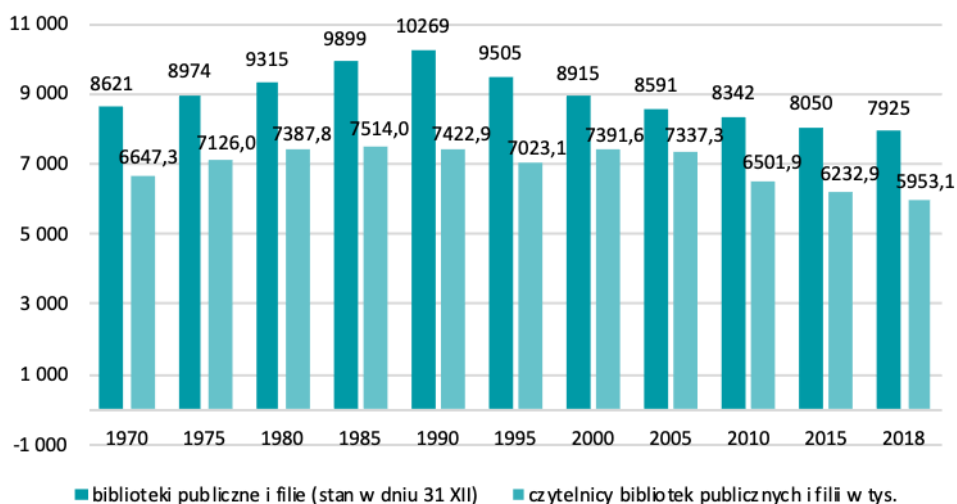
¹⁵⁸⁾ A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, s. 5 i nn.

¹⁵⁹⁾ *Ibidem*, s. 6–7.

Ponadto, analizując czytelników bibliotek według podziału na miasta i wieś, można zaobserwować, że w 2018 r. największy spadek liczby czytelników, w porównaniu z 2014 r., odnotowano w miastach w województwie śląskim (o blisko 49,6 tys.) oraz na wsi w województwie podkarpackim (o 13,1 tys.). Przeciwną sytuację, w której

Jak wskazano w omawianej ekspertyzie spadek liczby czytelników bibliotek nie jest zjawiskiem nowym, a jego geneza sięga okresu transformacji po 1989 r. Najwyższą liczbę działających bibliotek publicznych oraz ich filii, tj. 10 313, odnotowano w 1989 r., natomiast w 1988 r. zarejestrowano największą liczbę czytelników, tj. 7 857,2 tys. osób. W kolejnych trzech dekadach wartość obydwu tych wskaźników zaczęła systematycznie maleć: o 24,2% czytelników w porównaniu danych z 2018 r. z tymi za 1988 r. oraz o 23,2% bibliotek publicznych, w porównaniu danych z 2018 r. z tymi za 1989 r.

Wykres 15. Biblioteki publiczne i filie oraz czytelnicy

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 6.

Opis 17 Wykres 15. Biblioteki publiczne i filie oraz czytelnicy (opis alternatywny)

Wykres przedstawia liczbę bibliotek publicznych i filii oraz liczbę ich czytelników w latach 1970–2018. Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

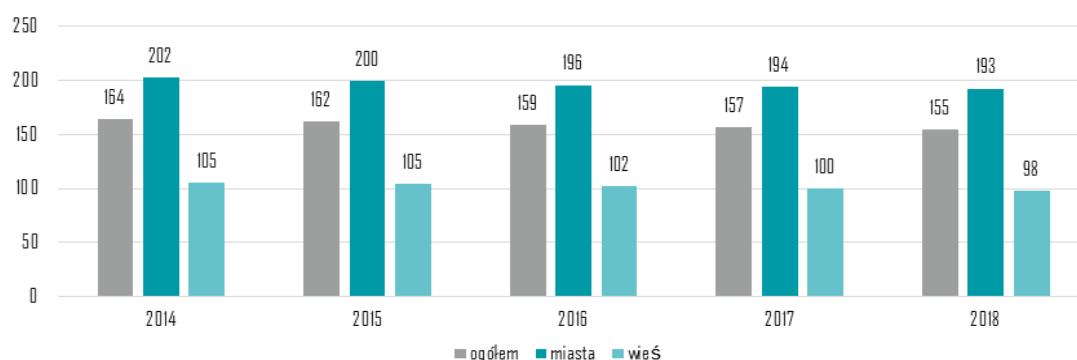
	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2018
Biblioteki publiczne i filie (stan w dniu 31 grudnia)	8 621	8 974	9 315	9 899	10 269	9 505	8 915	8 591	8 342	8 050	7 925
Czytelnicy bibliotek publicznych i filii w tysiącach	6 647,3	7 126,0	7 387,8	7 514,0	7 422,9	7 023,1	7 391,6	7 337,3	6 501,9	6 232,9	5 953,1

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019, str. 6.

odnotowano wzrost liczby osób aktywnie wypożyczających, zaobserwowano w miastach w województwach pomorskim i opolskim (odpowiednio o 2 011 i 850 czytelników) oraz na wsi w województwie małopolskim (o 4 073 czytelników).

Istotne jest również zróżnicowanie praktyk czytelniczych w miastach i na wsi. W tych ostatnich jest niemal dwukrotnie mniej czytelników niż w miastach (w przeliczeniu na 1000 ludności)¹⁶⁰.

Wykres 16. Czytelnicy na 1 000 ludności w podziale na miasta i wieś

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 6.

Opis 18 Wykres 16. Czytelnicy na 1 000 ludności w podziale na miasta i wieś (opis alternatywny)

Wykres przedstawia liczbę czytelników przypadającą na każdy 1 000 mieszkańców, z podziałem na miasto i wieś. Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

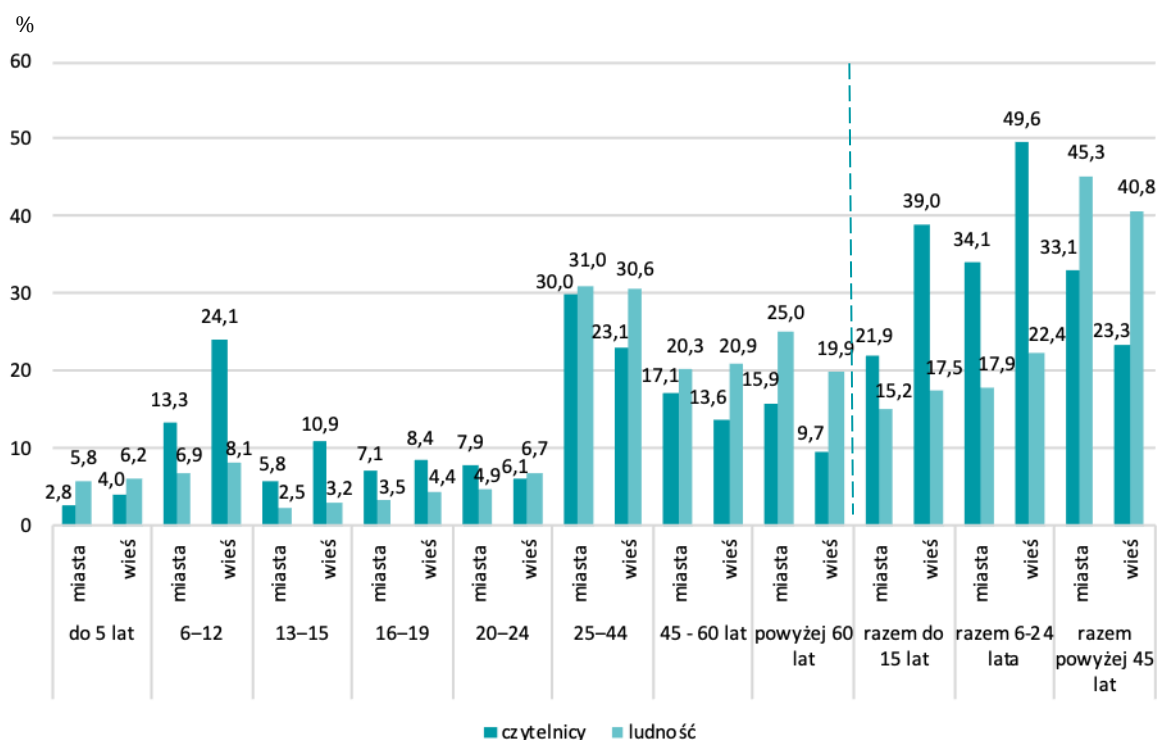
	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem	164	162	159	157	155
Miasto	202	200	196	194	193
Wieś	105	105	102	100	98

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019, str. 6.

O ile jednak liczba czytelników ogółem w miastach (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) wyraźnie przeważa ich liczbę na wsi, sytuacja ta przedstawia się inaczej w poszczególnych grupach wiekowych. Wyraźnie widać, iż na wsi dzieci oraz młodzież w wieku szkolnym aktywniej korzystają z zasobów bibliotek publicznych niż ich rówieśnicy w miastach. Sytuacja ta ulega gwałtownej zmianie między etapem edukacji na poziomie średnim i wyższym. W grupie wiekowej 20–24 lata oraz w grupach starszych w miastach jest obserwowana istotnie wyższa liczba czytelników niż na wsi, jakkolwiek wraz z wiekiem udział czytelników bibliotek w populacji jest coraz mniejszy.

¹⁶⁰ *Ibidem*, s. 6.

Wykres 17. Struktura ludności a struktura czytelników bibliotek według grup wiekowych oraz w podziale na miasta i wieś w 2018 r.¹⁶¹⁾

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018, Kraków 2019 r.*, s. 11

Opis 19 Wykres 17. Struktura ludności a struktura czytelników bibliotek według grup wiekowych oraz w podziale na miasta i wieś w 2018 roku (opis alternatywny)

Wykres przedstawia porównanie struktury wieku czytelników bibliotek według grup wiekowych z podziałem na miasto i wieś w 2018 roku.

W grupie wiekowej do 5 lat udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 2,8% w miastach i 4% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 5,8% w miastach oraz 6,2% na wsi.

W grupie wiekowej 6–12 lat udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 13,3% w miastach i 24,1% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 6,9% w miastach oraz 8,1% na wsi.

W grupie wiekowej 13–15 lat udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 5,8% w miastach i 10,9% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 2,5% w miastach oraz 3,2% na wsi.

W grupie wiekowej 16–19 lat udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 7,1% w miastach i 8,4% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 3,5% w miastach oraz 4,4% na wsi.

¹⁶¹⁾ A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018, Kraków 2019 r.*, s. 12.

W grupie wiekowej 20–24 lata udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 7,9% w miastach i 6,7% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 4,9% w miastach oraz 6,1% na wsi.

W grupie wiekowej 25–44 lata udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 30% w miastach i 23,1% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 31% w miastach oraz 30,6% na wsi.

W grupie wiekowej 45–60 lat udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 17,1% w miastach i 13,6% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 20,3% w miastach oraz 20,9% na wsi.

W grupie wiekowej 60 lat i więcej udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 15,9% w miastach i 9,7% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 25% w miastach oraz 19,9% na wsi.

W grupie wiekowej do lat 15 łącznie, udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 21,9% w miastach i 39% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 15,2% w miastach oraz 17,5% na wsi.

W grupie wiekowej 6–24 lata łącznie, udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 34,1% w miastach i 34,1% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 17,9% w miastach oraz 22,4% na wsi.

W grupie wiekowej powyżej 45 lat łącznie, udział czytelników bibliotek publicznych wynosi 33,1% w miastach i 23,3% na wsi, podczas gdy udział tej grupy wieku w całej populacji wynosi odpowiednio 45,3% w miastach oraz 40,8% na wsi.

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018, Kraków 2019, str. 11.

Na podstawie danych GUS oraz z dostępnych badań i analiz można wysnuć wniosek, iż po zakończeniu edukacji szkolnej mieszkańcy prowincji, ale też istotna część mieszkańców miast, nie podtrzymują praktyk czytelniczych, jako tych które nie odzwierciedlają preferowanych sposobów spędzania czasu wolnego¹⁶²⁾. Z kolei osoby kontynuujące edukację w formie studiów wyższych swoją aktywność czytelniczą przenoszą do bibliotek publicznych w miastach akademickich oraz do bibliotek naukowych tamże.

Odwołując się do przedstawianych już wcześniej danych, w których umiejętność czytania ze zrozumieniem oraz przyjemność związana z taką aktywnością ściśle wiążą się z wykształceniem formalnym oraz osobistymi nawykami i postawami wykształconymi w procesie socjalizacji do książki¹⁶³⁾, największym wyzwaniem wydaje się zachęcenie do korzystania z zasobów bibliotek osób, które nie lubią i nie odczuwają potrzeby kontaktu ze

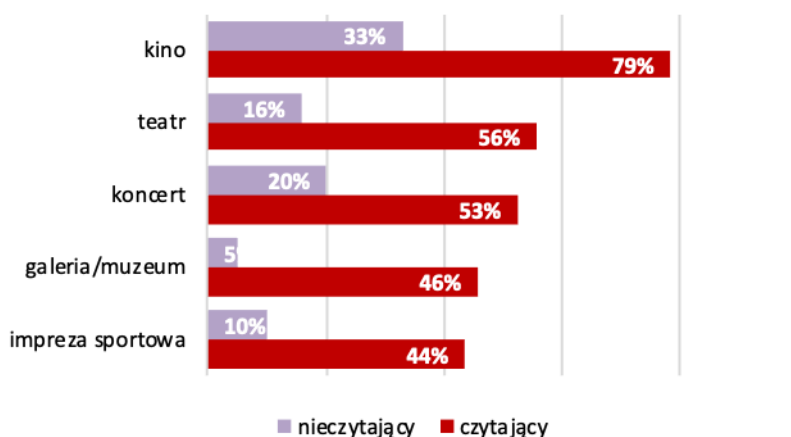
¹⁶²⁾ T. Szlendak, *Nic? Aktywność kulturalna i czas wolny na wsi i w małych miastach* [w:] *Stan i zróżnicowanie kultury wsi i małych miast w Polsce. Kanon i rozproszenie* pod. red. I. Bukraba-Rylska, W. Burszta, Warszawa 2011 r., s. 73–74.

¹⁶³⁾ M. Krajewski, *Kompetencje kulturowe Polaków* [w:] *Praktyki kulturalne Polaków*, R. Drozdowski (et al.), Toruń 2014 r., s. 304–362.

słowem pisanym, a także z tradycyjnie postrzeganym udziałem w kulturze zinstytucjonalizowanej¹⁶⁴).

Jednocześnie, jak pokazują badania NCK¹⁶⁵ z 2019 r., aktywni czytelnicy ponad dwukrotnie częściej niż osoby nieczytające korzystają również z innej oferty kulturalnej (jak kino, teatr, wyjście do muzeum czy na koncert). Ta grupa respondentów reprezentuje osoby, które odczuwają potrzebę uczestnictwa w kulturze, szukając szans i możliwości jej realizacji – w miejsce identyfikowania barier i trudności.

Wykres 18. Uczestnictwo w kulturze.

Źródło: NCK/PBS 2019, N=1107.

Pytanie brzmiało: Czy w minionym roku był(a) Pan(i) w: ... W kategorii „czytający” znajdują się osoby, które przeczytały w zeszłym roku co najmniej jedną książkę, w kategorii „nieczytający” osoby, które nie przeczytały w zeszłym roku żadnej książki.

Opis 20 Wykres 18. Uczestnictwo w kulturze (opis alternatywny)

Wykres przedstawia wyniki badania pokazujące porównanie uczestnictwa w kulturze osób zaliczonych do kategorii nieczytających i czytających. W wynikach badania uwzględniono osoby, które nie przeczytały w zeszłym roku żadnej książki oraz osoby, które przeczytały w zeszłym roku co najmniej jedną książkę. Zadawane tym osobom pytanie brzmiało – czy w ubiegłym roku był(a) Pan(i) w: kinie, teatrze, na koncercie, w galerii lub muzeum, na imprezie sportowej?

Dane przedstawione na wykresie prezentuje poniższa tabela.

	Kino	Teatr	Koncert	Galeria / muzeum	Impreza sportowa
Nieczytający	33%	16%	20%	5%	10%
Czytający	79%	56%	53%	46%	44%

Źródło: NCK/PBS 2019, N=1107.

¹⁶⁴) T. Szlendak, W. Goszczyński, M. Krajewska, *Praktyki pozametropolitalne: uczestnictwo w kulturze w małym i średnim mieście*, „Studia Socjologiczne”, 2019 r., nr 2(233), s. 61–98 por. <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-16b7b985-71c9-4480-9eaa-9e8c3c4c8f7e?q=bwmeta1.element.desklight-97e3355e-bd47-4904-8c50-cf89ab467f68;2&qt=CHILDREN-STATELESS> (dostęp z dnia 06.12.2019 r.).

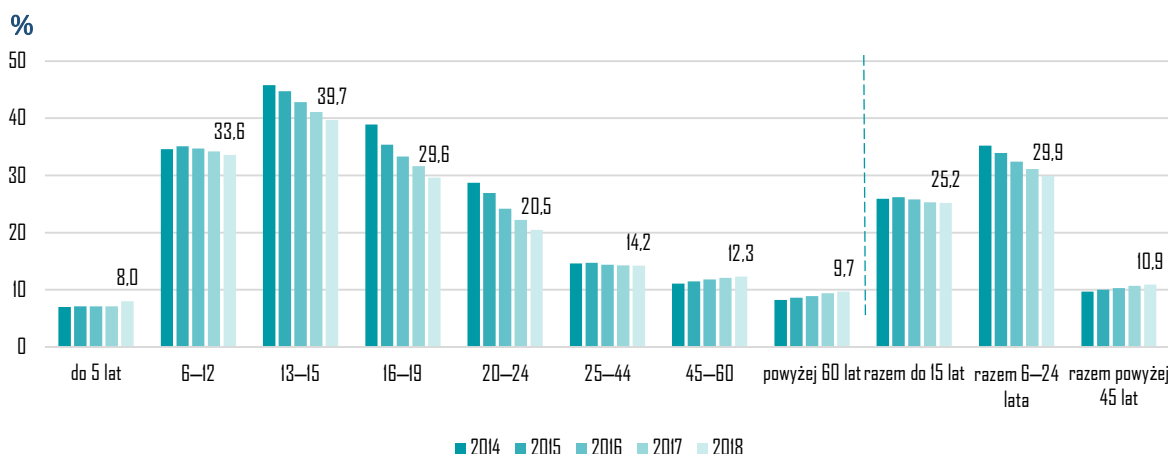
¹⁶⁵) Badanie NCK z 2019 r. na potrzeby wieloletniego programu rządowego „Niepodległa”. Sondaż CAPI na reprezentatywnej ogólnopolskiej próbie 1107 osób w wieku 15 lat i więcej (NCK/PBS).

Powyższe stwierdzenie potwierdzają także dane dotyczące skali wydatków na kulturę mieszkańców Warszawy. Wśród przebadanych w 2017 r. warszawiaków (N=8700)¹⁶⁶⁾, na podstawie deklarowanych postaw oraz praktyk uczestnictwa wyodrębniono 10 grup respondentów, reprezentujących mieszkańców zaangażowanych i zdystansowanych wobec kultury. Spośród nich mniej liczne grupy aktywnych uczestników (odpowiadające 44% ogółu respondentów) generują wydatki na poziomie 78% ogółu wydatków warszawiaków i warszawianek na kulturę. Wskazana prawidłowość nie dotyczy wyłącznie dużych miast, potwierdza raczej ustalenia z badań uczestnictwa w kulturze, realizowanych w ostatnich latach.

5b. Dostępność usług bibliotek oraz ich adekwatność w kontekście potrzeb lokalnych społeczności

W ekspertyzie przygotowanej przez Urząd Statystyczny w Krakowie¹⁶⁷⁾ wskazano, iż podstawową miarą obrazującą czytelnictwo jest stosunek liczby czytelników do liczby osób w danej grupie wiekowej, tj. aktywność czytelnicza. W 2018 r. wynosiła on 15,5% w skali Polski, co oznacza, że 15 osób na 100 jest aktywna czytelniczo w bibliotekach publicznych. W tym kontekście – i upatrując szans dla rozwoju oferty bibliotek publicznych – należy zwrócić uwagę na tendencję dotyczącą wzrostu aktywności czytelniczej osób w wieku 45 lat i powyżej (także w związku z procesem starzenia się społeczeństwa w Polsce).

Wykres 19. Aktywność czytelnicza według grup wiekowych

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018, Kraków 2019 r.*, s. 13

Opis 21 Wykres 19. Aktywność czytelnicza według grup wiekowych (opis alternatywny)

Wykres przedstawia porównanie aktywności czytelniczej dla różnych grup wiekowych w latach 2014–2018. Na wykresie podano udział procentowy czytających w 2018 roku dla każdej kategorii wiekowej. Udział czytających w latach 2014–2017, dla każdej kategorii wiekowej jest prezentowany graficznie. Dane na wykresie zostały zaprezentowane na skali z następującymi przedziałami wartości: 0–10%, 10–20%, 20–30%, 30–40%, 40–50%.

¹⁶⁶⁾ M. Kotnarowski (et al.), *Relacje i różnice. Uczestnictwo warszawiaków i warszawianek w kulturze*, Warszawa 2018 r., s. 112–114, por. http://www.kulturalna.warszawa.pl/tmp/relacja_i_roznice.pdf (dostęp z dnia 06.12.2019 r.).

¹⁶⁷⁾ A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, s. 13 i nn.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej do 5. roku życia w 2018 roku stanowiła 8%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była niższa, w każdym kolejnym roku na poziomie poniżej 8%.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej 6–12 lat w 2018 roku stanowiła 33,6%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była wyższa. W 2014 roku sięgała około 35%, po czym wzrosła osiągając w 2015 roku najwyższy poziom w okresie prezentowanym graficznie. W latach 2016–2017 aktywność czytelnicza w tej grupie wiekowej spadła, lecz była wyższa niż w 2018 roku.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej 13–15 lat w 2018 roku stanowiła 39,7%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była na poziomie powyżej 40%. W 2014 roku stanowiła około 46% i uległa obniżeniu w każdym kolejnym roku.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej 16-19 lat w 2018 roku stanowiła 29,6%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była na poziomie powyżej 30%. W 2014 roku stanowiła około 39% i uległa obniżeniu w każdym kolejnym roku.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej 20–24 lata w 2018 roku stanowiła 20,5%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była wyższa i uległa obniżeniu w każdym kolejnym roku. W latach 2014–2016 osiągała poziom między 25–29%.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej 25–44 lata w 2018 roku stanowiła 14,2%. W okresie prezentowanym graficznie była nieznacznie wyższa w latach 2014-2015 i nieznacznie niższa w 2016 roku. Najwyższy poziom osiągnęła w 2015 roku – około 15%. Poziom aktywności czytelniczej w tej grupie wiekowej w latach 2017 i 2018 był porównywalny.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej 45-60 lat w 2018 roku stanowiła 12,3%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była niższa. W 2014 roku była na poziomie około 10% i uległa podwyższeniu w każdym kolejnym roku.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej powyżej 60. roku życia w 2018 roku stanowiła 9,7%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była niższa. W 2014 roku była na poziomie około 8% i uległa podwyższeniu w każdym kolejnym roku.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej do 15 lat łącznie, w 2018 roku stanowiła 25,2%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była wyższa. W latach 2014-2015 osiągała poziom około 26%. W latach 2016-2017 aktywność czytelnicza w tej grupie wiekowej spadła, lecz była wyższa niż w 2018 roku.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej 6–24 lata łącznie, w 2018 roku stanowiła 29,9%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była na poziomie powyżej 30%. W 2014 roku stanowiła około 35% i uległa obniżeniu w każdym kolejnym roku.

Aktywność czytelnicza w grupie wiekowej powyżej 45. roku życia łącznie, w 2018 roku stanowiła 10,9%. W latach wcześniejszych (2014–2017) była niższa. W 2014 roku stanowiła około 9% i uległa podwyższeniu w ciągu kolejnych lat.

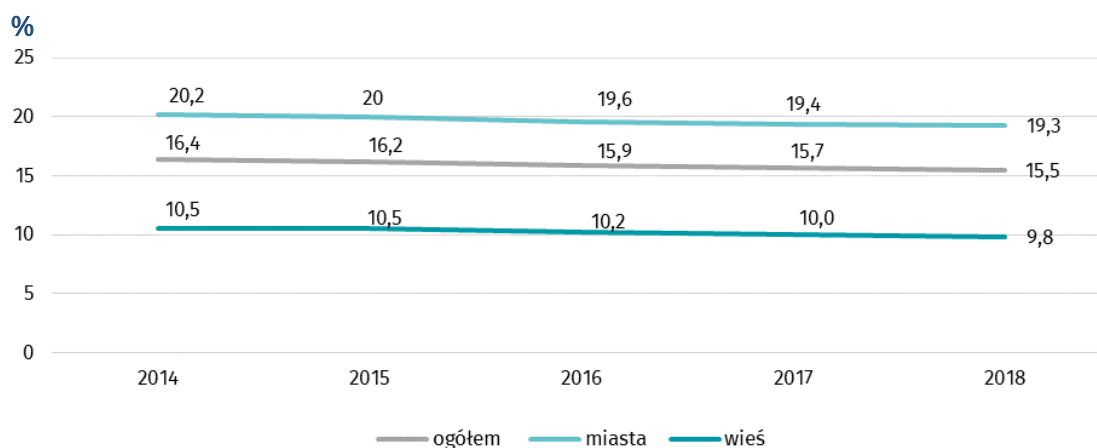
Źródło: A. Czekał, A. Kowacka, Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018, Kraków 2019, str. 13.

W 2018 r. najniższy poziom aktywności czytelniczej został zaobserwowany w województwach kujawsko-pomorskim i podlaskim (po 11,8%), a najwyższy – w małopolskim (19,4%), gdzie zanotowano także najniższy spadek aktywności w porównaniu z 2014 r. (o 0,1 p. proc.).

Natomiast najwyższy spadek w odniesieniu do tego samego okresu zaobserwowano w województwie zachodniopomorskim (o 2,0 p. proc.). Najmniejszą zmianę w aktywności czytelniczej w obserwowanym 5-letnim okresie odnotowano w województwach: małopolskim (-0,1 p. proc.), opolskim (-0,2 p. proc.) i pomorskim (-0,2 p. proc.).

W przypadku ludności miejskiej aktywność czytelnicza jest niemal dwa razy większa niż dla ludności z obszarów wiejskich (w 2018 r. wyniosła odpowiednio 19,3% i 9,8%). W porównaniu z 2014 r. w przypadku miast spadła ona jednak bardziej (o 1,0%) niż dla obszarów wiejskich (o 0,7%)¹⁶⁸⁾.

Wykres 20. Aktywność czytelnicza w podziale na miasta i wieś

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019 r., s. 13

Opis 22 Wykres 20. Aktywność czytelnicza w podziale na miasta i wieś (opis alternatywny)

Dane przedstawione na wykresie, z podziałem na lata, prezentuje poniższa tabela.

	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem	16,4%	16,2%	15,9%	15,7%	15,5%
Miasto	20,2%	20%	19,6%	19,4%	19,3%
Wieś	10,5%	10,5%	10,2%	10%	9,8%

Źródło: A. Czekaj, A. Kowacka, *Biblioteki publiczne, czytelnicy oraz aktywność czytelnicza w latach 2014–2018*, Kraków 2019, str. 13.

¹⁶⁸⁾ *Ibidem*.

Na podstawie analizowanych raportów można stwierdzić, iż propozycje bibliotek, czy szerzej instytucji kultury, są często niedopasowane do oczekiwań mieszkańców¹⁶⁹⁾,¹⁷⁰⁾,¹⁷¹⁾. W małych i średnich miastach „do lokalnych instytucji nie chodzą (...) nazbyt często ani młodszy i lepiej wykształceni, ani reszta mieszkańców – starszych i gorzej wykształconych. Dane wskazują na wyraźne ograniczenie znaczenia wyspecjalizowanych instytucji i podmiotów oferujących kontakt z kulturą”¹⁷²⁾.

Opisany rozdźwięk między proponowaną ofertą a rzeczywistym zainteresowaniem pogłębia często brak wiedzy pracowników instytucji publicznych w zakresie mechanizmów wzmacniających wyłączenie z kultury, a w konsekwencji z partycypacji społecznej na wielu polach¹⁷³⁾. Skuteczne zaadresowanie tego problemu z perspektywy bibliotek jest jednak trudne. Biblioteki publiczne, niezależnie od swojej lokalizacji, realizują statutowe zadania na podstawie tych samych przepisów (ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach) i tym samym realizują podobny katalog usług (działalność edukacyjna, kulturalna, zapewnienie dostępu do informacji oraz funkcje społeczne)¹⁷⁴⁾. Tymczasem pracownicy bibliotek powinni wnikliwie poznawać oczekiwania lokalnych społeczności¹⁷⁵⁾ i jeżeli to zasadne, proponować niestandardowe rozwiązania, tak aby zwiększyć szanse realnej współpracy z mieszkańcami. W tym kontekście od osobistych kompetencji bibliotekarzy i ich otwartości na poszukiwanie nowych rozwiązań zależy zainteresowanie czytelnictwem w danej dzielnicy czy gminie.

W publikacjach na temat bibliotek i ich czytelników¹⁷⁶⁾ podnoszona jest także kwestia więziotwórczej, środowiskowej roli bibliotek publicznych, które powinny pełnić funkcje centrów wiedzy o sprawach lokalnych¹⁷⁷⁾. Ci sami autorzy wskazują jednak na brak (w wielu przypadkach) możliwości przygotowania i realizacji długofalowych programów włączających i wspierających czytelnictwo, których efekty – odłożone w czasie, mogłyby wpływać na wzmocnienie społecznych funkcji bibliotek. Jednocześnie dane na temat gęstości sieci bibliotek

¹⁶⁹⁾ A. Żbikowska, 2019, *Nastolatek jako „trudny klient” w perspektywie przedstawicieli gminnych instytucji kultury*; <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-e-ISSN-2449-7983-volume-9-article-613> (dostęp z dnia 05.12.2019 r.).

¹⁷⁰⁾ M. Jezierska, *Badanie efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych — projekt SBP*, „Biuletyn EBIB”, nr 1 (128)/2012.

¹⁷¹⁾ J. Sobięga, E. Strzelczyk, *Badania satysfakcji użytkowników w bibliotekach publicznych województwa dolnośląskiego*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2017, nr 1 (18), s. 87–101.

¹⁷²⁾ T. Szlendak, W. Goszczyński, M. Krajewska, *Praktyki pozametropolitalne: uczestnictwo w kulturze w małym i średnim mieście*, „Studia Socjologiczne”, 2019 r., nr 2(233), s. 89 por. <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-16b7b985-71c9-4480-9eaa-9e8c3c4c8f7e?q=bwmeta1.element.desklight-97e3355e-bd47-4904-8c50-cf89ab467f68;2&qt=CHILDREN-STATELESS> (dostęp z dnia 06.12.2019 r.).

¹⁷³⁾ E. Bendyk, *Pętle wykluczenia i nieobecności [w:] Praktyka działania instytucji kultury a przełamywanie barier dostępu*, pod. red. E. Rokicka, P. Kruczkowska, Łódź 2013 r., s. 17.

¹⁷⁴⁾ J. Wołosz, *Problemy rozwoju bibliotek publicznych w Polsce*, „Bibliotekarz”, 3 s. 2–7.

¹⁷⁵⁾ Por. m.in. T. Szlendak, K. Olechnicki, 2017. *Nowe praktyki kulturowe Polaków. Megaceremonie i subświaty*. Warszawa: WN PWN; T. Szlendak, W. Goszczyński, M. Krajewska, 2019, *Praktyki pozametropolitalne: uczestnictwo w kulturze w małym i średnim mieście*.

¹⁷⁶⁾ J. Kołodziejka, *Biblioteki publiczne w strukturze społecznej*, Warszawa 2010 r.

¹⁷⁷⁾ M. Jezierska, *Środowiskowe funkcje bibliotek publicznych i ich wpływ na finansowanie bibliotek [w:] Pieniądze dla bibliotek, czyli fundraising biblioteczny*, VI Ogólnopolska Konferencja Naukowa Białystok, 29–30 czerwca 2017 r., praca zbiorowa pod red. J. Żochowska, Białystok 2018, s. 251–271 por. <http://hdl.handle.net/11320/7269> (dostęp z dnia 09.12.2019 r.).

publicznych (i ich filii) powiązane z informacjami o wykluczeniu osób starszych¹⁷⁸⁾ z dostępu do kultury oraz braku rozbudowanej oferty Uniwersytetów Trzeciego Wieku¹⁷⁹⁾,¹⁸⁰⁾ na wsi oraz w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców wskazują atrakcyjny segment dla programów kulturalno-społecznych realizowanych przez biblioteki publiczne.

Oferta bibliotek powinna zostać skierowana w szczególności do osób nieuczestniczących (z własnego wyboru albo w wyniku braku dostępu do oferty Uniwersytetu Trzeciego Wieku (dalej UTW) w aktywnościach oferowanych przez UTW. W omawianym raporcie *Zoom na UTW*, wskazano iż grupą mniej reprezentowaną są mężczyźni, osoby z niższym wykształceniem i niższą pozycją społeczną. Identyfikowalną w badaniu barierą dostępu do UTW jest ich wizerunek – jako instytucji elitarniej, nakierowanej na rozwijanie zainteresowań i – do pewnego stopnia – na naukę¹⁸¹⁾.

Przykładem otwartego podejścia ze strony bibliotek jest pozyskiwanie środków na działania programowe m.in. za pośrednictwem projektów dofinansowywanych z budżetów partycypacyjnych. W ten sposób, w 2016 r., biblioteki publiczne z dwunastu województw uzyskały ogółem ponad 6 mln zł (projekty nie były realizowane jedynie w województwach: lubelskim, lubuskim, opolskim oraz świętokrzyskim)¹⁸²⁾. Z kolei szczegółowa analiza wniosków, składanych do budżetu partycypacyjnego w Łodzi, pokazuje duże zaangażowanie mieszkańców w kwestie poprawy funkcjonowania bibliotek publicznych. W edycji na rok 2017/2018 złożono łącznie 167 wniosków dotyczących bibliotek publicznych¹⁸³⁾, z których aż 43 dotyczyły placówek zlokalizowanych w defaworyzowanej dzielnicy Bałuty, a 38 w dzielnicy Widzew, o podobnej charakterystyce. Możliwości bibliotek w zakresie lepszego diagnozowania potrzeb odbiorców oraz prowadzenia działań włączających do kultury książki powinny jednak być rozwijane.

¹⁷⁸⁾ T. Szlendak, W. Goszczyński, M. Krajewska, *Praktyki pozametropolitalne: uczestnictwo w kulturze w małym i średnim mieście*, „Studia Socjologiczne”, 2019 r., nr 2 (233), s. 79 por. <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-16b7b985-71c9-4480-9eaa-9e8c3c4c8f7e?q=bwmeta1.element.desklight-97e3355e-bd47-4904-8c50-cf89ab467f68;2&qt=CHILDREN-STATELESS> (dostęp z dnia 06.12.2019 r.).

¹⁷⁹⁾ *Zoom na UTW. Raport z badania.*, A. Gołdys (et al.), Warszawa 2012 r., s. 17, por. <https://nck.pl/badania/raporty/zoom-na-utw> (dostęp z dnia 04.12.2019 r.).

¹⁸⁰⁾ „Rozwój UTW wskazuje, że ich oferta spotkała się z zainteresowaniem. Wypełniły one dużą lukę w zakresie potrzeb edukacyjnych i kulturalnych sporej grupy starszych osób – otwartych, aktywnych, wykształconych, poszukujących możliwości samorozwoju i podobnej sobie grupy odniesienia. (...) Pytanie kończące powyższe rozważania jest następujące (choć jego zasadność można podważyć): czy UTW mają służyć „pogodnej i aktywnej starości”, czy aktywizacji zawodowej, inkluzji społecznej, wsparciu dla osób o mniejszym kapitale: społecznym i kulturowym?”, por. *Zoom na UTW. Raport z badania.*, A. Gołdys (et al.), Warszawa 2012 r., s. 20, por. <https://nck.pl/badania/raporty/zoom-na-utw> (dostęp z dnia 04.12.2019 r.).

¹⁸¹⁾ *Zoom na UTW. Raport z badania.*, A. Gołdys (et al.), Warszawa 2012 r., s. 58–60 por. <https://nck.pl/badania/raporty/zoom-na-utw> (dostęp z dnia 04.12.2019 r.).

¹⁸²⁾ M. Jezierska, *Środowiskowe funkcje bibliotek publicznych i ich wpływ na finansowanie bibliotek* [w:] *Pieniądze dla bibliotek, czyli fundraising biblioteczny*, VI Ogólnopolska Konferencja Naukowa Białystok, 29–30 czerwca 2017 r., praca zbiorowa pod red. J. Żochowska, Białystok 2018, s. 258–259, por. <http://hdl.handle.net/11320/7269> (dostęp z dnia 09.12.2019 r.).

¹⁸³⁾ Z. Gruszka, *Budżet obywatelski a biblioteka publiczna. Analiza wniosków na przykładzie Łodzi* [w:] *Pieniądze dla bibliotek, czyli fundraising biblioteczny*, VI Ogólnopolska Konferencja Naukowa Białystok, 29–30 czerwca 2017 r., praca zbiorowa pod red. J. Żochowska, Białystok 2018, s. 273–286, por. <http://hdl.handle.net/11320/7270> (dostęp z dnia 09.12.2019 r.).

5c. Poprawa wizerunku bibliotek szansą na wzmocnienie aktywności czytelniczej mieszkańców

W świetle przytoczonych powyżej społecznych uwarunkowań dla korzystania z zasobów bibliotek, zmiana obecnej sytuacji wymaga odświeżenia perspektywy, w jakiej postrzegane jest czytelnictwo (przez grupy osób nim niezainteresowanych). Realizacja tego zamierzenia wymaga jednak podjęcia nie tylko działań edukacyjnych, ale przede wszystkim działań związanych ze wzmocnieniem wizerunku bibliotek i bibliotekarzy oraz budową pozytywnych skojarzeń w odniesieniu do form spędzania czasu wolnego, w powiązaniu z książką i czytelnictwem.

Powyższa konstatacja nie jest nowatorska. Świadczą o tym liczne kampanie proczytelnicze zrealizowane w ostatnich latach w Polsce^{184), 185)} oraz kampania wizerunkowa i dedykowane jej badania, zrealizowane przez Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w ramach Programu Rozwoju Bibliotek w 2010 r.^{186), 187)}.

W raportach przygotowanych na zlecenie Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (dalej FRSI), przed i po przeprowadzeniu kampanii wizerunkowej, poruszono kilka kluczowych kwestii dotyczących wizerunku bibliotek. Przede wszystkim wskazano, iż jest on kształtowany na podstawie osobistych doświadczeń z kilkoma, kilkunastoma placówkami poznawanymi w dzieciństwie lub we wczesnej młodości. To doświadczenie, często odległe w czasie, w sposób istotny wpływa na późniejsze postrzeganie bibliotek i zakres świadczonych przez nie usług (wśród których dominują skojarzenia związane z rozwojem osobistym, uczeniem się i zdobywaniem wiedzy za pośrednictwem wypożyczonych książek – dla kontrastu nie pojawiają się odwołania do spotkań z innymi ludźmi, rozmowy czy przyjemnego spędzania czasu). Z uwagi na fakt, iż biblioteki nie prowadzą wspólnych działań wizerunkowych, ta osobista perspektywa nie znajduje kontrapunktu, przez co wizerunek bibliotek nie ewoluje w pozytywny sposób.

¹⁸⁴⁾ M. Janas, *Kampanie społeczne na rzecz czytelnictwa w Polsce*, [w] „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” XV (2017), Folia 244, s. 105–117, por. <http://sbsp.up.krakow.pl/article/view/20811861.15.9> (dostęp z dnia 24.10.2019 r.).

¹⁸⁵⁾ Wśród kampanii społecznych i programów własnych IK, związanych z promocją polskiego piśmiennictwa, w tym literatury i jej dziedzictwa, języka, książki i edytorstwa, jako szczególnie istotną w tym zakresie należy wymienić kampanię „Mała książka – wielki człowiek” (której celem jest upowszechnienie obcowania z książką od najmłodszych lat, a także propagowanie idei czytania generacyjnego) oraz kampanię skierowaną do młodzieży szkół średnich pt. „Upoluj swoją książkę”.

(celem działania jest upowszechnianie dostępu do książek w formie elektronicznej oraz promocja czytelnictwa przy wykorzystaniu nowych technologii i mediów społecznościowych) oraz program Dyskusyjne Kluby Książki, którego strategicznymi celami są promocja kultury literackiej i czytelnictwa oraz ożywienie i integracja środowisk skupionych wokół bibliotek publicznych.

¹⁸⁶⁾ H. Borowski „*Wizerunek i użytkowanie bibliotek publicznych*”, raport przygotowany na zlecenie FRSI w ramach programu Rozwoju Bibliotek, Warszawa 2011 r., por. http://programrozwojubibliotek.org/wp-content/uploads/2015/08/09_0_wizerunek_i_uzytkowanie_bibliotek_publicznychraport_PRB.pdf (dostęp z dnia 10.12.2019 r.).

¹⁸⁷⁾ Ł. Ostrowski, „*Wizerunek bibliotek publicznych*”, raport przygotowany na zlecenie FRSI w ramach Programu Rozwoju Bibliotek, Warszawa 2010, por. http://programrozwojubibliotek.org/wp-content/uploads/2015/08/14_wizerunek_bibliotek_publicznych_raport_PRB.pdf (dostęp z dnia 10.12.2019 r.).

W badaniu poprzedzającym realizację kampanii FRSI wykazano, iż tradycyjne postrzeganie funkcji bibliotek silnie dominuje, mimo wiedzy Polaków na temat zmian, jakie zachodzą w ich ofercie (np. możliwości bezpłatnego korzystania z dostępu do Internetu, w tym również z wykorzystaniem komputerów stanowiących wyposażenie bibliotek). W raporcie ustalono także, iż biblioteki najrzadziej są postrzegane w roli ośrodka aktywności lokalnej, np. miejsca w którym można zorganizować spotkanie w sprawach ważnych dla danej społeczności¹⁸⁸). Kluczowym wnioskiem jest jednak następujące stwierdzenie: „Większość społeczeństwa dość dobrze wie, co się dzieje w bibliotekach, nawet jeśli rzadko je odwiedza. Można powiedzieć, że nie istnieje wyraźna luka pomiędzy wizerunkiem a stanem faktycznym, którą można by usunąć wyłącznie przez lepszą komunikację i promocję”¹⁸⁹). Badanie przeprowadzone po kampanii wizerunkowej¹⁹⁰) wykazało jednak pewne zmiany w postrzeganiu bibliotek publicznych (np. związane ze wzrostem oczekiwań odnośnie infrastruktury bibliotek), czy też zmianę postrzegania czytelników bibliotek, których wąsko rozumiane grupy (osoby uczące się), uległy przynajmniej częściowemu rozszerzeniu.

Na zlecenie FRSI były realizowane również ekspertyzy dotyczące przemiany wizerunku bibliotek w latach 2008–2013, w związku z programami realizowanymi przez tę fundację¹⁹¹). W analizie wskazano wprost, iż kluczową i niezastępowalną podstawą dla zmiany wizerunku bibliotek jest aktywność tych instytucji, również w zakresie współpracy z mediami, jak i możliwie najszersze dostosowanie usług do oczekiwań odbiorców. Rozwijanie tych kompetencji bibliotek publicznych i bibliotekarzy wydaje się zatem zadaniem wymagającym stałego wsparcia i moderowania, np. w formie kampanii wizerunkowej.

Analiza rynków reklamowych oraz trendów w marketingu (odnośnie kwestii społecznych i kampanii edukacyjnych) wskazuje z kolei popularność tworzenia kompleksowych systemów przekazu (reklamy), które w różnorodny sposób oddziałują na odbiorcę, przy wykorzystaniu mediów tradycyjnych oraz serwisów społecznościowych. Omawiane działania promocyjne nie skupiają się na poszukiwaniu uniwersalnej formy przekazu, czytelnej dla wszystkich grup odbiorców, przeciwnie starają się dopasować język komunikacji do preferencji reprezentantów danego segmentu.

Jak podaje „Przewodnik po social media w Polsce”¹⁹²) opracowany przez IAB Polska, do najważniejszych mediów społecznościowych w Polsce należą: Facebook i Instagram, które w percepcji użytkowników najczęściej funkcjonują jako dwa odrębne byty. Jednak na cały ekosystem reklamowy Facebooka, składa się poza dwoma wyżej wymienionymi również aplikacja Messenger Facebooka można określić jako jeden z najbardziej dojrzały kanałów

¹⁸⁸) *Ibidem*, s. 19–20.

¹⁸⁹) *Ibidem*, s. 23.

¹⁹⁰) H. Borowski „Wizerunek i użytkowanie bibliotek publicznych”, raport przygotowany na zlecenie FRSI w ramach programu Rozwoju Bibliotek, Warszawa 2011 r., s. 8–9, por. http://programrozwojubibliotek.org/wp-content/uploads/2015/08/09_0_wizerunek_i_uzytkowanie_bibliotek_publicznychraport_PRB.pdf (dostęp z dnia 10.12.2019 r.).

¹⁹¹) „Analiza wizerunku bibliotek w 2013, przemiany wizerunku bibliotek 2008–2013 oraz uwagi o komunikacji bibliotek z mediami”, Warszawa 2013 r., por. <http://www.sbp.pl/arttykul/?cid=10177&prev=260> (dostęp z dnia 10.12.2019 r.).

¹⁹²) „Przewodnik po social media w Polsce”, 2019, <https://iab.org.pl/badania-i-publicacje/przewodnik-po-social-media-w-polsce/>, str. 4-5 dostęp z dnia 08-05-2020.

komunikacji – zarówno organicznej, jak i reklamowej. Według danych Facebooka w skali miesiąca z całego ekosystemu korzysta w naszym kraju blisko 18 mln internautów. Następnie YouTube, jako jeden z najstarszych serwisów wideo, który jest trzecią najczęściej odwiedzaną stroną w Polsce¹⁹³⁾ (19 mln użytkowników). W dalsze kolejności należy wskazać Twitter, służący do błyskawicznego komunikowania się w krótkiej i zwartej formie, z którego w Polsce korzysta ponad 6 mln użytkowników oraz LinkedIn – serwis, który jest biznesową siecią społecznościową, miejscem do budowania relacji o charakterze zawodowym. W Polsce ma ok. 3,5 miliona użytkowników. Finalnie wymienić należy TikTok, aplikację mobilną, pozwalającą użytkownikom udostępniać krótkie spoty wideo. To jeden z najmłodszych serwisów społecznościowych, jednocześnie jest to najbardziej dynamicznie rozwijający się serwis tego typu.

Główną ideą kampanii promującej czytelnictwo powinno być zatem stworzenie narracji wokół różnych sytuacji kontekstowych, związanych z obszarem czytelnictwa, przy wykorzystaniu różnorodnych kanałów komunikacji. Bohaterami kampanii powinny być charyzmatyczne osoby reprezentujące różne pokolenia, atrakcyjne w konkretnych grupach docelowych. Kluczowym założeniem powinno być oparcie długofalowego procesu kampanii o ekspozycję tych samych postaci, które mają stać się swoistymi „bohaterami marki” i przez swoją rozpoznawalność budować oraz pogłębiać zaangażowanie odbiorców. Drugim kluczowym i równorzędnym pod względem istotności założeniem jest potrzeba wpisania w narrację kampanii silnego pozytywnego wydźwięku, odnoszącego się do obszaru języka korzyści związanych z czytelnictwem.

Z tego samego względu dla kampanii promujących czytelnictwo planuje się wykorzystanie narzędzi Influencer marketingu. Wewnętrzne badania przeprowadzone przez portal Marketing Hub¹⁹⁴⁾ wykazują, że ponad 84% osób zawodowo zajmujących się marketingiem ocenia działania z obszaru influence marketingu jako efektywne lub przynoszące korzyści. Za podstawowe zalety tej formy reklamy należy uznać w pierwszej kolejności uczucie zaufania łączące odbiorcę z bohaterem prezentującym daną treść, ogniskujące się głównie wokół cech przypisywanych mu przez opinię publiczną, kolejną jest poczucie autentyczności rozumiane w tym wypadku jako przeciwne wobec tradycyjnego przekazu reklamowego. Z badania Certain Consumer Reports¹⁹⁵⁾ wynika, że wśród przedstawicieli pokolenia urodzonych między 1980 a 2000 rokiem aż 7 na 10 konsumentów szuka opinii o produkcie/usłudze w Internecie, wśród osób urodzonych po roku 2000 ten współczynnik wynosi 9 na 10, zgodnie z teorią społecznego dowodu zaufania pierwszym wybieranym źródłem jest opinia wpływowych (dla danej grupy docelowej) twórców internetowych.

Szukając perswazyjnych taktyk dotarcia mających na celu zmianę nawyków dotyczących czytania i/lub odwiedzania bibliotek marketing oparty na współpracy z wpływowymi przedstawicielami różnych środowisk wydaje się być jednym z możliwie najefektywniejszych

¹⁹³⁾ Według danych Gemiusa (Gemius/PBI maj 2019).

¹⁹⁴⁾ Influencer Marketing Statistics, Quotes and Facts (2020), <https://influencermarketinghub.com/influencer-marketing-statistics/> [dostęp z dnia 08.05.2020 r.].

¹⁹⁵⁾ Before making a purchase (2015), <https://consumerist.com/2015/06/03/nearly-70-of-consumers-rely-on-online-reviews-before-making-a-purchase/> [dostęp z dnia 08.05.2020 r.].

wyborów. Przy czym zaznaczyć należy, że dla skuteczności działania konieczny jest selektywny wybór autorytetów dla konkretnej grupy odbiorców.

Zwiększeniu skuteczności działań promujących czytelnictwo służyć może także Ambient marketing, rozumiany jako niestandardowe działanie promocyjne¹⁹⁶, wzorowane na happeningach ulicznych oraz artystycznych performance'ach, które umożliwia znacznie większe zaangażowanie odbiorców, niż w przypadku tradycyjnych form promocji. Działania ambientowe ze względu na swój charakter nie mogą przyjąć skali masowej i najczęściej są ograniczone do bardzo konkretnej przestrzeni lub miejsca. Jednak efektywnie zrealizowane najczęściej są szeroko komentowane przez media, co zapewnia znaczne szersze dotarcie do potencjalnych odbiorców i jest pośrednim celem ambient marketingu.

IV. ANALIZA SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – wzrost liczby czytelników posiadających wysokie kompetencje cyfrowe; – zainteresowanie czytelników nowościami wydawniczymi koresponduje z rosnącym udziałem nowości wydawniczych w zasobach bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych; – zainteresowanie czytelnictwem nastoletnich dziewcząt; – rozbudowana sieć bibliotek publicznych i ich filii na terenie całego kraju (7 925), zapewniająca powszechny dostęp do książek i prasy oraz wydawnictw elektronicznych; – zaangażowanie JST w finansowanie bibliotek publicznych (w latach 2014–2018 średnioroczne tempo wydatków JST na biblioteki, było wyższe o 1 pp. od średniorocznego tempa wydatków JST ogółem na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego); – systematyczny wzrost liczby bibliotek dostosowanych do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami; 	<ul style="list-style-type: none"> – odsetek dorosłych Polaków mających problemy w czytaniu ze zrozumieniem jest wyższy niż średnia dla krajów OECD; – znacząco niższy (o 6,5 pp.) udział dorosłych Polaków w kształceniu ustawicznym niż średnia w krajach UE; – brak zainteresowania czytaniem nastoletnich chłopców; – rzadko deklarowany przez młodzież udział bibliotekarzy w ich wyborach czytelniczych; – częste niedostosowanie godzin pracy bibliotek publicznych do potrzeb mieszkańców; – różne systemy informatyczne (biblioteczne) stosowane przez biblioteki publiczne, co wpływa na brak spójnej prezentacji zasobów bibliotek w Polsce; – brak katalogu elektronicznego w 1/3 placówek przy blisko 100% komputeryzacji bibliotek publicznych w Polsce;

¹⁹⁶) Włodzimierz Deluga (2015), Ambient marketing jako innowacyjna forma komunikacji z klientem, <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171388841> (dostęp z dnia 08.05.2020 r.).

	<ul style="list-style-type: none"> – niewielki odsetek filii bibliotek (zwłaszcza na wsi) oraz filii dla dzieci jest czynnych w soboty; – znaczący odsetek bibliotek w Polsce (ponad połowa) nie posiada wejścia do budynku, przystosowanego dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich; – częsty brak przygotowania i przekonania pracowników bibliotek do prowadzenia lokalnych działań promujących biblioteki i czytelnictwo; – częsty brak współpracy bibliotekarzy z mieszkańcami (brak zainteresowania opiniami na temat świadczonych usług przez biblioteki); – niefunkcjonalna i nieatrakcyjna infrastruktura biblioteczna; obiekty biblioteczne lub ich części znajdują się nieraz w nieodpowiednim stanie technicznym;
Szanse	Zagrożenia
<p>–poprawa usług dostępu do zasobów bibliotek, niewymagających fizycznej wizyty w placówce, co jest szczególnie istotne w sytuacji pandemii i konieczności czasowego zamykania instytucji publicznych (za pośrednictwem platform internetowych biblioteki publiczne mogą udostępniać czytelnikom książki w formie elektronicznej przesyłając kody dostępu e-mailem);</p> <p>zwiększenie różnorodności zbiorów bibliotek publicznych, przez zakup nowości wydawniczych w formie usług dostępu do platform internetowych zawierających e-booki i audiobooki , których zwiększona dostępność zdalna (niewymagająca każdorazowo osobistej wizyty w bibliotece), może zachęcić do</p>	<ul style="list-style-type: none"> – pandemia i konieczność dostosowania działania bibliotek do zaleceń epidemicznych, w tym przestrzegania zasad dystansu społecznego, może znacząco utrudnić funkcjonowanie bibliotek (zamknięcia czytelń, zawieszenia otwartego dostępu do książek oraz pomieszczeń bibliotek dla użytkowników i czytelników, kwarantanna na zwrócone materiały biblioteczne przed udostępnieniem ich kolejnym czytelnikom, itp.); – związane z pandemią ograniczenie dostępności do zbiorów i zakupionych nowości książkowych, skutkujące obniżeniem odsetka czytelników, odwiedzin i wypożyczeń; – utrzymujące się na niskim poziomie kompetencje czytelnicze części Polaków,

<p>korzystania z bibliotek nowe grupy użytkowników, dotychczas w nich nieobecnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie atrakcyjnych i funkcjonalnych budynków bibliotek, umożliwiających różne formy korzystania z ich zasobów (np. posiadających przestrzeń do wspólnej nauki, strefę z dostępem do komputerów i treści cyfrowych, czy też przestrzeń dedykowaną pracy indywidualnej oraz strefę socjalną dostępną dla użytkowników) ; – wczesna socjalizacja do książki dzieci i młodzieży, zwiększająca kompetencje czytelnicze i wzmacniająca nawyk czytania dla przyjemności; – wzmacnianie kompetencji czytelniczych młodzieży, pozwalających pokonywać ograniczenia związane z mniej sprzyjającym środowiskiem społecznym; – socjalizacja do czytelnictwa osób starszych, rozumiana jako forma udziału w życiu lokalnej społeczności, zwłaszcza w tych środowiskach lokalnych, które młodsze pokolenia opuściły w wyniku migracji; – rozwijanie lokalnych koalicji na rzecz czytelnictwa, w formie współpracy bibliotek z partnerami instytucjonalnymi i społecznymi; – rozszerzanie tradycyjnego wizerunku bibliotek, wzmacnianie ich kompetencji jako miejsca spotkań i aktywności mieszkańców; – ekranizacje utworów literackich i produkcja gier komputerowych zwiększa zainteresowanie literackim pierwowzorem i zachęca do czytania książek (przynajmniej wśród części widzów i graczy) co jest widoczne w deklaracjach czytelniczych; 	<p>skutkujące niechęcią do kształcenia ustawicznego, powodujące ograniczenie szans na rynku pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> – utrzymująca się dysproporcja w zakresie poziomu czytelnictwa nastoletnich dziewcząt i chłopców, skutkująca wykluczeniem z kultury książki wielu nastolatków płci męskiej; – brak dostosowania infrastruktury oraz funkcjonalności bibliotek (odnośnie sposobu świadczenia usług, jak np. godziny otwarcia), skutkujące realnym utrudnieniem dostępu do bibliotek dla części potencjalnych użytkowników; – niewystarczająca atrakcyjność zasobów bibliotek publicznych, nieuwzględnienie różnorodnych form publikacji (tj. książek tradycyjnych, e-booków i audiobooków), skutkujące brakiem zainteresowania ofertą bibliotek; – utrzymywanie się dotychczasowego wizerunku bibliotek (wyłącznie jako miejsc związanych z rozwojem osobistym, uczeniem się i zdobywaniem wiedzy), który zniechęca do korzystania z funkcjonalności bibliotek publicznych po zakończeniu edukacji; – obawa przed zarażeniem chorobami przenoszonymi drogą kropelkową może zniechęcać pewne grupy użytkowników bibliotek (np. seniorów) do osobistych odwiedzin w bibliotekach i korzystania z oferty kulturalnej oraz wypożyczania i czytania książek; – pasywność pracowników bibliotek publicznych w zakresie poprawy komunikacji z mieszkańcami i zachęcania ich do korzystania z oferty bibliotek publicznych;
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> – wykluczenie z kultury, w tym z kultury książki osób starszych oraz z niepełnosprawnościami; – technologiczna konkurencja platform VOD (<i>Video On Demand</i>), które umożliwiają odtwarzanie filmów i seriali z urządzeń przenośnych (oglądanie filmów jest aktywnością mniej obciążającą kognitywnie niż czytanie książek) może pogłębiać skłonność do zaprzestania lektury książek wraz z ukończeniem edukacji formalnej.
--	---

V. CELE I STRUKTURA PROGRAMU

Przedstawione we wcześniejszych rozdziałach Programu wnioski z przeprowadzonych badań, danych statystyki publicznej oraz przykłady polityk publicznych innych krajów UE mających na celu wspieranie czytelnictwa stanowiły jedną z podstaw wyznaczenia celu głównego i celów szczegółowych NPRCz 2.0. Istotnym uzupełnieniem tych informacji były wnioski płynące z wdrażania NPRCz.

Struktura celów szczegółowych przekłada się na architekturę całego Programu Wieloletniego, to jest priorytety, kierunki interwencji, wskaźniki monitorowania, plan finansowy oraz strukturę zarządzania.

Przyjęto ewolucyjne podejście do Priorytetów NPRCz 2.0., zgodnie z którym kontynuacja działań z lat 2016–2020 wiąże się, każdorazowo, z pewną ich modyfikacją i dostosowaniem do zaobserwowanych zjawisk dotyczących czytelnictwa oraz uwzględnieniem wniosków formułowanych na etapie wdrażania poprzedniej edycji Programu. Podobne przesłanki warunkowały utworzenie nowego Priorytetu 4 w NPRCz 2.0.

Cel główny: Wzmocnienie czytelnictwa w Polsce oraz rozwój bibliotek do 2025 r.

Umiejętność czytania ze zrozumieniem jest jedną z kluczowych umiejętności warunkujących aktywny udział w życiu społecznym, która jednocześnie (wpływając na możliwość kształcenia się przez całe życie) determinuje sposób radzenia sobie ze zmianami na rynku pracy. W sferze wartości i symboli posługiwanie się danym językiem, a zwłaszcza świadomość jego osadzenia w kontekście historycznym i kulturowym, stanowi istotny fundament tożsamości jednostki i narodu. Z tego względu wspieranie czytelnictwa, także osób dorosłych, jest zadaniem ważnym, w którego realizację włączono biblioteki publiczne, szkolne i pedagogiczne – gwarantujące każdemu obywatelowi równy i demokratyczny dostęp do wiedzy i uczestnictwa w kulturze książki.

Cel główny odnosi się do czterech obszarów realizacji programu, spośród których jeden dotyczy działań na rzecz dzieci i młodzieży, a trzy są dedykowane wzmocnieniu czytelnictwa

przez rozwijanie funkcjonalności bibliotek publicznych w gminach wiejskich, miejsko-wiejskich oraz w miastach do 100 tys. mieszkańców. Wskazane wzmocnienie kompetencji bibliotek publicznych będzie odnosiło się do: poprawy atrakcyjności ich zbiorów oraz rozwoju ZSZZB (Cel szczegółowy 1), przekształcenie bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innych instytucji kultury w nowoczesne centra dostępu do wiedzy, kultury oraz ośrodki życia społecznego przez modernizację ich infrastruktury oraz zwiększenie dostępności tych obiektów dla osób ze szczególnymi potrzebami, czy też rodzin z małymi dziećmi (Cel szczegółowy 2). Dodatkowo realizowane działania (Cel szczegółowy 4) będą służyły rozwijaniu oferty bibliotek publicznych, z uwzględnieniem potrzeb mieszkańców oraz w oparciu o partnerstwa lokalne. Komplementarnie będą realizowane działania związane z zakupem nowości wydawniczych do przedszkoli oraz bibliotek szkolnych i pedagogicznych, wraz z niezbędnym wyposażeniem (Cel szczegółowy 3). Integralnym elementem programu będzie kampania społeczno-informacyjna realizowana w dwóch zakresach: promocyjno-informacyjnym, skoncentrowanym wokół bibliotek oraz społeczno-wizerunkowym, którego celem będzie budowanie wizerunku *NPRCz 2.0.* (jako element zadań Cel szczegółowy 4).

Cel główny Programu będzie realizowany przez cztery cele szczegółowe:

Cel szczegółowy 1: Wzmocnienie potencjału bibliotek w środowiskach lokalnych przez wzrost atrakcyjności i dostępności ich zbiorów

Z bibliotek publicznych korzystają heterogeniczne grupy czytelników, różniące się potrzebami, oczekiwaniami, upodobaniami czytelnickimi oraz kompetencjami cyfrowymi, dlatego oferta bibliotek publicznych powinna być odpowiednio sprofilowana i dostosowana do potrzeb lokalnej społeczności. Podstawowym elementem przesądającym o atrakcyjności zbiorów danej biblioteki jest jednak wystarczająca liczba nowości wydawniczych, dostępnych w formatach uwzględniających zróżnicowane preferencje czytelnicze (tj. publikacje tradycyjne, e-booki, audiobooki). Cel szczegółowy 1 bezpośrednio przyczynia się do zwiększenia różnorodności zbiorów bibliotek publicznych.

Cel szczegółowy 1 jest wdrażany przez Priorytet 1 *NPRCz 2.0.*, do którego zostały przyporządkowane dwa Kierunki interwencji (1.1. oraz 1.2.). W ramach Priorytetu 1 są udzielane dofinansowania na zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych, w tym w formie dofinansowań na zakup usługi zdalnego dostępu do książek w formatach e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków. Elementem poprawiającym funkcjonowanie bibliotek publicznych i innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących powyżej 50 tys. jednostek będzie zintegrowany system zarządzania zasobami bibliotek, który będąc zaawansowaną technologicznie platformą informatyczną, umożliwi włączonym w nią bibliotekom efektywną obsługę procesów i funkcji bibliotecznych – zadanie realizowane w ramach Kierunku interwencji 1.2.

Cel szczegółowy 2: Poprawa atrakcyjności bibliotek publicznych, przez inwestycje w ich infrastrukturę

Nowe funkcje bibliotek wymagają zmiany dotychczasowych koncepcji zagospodarowania ich przestrzeni fizycznej, co wiąże się z budową, przebudową, rekonstrukcją, adaptacją lub modernizacją obiektów wraz z ich wyposażeniem. Nakładów inwestycyjnych wymaga zarówno realizacja koncepcji „biblioteki otwartej” (w której czytelnik może swobodnie poruszać się po bibliotece i korzystać z jej zbiorów drukowanych, elektronicznych oraz baz danych), jak i dostosowanie budynków bibliotek publicznych do potrzeb dzieci i młodzieży, czy też osób starszych i ze szczególnymi potrzebami. Cel szczegółowy 2 umożliwia tworzenie atrakcyjnych i funkcjonalnych przestrzeni dla bibliotek publicznych.

Cel szczegółowy 2 jest wdrażany przez Priorytet 2 NPRCz 2.0., do którego został przypisany Kierunek interwencji 2.1., w którym są udzielane dofinansowania inwestycji w bibliotekach publicznych.

Cel szczegółowy 3: Wzmocnienie potencjału przedszkoli, bibliotek szkolnych i pedagogicznych przez wzrost atrakcyjności ich zbiorów

Czytanie i kontakt z kulturą literacką są niezbędne w harmonijnym rozwoju dzieci i młodzieży we wszystkich sferach: społecznej, emocjonalnej, moralnej, poznawczej, komunikacyjnej. Czytanie – definiowane, jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, to także jedna z najważniejszych umiejętności zdobywanych w procesie kształcenia. Jednocześnie kompetencje czytelnicze wpływają na sukces uczniów w szkole. Z tego względu istotnym jest zapewnienie w bibliotekach szkolnych możliwie powszechnego dostępu do lektur szkolnych i nowości wydawniczych, w tym książek historycznych poświęconych, m.in. historii Polski XX wieku. Cel szczegółowy 3 przyczynia się do wzmocnienia kompetencji czytelniczych dzieci i młodzieży, pozwalających pokonywać ograniczenia związane z mniej sprzyjającym środowiskiem społecznym.

Cel szczegółowy 3 jest wdrażany przez Priorytet 3 NPRCz 2.0., do którego zostały przyporządkowane dwa Kierunki interwencji (3.1. oraz 3.2.). W ramach Priorytetu 3 są udzielane dofinansowania na zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych i pedagogicznych (w tym zakup nagród dla uczniów). W ramach Kierunku interwencji 3.2. mogą być również udzielane dofinansowania na zakup wyposażenia, sprzętu komputerowego, oprogramowania do bibliotek szkolnych i pedagogicznych oraz czytników e-booków¹⁹⁷⁾.

Cel szczegółowy 4: Rozwijanie funkcjonalności bibliotek publicznych, jako instytucji działających na rzecz włączenia społecznego oraz promocja NPRCz 2.0.

Korzystanie z zasobów bibliotek publicznych jest formą udziału w kulturze, na której częstotliwość wpływa szereg czynników związanych z osobistymi potrzebami,

¹⁹⁷⁾ Celem rozszerzenia katalogu zakupów dokonywanych przez szkoły i biblioteki pedagogiczne o czytniki e-booków jest umożliwienie odczytywania przez uczniów wersji cyfrowej dostępnych pozycji wydawniczych.

przyzwyczajeniami i nawykami poszczególnych osób. Odwołując się do danych, w których umiejętność czytania ze zrozumieniem oraz przyjemność związana z tą aktywnością ściśle wiążą się z wykształceniem formalnym oraz osobistymi nawykami wykształconymi w procesie socjalizacji do książki, największym wyzwaniem wydaje się zachęcenie do korzystania z zasobów bibliotek osób, które nie lubią i nie odczuwają potrzeby kontaktu ze słowem pisanym, a także z tradycyjnie postrzeganym udziałem w kulturze zinstytucjonalizowanej. Cel szczegółowy 4 bezpośrednio przyczyni się do wzrostu liczby działań wspierających współpracę bibliotek z innymi partnerami w środowisku lokalnym, służących lepszemu poznaniu potrzeb odbiorców. Cel szczegółowy 4 obejmuje także działania promocyjne wspierające pozytywny wizerunek bibliotek.

Cel szczegółowy 4 jest wdrażany przez Priorytet 4 NPRCz 2.0., do którego zostały przyporządkowane dwa Kierunki interwencji (4.1. oraz 4.2.). W ramach Kierunku interwencji 4.1. udzielane będą dofinansowania na realizację projektów edukacyjno-animacyjnych, z udziałem bibliotek publicznych. Z kolei Kierunek interwencji 4.2. będzie dedykowany kampanii społeczno-informacyjnej.

Cele NPRCz z uwzględnieniem aspektów terytorializacji

W *SOR* wskazano zasady o charakterze obligatoryjnym, których implementacja jest wymagana na poziomie strategii sektorowych, strategii rozwoju oraz programów rozwoju i programów wieloletnich¹⁹⁸⁾.

Z kolei w zaleceniach Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego¹⁹⁹⁾ doprecyzowano omawiane wytyczne w aspekcie terytorializacji²⁰⁰⁾. W omawianych dokumentach wskazano następujące obszary strategicznej interwencji określone w *SOR*(dalej OSI):

- 1) miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- 2) obszary zmarginalizowane (obejmujące małe miasta i obszary wiejskie),
- 3) Polskę Wschodnią,
- 4) Śląsk.

Przy czym pierwsze dwie stanowią tzw. OSI obligatoryjne, które muszą zostać uwzględnione na każdym poziomie planowanej interwencji.

NPRCz 2.0. honoruje wskazane zalecenie. Przedstawione we wnioskach z diagnozy dane statystyki publicznej pokazują, iż różnice dotyczące poziomu czytelnictwa, zwłaszcza w zakresie korzystania z zasobów bibliotek publicznych, formułują się silniej w odniesieniu do podziału na miasta i wieś niż w wymiarze terytorialnym, zdefiniowanym na poziomie województw. Jednocześnie poziom czytelnictwa jest zasobem, który może wspierać lub osłabiać szanse rozwojowe danej społeczności. Jest to jednak kompetencja nabywana

¹⁹⁸⁾ Art. 13, art. 14a oraz art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 225) oraz ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1378, z późn. zm.).

¹⁹⁹⁾ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 przyjęta uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030”(M.P. poz. 1060).

²⁰⁰⁾ Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw.

indywidualnie, na którą ma wpływ wiele czynników, także tych niezależnych od interwencji publicznej²⁰¹⁾. Tym samym projektowanie zadań Programu Wieloletniego w wymiarze terytorialnym, a następnie ich monitorowanie i ewaluacja wymagają uwzględnienia tej specyfiki.

Mając na uwadze powyższe, w NPRCz 2.0. przyjęto następujący schemat terytorializacji:

²⁰¹⁾ SRKS 2030 została przyjęta uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030” (M.P. poz. 1060) por. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20200001060> (dostęp z dnia 26.11.2020 r.).

Tabela 7. Schemat terytorializacji przyjęty dla NPRCz 2.0.

Cel szczegółowy, Priorytet, Kierunek interwencji	Rodzaj interwencji	Zasięg interwencji	Uzasadnienie
Cel szczegółowy 1, Priorytet 1, Kierunek interwencji 1.1.	Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych	<p>Zasięg ogólnopolski, o dofinansowanie będą mogły ubiegać się biblioteki publiczne zlokalizowane na terenie całego kraju.</p> <p>Wprowadzono zróżnicowanie wielkości udzielanego dofinansowania z uwagi na zamożność gminy. Wymagana minimalna wielkość wkładu własnego wnioskodawcy wynosi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dla wnioskodawców zaliczonych do I grupy: 50%, – dla wnioskodawców zaliczonych do II grupy: 65%, – dla wnioskodawców zaliczonych do III grupy: 80%. <p>Wnioskodawcę zalicza się do właściwej, według następujących kryteriów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – do I grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G do 60% wskaźnika Gg, – do II grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G powyżej 60%, ale nie więcej niż 100% wskaźnika Gg, – do III grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G powyżej 100% wskaźnika Gg. 	<p>Poziom czytelnictwa jest zasobem, który może wspierać lub osłabiać szanse rozwojowe danej społeczności. Jak wykazano we wnioskach z diagnozy brak dostępu w bibliotekach publicznych do aktualnie poszukiwanych pozycji negatywnie wpływa na poziom korzystania z ich zasobów. Dodatkowo starzenie się społeczeństwa wymaga zakupu nowości wydawniczych w formie audiobooków oraz e-booków.</p> <p>Jak wykazano we wnioskach z diagnozy, dla wyzwania 2, oraz z uwagi na charakter zadania nie jest zasadne terytorialne ograniczanie zasięgu interwencji w ramach Priorytetu 1 NPRCz 2.0.</p> <p>W latach 2016–2020 całość środków dostępnych w Priorytecie 1 była rozdysponowywana między województwa, następnie rozdzielana między biblioteki w zależności od zgłoszonego zapotrzebowania (oraz wysokości dostępnego wkładu własnego). Minimalna wartość dofinansowania wynosiła 1500 PLN, najwyższe dofinansowania dla księżnic regionalnych mieściły się w przedziale 200 000 -250 000 PLN.</p>
Cel szczegółowy 1, Priorytet 1, kierunek interwencji 1.2.	Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez ZSZZB	<p>Zasięg ogólnopolski, zintegrowany system zarządzania zasobami 146 bibliotek: 4 już zintegrowanych oraz w przyłączonych 28 dużych bibliotekach publicznych i innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących powyżej 50 tys. jednostek, jak również w</p>	<p>Głównym celem Kierunku interwencji 1.2. jest zmniejszenie kosztów procesów back-office będących w dyspozycji podmiotów publicznych, tj. 146 bibliotek: 4 już zintegrowanych i 28 dużych bibliotek publicznych i innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących powyżej 50 tys. jednostek oraz bibliotek</p>

Cel szczegółowy, Priorytet, Kierunek interwencji	Rodzaj interwencji	Zasięg interwencji	Uzasadnienie
		bibliotekach publicznych woj. świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego.	publicznych woj. świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego, przez wdrożenie zunifikowanego i jednolitego systemu, jako usługi chmurowej (SaaS), oraz finansowanie utrzymania zintegrowanego systemu bibliotecznego utrzymywanego przez Operatora, tj. Bibliotekę Narodową. Będzie on realizowany przez usprawnienie funkcjonowania dużych bibliotek publicznych i innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących powyżej 50 tys. jednostek oraz bibliotek publicznych woj. świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego przez cyfryzację procesów bibliotecznych i procedur dotyczących funkcjonowania obszaru back-office. ²⁰²⁾
Cel szczegółowy 2, Priorytet 2, Kierunek interwencji 2.1.	Inwestycje w infrastrukturę bibliotek publicznych	<p>Zasięg ogólnopolski, o dofinansowanie będą mogły ubiegać się biblioteki publiczne zlokalizowane w:</p> <p>a) gminach wiejskich, b) miejsko-wiejskich, c) miastach do 100 tys. mieszkańców.</p> <p>Dodatkowo wprowadzono progi wymaganego wkładu własnego, w stosunku do wskaźnika dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, zwanego dalej</p>	Jak wykazano we wnioskach z diagnozy, dla wyzwania 3, poprawa dostępu do wysokiej jakości usług publicznych jest szczególnie ważna w miastach średniej wielkości, tracących funkcje metropolitalne. Dodatkowo, z uwagi na wykazane zróżnicowanie liczby czytelników bibliotek publicznych w miastach i na wsi, interwencja publiczna (służąca podniesieniu atrakcyjności i funkcjonalności bibliotek publicznych oraz ich filii) jest potrzebna także w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich.

²⁰²⁾ W województwach świętokrzyskim i łódzkim odnotowano najniższy w Polsce odsetek bibliotek z dostępem do katalogu on-line. W województwie świętokrzyskim tylko 42,9% bibliotek publicznych posiada katalog on-line (115 bibliotek i filii bibliotecznych spośród 268 działających na terenie województwa) przy ogólnopolskiej średniej wynoszącej 68,1% – jest to najniższy wynik w całym kraju. W drugiej kolejności najniższy odsetek bibliotek z dostępem do katalogu on-line odnotowano w województwie łódzkim, gdzie tylko 48,8% bibliotek publicznych posiada katalog on-line (249 bibliotek i filii bibliotecznych spośród 510 działających na terenie województwa) – jest to drugi najniższy wynik w całym kraju. Bardzo niski wynik odnotowano także w województwie lubelskim – tylko 57,4% bibliotek publicznych posiada katalog online (332 biblioteki i filie biblioteczne spośród 578 działających na terenie województwa). Do realizacji Kierunku interwencji 1.2. wybrano zatem dwa województwa zaliczane do Programu Polska Wschodnia+ (lubelskie i świętokrzyskie) oraz województwo łódzkie, w którym występują liczne ośrodki tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zmarginalizowane.

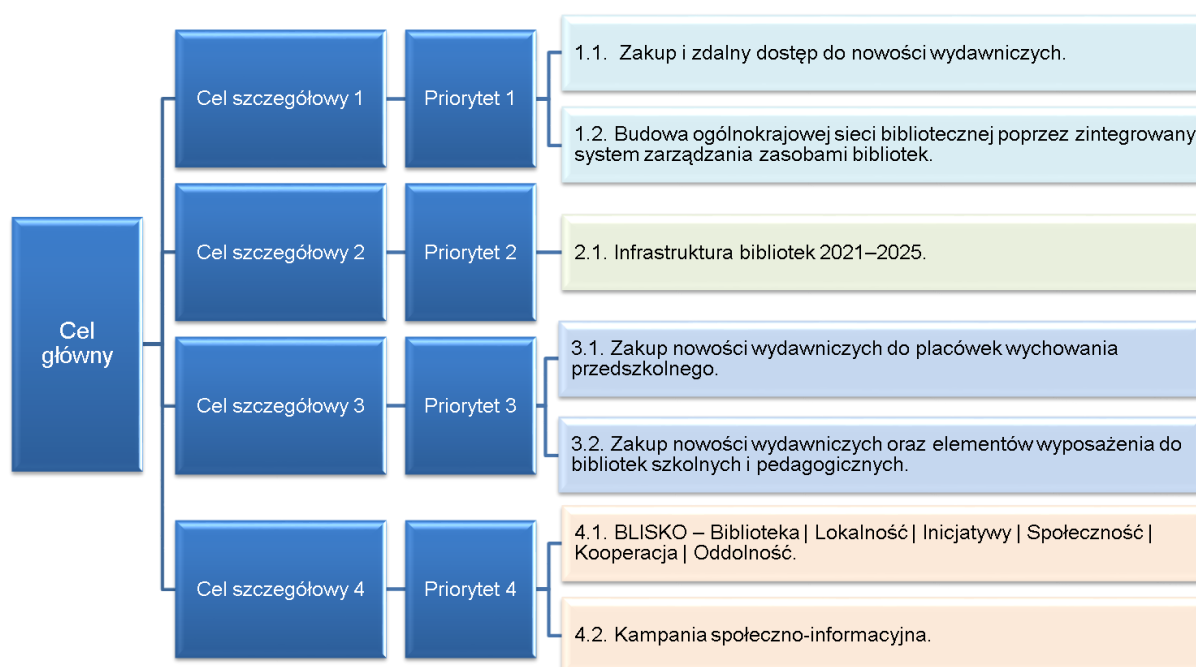
Cel szczegółowy, Priorytet, Kierunek interwencji	Rodzaj interwencji	Zasięg interwencji	Uzasadnienie
		<p>„wskaźnikiem G”, do wskaźnika dochodów podatkowych dla wszystkich gmin, zwanego dalej „wskaźnikiem Gg”, publikowanych przez Ministerstwo Finansów.</p> <p>Wymagana minimalna wielkość wkładu własnego wnioskodawcy wynosi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dla wnioskodawców zaliczonych do I grupy: 15% kosztów całkowitych zadania, – dla wnioskodawców zaliczonych do II grupy: 25% kosztów całkowitych zadania, – dla wnioskodawców zaliczonych do III grupy: 35% kosztów całkowitych zadania. <p>Wnioskodawcę zalicza się do właściwej, według następujących kryteriów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – do I grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G do 60% wskaźnika Gg, – do II grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G powyżej 60%, ale nie więcej niż 100% wskaźnika Gg, – do III grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G powyżej 100% wskaźnika Gg. 	<p>Z uwagi na ograniczone środki finansowe Programu Wieloletniego oraz planowane kwoty udzielanych dofinansowań (dofinansowania w przedziale od 500 000 zł do 2 250 000 zł) za zasadne uznano terytorialne ukierunkowanie interwencji publicznej w ramach Priorytetu 2 NPRCz 2.0.</p>
Cel szczegółowy 3, Priorytet 3, Kierunek interwencji 3.1.	Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego	Zasięg ogólnopolski. O dofinansowanie będą starać się organy prowadzące (zarówno publiczne, jak i niepubliczne) przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach i inne formy wychowania przedszkolnego. Wysokość wsparcia finansowego będzie zależna od liczby dzieci w placówce. Maksymalną wysokość wsparcia finansowego określono w opisie Priorytetu 3.	Jak wykazano we wnioskach z diagnozy, dla wyzwania 4, oraz z uwagi na charakter zadania nie jest zasadne terytorialne ograniczanie zasięgu interwencji w ramach Priorytetu 3 NPRCz 2.0.

Cel szczegółowy, Priorytet, Kierunek interwencji	Rodzaj interwencji	Zasięg interwencji	Uzasadnienie
Cel szczegółowy 3, Priorytet 3, Kierunek interwencji 3.2.	Zakup nowości wydawniczych oraz wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych.	Zasięg ogólnopolski. O dofinansowanie będą starać się organy prowadzące (zarówno publiczne, jak i niepubliczne) szkoły podstawowe i ponadpodstawowe oraz biblioteki pedagogiczne. Wysokość wsparcia finansowego będzie zależna od liczby uczniów w szkole. Maksymalną wysokość wsparcia finansowego określono w opisie Priorytetu 3.	Jak wykazano we wnioskach z diagnozy, dla wyzwania 4, oraz z uwagi na charakter zadania nie jest zasadne terytorialne ograniczanie zasięgu interwencji w ramach Priorytetu 3 NPRCz 2.0.
Cel szczegółowy 4, Priorytet 4, Kierunek interwencji 4.1.	Program dotacyjny dla bibliotek publicznych.	Zasięg ogólnopolski, o dofinansowanie będą mogły ubiegać się biblioteki publiczne będące samodzielnymi instytucjami kultury oraz instytucje kultury, w skład których wchodzi biblioteki publiczne zlokalizowane w: <ul style="list-style-type: none"> a) gminach wiejskich, b) gminach miejsko-wiejskich, c) gminach miejskich lub miastach na prawach powiatu do 100 tys. mieszkańców. Przewidywany wkład własny beneficjentów to 10%, niezależnie od umiejscowienia danej biblioteki.	Z uwagi na charakter zadania nie jest zasadne terytorialne ograniczanie zasięgu interwencji w ramach Priorytetu 4 NPRCz 2.0. Planowane są dofinansowania w przedziale od 50 000 zł do 70 000 zł. rocznie (realizowane będą projekty dwuletnie)
Cel szczegółowy 4, Priorytet 4, Kierunek interwencji 4.2.	Promocja czytelnictwa.	Zasięg ogólnopolski, liczne działania prowadzone m.in. w Internecie.	W świetle przedstawionych, społecznych uwarunkowań dla korzystania z zasobów bibliotek (wnioski z diagnozy dla wyzwania 5), istnieje duża potrzeba podjęcia szerokich działań związanych ze wzmocnieniem wizerunku bibliotek i bibliotekarzy oraz budową pozytywnych skojarzeń w odniesieniu do form spędzania czasu wolnego, w powiązaniu z książką i czytelnictwem. Z uwagi na charakter zadania nie jest zasadne terytorialne ograniczanie zasięgu działań realizowanych w ramach Priorytetu 4, Działanie 4.2. NPRCz 2.0.

Struktura programu

Jak wskazano powyżej uporządkowanie zadań Programu Wieloletniego wynika z diagnozy wyzwań rozwojowych związanych ze wzmacnianiem czytelnictwa w Polsce oraz rozwojem bibliotek do 2025 r. Na tej podstawie opracowano strukturę celów programu, która następnie przekłada się na architekturę całego Programu Wieloletniego. Przyjęta dla NPRCz 2.0. logika dokumentu, została oparta o cel główny, cele szczegółowe oraz przypisane im priorytety i kierunki interwencji. Dzięki temu przyjęta struktura wypełnia wymogi formalne określone w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Schemat 1. Struktura NPRCz 2.0.

Źródło: opracowanie własne.

Opis 23 Schemat 1. Struktura NPRCz 2.0. (opis alternatywny)

Schemat przedstawia strukturę celów Programu. Na schemacie w największym prostokątnym polu znajduje się cel główny. Obok w równorzędnych mniejszych prostokątnych polach znajdują się 4 cele szczegółowe, z przypisanym po jednym priorytecie do każdego celu szczegółowego. Priorytetom są przypisane numerowane kierunki interwencji.

Cel szczegółowy 1. Priorytet 1:

1. 1. Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych
1. 2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez zintegrowany system zarządzania zasobami bibliotek

Cel szczegółowy 2. Priorytet 2:

2. 1. Infrastruktura bibliotek 2021–2025

Cel szczegółowy 3. Priorytet 3:

3. 1. Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego

3. 2. Zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych

Cel szczegółowy 4. Priorytet 4:

4. 1. BLISKO – Biblioteka | Lokalność | Inicjatywy | Społeczność | Kooperacja | Oddolność

4. 2. Kampania społeczno-informacyjna

Źródło: Opracowanie własne

Dodatkowym czynnikiem wpływającym na strukturę dokumentu i wymagającym uwzględnienia w procesie przygotowywania założeń NPRCz 2.0. jest podział kompetencji między ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego a ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania, który został określony w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 2512)²⁰³. W kompetencjach Ministra KiDN znajdują sprawy rozwoju i opieki nad materialnym i niematerialnym dziedzictwem narodowym oraz sprawy działalności kulturalnej, w tym mecenatu państwowego nad tą działalnością, m.in. w zakresie: wydawnictw, księgarstwa, bibliotek i czytelnictwa. W kompetencjach Ministra Edukacji i Nauki pozostają zagadnienia związane z kształceniem, nauczaniem, wychowaniem dzieci i młodzieży. System oświaty w Polsce zapewnia w szczególności: zmniejszanie różnic w warunkach kształcenia, wychowania i opieki między poszczególnymi regionami kraju, a zwłaszcza ośrodkami wielkomiejskimi i wiejskimi oraz upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy i umiejętności niezbędnych do aktywnego uczestnictwa w kulturze i sztuce narodowej i światowej. Odzwierciedleniem tego porządku jest podział zakupu nowości wydawniczych na dwa priorytety: pierwszy skierowany do bibliotek publicznych i trzeci: skierowany do placówek wychowania przedszkolnego oraz bibliotek szkolnych i pedagogicznych.

Zaproponowany podział wynika także z odrębnego schematu współpracy między Operatorami Priorytetów a beneficjentami, co szerzej zostało opisane w rozdziale System realizacji NPRCz 2.0. (podrozdział Podmioty zaangażowane w realizację NPRCz 2.0.).

Finalnie w strukturze programu znajdują się zadania realizowane przez wszystkich Operatorów, jednak ze wskazaniem podmiotu wiodącego. Taka sytuacja dotyczy przede wszystkim monitoringu i ewaluacji NPRCz 2.0., a w części także działań kampanii społeczno-informacyjnej.

²⁰³) Art. 14 oraz art. 20 wymienionej ustawy.

Tabela 8. Zadania horyzontalne w NPRCz 2.0.

Priorytet	Kierunek interwencji	Schemat finansowania	Operator	Inne zaangażowane podmioty
Priorytet 1.	Kierunek interwencji 1.1.	Dofinansowania dla bibliotek publicznych na zakup nowości wydawniczych oraz usługi zdalnego dostępu do książek w formatach e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków	BN	Nie dotyczy współpracy horyzontalnej z innymi Operatorami NPRCz 2.0. W procedurze konkursowej, na podstawie umów o udzielenie dotacji celowej dofinansowanie jest przekazywane wnioskodawcom.
	Kierunek interwencji 1.2.	Finansowanie kosztów utrzymania i wdrożenia systemu w latach 2021–2025 500 bibliotek zintegrowanych w systemie zarządzania zasobami bibliotecznymi, ponoszonych przez Operatora Priorytetu		Nie dotyczy współpracy horyzontalnej z innymi Operatorami NPRCz 2.0.
Priorytet 2.	Kierunek interwencji 2.1.	Dofinansowania na realizację inwestycji w infrastrukturę bibliotek publicznych	IK	nie dotyczy , w procedurze konkursowej, na podstawie umów o udzielenie dotacji celowej dofinansowanie jest przekazywane wnioskodawcom
Priorytet 3.	Kierunek interwencji 3.1.	Dofinansowania na zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego	MEiN	Nie dotyczy współpracy horyzontalnej z innymi Operatorami NPRCz 2.0. Na podstawie art. 90u ust. 4 pkt 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty: województwie – podmioty odpowiedzialne za przekazanie środków finansowych organom prowadzącym placówki wychowania przedszkolnego
	Kierunek interwencji 3.2.	Dofinansowania na zakup nowości wydawniczych do bibliotek szkolnych i pedagogicznych (wraz z niezbędnym wyposażeniem)		Na podstawie art. 90u ust. 4 pkt 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty: województwie oraz inni ministrowie – podmioty odpowiedzialne za przekazanie środków finansowych organom prowadzącym szkoły, szkoły w

Priorytet	Kierunek interwencji	Schemat finansowania	Operator	Inne zaangażowane podmioty
				ORPEG lub biblioteki pedagogiczne.
Priorytet 4.	Kierunek interwencji 4.1.	Dofinansowania dla bibliotek publicznych, służące rozwijaniu ich funkcjonalności, jako instytucji działających na rzecz włączenia społecznego	NCK	nie dotyczy , w procedurze konkursowej, na podstawie umów o udzielenie dotacji celowej dofinansowanie jest przekazywane wnioskodawcom
	Kierunek interwencji 4.2.	Realizacja kampanii społeczno-informacyjnej (działania promocyjno-informacyjne oraz społeczno-wizerunkowe)		W ramach kampanii promocyjno-informacyjnej planowane są zarówno działania informacyjne dla programu NPRCZ 2.0. (w tym produkcja uniwersalnych gadżetów eksponujących identyfikację wizualną programu, dystrybuowanych przez NCK dla wszystkich Operatorów Priorytetów), jak i działania na rzecz Operatorów NPRCz 2.0., m.in. ekspozycja grupy w serwisie Facebook, jako narzędzia do wymiany informacji i doświadczeń. W ramach kierunku Interwencji 4.2. nie przewiduje się przekazywania części środków na działania związane z promocją poszczególnych Priorytetów ich Operatorom.
Monitoring i ewaluacja	Nie dotyczy. Zagadnienie horyzontalne dla całego NPRCz 2.0.	Realizacja zgodnie z założeniami. Szczegółowy sposób organizacji systemu ewaluacji zostanie zawarty w Planie ewaluacji Programu.	NCK	Środki na realizację zadań z zakresu monitoringu i ewaluacji NPRCz 2.0. mogą być przyznawane Operatorom Priorytetu 1, Priorytetu 2 oraz Priorytetu 4 w formie dotacji celowych na podstawie <i>Planu Ewaluacji i Monitoringu Programu</i> , zaakceptowanego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Szczególną rolę w tym zakresie, zwłaszcza w odniesieniu do ewaluacji kwestii horyzontalnych dla NPRCz 2.0., pełni <i>Jednostka</i>

Priorytet	Kierunek interwencji	Schemat finansowania	Operator	Inne zaangażowane podmioty
				<p><i>Ewaluacji i Monitoringu Programu</i> (tj. NCK).</p> <p><i>Plan Ewaluacji i Monitoringu Programu</i> sporządza <i>Jednostka Ewaluacji i Monitoringu Programu</i>, w porozumieniu z właściwą komórką organizacyjną MKiDN. Nie przewiduje się zawierania umów w tym zakresie z Operatorem Priorytetu 3, tj. z MEiN, z którym jednak będą konsultowane zakresy planowanych badań i któremu będą udostępniane wszelkie uzyskane wyniki.</p>

VI. OPIS PRIORYTETÓW ORAZ KIERUNKÓW INTERWENCJI

Priorytet 1. Poprawa oferty bibliotek publicznych

Priorytet 1 oraz przypisane do niego Kierunki interwencji 1.1. i 1.2 służą osiągnięciu założeń celu szczegółowego 2 NPRCz 2.0. „Zahamowanie spadku liczby czytelników bibliotek publicznych”.

Grupą odbiorców docelowych są czytelnicy i użytkownicy bibliotek publicznych, którzy w ramach wsparcia NPRCz będą mogli korzystać z udoskonalonej i poszerzonej oferty bibliotek publicznych obejmującej zarówno aktualizowane w trybie ciągłym i systematycznie uzupełniane o nowości wydawnicze księgozbiory bibliotek (KI.1.1), formy zdalnego dostępu (KI 1.1), umożliwiające użytkownikom bibliotek dostęp do książek w formatach e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków także poza godzinami otwarcia placówek bibliotecznych, przez 24 godziny na dobę i 7 dni w tygodniu, jak też nowoczesne narzędzia przeszukiwania zbiorów bibliotecznych (KI.1.2). Dywersyfikacja form dostępu do zasobów bibliotek publicznych jest szczególnie istotna w obecnej sytuacji pandemicznej, w której każda z bibliotek publicznych musi liczyć się z możliwością czasowego ograniczania bezpośredniego dostępu czytelników do jej pomieszczeń.

Bezpośrednim beneficjentem priorytetu 1 są biblioteki publiczne oraz wspierające ich działania inne biblioteki zaliczone przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. Przyjęte założenia realizacyjne oraz działania prowadzone w ramach kierunku interwencji 1.1. oraz 1.2 znacząco zwiększają zakres podmiotowości bibliotek publicznych oraz wyposażają je w odpowiednie narzędzia (ZSZZB) potrzebne do realizacji postawionych przed nimi zadań.

Upodmiotowienie bibliotek jako instytucji polega na pełnej autonomii w prowadzeniu polityki zakupów i kształtowania zbiorów oraz określania proporcji środków przeznaczonych na zakup zbiorów oraz usługi zdalnego dostępu. To biblioteki, z których każda funkcjonuje w określonym

środowisku lokalnym obsługując konkretnych czytelników, są w stanie najlepiej rozpoznać ich potrzeby i oczekiwania, dostosowując do tego profil zakupionych nowości książkowych, ewentualny typ i zakres usługi zdalnego dostępu do książek w formie elektronicznej oraz ubytując zdezaktualizowane i zbędne publikacje, które zajmują miejsce na półkach i blokują zasoby magazynowe.

Zintegrowany system zarządzania zasobami bibliotek, będąc zaawansowaną technologicznie platformą informatyczną, która umożliwi włączonym w nią bibliotekom efektywną obsługę procesów i funkcji bibliotecznych, lepsze rozpoznanie potrzeb i zainteresowań czytelnicznych użytkowników bibliotek oraz ekonomizację i optymalizację w obszarze katalogowania i ewidencjonowania zakupionych w ramach wsparcia NPRCz i środków własnych JST materiałów bibliotecznych, pozwala na realizację zapisów ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach dotyczących powołania ogólnokrajowej sieci bibliotecznej w celu prowadzenia jednolitej działalności bibliotecznej i informacyjnej, umożliwiającej korzystanie z materiałów bibliotecznych i innych źródeł informacji.

Tabela 9. Budżet, przyjęty dla Priorytetu 1, Kierunków interwencji 1.1. oraz 1.2.

Kierunek interwencji	Rodzaj środków	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
1.1. Zakup i dostęp do nowości wydawniczych	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	26 000 000 zł	34 900 000 zł	34 000 000 zł	33 000 000 zł	33 000 000 zł	160 900 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	50 872 000 zł	68 285 000 zł	66 525 000 zł	64 568 000 zł	64 568 000 zł	314 818 000 zł
1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez ZSZZB	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	4 000 000 zł	8 200 000 zł	9 000 000 zł	10 000 000 zł	10 000 000 zł	41 200 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Obsługa Priorytetu 1 NPRCz 2.0. przez Operatora	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	3 000 000 zł
RAZEM środki budżetu państwa oraz minimalny wkład		80 872 000 zł	111 385 000 zł	109 525 000 zł	107 568 000 zł	107 568 000 zł	516 918 000 zł

Kierunek interwencji	Rodzaj środków	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
własny beneficjentów (bez kosztów obsługi Priorytetu)							
RAZEM środki budżetu państwa oraz minimalny wkład własny beneficjentów, z uwzględnieniem kosztów obsługi Priorytetu przez Operatora		81 472 000 zł	111 985 000 zł	110 125 000 zł	108 168 000 zł	108 168 000 zł	519 918 000 zł
Wyłącznie środki z budżetu państwa, w tym środki na obsługę Priorytetu 1		30 600 000 zł	43 700 000 zł	43 600 000 zł	43 600 000 zł	43 600 000 zł	205 100 000 zł

Budżet Priorytetu 1, Kierunek interwencji 1.1. oraz Kierunek Interwencji 1.2., wliczając koszty obsługi tego Priorytetu, wynosi 519 918 000 zł, z czego 205 100 000 zł będzie pochodzić z budżetu państwa, a minimum 314 818 000 zł będzie stanowić wkład własny beneficjentów.

Wysokość środków z budżetu państwa w poszczególnych latach, z uwzględnieniem kosztów na obsługę Priorytetu, kształtuje się następująco: w 2021 r. – 30 600 000 zł; w 2022 r. – 43 700 000 zł; w 2023 r. – 43 600 000 zł; w 2024 r. – 43 600 000 zł; w 2025 r. – 43 600 000 zł. W 2021 r. środki zostaną wyodrębnione w rezerwie celowej budżetu państwa poz. 56. W kolejnych latach realizacji NPRCz 2.0., tj. 2022–2025, środki będą ujmowane w cz. 24 budżetu państwa, jako dodatkowe zwiększenie wydatków z cz. 24 budżetu państwa na dany rok, zgodnie z postanowieniami uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025*.

Kierunek interwencji 1.1. Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych

Kierunek interwencji 1.1. Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych jest bezpośrednią kontynuacją i rozwinięciem Priorytetu 1 „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych” z NPRCz w latach 2016–2020 oraz wcześniejszego programu własnego BN „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek”. Oprócz dotychczas wypracowanych mechanizmów i zasad udzielania wsparcia finansowego na zakup publikacji, w edycji NPRCz 2.0. w latach 2021–2025 będzie możliwe finansowanie zakupu usługi zdalnego dostępu do książek w formatach e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków, co jest odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania zgłaszane przez użytkowników bibliotek publicznych.

Beneficjenci Kierunku interwencji.1.1. mogą ubiegać się wielokrotnie o wsparcie w ramach Programu. Jest to działanie kluczowe dla zwiększenia atrakcyjności bibliotek oraz liczby odwiedzających ich czytelników.

Uprawnieni wnioskodawcy

Do wsparcia z NPRCz 2.0. udzielanego w ramach Kierunku interwencji 1.1. są uprawnione wszystkie biblioteki publiczne spełniające wymogi ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, rozdz. 5, zorganizowane w formie samorządowej instytucji kultury oraz inne samorządowe instytucje kultury posiadające w swojej strukturze biblioteki publiczne, korzystające z przynajmniej jednego terminalu cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej *Academica*²⁰⁴⁾. Od 2022 r. wymagane jest ponadto otwarcie bibliotek przez co najmniej ¼ sobót w roku przez przynajmniej 4 godziny²⁰⁵⁾, a od 2023 r. otwarcie bibliotek co najmniej połowę sobót roku przez przynajmniej 4 godziny²⁰⁶⁾.

Zasięg Kierunku interwencji 1.1. obejmie teren całego kraju i będzie realizowany w ramach corocznych naborów wniosków (zasięg interwencji nie jest ograniczony terytorialnie).

Rodzaje kwalifikujących się zadań

W ramach Priorytetu 1: Kierunek interwencji 1.1. Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych biblioteki publiczne, w procedurze konkursowej, mogą ubiegać się o dofinansowanie zakupu:

- a) publikacji w formie książek, które ukazały się drukiem lub na innym nośniku (książki mówione, pisane alfabetem Braille'a, książki elektroniczne), multimediiów, publikacji nutowych i kartograficznych, które są dostępne na rynku księgarskim, niezależnie, czy jest to pierwsze wydanie czy wznowienie, drukowanych czasopism kulturalnych i społeczno-kulturalnych, o charakterze ogólnopolskim o częstotliwości ukazywania się od miesięcznika do rocznika,
- b) usługi zdalnego dostępu do książek w formacie e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków.

Środki pozyskane ze wsparcia NPRCz 2.0. nie mogą zostać przeznaczone na zakup podręczników szkolnych, bryków, skrótów i streszczeń lektur szkolnych, programów i gier komputerowych, filmów i nagrań muzycznych, kolekcji historycznych pozyskiwanych od osób prywatnych lub z innych instytucji, książek i innych dokumentów dostępnych na rynku antykwarycznym, gazet, czasopism regionalnych, czasopism elektronicznych, czasopism ukazujących się częściej niż miesięcznik.

Warunki organizacyjne

Biblioteki samodzielnie dokonują zakupów i rozliczają je z Operatorem Priorytetu 1. Zasady zakupu zostaną określone przez Operatora Priorytetu 1 w ogłaszanych na każdy rok trwania Programu Regulaminie K.I.1.1. oraz w zawieranych z beneficjentami umowach, przy czym okres realizacji zadania może rozpocząć się nie wcześniej niż z dniem rozstrzygnięcia naboru

²⁰⁴⁾ Zgodnie z Regulaminem CWPN *Academica* (por. <https://academica.edu.pl/static/Regulamin-CWPN-Academica.pdf>) biblioteka decyduje o wyborze rodzaju terminala. Zalecany jest osobny terminal dla swobodnego korzystania z niego przez użytkowników, ale jest także możliwe korzystanie z terminala SSD działającego „na życzenie”, którego oprogramowanie będzie każdorazowo uruchamiane z udostępnionego przez BN pendrive'a.

²⁰⁵⁾ Jeśli biblioteka posiada filie, obowiązek dotyczy przynajmniej jednej lokalizacji.

²⁰⁶⁾ Jeśli biblioteka posiada filie, obowiązek dotyczy przynajmniej jednej lokalizacji.

wniosków, w którym przyznano dofinansowanie²⁰⁷). Jako wkład własny beneficjenci mogą zaliczyć publikacje zakupione od początku roku budżetowego (do dnia 30 listopada), w którym dostali finansowanie.

Warunki finansowe

Zakupy nowości wydawniczych oraz usługi dostępu w ramach Kierunku interwencji 1.1. są realizowane w ciągu jednego roku, to znaczy beneficjent dokonuje zakupu nowości wydawniczych i usługi dostępu w tym samym roku rozliczeniowym, w którym uzyskał on dofinansowanie.

Zadanie musi zostać zrealizowane do dnia 30 listopada danego roku. Środki uzyskane w ramach dofinansowania z Priorytetu 1, Kierunek interwencji 1.1. nie są środkami niewygasającymi i nie przechodzą na kolejny rok.

Wysokość wsparcia udzielanego w ramach Kierunku interwencji 1.1.:

- 1) minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania na zakup nowości wydawniczych i usługi zdalnego dostępu do książek w formacie w e-booków, audiobooków i synchrobooków wynosi 1 500 zł;
- 2) maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania na zakup nowości wydawniczych nie jest określona jako stała, wynika z podziału środków dla poszczególnych bibliotek w ramach województw, dokonywanego corocznie przez Operatora we współpracy z bibliotekami wojewódzkimi.

Wymagana minimalna wielkość wkładu własnego wnioskodawcy wynosi:

- dla wnioskodawców zaliczonych do I grupy: 50% środków wydatkowanych na zakup nowości i usługi zdalnego dostępu do książek w formacie e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków,
- dla wnioskodawców zaliczonych do II grupy: 65% środków wydatkowanych na zakup nowości i usługi zdalnego dostępu do książek w formacie e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków,
- dla wnioskodawców zaliczonych do III grupy: 80% środków wydatkowanych na zakup nowości i usługi zdalnego dostępu do książek w formacie e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków.

Wnioskodawcę zalicza się do właściwej grupy na podstawie stosunku wskaźnika dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, zwanego dalej „wskaźnikiem G”, do wskaźnika dochodów podatkowych dla wszystkich gmin, zwanego dalej „wskaźnikiem Gg”, opublikowanych przez Ministerstwo Finansów, aktualnych na dzień ogłoszenia naboru wniosków, według następujących kryteriów:

²⁰⁷) Szczegółowe rozstrzygnięcia w tym zakresie zostaną zawarte w Regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 1.1.: Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych, opracowanym przez BN – Operatora Priorytetu 1 i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

- do I grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G do 60% wskaźnika Gg,
- do II grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G powyżej 60%, ale nie więcej niż 100% wskaźnika Gg,
- do III grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G powyżej 100% wskaźnika Gg.

Beneficjenci będą otrzymywali środki finansowe w oparciu o umowy zawierane z Operatorem Priorytetu.

Terminy i procedura ubiegania się o dofinansowanie

Dofinansowywanie zadań w ramach KI 1.1. będzie realizowane przez 5 lat. Przyznawanie środków w ramach KI 1.1. będzie odbywać się w trybie konkursowym, zgodnie z postanowieniami niniejszego Programu oraz na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz regulaminu kierunku interwencji.

Kryteria i zasady rozdziału środków każdego roku realizacji Programu oraz szczegółowe informacje odnośnie procedury ubiegania się o dofinansowanie zostaną przygotowane przez Operatora Priorytetu we współpracy z Zespołem Sterującym do spraw Zakupu nowości wydawniczych do bibliotek oraz dyrektorami wojewódzkich bibliotek publicznych i przedstawione ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do decyzji. Wszystkie informacje dotyczące rozdziału środków oraz szczegółów procedury ubiegania się o dotacje zostaną zawarte i ogłoszone w regulaminie K.I.1.1., opracowanym przez Operatora Priorytetu 1 i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Regulamin będzie dostępny dla beneficjentów nie później niż z dniem ogłoszenia terminu naboru wniosków przez Operatora.

Operator Priorytetu 1 ogłasza nabory wniosków dla Kierunku interwencji 1.1. wraz z zatwierdzonym przez Ministra KiDN podziałem środków z uwzględnieniem ich alokacji z podziałem na 16 województw. .

Wnioski złożone w ramach naboru są oceniane pod względem formalno-prawnym. Oceny wniosków dokonuje Operator Priorytetu 1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego akceptuje listę rekomendowanych do dofinansowania bibliotek w ramach Kierunku interwencji 1.1., przedstawioną przez Operatora Priorytetu 1.

Operator Priorytetu 1 publikuje na swojej stronie internetowej wyniki naboru.

Tabela 10. Etapy ubiegania się o wsparcie w ramach kierunku 1.1. Zakup i dostęp do nowości wydawniczych²⁰⁸⁾

Lp.	Etapy		Podmiot	Szacunkowy czas
1.	Etap przygotowania wniosków	Ogłoszenie terminu naboru wniosków wraz z zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego podziałem środków z uwzględnieniem ich alokacji z podziałem na 16 województw	Operator Priorytetu	Rozpoczęcie procesu
2.		Złożenie wniosków przez uprawnionych wnioskodawców u Operatora	Wnioskodawca	14 dni od dnia rozpoczęcia naboru
3.	Etap oceny formalno- prawnej wniosku (możliwość odrzucenia wniosków niespełniających kryteriów formalno- prawnych)	Ocena formalna wniosków (ocena o charakterze zero/jeden)	Operator Priorytetu	30 dni od dnia zakończenia naboru
4.		Ewentualne wezwanie do korekt i uzupełnień	Operator Priorytetu	Po przeprowadzeniu oceny formalno-prawnej
5.		Ewentualne korekty i uzupełnienia	Wnioskodawca	W terminie wskazanym w wezwaniu
6.	Przedłożenie do decyzji wyników naboru ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego		Operator Priorytetu	7 dni od dnia zakończenia oceny formalno-prawnej przez Operatora
7.	Podpisanie umów dofinansowania	Przygotowanie umów i przesłanie ich do podpisu beneficjentom	Operator Priorytetu	30 dni od zatwierdzenia wyników naboru przez Ministra KDiNS
8.		Podpisanie umów przez beneficjentów i odesłanie ich do Operatora	Beneficjenci	7 dni od dnia otrzymania umowy od Operatora
9.		Podpisanie umów przez Operatora	Operator Priorytetu	14 dni od dnia otrzymania umowy od beneficjentów
10.	Przekazanie dotacji		Operator Priorytetu	7 dni od dnia podpisania umowy przez Operatora

²⁰⁸⁾ W przypadku ogłoszenia drugiego i kolejnych naborów w danym roku kalendarzowym, czas realizacji poszczególnych etapów ustalany jest każdorazowo przez Operatora Priorytetu.

Lp.	Etapy	Podmiot	Szacunkowy czas
11.	Realizacja zadania	Beneficjenci	Do 30 listopada danego roku
12.	Złożenie raportu z wykonania zadania	Beneficjenci	Do 15 stycznia kolejnego roku

Szczegółowe informacje dotyczące procedury ubiegania się o dofinansowanie zawarte zostaną w Regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 1.1.: *Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych*, opracowanym przez Bibliotekę Narodową – Operatora Priorytetu 1 i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Regulamin będzie dostępny dla wnioskodawców nie później niż z dniem ogłoszenia pierwszego naboru wniosków przez Operatora.

Kierunek interwencji 1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez ZSZZB

Kierunek interwencji 1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez ZSZZB jest realizacją postanowień ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. W art. 27 ust. 1 ustawa ta powołuje ogólnokrajową sieć biblioteczną, do której należą wszystkie biblioteki publiczne oraz inne zaliczone przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego „w celu prowadzenia jednolitej działalności bibliotecznej i informacyjnej umożliwiającej korzystanie z materiałów bibliotecznych i innych źródeł informacji”.

W 2018 r. Biblioteka Narodowa wdrożyła ogólnopolski system nowej generacji – system Alma i wyszukiwarkę Primo, działające w modelu chmurowym (SaaS). Wdrożenie nastąpiło również w trzech innych dużych bibliotekach: Bibliotece Jagiellońskiej (wraz z bibliotekami jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego), Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Lublinie i Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Kielcach. Wdrożenie we wskazanych bibliotekach stanowi pierwszy etap budowy platformy ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. Pozwoliło także na sprawdzenie rozwiązania w warunkach rzeczywistych i na wypracowanie modelowych rozwiązań umożliwiających kolejne implementacje.

Budowa platformy ogólnokrajowej sieci bibliotecznej będzie odbywać się przez włączanie kolejnych bibliotek do wspólnej platformy informatycznej – systemu Alma i wyszukiwarki Primo, których zaawansowane możliwości technologiczne umożliwiają realizację zadań, zdefiniowanych w ww. ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, w tym przede wszystkim gromadzenia, opracowania, przechowywania i udostępniania zbiorów, sporządzania i rozpowszechniania informacji bibliograficznych i dokumentacyjnych, wymiany oraz przekazywania materiałów bibliotecznych i informacji. Największą zaletą integracji bibliotek w ramach ZSZZB jest możliwość współkatalogowania w czasie rzeczywistym w jednym systemie informatycznym – co bezpośrednio wpływa na minimalizację kosztów ponoszonych przez biblioteki. Zasięg wpływu będzie się pokrywał z terenem Polski, co wpłynie na zwiększenie dostępności zbiorów dla czytelników oraz przyspieszy powszechny dostęp do zasobów bibliotek. Dodatkowo posługiwanie się wspólnym systemem ułatwi i ujednotoczy sprawozdawczość objętych nim bibliotek zarówno w zakresie danych zbieranych przez organy państwa, Główny Urząd

Statystyczny i Bibliotekę Narodową oraz sprawozdań na potrzeby Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa w zakresie wykorzystania dotacji dla bibliotek.

Uprawnieni wnioskodawcy

Do wsparcia NPRCz 2.0. udzielanego w ramach Kierunku interwencji 1.2. są uprawnione wszystkie biblioteki publiczne spełniające wymogi ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, rozdz. 5, zorganizowane w formie samorządowej instytucji kultury oraz inne samorządowe instytucje kultury posiadające w swojej strukturze biblioteki publiczne oraz inne zaliczone przez ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. Konieczne jest spełnienie kryteriów opisanych poniżej.

W Kierunku interwencji 1.2. rozróżnia się dwa typy bibliotek publicznych lub zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej:

- 1) **duże biblioteki** publiczne oraz inne zaliczone przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących powyżej 50 tys. jednostek zbiorów (zgodnie z klasyfikacją GUS)²⁰⁹);
- 2) **biblioteki** publiczne województw świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego.

W przypadku **dużych bibliotek** publicznych oraz innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących pow. 50 tys. jednostek o włączenie do zintegrowanego systemu zarządzania zasobami bibliotek, które zostanie sfinansowane w ramach wsparcia NPRCz 2.0., mogą aplikować biblioteki zlokalizowane na terenie całego kraju (w tym przypadku zasięg interwencji nie jest ograniczony terytorialnie).

W przypadku **bibliotek** publicznych województw świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego włączenie do zintegrowanego systemu zarządzania zasobami bibliotek jest ograniczone terytorialnie.

Rodzaje planowanych zadań

W ramach Priorytetu 1: Kierunek interwencji 1.2. biblioteki publiczne oraz inne zaliczone przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB i spełniające kryteria udziału mogą złożyć wniosek o przyłączenie do ZSZZB. Operator Priorytetu przeprowadzi ocenę wniosków i na podstawie kryteriów określonych w regulaminie konkursu podejmie decyzję o wdrożeniu ZSZZB w poszczególnych bibliotekach.

W latach 2021–2025 do ZSZZB zostanie przyłączonych do platformy 4 wielkich bibliotek, **28 dużych bibliotek** publicznych oraz innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących pow. 50 tys. jednostek z terenu całego kraju (w 2021 – 0 dużych bibliotek, w 2022 – 9 dużych bibliotek, w 2023 – 9 dużych bibliotek, w 2024 – 6 dużych bibliotek, w 2025 – 4 duże biblioteki) oraz **114 bibliotek** publicznych zlokalizowanych na terenie województwa świętokrzyskiego, łódzkiego i

²⁰⁹ Por. tab. 16 (Biblioteki według księgozbioru) w raporcie *Kultura w 2018 r. i wcześniejszych*.

lubelskiego (w 2021– 0 bibliotek, w 2022 – 100 bibliotek, w 2023 – 12 bibliotek, w 2024 – 1 biblioteka, w 2025 – 1 biblioteka).

Łącznie w ramach Kierunku interwencji 1.2. w latach 2021–2025 powstanie platforma **146 bibliotek**: 4 bibliotek już przyłączonych oraz 142 bibliotek nowych.

Warunki organizacyjne

Maksymalny czas realizacji zadania wynosi 60 miesięcy od dnia rozpoczęcia zadania określonego w umowie, przy czym okres realizacji zadania może rozpocząć się nie wcześniej niż z dniem rozstrzygnięcia naboru wniosków, w którym przyznano dofinansowanie. Przyłączenia bibliotek przewidziane na dany rok trwania projektu muszą zostać zrealizowane do dnia 31 grudnia danego roku. Zadanie musi być zakończone do dnia 31 grudnia 2025 r. bez względu na czas jego realizacji.

Formularz wniosku i tryb zgłoszenia zostaną określone w Regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 1.2 Operator Priorytetu 1²¹⁰⁾.

Warunkiem wdrożenia ZSZZB w poszczególnych bibliotekach jest spełnienie wymagań określonych w regulaminie konkursu i pozytywna ocena Operatora Priorytetu 1.

Kolejność włączania bibliotek do ZSZZB zostanie ustalona w oparciu o potencjał biblioteki oszacowany na podstawie:

- a) liczby jednostek bibliotecznych zgromadzonych przez wnioskującą bibliotekę,
- b) jakości jej zasobów katalogowych,
- c) kwalifikacji pracowników biblioteki,
- d) liczby czytelników zarejestrowanych w bibliotece w roku poprzedzającym wniosek,
- e) liczebności populacji obsługiwanej przez wnioskującą bibliotekę,
- f) wartości i znaczenia biblioteki dla dziedzictwa narodowego udokumentowanych zaliczeniem do narodowego zasobu bibliotecznego.

Warunki finansowe

Koszt przyłączenia kolejnych bibliotek do ZSZZB oraz utrzymania ZSZZB dla 146 bibliotek pokrywa Operator Priorytetu 1, ze środków z budżetu państwa w kwocie ustalonej na dany rok w Programie dla tego Kierunku interwencji.

Na realizację zadania są przyznawane wyłącznie dofinansowania na wydatki bieżące. Środki finansowe będą przekazywane Operatorowi Priorytetu 1 w roku budżetowym, na który zostały przyznane z budżetu Priorytetu 1.

W 2021 r. środki zostaną wyodrębnione w rezerwie celowej budżetu państwa. W kolejnych latach realizacji NPRCz 2.0., tj. 2022–2025, środki będą ujmowane w cz. 24 budżetu państwa, jako dodatkowe zwiększenie wydatków z cz. 24 budżetu państwa na dany rok, zgodnie

²¹⁰⁾ Biblioteki, które będą przyłączane każdego roku trwania Programu do ZSBB, zostaną wyłonione w drodze konkursowej. Wydatkowanie środków przyznanych na realizację zadań w ramach K.I.1.2. odbędzie się zgodnie z przepisami prawa zamówień publicznych (zob. przypis dotyczący wydatkowania środków w Kierunku interwencji 1.2. w , rozdz. VII, Poziom IV – Operatorzy Priorytetów, punkt 2).

z postanowieniami uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025*.

Dofinansowanie na realizację zadań Priorytetu 1 będzie przekazywane Operatorowi w ramach pomocy finansowej budżetu państwa w formie dotacji celowej. W przypadku Kierunku interwencji 1.2. dotacja z budżetu państwa będzie stanowić 100% kosztów zadania. Nie przewiduje się obowiązkowego wkładu własnego po stronie JST lub innych podmiotów, zaangażowanych w realizację zadań Kierunku interwencji 1.2.

Przyłączenia bibliotek przewidziane na dany rok trwania projektu muszą zostać zrealizowane do dnia 31 grudnia danego roku. Środki uzyskane w ramach dofinansowania z Kierunku interwencji 1.2. nie są środkami niewygasającymi i nie przechodzą na kolejny rok.

Terminy i procedura realizacji zadań

W pierwszym etapie przewiduje się przeprowadzenie działań formalno-administracyjnych, tj. poinformowanie potencjalnych beneficjentów o możliwości i warunkach wzięcia udziału w Programie, złożenie wniosków przez wnioskodawców, ocenę formalno-prawną złożonych wniosków, przedłożenie wyników naboru do decyzji ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz podpisanie umów z beneficjentami Programu. W kolejnych latach odbędzie się podłączanie beneficjentów do ZSZZB, oraz jeżeli w pierwszym naborze nie zostanie wykorzystany limit przewidziany dla poszczególnych typów bibliotek, zostaną przeprowadzone nabory uzupełniające w latach 2023–2025. W przypadku rozwiązania umowy z biblioteką będzie można przeprowadzić nabór uzupełniający. Rozliczenie i ocena wdrożenia będzie odbywać się każdego roku dla przyłączonych w danym roku do ZSBB bibliotek. Powyższy podział wdrożeń pozwoli na odpowiednie zaplanowanie działań i sprawne przeprowadzenie wdrożenia w bibliotekach w całej Polsce.

Finansowanie kosztów utrzymania i wdrożenia ZSZZB będzie realizowane przez 5 lat. W 2021 roku Operator Priorytetu ogłosi informację o terminach i warunkach zgłoszenia bibliotek do ZSZZB. Poniesione zostaną również koszty utrzymania ZSZZB w tych bibliotekach, w których został on wprowadzony przed uruchomieniem NPRCz 2.0. Uzupełniające nabory i przyłączenia nowych bibliotek do ZSZZB odbędą się w latach 2023–2025.

Tabela 11. Etapy realizacji zadań w kierunku 1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez ZSZZB

Etapy
2021 r.
Ogłoszenie informacji o terminach i warunkach zgłoszenia bibliotek do ZSZZB
Etap przygotowania wniosków: złożenie wniosków o przyłączenie do ZSZZB
Etap oceny wniosku pod względem jego poprawności formalno-prawnej (możliwość odrzucenia wniosków niespełniających kryteriów formalno-prawnych) oraz ocena potencjału biblioteki (liczba zgromadzonych jednostek bibliotecznych; jakość zasobów katalogowych;

<p>kwalifikacje pracowników biblioteki; liczba zarejestrowanych czytelników, liczebność obsługiwanej populacji)</p>
<p>Przedłożenie do decyzji wyników naboru ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego</p>
<p>Podpisanie umów o przystąpieniu do ZSZZB bibliotek:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przesłanie przez Operatora wnioskodawcy informacji o zakwalifikowaniu do ZSZZB wraz z planowanym terminem/kolejnością przyłączenia lub informacją o wymaganiach, jakie biblioteka musi spełnić, aby zostać zakwalifikowaną do przyłączenia do ZSZZB, 2) przygotowanie umów i przesłanie ich do podpisu beneficjentom zakwalifikowanym do włączenia do ZSZZB, 3) podpisanie umów przez beneficjentów i odesłanie ich do Operatora, 4) podpisanie umów przez Operatora
<p>Utrzymanie i przygotowanie do integracji z nowymi bibliotekami ZSZZB w bibliotekach już go posiadających</p>
<p>2022 r.</p>
<p>Etap wdrożenia: podłączenie 9 dużych bibliotek publicznych i/lub innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących pow. 50 tys. jednostek i 100 bibliotek publicznych z województw świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego do ZSBB</p>
<p>Ocena i rozliczenie wdrożenia</p>
<p>2023 r.</p>
<p>Przeprowadzenie naborów uzupełniających: ogłoszenie informacji o terminach i warunkach zgłoszenia bibliotek do ZSZZB; złożenie wniosków o przyłączenie do ZSZZB; ocena wniosku pod względem poprawności formalno-prawnej oraz ocena potencjału biblioteki; przedłożenie do decyzji wyników naboru ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; podpisanie umów o przystąpieniu do ZSZZB.²¹¹⁾</p>
<p>Etap wdrożenia: podłączenie 9 dużych bibliotek publicznych i/lub innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorach liczących pow. 50 tys. jednostek i 12 bibliotek publicznych z województw świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego do ZSBB</p>
<p>Ocena i rozliczenie wdrożenia</p>
<p>2024 r.</p>
<p>Przeprowadzenie naborów uzupełniających: ogłoszenie informacji o terminach i warunkach zgłoszenia bibliotek do ZSZZB; złożenie wniosków o przyłączenie do ZSZZB; ocena wniosku pod względem poprawności formalno-prawnej oraz ocena potencjału biblioteki;</p>

²¹¹⁾ Nabory uzupełniające zostaną przeprowadzone w przypadku, gdy nie zostanie wykorzystany limit przewidziany dla poszczególnych typów bibliotek.

przedłożenie do decyzji wyników naboru ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; podpisanie umów o przystąpieniu do ZSZZB ²¹²⁾
Etap wdrożenia: podłączenie 6 dużych bibliotek publicznych lub innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorze liczącym pow. 50 tys. jednostek i 1 biblioteki publicznej z województw świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego do ZSBB
Ocena i rozliczenie wdrożenia
2025 r.
Przeprowadzenie naborów uzupełniających: ogłoszenie informacji o terminach i warunkach zgłoszenia bibliotek do ZSZZB; złożenie wniosków o przyłączenie do ZSZZB; ocena wniosku pod względem poprawności formalno-prawnej oraz ocena potencjału biblioteki; przedłożenie do decyzji wyników naboru ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; podpisanie umów o przystąpieniu do ZSZZB ²¹³⁾
Etap wdrożenia: podłączenie 4 dużych bibliotek publicznych lub innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB o księgozbiorze liczącym pow. 50 tys. jednostek i podłączenie 1 biblioteki publicznej z województw świętokrzyskiego, łódzkiego i lubelskiego do ZSBB
Ocena i rozliczenie wdrożenia

Priorytet 2. Inwestycje w infrastrukturę bibliotek publicznych.

Kierunek interwencji: 2.1.: Infrastruktura bibliotek 2021–2025

Założenia realizacyjne

Priorytet 2 oraz przypisany do niego Kierunek interwencji 2.1. bezpośrednio służą osiągnięciu założeń celu szczegółowego 2 NPRCz 2.0. Wdrożenie Kierunku interwencji 2.1. *Infrastruktura bibliotek 2021–2025*²¹⁴⁾ przyczyni się do wzmocnienia potencjału i roli samorządowych instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina: bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innych instytucji kultury. Działanie zostało zaprojektowane z myślą o pełnym wykorzystaniu funkcji, jakie w życiu społeczności lokalnych pełnią lub mogą pełnić biblioteki publiczne w gminach wiejskich i gminach miejsko-wiejskich bez ograniczenia liczby mieszkańców oraz gminach miejskich do 100 tys. mieszkańców. Lokalne biblioteki,

²¹²⁾ Nabory uzupełniające zostaną przeprowadzone w przypadku, gdy nie zostanie wykorzystany limit przewidziany dla poszczególnych typów bibliotek.

²¹³⁾ Nabory uzupełniające zostaną przeprowadzone w przypadku, gdy nie zostanie wykorzystany limit przewidziany dla poszczególnych typów bibliotek.

²¹⁴⁾ Jest on kontynuacją oraz rozwinięciem Priorytetu „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek” realizowanego w ramach pierwszego celu szczegółowego programu wieloletniego „Kultura+”, ogłoszonego uchwałą nr 176/2010 Rady Ministrów z dnia 12 października 2010 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „KULTURA+” oraz Priorytetu 2. „Infrastruktura Bibliotek 2016–2020” realizowanego w ramach celu szczegółowego programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa”, ogłoszonego uchwałą nr 180/2015 Rady Ministrów z dnia 06 października 2015 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa”.

stanowiąc centrum dostępu do kultury i wiedzy, powinny umożliwiać rozwój i upowszechnianie wśród mieszkańców czytelnictwa, ale także stanowić centra integrujące społeczności lokalne oraz stwarzające warunki dla zwiększenia uczestnictwa w kulturze różnych (pod względem grup wiekowych, poziomu wykształcenia czy grup zawodowych) członków społeczności lokalnych. Tym samym realizacja Kierunku interwencji 2.1. będzie przyczyniać się do wzmacniania kapitału ludzkiego i kapitału społecznego²¹⁵⁾.

Placówki biblioteczne, to jest biblioteki główne i filie oraz obiekty budowlane przez nie użytkowane, które były objęte zadaniami dofinansowanymi w ramach Priorytetu 2 Infrastruktura Bibliotek 2021–2025 programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025” oraz Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa”, wyłączone są²¹⁶⁾ z dofinansowania²¹⁷⁾. Placówki biblioteczne, to jest biblioteki główne i filie oraz obiekty budowlane przez nie użytkowane, które były objęte zadaniami dofinansowanymi w ramach Programu Wieloletniego Kultura+ Priorytet „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek” realizowanego w latach 2011–2015 mogą ponownie ubiegać się o dofinansowanie tylko w przypadku zapewnienia ciągłości działalności bibliotecznej w obiekcie wcześniej dofinansowanym²¹⁸⁾. W ramach Priorytetu 2, Kierunek interwencji 2.1. będą ogłaszane kolejne nabory wniosków na zadania związane z budową, przebudową, rekonstrukcją, adaptacją i modernizacją bibliotecznych obiektów budowlanych, wraz z ich wyposażeniem, aż do wyczerpania zaplanowanych środków. W ramach Kierunku interwencji 2.1. nie będzie funkcjonował mechanizm przenoszenia niewykorzystanych przez wnioskodawców środków finansowych na następny rok budżetowy. Wnioskodawcy będą otrzymywali środki finansowe w oparciu o harmonogram i zakres rzeczowo-finansowy ujęty w umowie o dofinansowanie w wysokości rocznego zapotrzebowania.

Kierunek interwencji 2.1. „*Infrastruktura bibliotek 2021–2025*” służy:

- dostosowaniu bazy infrastrukturalnej gminnych bibliotek publicznych do współczesnych standardów obiektów użyteczności publicznej,
- stworzeniu warunków lokalowo-technicznych do rozwijania kompetencji społecznych i kulturowych mieszkańców, w tym służących podnoszeniu ich kompetencji czytelniczych,

²¹⁵⁾ SOR została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. poz. 260), s. 217.

²¹⁶⁾ Wyłączenie z dofinansowania dotyczy wyłącznie tych placówek (bibliotek głównych i filii) oraz obiektów budowlanych przez nie użytkowanych, które objęte były dofinansowaniem w ramach wskazanych priorytetów programów wieloletnich.

²¹⁷⁾ Uprawnione do ubiegania się o ponowne dofinansowanie są placówki: biblioteki główne i filie oraz obiekty budowlane przez nie użytkowane, które były objęte zadaniami dofinansowanymi w ramach programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa Priorytet 2 Infrastruktura Bibliotek 2021–2025” oraz programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa Priorytet 2 Infrastruktura Bibliotek 2016–2020”, a które ucierpiały wskutek zdarzeń nadzwyczajnych (np. pożar, powódź).

²¹⁸⁾ Nie dotyczy obiektów, które ucierpiały wskutek zdarzeń nadzwyczajnych – w tych przypadkach zachowanie ciągłości działalności bibliotecznej w obiekcie nie jest wymagane.

- zwiększeniu poziomu atrakcyjności świadczonych usług bibliotecznych, w szczególności przez odpowiednią aranżację przestrzeni i wyposażenie bibliotek.

Tabela 12. Budżet, przyjęty dla Priorytetu 2, Kierunek interwencji 2.1.

Kierunek interwencji 2.1.	Rodzaj środków	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021--2025
Infrastruktura bibliotek 2021–2025	środki budżetu państwa (wyłącznie wydatki majątkowe)	10 000 000 zł	63 500 000 zł	63 500 000 zł	63 500 000 zł	28 000 000 zł	228 500 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	4 070 000 zł	25 844 000 zł	25 844 000 zł	25 844 000 zł	11 396 000 zł	92 998 000 zł
Obsługa Priorytetu 2 NPRCz 2.0. przez Operatora	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	3 000 000 zł
RAZEM środki budżetu państwa oraz minimalny wkład własny beneficjentów (bez kosztów obsługi Priorytetu)		14 070 000 zł	89 344 000 zł	89 344 000 zł	89 344 000 zł	39 396 000 zł	321 498 000 zł
RAZEM środki budżetu państwa oraz minimalny wkład własny beneficjentów, z uwzględnieniem kosztów obsługi Priorytetu przez Operatora		14 670 000 zł	89 944 000 zł	89 944 000 zł	89 944 000 zł	39 996 000 zł	324 498 000 zł
Wyłącznie środki z budżetu państwa, w tym środki na obsługę Priorytetu 2		10 600 000 zł	64 100 000 zł	64 100 000 zł	64 100 000 zł	28 600 000 zł	231 500 000 zł

Budżet Priorytetu 2, Kierunek interwencji 2.1., z uwzględnieniem kosztów obsługi Priorytetu przez Operatora, wynosi 324 498 000 zł, z czego 231 500 000 zł będzie pochodzić z budżetu państwa, a minimum 92 998 000 zł będzie stanowić wkład własny beneficjentów.

Wysokość środków z budżetu państwa w poszczególnych latach, z uwzględnieniem kosztów obsługi Priorytetu 2 przez Operatora, kształtuje się następująco: w 2021 r. – 10 600 000 zł; w 2022 r. – 64 100 000 zł; w 2023 r. – 64 100 000 zł; w 2024 r. – 64 100 000 zł; w 2025 r. – 28 600 000 zł. W 2021 r. środki zostaną wyodrębnione w rezerwie celowej budżetu państwa poz. 56. W kolejnych latach realizacji NPRCz 2.0., tj. 2022–2025, środki będą ujmowane w cz. 24 budżetu państwa, jako dodatkowe zwiększenie wydatków z cz. 24 budżetu państwa na dany rok, zgodnie z postanowieniami uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025*.

Rodzaje kwalifikujących się zadań

W Priorytecie 2, w ramach konkursów ogłaszanych dla Kierunku interwencji 2.1., można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań: budowa, przebudowa, rekonstrukcja, adaptacja lub modernizacja bibliotecznego obiektu budowlanego, wraz z jego wyposażeniem.

Uprawnieni wnioskodawcy

Samorządowe instytucje kultury (dla których organem założycielskim jest odpowiednio: gmina wiejska i gmina miejsko-wiejska bez ograniczenia liczby mieszkańców oraz gmina miejska do 100 tys. mieszkańców) – gminne biblioteki publiczne będące samodzielnymi instytucjami kultury oraz gminne instytucje kultury, w skład których wchodzi biblioteki publiczne.

Warunki organizacyjne

Jeden wnioskodawca ma prawo złożyć tylko jeden wniosek w każdym naborze wniosków, a jednym zadaniem może być objęta tylko biblioteka główna lub jedna filia.

Maksymalny czas realizacji zadania wynosi 36 miesięcy od dnia rozpoczęcia zadania określonego w umowie o dofinansowanie. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może zostać wydłużony maksymalnie o 12 miesięcy przez aneksowanie umowy o dofinansowanie. Zadanie musi być zakończone do dnia 31 grudnia 2025 r. bez względu na czas jego realizacji. Treść umowy o dofinansowanie, poza wskazaniem czasu realizacji zadania, określa także podział na poszczególne etapy realizacji zadania oraz wskazuje podział, na lata budżetowe, środków pochodzących z dofinansowania.

W przypadku realizacji zadania obejmującego obiekty budowlane, co do których wnioskodawca posiada tytuł prawny wynikający z innych praw niż własność nieruchomości, w szczególności dzierżawy i najmu, wnioskodawca musi mieć prawną gwarancję korzystania z tych obiektów przez okres co najmniej 10 pełnych lat kalendarzowych po zakończeniu zadania.

Wnioskodawca musi mieć zapewnione finansowanie biblioteki przez jej organizatora, rozumiane jako pokrycie kosztów realizacji zadania w ramach wkładu własnego²¹⁹⁾ oraz kosztów eksploatacji bieżącej biblioteki, kosztów funkcjonowania biblioteki oraz kosztów osiągnięcia i utrzymania przez co najmniej 10 pełnych lat kalendarzowych po zakończeniu zadania deklarowanych we wniosku standardów.

Wnioskodawca nie może w okresie 10 pełnych lat kalendarzowych po zakończeniu zadania udostępniać pomieszczeń biblioteki objętych zadaniem odpłatnie lub nieodpłatnie w sposób ciągły innym podmiotom.²²⁰⁾

Warunki finansowe

Na realizację zadań są przyznawane wyłącznie dofinansowania na wydatki majątkowe (inwestycyjne), w przedziale od 500 000 zł do 2 250 000 zł.

²¹⁹⁾ Dopuszczone jest także pokrycie kosztów realizacji zadania w ramach własnego z innych źródeł, o ile nie narusza to zasad finansowania innych konkursów czy podjętych zobowiązań oraz przepisów dotyczących udzielania pomocy publicznej, a wszystkie środki finansowe w ramach wkładu własnego wnioskodawcy będą ujęte na etapie realizacji zadania w wyodrębnionej ewidencji księgowej wnioskodawcy.

²²⁰⁾ Wnioskodawca może udostępniać pomieszczenia biblioteki objęte zadaniem odpłatnie lub nieodpłatnie w sposób jednorazowy innym podmiotom, nawet jeśli ma to charakter powtarzalny.

Wymagana minimalna wielkość wkładu własnego wnioskodawcy wynosi:

- dla wnioskodawców zaliczonych do I grupy: 15% kosztów całkowitych zadania,
- dla wnioskodawców zaliczonych do II grupy: 25% kosztów całkowitych zadania,
- dla wnioskodawców zaliczonych do III grupy: 35% kosztów całkowitych zadania.

Wnioskodawcę zalicza się do właściwej grupy na podstawie stosunku wskaźnika dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, zwanego dalej „wskaźnikiem G”, do wskaźnika dochodów podatkowych dla wszystkich gmin, zwanego dalej „wskaźnikiem Gg”, opublikowanych przez Ministerstwo Finansów, aktualnych na dzień ogłoszenia naboru wniosków, według następujących kryteriów:

- do I grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G do 60% wskaźnika Gg,
- do II grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G powyżej 60%, ale nie więcej niż 100% wskaźnika Gg,
- do III grupy zalicza się wnioskodawców z gmin o wartości wskaźnika G powyżej 100% wskaźnika Gg.

W ogłoszeniu o naborze wniosków Operator Priorytetu 2 wskaże opublikowane przez Ministerstwo Finansów, aktualne w danym naborze, wykazy „wskaźników G”.

W przypadku wnioskodawców będących przedsiębiorstwami, w rozumieniu art. 1 załącznika I do rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz. Urz. UE L 187 z 26.06.2014, z późn. zm.), stosuje się przepisy dotyczące pomocy publicznej określone w ww. rozporządzeniu albo przepisy o pomocy de minimis określone w rozporządzeniu Rady (UE) 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie zastosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis.

W ramach NPRCz 2.0. udzielenie pomocy publicznej na podstawie ww. rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. odbywa się na zasadach określonych w art. 53. ust. 8 tego rozporządzenia, tj. całość pomocy publicznej udzielonej na realizację zadania w programie nie może przekroczyć:

- a) kwoty 2 000 000 €, oraz
- b) 80% kosztów kwalifikowalnych, przy czym pomoc wypłacana w przyszłości, w tym pomoc wypłacana w kilku ratach, jest dyskontowana do wartości w momencie jej przyznania. Wartość kosztów kwalifikowalnych jest dyskontowana do ich wartości w chwili przyznania pomocy. Stopą procentową stosowaną do dyskontowania jest stopa dyskontowa obowiązująca w momencie przyznania pomocy²²¹⁾.

²²¹⁾ Dla beneficjentów zaliczanych do I grupy przyznanie pomocy publicznej, na podstawie rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz. Urz. UE L 187 z 26.06.2014, z późn. zm.), w trybie przyjętym dla NPRCz 2.0., tj. zgodnie z postanowieniami art. 53 ust. 8., oznacza iż maksymalna wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 80% kosztów kwalifikowalnych, mimo, iż dla dofinansowań udzielanych beneficjentom z I grupy – które nie stanowią pomocy publicznej – limit ten określono na poziomie 85%.

W ramach wymaganego wkładu własnego, o którym mowa powyżej, wnioskodawca może wnieść środki finansowe przeznaczone na wydatki majątkowe (inwestycyjne) i środki finansowe przeznaczone na wydatki bieżące.

Dofinansowania będą przyznawane na realizację zadań w kwotach wnioskowanych. Nie przewiduje się w procesie oceny wniosków redukcji kwot wnioskowanych ani ich późniejszej waloryzacji. Wnioskodawca ma obowiązek wnioskować o co najmniej 30% całkowitej kwoty dofinansowania na rok budżetowy wskazany w ogłoszeniu o naborze wniosków, jako pierwszy rok rozpoczynającego się dofinansowania²²²).

W przypadku, gdy wnioskodawca, któremu zostało przyznane dofinansowanie, odstąpi od zawarcia umowy o dofinansowanie lub wystąpi o rozwiązanie umowy o dofinansowanie przed upływem roku budżetowego wskazanego przez Operatora Priorytetu 2 w ogłoszeniu o naborze wniosków jako pierwszy rok rozpoczynającego się dofinansowania, do dofinansowania może być zakwalifikowane kolejne zadanie o najwyższej liczbie punktów uzyskanych w ocenie merytorycznej i strategicznej łącznie bez obowiązku ogłaszania kolejnego naboru wniosków. W przypadku, gdy wnioskowana kwota dofinansowania nie będzie mogła być przyznana z powodu braku środków w budżecie Kierunku interwencji 2.1. na dany rok budżetowy, zadanie nie zostanie zakwalifikowane do dofinansowania.

Do dofinansowania będą kwalifikowane zadania według kolejności od najwyższej do najniższej liczby punktów uzyskanych w ocenie merytorycznej i ocenie strategicznej łącznie, aż do wyczerpania środków zaplanowanych w budżecie Priorytetu 2 (Kierunek interwencji 2.1.) na pierwszy rok rozpoczynającego się dofinansowania. Przy czym w każdym roku realizacji Programu 30% alokowanych środków na Priorytet 2 (Kierunek interwencji 2.1.) zostanie zarezerwowanych na decyzje przyznawane w trybie odwołania od decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Możliwe jest dokonywanie przesunięć alokacji środków zaplanowanych w budżecie Priorytetu 2 pomiędzy pulami konkursową i odwoławczą po wcześniejszej akceptacji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i bez konieczności aktualizacji dokumentów konkursowych.

Wnioskodawca będzie otrzymywał środki finansowe w ramach przyznanego dofinansowania w transzach z góry, w oparciu o harmonogram i zakres rzeczowo-finansowy ujęty w umowie o dofinansowaniu oraz dokumenty uprawdopodobniające poniesienie planowanych wydatków. Warunkiem otrzymania kolejnej transzy środków będzie rozliczenie transzy poprzedniej. W uzasadnionych przypadkach, po uzyskaniu zgody Dyrektora Operatora Priorytetu 2, możliwe jest otrzymanie kolejnej transzy środków po rozliczeniu wydatkowania min. 80% transzy poprzedniej.

Środki finansowe będą przekazywane wnioskodawcy w roku budżetowym, na który zostały przyznane, z budżetu Priorytetu 2 (Kierunek interwencji 2.1.) w danym roku.

W ramach wkładu własnego i przyznanego dofinansowania wnioskodawca może wydatkować środki finansowe wyłącznie w okresie realizacji zadania określonym w umowie o dofinansowaniu, przy czym wydatkowanie środków przyznaných z dofinansowania może

²²²) Rozstrzygnięcie nie ma zastosowania dla pierwszego roku realizacji NPRCz 2.0. (tj. w 2021 r.), w którym wymóg ten jest obniżony do 20%.

rozpocząć się nie wcześniej niż z dniem rozstrzygnięcia naboru wniosków, a wydatkowanie środków z wkładu własnego wnioskodawcy począwszy od dnia rozpoczęcia zadania, określonego w umowie o dofinansowanie. Środki finansowe przyznane i otrzymane w ramach dofinansowania w danym roku budżetowym muszą być wydatkowane w tym samym roku budżetowym²²³⁾.

Środki finansowe w ramach przyznanego dofinansowania nie mogą być przesuwane między poszczególnymi latami budżetowymi.

Wszystkie środki finansowe otrzymane w ramach przyznanego dofinansowania oraz środki finansowe w ramach wkładu własnego wnioskodawcy muszą być ujęte na etapie realizacji zadania w wyodrębnionej ewidencji księgowej wnioskodawcy.

Dofinansowanie i wkład własny nie mogą być wydatkowane na sfinansowanie kosztów dotyczących tych części obiektów budowlanych, które na stałe będą użytkowane przez inne podmioty.

Terminy i procedura ubiegania się o dofinansowanie

Operator Priorytetu 2 ogłasza nabory wniosków co najmniej na 60 dni²²⁴⁾ przed upływem terminu każdego naboru, aż do wyczerpania zaplanowanych środków w budżecie Priorytetu 2 (Kierunek interwencji 2.1.).

Wnioski złożone w ramach każdego z naborów są oceniane pod względem formalnym, merytorycznym i strategicznym. Procedura oceny formalnej, merytorycznej oraz strategicznej wniosków nie powinna trwać dłużej niż 79 dni od upływu terminu danego naboru.

Oceny formalnej wniosków dokonuje Operator Priorytetu 2. Oceny merytorycznej dokonuje zespół ekspertów, powołany przez dyrektora Operatora Priorytetu 2 po uzyskaniu akceptacji Ministra KiDN. Oceny strategicznej w uzgodnieniu z Ministrem dokonuje Operator Priorytetu 2, zgodnie z kryteriami określonymi w Regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 2.1.: *Infrastruktura Bibliotek 2021–2025*. Oceny formalne, merytoryczne i strategiczne rozpatrywanych wniosków zatwierdza dyrektor Operatora Priorytetu 2.

Minister KiDN akceptuje listę rankingową rekomendowanych do dofinansowania zadań, przedstawioną przez dyrektora Operatora Priorytetu 2.

Operator Priorytetu 2 publikuje na swojej stronie internetowej wykaz wniosków rozpatrzonych pozytywnie, negatywnie oraz odrzuconych z powodów formalnych nie później niż w terminie do 95 dni od chwili zamknięcia naboru.

²²³⁾ Szczegółowe rozstrzygnięcia w tym zakresie zostaną zawarte w Regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 2.1.: *Infrastruktura Bibliotek 2021–2025*, opracowanym przez IK w Krakowie – Operatora Priorytetu 2 i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

²²⁴⁾ Zasada nie ma zastosowania w 2021 r., w którym nabór wniosków zostanie ogłoszony co najmniej na 40 dni przed upływem terminu naboru wniosków.

Tabela 13. Etapy ubiegania się o dofinansowanie w ramach Kierunku interwencji 2.1. Infrastruktura bibliotek 2021–2025

Lp.	Etapy	Podmiot	Szacunkowy czas	
1.		Ogłoszenie przez Operatora konkursu	Operator	Rozpoczęcie procesu
2.	Etap przygotowania wniosków (60 dni)	Złożenie wniosków przez uprawnionych wnioskodawców u Operatora	Wnioskodawca	60 dni ²²⁵⁾
3.	Etap oceny formalnej wniosku – możliwość odrzucenia wniosków nie spełniających kryteriów formalnych (37 dni)	Ocena formalna wniosków (ocena o charakterze zero/jeden)	Operator	30 dni
4.		Ewentualne wezwanie do korekt i uzupełnień	Operator	Po zakończeniu oceny formalnej
5.		Ewentualne korekty i uzupełnienia	Wnioskodawca	7 dni
6.	Etap oceny merytorycznej i strategicznej wniosku oraz ustalenie listy projektów do dofinansowania (42 dni)	Ocena merytoryczna wniosków w oparciu o kryteria merytoryczne – możliwość odrzucenia wniosków niespełniających kryteriów merytorycznych Ocena strategiczna zgodnie z kryteriami określonymi w Regulaminie	Operator	35 dni
7.		Możliwość złożenia wyjaśnień ze strony beneficjentów	Wnioskodawca	7 dni
8.	Akceptacja przez Ministra proponowanych dofinansowań		Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	15 dni
9.	Etap ewentualnego odwołania	Ewentualne złożenie odwołania od decyzji Ministra	Wnioskodawca	7 dni
		Rozpatrzenie odwołania od wyniku decyzji Ministra	Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	14 dni
10.	Podpisanie umów o dofinansowanie		Operator – Wnioskodawca (Beneficjent)	15 dni

²²⁵⁾ Zasada nie ma zastosowania w 2021 r., w którym nabór wniosków zostanie ogłoszony co najmniej na 40 dni przed upływem terminu naboru wniosków.

Lp.	Etapy	Podmiot	Szacunkowy czas
11.	Przekazanie dofinansowania	Operator – Wnioskodawca (Beneficjent)	zgodnie z harmonogramem przedstawionym we wniosku
12.	Realizacja projektów	Beneficjent	36 miesięcy (+ ewentualnie 12 miesięcy)
13.	Złożenie sprawozdań	Beneficjent	Zgodnie z harmonogramem
14.	Zakończenie i rozliczenie projektu	Beneficjent	Zgodnie z harmonogramem
15.	Kontrola realizacji zadania	Operator	W trakcie lub po zakończeniu realizacji
16.	Kontrola trwałości projektu – do 10 lat kalendarzowych po zakończeniu realizacji zadania	Operator	do 10 lat od zakończenia zadania

Operator Priorytetu 2 zastrzega możliwość wydłużenia poszczególnych etapów ubiegania się o dofinansowanie w ramach Kierunku interwencji 2.1 ujętych w Tabeli 13 pod numerami 1-8, o ile nie spowoduje to wydłużenia łącznego czasu przeznaczzonego na dokonanie oceny i ogłoszenie wyników naboru.

Kryteria oceny wniosków

Osiągnięcie założeń przyjętych dla Celu szczegółowego 2 uzależnione jest bezpośrednio od spełnienia przez zbudowane, przebudowane, zrekonstruowane, zaadaptowane, zmodernizowane i wyposażone biblioteczne obiekty budowlane wysokich standardów w zakresie obsługi użytkowników bibliotek.

Lista rankingowa rekomendowanych do dofinansowania zadań jest tworzona na podstawie liczby uzyskanych punktów w ramach standardów preferowanych w ocenie merytorycznej, której celem jest wyłonienie zadań spośród tych, które spełniły standardy obowiązkowe, i liczby punktów uzyskanych w ramach oceny strategicznej, której są poddawane wnioski spełniające standardy obowiązkowe. W ramach oceny merytorycznej i strategicznej wniosek może otrzymać łącznie od 0 do 103 punktów: w tym ramach oceny merytorycznej do 73 punktów, a w ramach oceny strategicznej do 30 punktów. Podstawą ubiegania się o dofinansowanie jest spełnienie przez wnioskodawcę następujących standardów obowiązkowych.

Tabela 14. Standardy obowiązkowe dla projektów w ramach Kierunku interwencji 2.1.

Nr	Opis standardu	Sposób weryfikacji	Metoda oceny	Uwagi
1.	Na dzień zakończenia zadania biblioteka główna/filia będzie spełniała standardy formalno-prawne i techniczne ustalone w regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 2.1.;	oświadczenie we wniosku; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu w okresie realizacji zadania, na dzień zakończenia zadania i w okresie trwałości projektu	spełnia /nie spełnia	jeśli wnioskodawca nie złoży takiego oświadczenia, wniosek nie będzie zakwalifikowany do oceny merytorycznej – wnioskodawca nie otrzyma dofinansowania
2.	Po zakończeniu zadania biblioteka główna/filia utrzyma wszystkie standardy zadeklarowane we wniosku przez okres co najmniej 10 lat kalendarzowych po zakończeniu zadania (tzw. okres trwałości projektu)	oświadczenie we wniosku; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu w okresie trwałości projektu	spełnia /nie spełnia	jeśli wnioskodawca nie złoży takiego oświadczenia, wniosek nie będzie zakwalifikowany do oceny merytorycznej – wnioskodawca nie otrzyma dofinansowania

Podstawą oceny merytorycznej są standardy preferowane ustalone w regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 2.1., oceniane w systemie zero-jedynkowym. Wskazana lista ma charakter poglądowy, ostateczny wykaz standardów preferowanych, wskazanych w regulaminie konkursu może nieznacznie różnić się od poniższej propozycji.

Tabela 15. Standardy preferowane dla projektów w ramach Kierunku interwencji 2.1.

Nr	Opis	Sposób weryfikacji	Punktacja	Uwagi
1.	Na dzień zakończenia zadania biblioteka główna/filia uruchomi wyraźnie oznakowane pomieszczenie przeznaczone do aktywnej pracy z dziećmi, z wyposażeniem dostosowanym do tej grupy wiekowej ²²⁶⁾	oświadczenie we wniosku; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu w okresie realizacji zadania, na dzień zakończenia zadania i w okresie trwałości projektu	0 lub 7	0 – z oświadczenia we wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu 7 – oświadczenie we wniosku daje rękojmię spełnienia standardu
2.	Na dzień zakończenia zadania biblioteka główna/filia uruchomi wyraźnie oznakowane pomieszczenie przeznaczone do aktywnej pracy z seniorami (osobami starszymi), z	oświadczenie we wniosku; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu w okresie realizacji zadania, na dzień zakończenia zadania i w okresie trwałości projektu	0 lub 7	0 – z oświadczenia we wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu 7 – oświadczenie we wniosku daje rękojmię spełnienia standardu

²²⁶⁾ Dopuszcza się także trwałe wydzielenie wyraźnie oznakowanej i wyodrębnionej przestrzeni w ramach pomieszczenia wielofunkcyjnego.

Nr	Opis	Sposób weryfikacji	Punktacja	Uwagi
	wyposażeniem dostosowanym do tej grupy wiekowej ²²⁷⁾			
3.	Na dzień zakończenia zadania biblioteka główna/filia uruchomi wyraźnie oznakowane pomieszczenie przeznaczone na pracownię /czytelnię komputerową, z wyposażeniem dostosowanym do stanowisk komputerowych, przy czym pomieszczenie to nie będzie tożsame z pomieszczeniem, które zostało przeznaczone do aktywnej pracy z dziećmi lub z seniorami (osobami starszymi) ²²⁸⁾	oświadczenie we wniosku; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu w okresie realizacji zadania, na dzień zakończenia zadania i w okresie trwałości projektu	0 lub 7	0 – z oświadczenia we wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu 7 – oświadczenie we wniosku daje rękojmię spełnienia standardu
4.	Przez okres kolejnych 10 lat kalendarzowych po zakończeniu zadania biblioteka główna/filia objęta zadaniem będzie otwarta co najmniej połowę sobót w roku przez przynajmniej 4 godziny.	oświadczenie we wniosku; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu w okresie trwałości projektu	0 lub 7	0 – z oświadczenia we wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu 7 – oświadczenie we wniosku daje rękojmię spełnienia standardu
5.	Na dzień zakończenia zadania biblioteka główna/filia będzie spełniała standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami wskazane w poradniku Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa z 2017 r. „Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami” stanowiącym załącznik nr 2 do regulaminu	oświadczenie we wniosku; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu w okresie realizacji zadania, na dzień zakończenia zadania i w okresie trwałości projektu	0 lub 7	0 – z oświadczenia we wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu 7 – oświadczenie we wniosku daje rękojmię spełnienia standardu
6.	Budynek biblioteki głównej/filii objęty zadaniem zostanie zaprojektowany i wykonany jako budynek energooszczędny o wartości zapotrzebowania na nieodnawialną energię pierwotną EP=45 kWh/m ² /rok	oświadczenie we wniosku; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu w okresie realizacji zadania, na dzień zakończenia zadania i w okresie trwałości projektu; na dzień zakończenia zadania wnioskodawca jest	0 lub 7	0 – z oświadczenia we wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu 7 – oświadczenie we wniosku daje rękojmię spełnienia standardu

²²⁷⁾ Dopuszcza się także trwałe wydzielenie wyraźnie oznakowanej i wyodrębnionej przestrzeni w ramach pomieszczenia wielofunkcyjnego.

²²⁸⁾ Dopuszcza się także trwałe wydzielenie wyraźnie oznakowanej i wyodrębnionej przestrzeni w ramach pomieszczenia wielofunkcyjnego.

Nr	Opis	Sposób weryfikacji	Punktacja	Uwagi
		<p>zobowiązany posiadać świadectwo charakterystyki energetycznej potwierdzające osiągnięcie wartości zapotrzebowania na nieodnawialną energię pierwotną EP=45 kWh/m²/rok budynku, sporządzone zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 27 lutego 2015 r. w sprawie metodologii wyznaczania charakterystyki energetycznej budynku lub jego części oraz świadectw charakterystyki energetycznej (Dz. U. poz. 376, z późn. zm.).</p>		
7.	<p>Budynek biblioteki głównej/filii objęty zadaniem jest wpisany do rejestru zabytków lub ewidencji zabytków i/lub nieruchomość objęta zadaniem znajduje się w obszarze wpisanym do rejestru zabytków, ewidencji zabytków, strefie objętej ochroną konserwatorską lub na terenie parku kulturowego</p>	<p>załącznik do wniosku – oświadczenie o zabytkowym charakterze budynku biblioteki na formularzu udostępnionym przez Operatora Priorytetu wraz z (1) potwierdzeniem wpisu budynku do rejestru lub ewidencji zabytków, wystawionym przez organ upoważniony do ich prowadzenia lub (2) wydruk z elektronicznego rejestru zabytków ujawniającego budynek lub (3) wydruk z elektronicznej ewidencji zabytków ujawniającej budynek; W przypadku, gdy nieruchomość objęta zadaniem znajduje się w obszarze wpisanym do rejestru zabytków lub ewidencji zabytków: (1) potwierdzenie wpisu obszaru do rejestru lub ewidencji zabytków, wystawione przez organ upoważniony do ich prowadzenia lub (2) wydruk z elektronicznego rejestru zabytków lub (3) wydruk z</p>	0 lub 3 lub 7	<p>0 – z treści wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu</p> <p>3 – załączone do wniosku dokumenty potwierdzają, iż nieruchomość objęta zadaniem znajduje się w obszarze wpisanym do rejestru zabytków, ewidencji zabytków, strefie objętej ochroną konserwatorską lub na terenie parku kulturowego</p> <p>7 – załączone do wniosku dokumenty potwierdzają, iż budynek biblioteki głównej/filii objęty zadaniem znajduje się w rejestrze zabytków lub ewidencji zabytków</p>

Nr	Opis	Sposób weryfikacji	Punktacja	Uwagi
		<p>elektronicznej ewidencji zabytków; W przypadku gdy nieruchomość objęta zadaniem znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej: zaświadczenie właściwej gminy; W przypadku gdy nieruchomość objęta zadaniem znajduje się na terenie parku kulturowego: oświadczenie o nazwie parku kulturowego.</p>		
8.	<p>Budynek użytkowany przez bibliotekę główną/filię w okresie poprzedzającym złożenie wniosku o dofinansowanie jest w nieodpowiednim stanie technicznym²²⁹⁾</p>	<p>załącznik do wniosku – oświadczenie o nieodpowiednim stanie technicznym budynku biblioteki na formularzu udostępnionym przez Operatora Priorytetu; możliwość przeprowadzenia kontroli na miejscu przed zawarciem umowy o dofinansowanie</p>	0 lub 7	<p>0 – z treści wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu 7 – załączone do wniosku dokumenty dają rękojmię spełnienia standardu</p>
9.	<p>Wnioskodawca jest właścicielem gruntu, na którym jest lub będzie budynek biblioteki głównej/filii objęty zadaniem trwale z tym gruntem związany lub jest właścicielem budynku biblioteki głównej/filii objętego zadaniem trwale z gruntem związanego lub części takiego budynku (jeżeli na mocy przepisów szczególnych budynek lub jego część stanowią odrębny od gruntu przedmiot własności) lub przysługuje mu prawo użytkowania wieczystego gruntu, na którym jest lub będzie budynek biblioteki głównej/filii objęty zadaniem trwale z tym gruntem związany</p>	<p>załącznik do wniosku – dokument potwierdzający stan prawny nieruchomości (akt notarialny w oryginale lub w kopii potwierdzonej za zgodność z oryginałem przez wnioskodawcę albo odpis księgi wieczystej w oryginale lub kopii potwierdzonej za zgodność z oryginałem przez wnioskodawcę)</p>	0 lub 10	<p>0 – z treści wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu 10 – załączone do wniosku dokumenty dają rękojmię spełnienia standardu</p>

²²⁹⁾ Szczegółowe informacje znajdują się w Oświadczeniu o nieodpowiednim stanie technicznym, stanowiącym część dokumentacji udostępnionej przez Operatora Priorytetu wraz z ogłoszeniem naboru wniosków.

Nr	Opis	Sposób weryfikacji	Punktacja	Uwagi
10.	Wnioskodawca wniesie wkład własny większy od wymaganego	preliminarz ujęty we wniosku	0 do 7	0 – z preliminarza ujętego we wniosku wynika, że wnioskodawca nie spełni standardu Preliminarz ujęty we wniosku daje rękojmię spełnienia standardu uzyskania dodatkowego 0,5 punktu za wzrost wkładu własnego o każde 0,5 punktu procentowego kosztów całkowitych zadania ²³⁰⁾ – ale nie więcej niż 7 punktów

Szczegółowe informacje dotyczące procedury ubiegania się o dofinansowanie, w tym kryteria oceny strategicznej, zostaną zawarte w Regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 2.1.: *Infrastruktura Bibliotek 2021–2025*, opracowanym przez IK w Krakowie – Operatora Priorytetu 2 i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Regulamin będzie dostępny dla wnioskodawców nie później niż z dniem ogłoszenia pierwszego naboru wniosków przez Operatora.

Priorytet 3. Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego,, bibliotek szkolnych i pedagogicznych

Założenia realizacyjne

Priorytet 3 i przypisane do niego Kierunek interwencji 3.1. oraz Kierunek interwencji 3.2. bezpośrednio służą osiągnięciu założeń Celu szczegółowego 3 NPRCz 2.0.

Priorytet 3 NPRCz 2.0. został zaprojektowany na lata 2021–2025 z myślą o wspieraniu organów prowadzących placówki wychowania przedszkolnego, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe dla dzieci i młodzieży, szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne, szkoły polskie oraz szkoły i zespoły szkół w Polsce oraz przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w art. 8 ust. 5 pkt 1 lit. a i pkt 2 lit. c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, z późn. zm.), działające w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, zwane dalej „szkołami w ORPEG”, oraz biblioteki pedagogiczne w obszarze promowania czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Szczególny nacisk został położony na budowanie nawyków czytelniczych wśród dzieci w wieku przedszkolnym oraz

²³⁰⁾ Przykłady dla wymaganego wkładu własnego w wysokości 25% kosztów całkowitych zadania: dla wkładu własnego w wysokości 25,5% kosztów całkowitych zadania – 0,5 punktu dodatkowego, dla wkładu własnego w wysokości 26,0% kosztów całkowitych zadania – 1 punkt dodatkowy, dla wkładu własnego w wysokości 26,5% kosztów całkowitych zadania – 1,5 punktu dodatkowego (...).

wzmocnienie aktywności czytelniczej uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Ma temu sprzyjać zwiększenie dostępu dzieci w wieku przedszkolnym, uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych do nowości wydawniczych w placówkach wychowania przedszkolnego i bibliotekach szkolnych.

Podstawę prawną realizacji zadań wskazanych w Priorytecie 3 NPRCz 2.0. stanowi art. 90u ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Na tej podstawie i po przyjęciu programu wieloletniego, niezbędne zostanie wydanie rozporządzenie Rady Ministrów *w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa” dotyczącego wspierania w latach 2021–2025 organów prowadzących placówki wychowania przedszkolnego, szkoły oraz biblioteki pedagogiczne w zakresie rozwijania zainteresowań uczniów przez promocję i wspieranie czytelnictwa dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych.*

Tabela 16. Budżet przyjęty dla Priorytetu 3, z uwzględnieniem alokacji środków na dwa kierunki interwencji – 3.1. Zakup nowości do placówek wychowania przedszkolnego oraz 3.2. Zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych

Kierunek interwencji	Rodzaj środków	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
3.1. Zakup nowości do placówek wychowania przedszkolnego	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	6 000 000 zł	8 800 000 zł	8 800 000 zł	8 830 000 zł	8 830 000 zł	41 260 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	1 500 000 zł	2 200 000 zł	2 200 000 zł	2 207 500 zł	2 207 500 zł	10 315 000 zł
3.2. Zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	14 000 000 zł	20 600 000 zł	20 600 000 zł	20 600 000 zł	20 600 000 zł	96 400 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	3 500 000 zł	5 150 000 zł	5 150 000 zł	5 150 000 zł	5 150 000 zł	24 100 000 zł
Obsługa Priorytetu 3 NPRCz 2.0. przez wojewodów	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	750 000 zł
RAZEM środki budżetu państwa oraz minimalny wkład własny		25 000 000 zł	36 750 000 zł	36 750 000 zł	36 787 500 zł	36 787 500 zł	172 075 000 zł

Kierunek interwencji	Rodzaj środków	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021– 2025
beneficjentów (bez kosztów obsługi Priorytetu)							
RAZEM środki budżetu państwa oraz minimalny wkład własny beneficjentów, z uwzględnieniem kosztów obsługi Priorytetu przez wojewodów		25 150 000 zł	36 900 000 zł	36 900 000 zł	36 937 500 zł	36 937 500 zł	172 825 000 zł
Wyłącznie środki z budżetu państwa, w tym środki na obsługę Priorytetu 3		20 150 000 zł	29 550 000 zł	29 550 000 zł	29 580 000 zł	29 580 000 zł	138 410 000 zł

Budżet *Priorytetu 3*, wliczając środki na jego obsługę, wynosi 172 825 000 zł, z czego 138 410 000 zł będzie pochodzić z budżetu państwa, a minimum 34 415 000 zł (w tym szacowany wkład uczelni publicznych (447 000 zł) będzie stanowić wkład własny (wkład finansowy) organów prowadzących placówki wychowania przedszkolnego, szkoły i biblioteki pedagogiczne, przy czym organy prowadzące placówki wychowania przedszkolnego, szkoły i biblioteki pedagogiczne (z wyjątkiem właściwych ministrów prowadzących szkoły) są obowiązane zapewnić wkład finansowy, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Za wkład własny uważa się wkład finansowy w wysokości co najmniej 20% kwoty kosztów realizacji zadania. W Kierunku interwencji 3.2. na minimalny wkład własny beneficjentów składają się w 2021 r.: 3 465 000 zł środki JST oraz 35 000 zł środki uczelni publicznych²³¹⁾, a w latach 2022–2025: 5 047 000 zł środki JST oraz 103 000 zł środki uczelni publicznych, odpowiednio w każdym z czterech lat realizacji Priorytetu 3.

Udzielenie wsparcia finansowego ze środków budżetu państwa organom prowadzącym (z wyjątkiem właściwych ministrów, którzy otrzymają środki finansowe w formie zwiększenia wydatków części budżetu państwa, której są dysponentem) następuje w formie dotacji celowej.

Wysokość środków z budżetu państwa w poszczególnych latach, z uwzględnieniem kosztów obsługi Priorytetu 3 przez wojewodów, kształtuje się następująco: w 2021 r. – 20 150 000 zł; w 2022 r. – 29 550 000 zł; w 2023 r. – 29 550 000 zł; w 2024 r. – 29 580 000 zł; w 2025 r. – 29 580 000 zł.

Podział środków z budżetu państwa, w obrębie Priorytetu 3, pomiędzy Kierunki interwencji 3.1. oraz 3.2. oraz z wyodrębnieniem środków na obsługę tego Priorytetu odzwierciedla przyjęte założenia. Na etapie naboru wniosków, po weryfikacji rzeczywistego zainteresowania beneficjentów, możliwe jest dokonywanie przesunięć pomiędzy kierunkami działania

²³¹⁾ Uczelnie publiczne, które są organami prowadzącymi placówki wychowania przedszkolnego i szkoły, będą partycypować w kosztach realizacji programu na takich samych zasadach jak JST prowadzące szkoły oraz inne podmioty (osoby prawne inne niż JST i osoby prawne) prowadzące szkoły niepubliczne. To znaczy, że jeśli zdecydują się wziąć udział w programie, będą zobowiązane wnieść wkład własny w wysokości 20% kosztów realizacji zadania. Dane dotyczące liczby szkół i placówek wychowania przedszkolnego zostały pozyskane z bazy Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych (RSPO) <https://rspo.mein.gov.pl/> Z bazy RSPO wynika, że uczelnie publiczne prowadzą 26 szkół i przedszkoli. Zakłada się, że połowa z nich może starać się o wsparcie w ramach programu.)

z zachowaniem wysokości środków z budżetu państwa alokowanych w Priorytecie 3 na dany rok budżetowy. Zgodnie z założeniem nie mniej niż 30% wnioskowanej kwoty wsparcia jest przeznaczona na potrzeby placówek wychowania przedszkolnego. Jeśli kwota wnioskowana przez organy prowadzące placówki wychowania przedszkolnego jest niższa od kwoty środków budżetu państwa przeznaczonej w danym roku budżetowym na wsparcie placówek wychowania przedszkolnego, zespół oceniający wnioski kwalifikuje do objęcia wsparciem szkoły lub biblioteki pedagogiczne wnioskujące o udział w programie. Jeśli kwota wnioskowana przez organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne jest niższa od kwoty środków budżetu państwa przeznaczonej w danym roku budżetowym na wsparcie szkół i bibliotek pedagogicznych, zespół oceniający wnioski kwalifikuje do objęcia wsparciem placówki wychowania przedszkolnego wnioskujące o udział w programie.

Środki budżetu państwa na wsparcie finansowe zaplanowane na dany rok budżetowy inister właściwy do spraw oświaty i wychowania podzieli między wojewodów oraz właściwych ministrów według następujących zasad:

- 1) w 2021 r. – proporcjonalnie do wysokości wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego na zakup książek do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG Minister lub bibliotek pedagogicznych, jednak w wysokości nie wyższej niż wnioskowana kwota;
- 2) w latach 2022–2025:
 - a) w pierwszej kolejności proporcjonalnie do wysokości wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego na zakup książek do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, w odniesieniu do których w poprzednich latach wsparcie nie zostało udzielone, jednak w wysokości nie wyższej niż wnioskowana kwota,
 - b) jeżeli nie zostaną wyczerpane środki budżetu państwa zaplanowane w danym roku budżetowym na realizację programu – w drugiej kolejności – proporcjonalnie do wysokości kolejny raz wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, jednak w wysokości nie wyższej niż kolejny raz wnioskowana kwota.

Dokonywanie przesunięć w obrębie Priorytetu 3, do wysokości 70% środków alokowanych na Kierunek interwencji 3.1. lub Kierunek interwencji 3.2., będzie możliwe po akceptacji ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, bez konieczności aktualizacji Programu. Wskazana zmiana będzie realizowana zgodnie z art. 154 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych i nie wymaga nowelizacji uchwały o przyjęciu programu wieloletniego. Informacja o dokonanych przesunięciach będzie uwzględniana w sprawozdaniu z realizacji Programu za dany rok, w którym zostało dokonane przesunięcie alokacji. Przyjęto następujące podstawy dla wskazanego rozwiązania:

- środki na realizację zadań w Priorytecie 3 zostaną wyodrębnione w rezerwie celowej budżetu państwa, z uwzględnieniem podziału na kolejne lata realizacji programu wieloletniego,
- obydwa Kierunki interwencji w Priorytecie 3 uwzględniają finansowanie zadań jedynie ze środków bieżących,
- Operatorem Celu szczegółowego 3 NPRCz 2.0. (a więc Priorytetu 3 oraz obydwu Kierunków interwencji 3.1. i 3.2.) jest minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, który odpowiada za prawidłowe wydatkowanie środków wyodrębnionych w rezerwie celowej budżetu państwa.

Wydatkowanie przez placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę i bibliotekę pedagogiczną środków finansowych przyznanych z budżetu państwa, a w przypadku szkół w ORPEG – na zakup książek, w tym koszty związane z wysyłką książek, będzie się odbywać z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1710, z późn. zm.).

Niewykorzystane lub wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem wsparcie finansowe podlega zwrotowi na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

Powyższe zasady stosuje się odpowiednio do udzielenia wsparcia finansowego szkołom w ORPEG.

Kierunek interwencji: 3.1. Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego

Wdrożenie Kierunku interwencji 3.1. Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego przyczyni się do wzmocnienia ich potencjału oraz możliwości wzmocnienia zainteresowania książką najmłodszych. To również możliwość wspierania wizerunku tych placówek jako miejsc, w których kształtują i rozwijają się praktyki czytelnicze dzieci w wieku 3–6 lat;

Rodzaje kwalifikujących się zadań

W ramach naboru wniosków ogłaszanych dla Kierunku interwencji 3.1. można ubiegać się o dofinansowanie zakupu nowości wydawniczych dla dzieci w wieku 3–6 lat, w tym książek opublikowanych drukiem lub na innym nośniku (w tym książki obrazkowe, mówione i elektroniczne), które są dostępne na rynku księgarskim, niezależnie, czy jest to pierwsze wydanie czy wznowienie.

W ramach Kierunku interwencji 3.1. będzie też wspierana realizacja działań promujących czytelnictwo, w tym: zakup nagród książkowych dla dzieci z placówek wychowania przedszkolnego biorących udział w akcjach promujących czytelnictwo, organizacja spotkań autorskich, wystaw, konkursów.

Uprawnieni wnioskodawcy

Placówki wychowania przedszkolnego: przedszkola, w tym: przedszkola specjalne, integracyjne, z oddziałami specjalnymi lub integracyjnymi, oddziały przedszkolne zlokalizowane w szkołach

podstawowych oraz inne formy wychowania przedszkolnego, tj. punkty przedszkolne oraz zespoły wychowania przedszkolnego²³²⁾.

Warunki organizacyjne

W imieniu beneficjenta końcowego (tj. placówki wychowania przedszkolnego) wniosek o udzielenie dofinansowania składa organ prowadzący. Organ prowadzący ma prawo złożyć tylko jeden wniosek w danym naborze wniosków, przy czym wnioskami mogą zostać objęte wszystkie lub wybrane placówki wychowania przedszkolnego prowadzone przez dany organ.

Warunki finansowe

Zadanie jest realizowane od dnia rozpoczęcia zadania określonego w umowie o dofinansowanie do końca roku budżetowego, w którym zostało przyznane wsparcie, z tym że działania promujące czytelnictwo są prowadzone do końca roku szkolnego następującego po roku szkolnym, w którym rozpoczęła się realizacja Programu. Okres realizacji zadania może rozpocząć się nie wcześniej niż z dniem rozstrzygnięcia naboru wniosków, w którym przyznano dofinansowanie. Organy prowadzące będą obowiązane zapewnić wkład własny. Za wkład własny uważa się wkład finansowy w wysokości co najmniej 20% kwoty kosztów realizacji zadania.

Maksymalną wysokość wsparcia finansowego obliczono w stosunku do liczby dzieci, uczęszczających do danej placówki wychowania przedszkolnego. Tym samym wysokość maksymalnego wsparcia finansowego wynosi:

- a) dla placówek do których uczęszcza do 25 dzieci – 1 500 zł,
- b) dla placówek do których uczęszcza do 75 dzieci – 2 500 zł,
- c) dla placówek do których uczęszcza od 76 dzieci – 3 000 zł,

Na realizację zadań są przyznawane wyłącznie dofinansowania na wydatki bieżące. Środki finansowe będą przekazywane wnioskodawcy w roku budżetowym, na który zostały przyznane z budżetu Priorytetu 3 (z uwzględnieniem alokacji na Kierunek interwencji 3.1. oraz ewentualnych możliwych przesunięć środków między Kierunkami interwencji 3.1. oraz 3.2.). Środki finansowe w ramach przyznanego dofinansowania nie mogą być przesuwane między poszczególnymi latami budżetowymi.

W przypadku, gdy wnioskodawca, któremu przyznane zostało dofinansowanie, odstąpi od zawarcia umowy o dofinansowanie lub wystąpi o rozwiązanie umowy o dofinansowanie przed upływem roku budżetowego (wskazanego przez Operatora Priorytetu 3 w ogłoszeniu o naborze wniosków), do dofinansowania może zostać zakwalifikowane kolejne zadanie o najwyższej liczbie punktów uzyskanych w ocenie merytorycznej bez obowiązku ogłaszania kolejnego naboru wniosków. W przypadku, gdy wnioskowana kwota dofinansowania nie będzie mogła być przyznana z powodu braku środków w budżecie Priorytetu 3. na dany rok budżetowy, zadanie nie zostanie zakwalifikowane do dofinansowania.

²³²⁾ Zgodnie z § 1 pkt 1-2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2017 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. z 2020 r. poz. 1520).

Kierunek interwencji: 3.2. Zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych

Wdrożenie kierunku interwencji 3.2. Zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych zwiększy ofertę bibliotek szkolnych przez zakup nowości wydawniczych (książek niebędących podręcznikami) oraz lektur szkolnych, ułatwi dostęp uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych do atrakcyjnych książek o tematyce bliskiej ich współczesnym doświadczeniom, zwiększy dostęp nauczycieli do literatury pedagogicznej i metodycznej w bibliotekach pedagogicznych, wspierającej promocję czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży oraz wpłynie na postrzeganie pomieszczeń biblioteki szkolnej i pedagogicznej jako miejsc przyjaznych uczniom dzięki zakupowi do nich nowych elementów wyposażenia wnętrza.

Rodzaje kwalifikujących się zadań

W ramach naboru wniosków ogłaszanych dla Kierunku interwencji 3.2., można ubiegać się o dofinansowanie:

- 1) zakupu:
 - a) nowości wydawniczych (książek niebędących podręcznikami), w szczególności książek historycznych poświęconych, m.in. historii Polski XX wieku, oraz lektur szkolnych do bibliotek szkolnych. W ramach otrzymanego wsparcia finansowego szkoły będą nabywać książki, które ukazały się drukiem lub na innym nośniku (w tym książki obrazkowe, mówione i elektroniczne), które są dostępne na rynku księgarskim, niezależnie, czy jest to pierwsze wydanie czy wznowienie,
 - b) nowości wydawniczych, literatury pedagogicznej i metodycznej do bibliotek pedagogicznych. W ramach dotacji biblioteki pedagogiczne będą nabywać książki, które ukazały się drukiem lub na innym nośniku (w tym książki obrazkowe, mówione i elektroniczne), które są dostępne na rynku księgarskim, niezależnie, czy jest to pierwsze wydanie czy wznowienie;
- 2) zakupu nowych elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych (na kwotę nie większą niż 50% otrzymanego wsparcia), w tym:
 - a) sprzętu komputerowego do wykorzystania przez nauczyciela bibliotekarza oraz oprogramowania dla bibliotek oraz czytników e-booków,
 - b) elementów wyposażenia wnętrza biblioteki, w tym np.: biurko, fotel, regał, półka na książki, elementy oświetlenia.

W ramach Kierunku interwencji 3.2. będzie też wspierana realizacja działań promujących czytelnictwo, w tym: zakup nagród książkowych dla uczniów szkół biorących udział w akcjach promujących czytelnictwo, organizacja spotkań autorskich, wystaw, konkursów.

Uprawnieni wnioskodawcy

Publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe i ponadpodstawowe²³³⁾ prowadzone przez:

- 1) JST;
- 2) osoby prawne inne niż JST;
- 3) osoby fizyczne;
- 4) ministrów:
 - a) właściwego do spraw oświaty i wychowania,
 - b) właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,
 - c) właściwego do spraw rolnictwa,
 - d) właściwego do spraw środowiska,
 - e) właściwego do spraw gospodarki morskiej,
 - f) właściwego do spraw żeglugi śródlądowej,
 - g) właściwego do spraw rybołówstwa,
 - h) właściwego do spraw wewnętrznych,
 - i) Ministra Sprawiedliwości,
 - j) Ministra Obrony Narodowej
 - k) innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,

oraz biblioteki pedagogiczne²³⁴⁾.

Do udziału w Priorytecie 3 NPRCz 2.0. są uprawnione również szkoły i placówki, które brały udział w Priorytecie 3 NPRCz.

Warunki organizacyjne

W imieniu beneficjenta końcowego (tj. szkoły lub biblioteki pedagogicznej) wniosek o udzielenie dofinansowania składa organ prowadzący. Organ prowadzący ma prawo złożyć tylko jeden wniosek w danym naborze wniosków, przy czym wnioskiem mogą zostać objęte wszystkie lub wybrane szkoły lub biblioteki pedagogiczne prowadzone przez dany organ.

Zadanie jest realizowane od dnia rozpoczęcia zadania określonego w umowie o dofinansowanie do końca roku budżetowego, w którym zostało przyznane wsparcie, z tym że działania promujące czytelnictwo są prowadzone do końca roku szkolnego następującego po roku szkolnym, w którym rozpoczęła się realizacja Programu. Okres realizacji zadania może rozpocząć się nie wcześniej niż z dniem rozstrzygnięcia naboru wniosków, w którym przyznano dofinansowanie.

Warunki finansowe

Udzielenie wsparcia finansowego ze środków budżetu państwa organom prowadzącym następuje w formie dotacji celowej. Organy prowadzące będą obowiązane zapewnić wkład własny. Za

²³³⁾ O których mowa w art. 8 ust. 1-2, 4-13 i 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, z późn. zm.).

²³⁴⁾ O których mowa w art. 8 ust. 22 i 23 ustawy z dnia 14 grudnia – Prawo oświatowe.

wkład własny uważa się wkład finansowy w wysokości co najmniej 20% kwoty kosztów realizacji zadania.

Szkołom, szkołom w ORPEG i bibliotekom pedagogicznym przyznaje się wsparcie finansowe odpowiednio do bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych. Tym samym wysokość maksymalnego wsparcia finansowego wynosi:

- 1) dla szkół i szkół w ORPEG, w których liczba uczniów wynosi do 70, z wyjątkiem szkół polskich – 3 000 zł;
- 2) dla szkół i szkół w ORPEG, w których liczba uczniów wynosi od 71 do 170, z wyjątkiem szkół polskich – 4 000 zł;
- 3) dla szkół i szkół w ORPEG, w których liczba uczniów wynosi więcej niż 170, z wyjątkiem szkół polskich – 12 000 zł;
- 4) dla bibliotek pedagogicznych – 3 000 zł;
- 5) dla szkół polskich, w których liczba uczniów wynosi:
 - a) do 70 – 2 500 zł,
 - b) od 71 do 170 – 3 000 zł,
 - c) więcej niż 170 – 4 500 zł.

Tabela 17. Terminy i procedura ubiegania się o dofinansowanie

Lp.	Etap	Podmiot odpowiedzialny	Szacunkowy czas
1.	Poinformowanie organów prowadzących o rozpoczęciu i sposobie realizacji Programu	Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania	W terminie 1 tygodnia od dnia przyjęcia Programu
2.	Złożenie wniosków do organów prowadzących o udzielenie wsparcia finansowego. Złożenie przez dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą wniosku o udzielenie wsparcia do bibliotek szkół w ORPEG.	Dyrektorzy placówek wychowania przedszkolnego, szkół i bibliotek pedagogicznych, dyrektor ORPEG	IV kwartał roku budżetowego, a w 2021 roku – II/III kwartał
3.	Złożenie do wojewodów wniosków o udzielenie wsparcia finansowego	Organy prowadzące	IV kwartał roku budżetowego, a w 2021 roku – II/III kwartał
4.	Przekazanie ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania zbiorczej informacji o wysokości wnioskowanych kwot wsparcia finansowego	Wojewodowie, właściwi ministrowie	IV kwartał roku budżetowego, a w 2021 roku – II/III kwartał
5.	Wystąpienie do ministra właściwego do spraw finansów publicznych z wnioskiem o uruchomienie środków budżetu państwa zaplanowanych w rezerwie celowej, zawierającym propozycję podziału środków pomiędzy poszczególne województwa oraz ministrów prowadzących szkoły	Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania	Niezwłocznie po ogłoszeniu ustawy budżetowej na rok, w którym ma być przyznane wsparcie finansowe, a w 2021 roku – II/III kwartał

6.	Dokonanie oceny wniosków	Wojewodowie i właściwi ministrowie	W terminie 30 dni od dnia ogłoszenia ustawy budżetowej na rok, w którym ma być przyznane wsparcie finansowe, a w 2021 roku – II/III kwartał
7.	Przekazanie prowadzonym szkołom środków budżetu państwa w ramach wsparcia finansowego. Przekazanie dyrektorowi ORPEG środków budżetu państwa w ramach wsparcia finansowego, w tym wysyłkę książek	Właściwi ministrowie	W terminach uzgodnionych z dyrektorami szkół lub dyrektorem ORPEG
8.	Przekazanie organom prowadzącym środków budżetu państwa w ramach wsparcia finansowego.	Wojewodowie	14 dni od dnia podpisania umowy
9.	Wykorzystanie wsparcia finansowego	Organy prowadzące, dyrektor ORPEG	Do dnia 31 grudnia danego roku budżetowego
10.	Przekazanie wojewodzie sprawozdań z realizacji Programu	Organy prowadzące	Do dnia 15 stycznia roku następującego po otrzymaniu wsparcia finansowego
11.	Przekazanie ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania sprawozdań dotyczących realizacji Programu	Właściwi ministrowie, wojewodowie, dyrektor ORPEG	Do dnia 15 lutego roku następującego po otrzymaniu wsparcia finansowego
12.	Analiza i ocena realizacji Programu i przekazanie sprawozdania do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania	Do dnia 15 marca roku następującego po otrzymaniu wsparcia finansowego

Priorytet 4. Program dotacyjny dla bibliotek oraz promocja czytelnictwa

Kierunek interwencji 4.1. BLISKO – Biblioteka | Lokalność | Inicjatywy | Społeczność | Kooperacja | Oddolność

Założenia realizacyjne

Priorytet 4 i przypisane do niego Kierunek interwencji 4.1. oraz Kierunek interwencji 4.2. bezpośrednio służą osiągnięciu założeń Celu szczegółowego 4 NPRCz 2.0. Wdrożenie Kierunku interwencji 4.1. *BLISKO – Biblioteka | Lokalność | Inicjatywy | Społeczność | Kooperacja | Oddolność* przyczyni się do wzmocnienia potencjału bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innych instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest samorząd lokalny.

Działania Kierunku interwencji 4.1. zostały zaprojektowane z myślą o pełnym wykorzystaniu funkcji, jakie w życiu społeczności lokalnych pełnią lub mogą pełnić biblioteki publiczne

w gminach wiejskich, gminach miejsko-wiejskich oraz gminach miejskich (w tym w miastach na prawach powiatu) do 100 tys. mieszkańców²³⁵).

Zadania te mają służyć rozwijaniu kompetencji pracowników bibliotek szczególnie pomocnych w procesie poznawania potrzeb i potencjału kulturowego członków lokalnych społeczności, a w konsekwencji wpływających na efektywną z nimi współpracę i inicjowanie działań kulturalnych wokół bibliotek. Włączenie nowych środowisk i aktywizacja społeczności lokalnych, szczególnie w zakresie aktywnego czytelnictwa, jest kluczowym elementem Kierunku interwencji 4.1. NPRCz 2.0.

W ramach Priorytetu 4, Kierunek interwencji 4.1. będą ogłaszane kolejne nabory wniosków na zadania związane z realizacją dwuletnich, kompleksowych projektów wzmacniających kulturotwórczą funkcję bibliotek i aktywizujących społeczność lokalną. Do zadań beneficjenta należeć będzie nawiązywanie i rozwijanie partnerstw na rzecz budowania zaangażowanych społeczności skupionych wokół działań biblioteki, prowadzenie działalności informacyjnej i szkoleniowej poszerzającej zakres współpracy i przygotowującej do realizacji oddolnych projektów edukacyjno-animacyjnych przez partnerów i przedstawicieli społeczności lokalnych. Projekty te wyłaniane w wyniku transparentnej procedury konkursowej stanowić będą nie tylko zwieńczenie podejmowanej w programie pracy, ale też zaczątek i inspirację do dalszych, samodzielnych działań.

W ramach Priorytetu 4, Kierunek interwencji 4.1. nie będzie funkcjonował mechanizm przenoszenia niewykorzystanych przez wnioskodawców środków finansowych na następny rok budżetowy. Wnioskodawcy będą otrzymywali środki finansowe w oparciu o harmonogram i zakres rzeczowo-finansowy ujęty w umowie o dofinansowanie w wysokości rocznego zapotrzebowania.

Kierunek interwencji 4.1. *BLISKO – Biblioteka | Lokalność | Inicjatywy | Społeczność | Kooperacja | Oddolność* służy:

- rozwijaniu lokalnych **partnerstw**, w których wiodącym podmiotem jest biblioteka jako przestrzeń do spotkań, wspólnej pracy, działalności twórczej, promowania aktywności czytelniczej oraz odpoczynku i integracji społeczności;
- wzmacnianiu **kompetencji pracowników bibliotek**, pozwalających na rozpoznanie potrzeb i potencjału kulturowego członków lokalnych społeczności, a w konsekwencji na efektywną z nimi współpracę i inicjowanie działań kulturalnych wokół bibliotek;
- wymianie doświadczeń z innymi beneficjentami w skali kraju;
- włączeniu nowych środowisk w działalność bibliotek i **aktywizacji społeczności lokalnych**.

²³⁵) Inaczej niż w przypadku zadań opisanych w Priorytecie 2. Kierunek interwencji 2.1., Cel szczegółowy 2 NPRCz 2.0.

Tabela 18. Budżet, przyjęty dla Kierunku interwencji 4.1. w Priorytecie 4.

Kierunek interwencji 4.1.	Rodzaj środków	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021– 2025
<i>„BLISKO – Biblioteka Lokalność / Inicjatywy / Społeczność / Kooperacja / Oddolność”</i>	środki budżetu państwa z przeznaczeniem na dofinansowanie (wyłącznie środki bieżące)	2 750 000 zł	5 500 000 zł	5 500 000 zł	5 500 000 zł	2 750 000 zł	22 000 000 zł
	środki budżetu państwa z przeznaczeniem na koszty koordynacji i organizacji działań Kierunku interwencji 4.1. w skali ogólnopolskiej, w tym: szkolenia wprowadzające i podnoszące kompetencje beneficjentów, organizacja konwentów spotkań regionalnych i ogólnopolskich beneficjentów, wynagrodzenie animatorów/tutorów wspierających beneficjentów w realizacji założeń merytorycznych programu oraz w autoewaluacji	350 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	350 000 zł	2 500 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	306 000 zł	611 000 zł	611 000 zł	611 000 zł	306 000zł	2 445 000 zł
RAZEM	środki budżetu państwa oraz minimalny wkład własny beneficjentów	3 406 000 zł	6 711 000 zł	6 711 000 zł	6 711 000 zł	3 406 000 zł	26 945 000 zł

Budżet Priorytetu 4, Kierunek interwencji 4.1. wynosi 26 945 000 zł, z czego 24 500 000 zł będzie pochodzić z budżetu państwa, a minimum 2 445 000 zł będzie stanowić wkład własny beneficjentów.

Wysokość środków z budżetu państwa w poszczególnych latach kształtuje się następująco: w 2021 r. – 3 100 000 zł; w 2022 r. – 6 100 000 zł; w 2023 r. – 6 100 000 zł; w 2024 r. –

6 100 000 zł; w 2025 r. – 3 100 000 zł. W 2021 r. środki zostaną wyodrębnione w rezerwie celowej budżetu państwa poz. 56. W kolejnych latach realizacji NPRCz 2.0., tj. 2022–2025, środki będą ujmowane w cz.24 budżetu państwa, jako dodatkowe zwiększenie wydatków z cz. 24 budżetu państwa na dany rok, zgodnie z postanowieniami uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025*.

Rodzaje kwalifikujących się zadań

W Priorytecie 4, w ramach konkursów ogłaszanych dla Kierunku interwencji 4.1., można ubiegać się o dofinansowanie realizacji **kompleksowego zadania**, obejmującego następujące działania:

- podnoszenie kompetencji pracowników bibliotek, związanych z rozpoznawaniem potrzeb lokalnych społeczności oraz potencjału kulturowego mieszkańców;
- budowanie i wzmocnianie lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju czytelnictwa przez organizację warsztatów i szkoleń, prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych, organizację konferencji, spotkań, w tym wymiany doświadczeń liderów lokalnych;
- wymianę doświadczeń z innymi beneficjentami w skali kraju.

Partnerstwa, o którym mowa wyżej, mają szeroką formułę i mogą skupiać w szczególności biblioteki szkolne i pedagogiczne, samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, szkoły, parafie, koła gospodyń wiejskich, księgarnie, grupy nieformalne lub osoby fizyczne.

Istotnym elementem zadania, pozwalającym na aktywizację społeczności lokalnej, a także weryfikację skuteczności zawiązanych partnerstw jest realizacja wraz z partnerami 2–6 projektów edukacyjno-animacyjnych rocznie, skierowanych do społeczności lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności z miejscowości do 100 tys. mieszkańców, przy czym:

- w I roku realizacji zadania są preferowane działania dla społeczności lokalnej realizowane z inicjatywy i siłami partnerstwa, będące odpowiedzią na potrzeby kulturowe mieszkańców zidentyfikowane/rozpoznane w I roku realizacji zadania,
- w II roku realizacji zadania beneficjent jest zobowiązany do realizacji zarówno projektów edukacyjno-animacyjnych inicjowanych i przygotowanych przez partnerstwo, jak i projektów edukacyjno-animacyjnych, wykorzystujących potencjał kulturowy mieszkańców, inicjowanych przez przedstawicieli społeczności lokalnej, wyłanianych z zachowaniem procedury konkursowej wypracowanej w I roku realizacji zadania.

Projekty edukacyjno-animacyjne winny wykorzystywać potencjał kulturowy mieszkańców, zawierać działania edukacyjne i/lub animacyjne i być koordynowane przez beneficjenta. Ich odbiorcami powinny być osoby fizyczne: seniorzy, osoby w wieku aktywności zawodowej, młodzież i dzieci, ze społeczności lokalnych w miejscowościach poniżej 100 tys. mieszkańców.

Uprawnieni wnioskodawcy

O dofinansowanie w ramach Kierunku interwencji 4.1. mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury (dla których organem założycielskim jest odpowiednio: gmina wiejska i gmina miejsko-wiejska bez ograniczenia liczby mieszkańców oraz gmina miejska lub miasto na prawach powiatu do 100 tys. mieszkańców): biblioteki publiczne będące samodzielnymi instytucjami kultury oraz instytucje kultury, w skład których wchodzi biblioteki publiczne.

Na etapie oceny merytorycznej wniosków będą preferowane wnioski złożone przez ww. podmioty, których organizatorem jest odpowiednio: gmina wiejska, gmina miejsko-wiejska bez ograniczeń liczby mieszkańców oraz gmina miejska lub miasto na prawach powiatu z siedzibą w miejscowości do 50 tys. mieszkańców, w szczególności oddalone od dużych ośrodków miejskich ponad 50 km. Wnioskodawca, który spełnia to kryterium, tj. zapewnia realizację zadania na obszarach wiejskich lub w miejscowościach poniżej 50 tys. mieszkańców, oddalonych od dużych ośrodków miejskich ponad 50 km otrzyma w ocenie organizacyjnej dodatkowe 5 pkt.

Zarówno wykluczenie z możliwości ubiegania się o dofinansowanie w ramach Kierunku interwencji 4.1. podmiotów posiadających siedzibę w miejscowości powyżej 100 tys. mieszkańców, jak i zastosowana preferencja wynikają z dokumentów strategicznych i badań: w ramach Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju zauważono specyficzną sytuację wsi i małych miast. Na ich niski potencjał rozwojowy wpływa m.in. „niewystarczająca jakość działań podejmowanych przez instytucje publiczne”. Jednocześnie w dokumencie wskazuje się konieczność wspomagania rozwoju i powiązań funkcjonalnych małych miast i centrów gminnych, jako lokalnych ośrodków wzrostu. Odpowiadając na to wyzwanie, zbieżnie z zapisami regulaminowymi Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020 jako graniczną wielkość dla małych miejscowości przyjmujemy liczbę 50 tys. mieszkańców.

Dodatkowo, powołując się na Raport *#Młodzi przy głosie. Co wpływa na decyzje zawodowe młodych ludzi* (oprac. Deloitte), warto zwrócić uwagę na problemy rynku pracy, w szczególności z perspektywy młodych osób: w mniejszych częściej brakuje miejsc pracy spełniających oczekiwania finansowe i odpowiadających wykształceniu i umiejętnościom młodych osób. Tworzenie partnerstw może wygenerować aktywność również w tym zakresie.

Warunki organizacyjne

Jeden wnioskodawca ma prawo złożyć tylko jeden wniosek w każdym naborze wniosków. Maksymalny czas realizacji zadania wynosi 24 miesiące od dnia rozpoczęcia zadania określonego w umowie o dofinansowanie, przy czym okres realizacji zadania może rozpocząć się nie wcześniej niż z dniem rozstrzygnięcia naboru wniosków, w którym przyznano dofinansowanie²³⁶⁾. Zadanie musi być zakończone do dnia 31 grudnia 2025 r. bez względu na czas jego realizacji.

Wnioskodawca musi mieć zapewnione finansowanie biblioteki przez jej organizatora, rozumiane jako pokrycie kosztów realizacji zadania w ramach wkładu własnego oraz kosztów eksploatacji bieżącej biblioteki i kosztów bieżącego funkcjonowania biblioteki. JST, będąca organizatorem beneficjenta, zobowiązana jest do niezmnieszenia przez czas realizacji zadania dotacji podmiotowej dla beneficjenta.

²³⁶⁾ Szczegółowe rozstrzygnięcia w tym zakresie zostaną zawarte w Regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 4.1.: *BLISKO – Biblioteka | Lokalność | Inicjatywy | Społeczność | Kooperacja | Oddolność*, opracowanym przez NCK – Operatora Priorytetu 4 i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Warunki finansowe

Na realizację zadań są przyznawane wyłącznie dofinansowania na wydatki bieżące, w przedziale od 100 000 zł do 140 000 zł. Kwota dofinansowania jest podzielona na dwa lata realizacji projektu i wynosi od 50 000 zł do 70 000 zł rocznie.

Przy założeniu budżetu w wysokości 5,5 mln zł na realizację jednej edycji konkursowej w ramach Kierunku interwencji 4.1. oznacza to możliwość dofinansowania od 39 do 55 podmiotów. Dofinansowanie może wynosić do 90% budżetu zadania.

Ze względu na specyfikę inicjatyw realizowanych w ramach Kierunku interwencji 4.1., który zakłada realizację konkretnego, złożonego zadania, dofinansowanie może wynosić do 90% budżetu zadania, niezależnie od układu terytorialnego. Należy zwrócić uwagę, że w ramach Kierunku interwencji 4.1. wyklucza się możliwość aplikowania bibliotek wojewódzkich, o dużym potencjale kadrowym oraz bibliotek z miejscowości powyżej 100 tys. mieszkańców, a także zawiera preferencje dla bibliotek z miejscowości do 50 tys. mieszkańców, w szczególności oddalonych od dużych ośrodków miejskich ponad 50 km. Oznacza to, że omawiane działania w dużym stopniu są kierowane do społeczności o raczej niewielkich możliwościach zapewnienia znaczących środków zewnętrznych.

Środki finansowe będą przekazywane wnioskodawcy w roku budżetowym, na który zostały przyznane, z budżetu Priorytetu 4 (Kierunek interwencji 4.1.) w danym roku.

Do dofinansowania będą kwalifikowane zadania według kolejności od najwyższej do najniższej liczby punktów uzyskanych w ocenie merytorycznej, aż do wyczerpania środków zaplanowanych w budżecie Priorytetu 4 (Kierunek interwencji 4.1.) na pierwszy rok rozpoczynającego się dofinansowania. W procesie oceny wniosków dopuszcza się redukcję kwot wnioskowanych, na podstawie algorytmu odzwierciedlającego zależność między: wysokością rekomendowanego dofinansowania w stosunku do kwoty wnioskowanej, a oceną końcową danego wniosku. Przyjęty schemat podziału środków będzie przedstawiany do decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Wnioskodawca będzie otrzymywał środki finansowe w ramach przyznanego dofinansowania w transzach z góry, w oparciu o harmonogram i zakres rzeczowo-finansowy ujęty w umowie o dofinansowanie. Warunkiem otrzymania kolejnej transzy środków będzie rozliczenie transzy poprzedniej. W uzasadnionych przypadkach, po uzyskaniu zgody Dyrektora Operatora Priorytetu 4, możliwe jest otrzymanie kolejnej transzy środków po rozliczeniu wydatkowania min. 80% transzy poprzedniej.

W ramach przyznanego dofinansowania wnioskodawca może wydatkować środki finansowe wyłącznie w okresie realizacji zadania określonym w umowie o dofinansowanie. Środki finansowe przyznane i otrzymane w ramach dofinansowania w danym roku budżetowym muszą być wydatkowane w tym samym roku budżetowym, przy czym wydatkowanie środków przyznanых z dofinansowania zadania może rozpocząć się nie wcześniej niż z dniem rozstrzygnięcia naboru wniosków. Środki finansowe w ramach przyznanego dofinansowania nie mogą być przesuwane między poszczególnymi latami budżetowymi.

Wszystkie środki finansowe otrzymane w ramach przyznanego dofinansowania oraz środki finansowe w ramach wkładu własnego wnioskodawcy muszą być ujęte na etapie realizacji zadania w wyodrębnionej ewidencji księgowej wnioskodawcy.

Trwałość projektu

Zadania realizowane w ramach Kierunku interwencji 4.1. mają charakter miękkie i polegają na budowaniu kompetencji i budowaniu partnerstw. W założeniu realizacja zadań pozwoli na zbudowanie w każdej z dwuletnich edycji kompetencji w ok. 45 bibliotekach publicznych, które będą stanowić swoiste centra referencyjne dla innych jednostek. Wskaźnikami monitorowanymi rok po zakończeniu realizacji zadania będą: *Liczba zrealizowanych projektów edukacyjno-animacyjnych w ramach partnerstw* oraz *Liczba bezpośrednich odbiorców/ uczestników projektów edukacyjno-animacyjnych zrealizowanych w ramach partnerstw*.

Celem zachowania trwałości realizowanych projektów Wnioskodawca powinien posiadać obietnicę zapewnienia finansowania biblioteki przez jej organizatora, przez okres 3 lat po zakończeniu realizacji zadania, rozumiane jako pokrycie kosztów eksploatacji bieżącej biblioteki i kosztów bieżącego funkcjonowania biblioteki. JST, będąca organizatorem beneficjenta zobowiązana jest do niezmnieszenia dotacji podmiotowej dla beneficjenta we wskazanym okresie 3 lat po zakończeniu zadania. W uzasadnionych przypadkach, za zgodą ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, możliwe jest zmniejszenie dotacji w okresie trwałości projektu, w rok po zakończeniu realizacji zadania – bez możliwości likwidacji biblioteki będącej beneficjentem kierunku interwencji.

Tabela 19. Terminy i procedura ubiegania się o dofinansowanie

Lp.	Etap		Podmiot odpowiedzialny	Szacunkowy czas realizacji
1.	Etap przygotowania wniosków	Ogłoszenie naboru	Operator	Do 120 dni przed ogłoszeniem wyników danego naboru
		Złożenie wniosków	Wnioskodawca	Minimum 21 dni od dnia ogłoszenia naboru – zgodnie z regulaminem konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 4.1.
2.	Etap oceny wniosków	Ocena formalna – możliwość odrzucenia wniosków niespełniających kryteriów formalnych	Operator	Przeprowadzenie procedury wyłonienia beneficjentów w terminie do 90 dni od zakończenia naboru (w przypadku wezwania do ewentualnego uzupełnienia wniosku
		Ewentualne wezwanie do uzupełnień	Operator	
		Ewentualne uzupełnienia	Wnioskodawca	

Lp.	Etap		Podmiot odpowiedzialny	Szacunkowy czas realizacji
		Ocena punktowa (merytoryczna i strategiczna) – możliwość odrzucenia wniosków niespełniających kryteriów merytorycznych	Operator ²³⁷⁾	Wnioskodawca przedstawia wyjaśnienia w ciągu 7 dni)
		Możliwość złożenia wyjaśnień ze strony beneficjentów	Wnioskodawca	
		Akceptacja przez Ministra proponowanych dofinansowań	Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	15 dni od dnia przedłożenia Ministrowi do zatwierdzenia przez dyrektora instytucji zarządzającej Listy preferencji
3.	Etap realizacji zadań	Aktualizacja wniosków, przygotowanie umów	Operator, Beneficjenci	Zgodnie z regulaminem konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 4.1.i harmonogramem poszczególnych zadań
		Realizacja zadań	Beneficjenci	
4.	Etap rozliczenia zadań	Raportowanie, rozliczenie częściowe	Beneficjenci, Operator	grudzień I roku realizacji zadania (rozliczenie zadań przez Beneficjentów) do 15 stycznia II roku realizacji zadania (rozliczenie przez Operatora)
		Raportowanie, rozliczenie całości dofinansowania		grudzień II roku realizacji zadania (rozliczenie zadań przez Beneficjentów) do 15 stycznia roku następującego po zakończeniu zadań (rozliczenie przez Operatora)
5.	Kontrola realizacji zadań		Operator	do 5 lat po zakończeniu realizacji zadania przez Beneficjenta

²³⁷⁾ Do oceny wniosków zostanie powołany Zespół Sterujący złożony z ekspertów zatwierdzonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Tabela 20. Kryteria oceny wniosków przyjęte dla Kierunku interwencji 4.1.

Lp.	Kryterium	Opis	Punktacja
1	OCENA MERYTORYCZNA	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznanie możliwości współpracy ze społecznością lokalną i wskazanie pól wykorzystania potencjału kulturowego mieszkańców; przedstawienie koncepcji rozwoju biblioteki i wskazanie obszaru wzmacniającego rozwój biblioteki jako „trzeciego miejsca”; koncepcja wykorzystania posiadanych zasobów infrastrukturalnych, kadrowych i adaptacji przestrzeni publicznej na potrzeby realizacji zadania. 	0–40
2	OCENA SPOŁECZNA	<ul style="list-style-type: none"> włączanie mieszkańców w realizację zadania, budowanie kapitału społecznego i sprzyjanie rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego; wyrównywanie szans w dostępie do kultury, ze szczególnym uwzględnieniem terenów ubogich w podmioty prowadzące działalność kulturalną ; uwzględnienie w opisie zadania działań na rzecz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240). 	0–30
3	OCENA ORGANIZACYJNA	<ul style="list-style-type: none"> realność przedstawionego budżetu i harmonogramu oraz adekwatność przewidzianych kwot do przewidywanych efektów; doświadczenie wnioskodawcy w realizacji projektów kulturalnych i edukacyjnych, w tym umiejętność pozyskiwania środków zewnętrznych i współpraca z NCK; realizacja zadania na obszarach wiejskich lub w miejscowościach poniżej 50 tys. mieszkańców, oddalonych od dużych ośrodków miejskich ponad 50 km 	0–30
Punktacja ogółem			0–100

Szczegółowe informacje dotyczące procedury ubiegania się o dofinansowanie zostaną zawarte w Regulaminie konkursu ogłoszonego dla Kierunku interwencji 4.1.: *BLISKO – Biblioteka | Lokalność | Inicjatywy | Społeczność | Kooperacja | Oddolność*, opracowanym przez NCK – Operatora Priorytetu 4 i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Regulamin będzie dostępny dla wnioskodawców nie później niż z dniem ogłoszenia pierwszego naboru wniosków przez Operatora

Kierunek interwencji 4.2. *Kampania społeczno-informacyjna*

Założenia realizacyjne

Raport NIK „Rozwój czytelnictwa w Polsce” z roku 2015²³⁸⁾ jasno wskazuje istotną potrzebę intensyfikacji i rozszerzenia działań o charakterze informacyjnym i promocyjnym skierowanych na obszar czytelnictwa w Polsce oraz służących zwiększeniu świadomości zakresu oddziaływania programów realizowanych w ramach NPRCz 2.0., ze szczególnym uwzględnieniem roli mediów społecznościowych oraz Internetu.

Kampanie społeczno-informacyjne rozumiane jako ogół działań komunikacyjnych, marketingowych (uwzględniając przede wszystkim rolę tak zwanego marketingu społecznego), reklamowych oraz PR’owych pełnią kluczową rolę w procesie komunikowania społecznego dotyczącego istotnych problemów społecznych, ich celem jest bowiem wywieranie wpływu i dążenie do osiągnięcia stanu zmiany dla konkretnych postaw społecznych lub całego ich zespołu. Współczesna rola mediów poza informowaniem, rozrywką i edukowaniem odznacza się głęboko oddziałującym wpływem na formowanie się opinii publicznej oraz, co ważniejsze, na kształtowanie zachowań oraz nawyków.

Z tego względu w ramach Kierunku interwencji 4.2. *Kampania społeczno-informacyjna* działania będą realizowane w dwóch, komplementarnych obszarach: promocyjno-informacyjnym oraz społeczno-wizerunkowym.

Rolą kampanii społeczno-informacyjnej jest efektywne i perswazyjne zarządzanie produktami abstrakcyjnymi (ideami) w celu uzyskania ogólnej społecznej korzyści, przy wykorzystaniu narzędzi, stylistyki, kanałów oraz estetyki tożsamych z działaniami reklamowymi o charakterze komercyjnym. Sam proces kształtowania postaw jest długofalowy, zatem wykorzystywane do tego celu narzędzia i strategie również powinny być długookresowe. W ramach kampanii należy wyodrębnić także osobny segment działań dedykowany promocji i ekspozycji widoczności działań samego programu NPRCZ 2.0. oraz służących uspołnieniu jego medialnej tożsamości.

Z tego względu w obszarze promocyjno-informacyjnym znajdują się też działania związane z promocją *NPRCz 2.0.*, których celem jest zbudowanie rozpoznawalności i identyfikacji wizualnej programu oraz nazwy programu i jego założeń, w tym przez zbudowanie popularności strony internetowej i kanałów w mediach społecznościowych dedykowanych NPRCz 2.0. Do działań społeczno-wizerunkowych należy zaliczyć z kolei wszystkie aktywności związane z promocją czytelnictwa wśród odbiorców kampanii realizowanej w ramach Programu.

²³⁸⁾ „Informacja o wynikach kontroli. Rozwój czytelnictwa w Polsce”, NIK, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10639,vp,12969.pdf> (dostęp z dnia 08.05.2020 r.).

Mając na uwadze cel główny NPRCz 2.0., jakim jest „Wzmocnienie czytelnictwa w Polsce oraz rozwój bibliotek do 2025” i doprecyzowujący go cel szczegółowy 4 „Rozwijanie funkcjonalności bibliotek publicznych, jako instytucji działających na rzecz włączenia społecznego oraz promocja NPRCz 2.0.”, za bazowy wektor działań kampanii społeczno-informacyjnej w ramach Priorytetu 4 i przypisanego do niego Kierunku interwencji 4.2, przyjmuje się ogólną potrzebę zmiany postawy społecznej wobec czytelnictwa jak i korzystania z bibliotek publicznych, w tym także konsumpcji formatów takich jak e-booki i audiobooki. Przez pożądane wizerunki oraz zachowania, wzmacniane w toku kampanii społeczno-informacyjnej, rozumie się:

- przedstawienie procesu czytania, jako czynności przynoszącej wymiennie korzyści w sferze rozwoju osobistego, zawodowego, jak i edukacji najmłodszych, a także rozrywki dla każdego, oraz atrakcyjnej formy spędzania czasu podczas kwarantanny;
- wskazanie procesu korzystania z bibliotek, jako czynności sprzyjającej integracji w grupie społecznej, mającej pozytywny wpływ na rozwój lokalnych społeczności czy w końcu dającej dostęp do unikalnych funkcji oraz narzędzi;
- zbudowanie wizerunku bibliotek jako nowoczesnych instytucji, podążających za trendami, dostosowujących się do nawet niekorzystnych okoliczności, aktywnie działających w obszarze mediów społecznościowych, gdzie publikują nie tylko praktyczne informacje dotyczące funkcjonowania biblioteki, ale też budują swoją społeczność.

Zgodnie z powyższym uzasadnieniem Kierunek interwencji 4.2. Kampania społeczno-informacyjna, służy:

- zmianie nastawienia wobec czytelnictwa, literatury oraz korzystania z bibliotek w określonych grupach docelowych dzieci i seniorów;
- stworzeniu narracji dotyczącej czytelnictwa, która pokaże ten obszar w oparciu o atrybuty, nacechowane wysokim poziomem atrakcyjności dla określonych grup docelowych;
- stworzeniu narracji, która przekona odbiorców, że czytanie książek i wizyta w bibliotece jest doskonałym sposobem spędzania czasu;
- stworzeniu wizerunku bibliotek, które, mimo długiej tradycji i stałego charakteru działalności, zmieniają się dla swoich użytkowników i dostosowują do ich potrzeb, nawet w trudnym okresie epidemii – np. prowadząc aktywną działalność w mediach społecznościowych, organizowanie streamingów, dostarczanie książek dla osób, które nie mogą wyjść z domu.

Tabela 21. Budżet, przyjęty dla Kierunku interwencji 4.2. w Priorytecie 4.

Kierunek interwencji 4.2.	Rodzaj środków	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
<i>kampania społeczno-informacyjna</i>	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	3 120 000 zł	5 190 000 zł	4 150 000 zł	4 150 000 zł	4 120 000 zł	20 730 000 zł

Kierunek interwencji 4.2.	Rodzaj środków	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
	z przeznaczeniem na sfinansowanie działań promocyjno-informacyjnych						
	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące) z przeznaczeniem na sfinansowanie działań społeczno-wizerunkowych	1 385 000 zł	2 310 000 zł	1 850 000 zł	1 850 000 zł	1 830 000 zł	9 225 000 zł
Obsługa Priorytetu 4²³⁹⁾ NPRCz 2.0. przez Operatora	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	600 000 zł	3 000 000 zł
RAZEM	środki budżetu państwa, bez kosztów obsługi Priorytetu przez Operatora	4 505 000 zł	7 500 000 zł	6 000 000 zł	6 000 000 zł	5 950 000 zł	29 955 000 zł
RAZEM	środki budżetu państwa, z uwzględnieniem kosztów obsługi Priorytetu przez Operatora	5 105 000 zł	8 100 000 zł	6 600 000 zł	6 600 000 zł	6 550 000 zł	32 955 000 zł

Budżet Priorytetu 4, Kierunek interwencji 4.2, z uwzględnieniem kosztów obsługi Priorytetu 4, wynosi 32 955 000 zł. Wysokość środków z budżetu państwa w poszczególnych latach kształtuje się następująco: w 2021 r. – 5 105 000 zł; w 2022 r. – 8 100 000 zł; w 2023 r. – 6 600 000 zł; w 2024 r. – 6 600 000 zł; w 2025 r. – 6 550 000 zł.

W 2021 r. środki zostaną wyodrębnione w rezerwie celowej budżetu państwa poz. 56. W kolejnych latach realizacji NPRCz 2.0., tj. 2022–2025, środki będą ujmowane w cz. 24 budżetu państwa, jako dodatkowe zwiększenie wydatków z cz. 24 budżetu państwa na dany rok, zgodnie z postanowieniami uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025*.

Dofinansowanie na realizację zadań Priorytetu 4 przekazywane będzie Operatorowi w ramach pomocy finansowej budżetu państwa w formie dotacji celowej. W przypadku Kierunku interwencji 4.2. dotacja z budżetu państwa stanowić może 100% kosztów zadania. Nie przewiduje

²³⁹⁾ Środki obejmują koszty obsługi przez Operatora zarówno Kierunku interwencji 4.1., jak i Kierunku interwencji 4.2. oraz koszty obsługi działań Operatora Priorytetu 4 (będącego równocześnie Jednostką Ewaluacji i Monitoringu Programu), związanych z monitorowaniem i ewaluacją NPRCz 2.0. (zgodnie z informacjami wykazanymi w rozdziale VIII NPRCz 2.0. punkt Założenia finansowe przyjęte dla programu wieloletniego, podpunkt 8).

się obligatoryjnego wkładu własnego po stronie JST lub innych podmiotów, zaangażowanych w realizację zadań Kierunku interwencji 4.2.

Rodzaje planowanych zadań

Przyjęto następujące rodzaje zadań w ramach Kierunku interwencji 4.2.:

- promocja działań realizowanych w ramach NPRCz 2.0. przez MKiDN, MEiN, BN, IK, NCK;
- zwiększenie wiedzy opinii publicznej o rezultatach ww. działań;
- informowanie o postępach w realizacji Programu;
- promowanie podejmowanych przez biblioteki nowych form aktywizowania czytelników;
- zbudowanie wśród czytelników świadomości o korzyściach płynących z czytania książek.

Jednocześnie uznano, iż ekspozycja i reprodukcja wizerunków oraz zbiorów zachowań musi zostać ujęta w jednej nadrzędnej, dominującej narracji dla wszystkich działań informacyjnych i reklamowych, składających się na:

- kampanię podporządkowaną spójnej estetyce wizualnej (z zachowaniem możliwości modyfikowania jej zmiennych ze względu na różnorodność grup odbiorców);
- spójną oś merytoryczną;
- spójny zbiór wspólnych atrybutów;
- spójny porządek cech przekazu.

W ramach wyżej zdefiniowanych założeń określono podstawowe, ogólne grupy odbiorców będących adresatami kampanii:

- Dzieci w wieku 6–12 lat;
- Młodzież z wieku 13–18 lat;
- Studenci i dorośli aktywni zawodowo;
- Dorośli nieaktywni zawodowo;
- Seniorzy w wieku 60+;
- Bibliotekarze i operatorzy programu dotacyjnego.

Tak przedstawiony podział należy poddać bardziej precyzyjnej segmentacji z uwzględnieniem nawyków czytelniczych:

Tabela 22. Segmentacja grup odbiorców z uwzględnieniem nawyków czytelniczych

OSOBY KÓTRE NIE CZYTAJĄ	OSOBY, KTÓRE CZYTAJĄ, ALE NIE KORZYSTAJĄ Z BIBLIOTEK
Dzieci w wieku 6–12 lat	Dzieci w wieku 6–12 lat
Młodzież z wieku 13–18 lat	Młodzież z wieku 13–18 lat
Studenci i dorośli aktywni zawodowo	Studenci i dorośli aktywni zawodowo
Seniorzy w wieku 60+	Dorośli nieaktywni zawodowo
	Seniorzy w wieku 60+
Bibliotekarze i operatorzy programu dotacyjnego	

Z perspektywy celów NRRCz 2.0. za szczególnie istotną grupę odbiorców uznano dzieci w wieku 6–12 lat, które czytają już samodzielnie i korzystają z zasobów bibliotek. Celem kampanii będzie utrwalenie i wzmocnienie nawyku czytania u tych, którzy już czytają oraz przekonanie dzieci, które nie czytają. W przypadku młodzieży celem kampanii będzie zbudowanie przekonania, że biblioteki mogą pełnić funkcję atrakcyjnego centrum kultury, a z książek można korzystać w nowoczesnych, wygodnych formatach (audiobooki, e-booki). Komunikacja z młodzieżą i dziećmi będzie wykorzystywała przede wszystkim popularny w tych grupach wiekowych serwis TikTok.

Kolejnymi ważnymi grupami docelowymi są dorośli aktywni i nieaktywni zawodowo – zarówno czytający, jak i nieczytający. Celem działań skierowanych do tych czytających jest wzmocnienie przekonania, że biblioteki są atrakcyjnymi miejscami, udostępniającymi szeroki wybór literatury, także wydawniczych nowości. W przypadku osób nieczytających i bezrobotnych – celem działań będzie przekonanie, że czytanie jest wartościową, rozwijającą rozrywką, która wzbogaca słownictwo, poszerza horyzonty i zwiększa szanse na znalezienie pracy. Dodatkowo osoby bezrobotne w bibliotekach mogą skorzystać z bezpłatnego Internetu, co ułatwi im szukanie pracy (wysyłanie CV, przeglądanie ogłoszeń, korzystanie z internetowych webinarów). W komunikacji z tymi grupami docelowymi zostaną wykorzystane media tradycyjne (prasa, telewizja) oraz społecznościowe (zwłaszcza Facebook i Instagram).

Trzecim istotnym segmentem zidentyfikowanych grup docelowych są seniorzy powyżej 60. roku życia – zarówno czytający, jak i nieczytający. Celem działań będzie utrwalenie wśród czytających seniorów przekonania, że biblioteki to miejsca, w których można rozwijać swoje pasje, nauczyć się korzystać z Internetu, ale też wziąć udział w kulturalnych wydarzeniach (spotkania literackie, kluby książki, wieczorki poezji itp.). W przypadku seniorów, którzy nie czytają, celem będzie przekonanie, że emerytura to czas, w którym można rozwijać nowe pasje, uczyć się języków obcych itp. – a czytanie książek i korzystanie z bibliotek mogą to bezpłatnie ułatwić. W komunikacji z tymi grupami docelowymi zostaną wykorzystane przede wszystkim media tradycyjne (prasa i telewizja).

Istotną grupą docelową są także pracownicy bibliotek i operatorzy programu. Celem w przypadku tej grupy jest wskazanie tego, jak mogą działać na rzecz zwiększenia w Polsce czytelnictwa, prowadzić działania animacyjne i uatrakcyjnić ofertę bibliotek. W komunikacji z tą grupą docelową zostaną wykorzystane przede wszystkim strona internetowa programu, newsletter oraz kanały w mediach społecznościowych, w tym dedykowana grupa na Facebooku.

Zakres i specyfika planowanych działań

W celu skutecznej realizacji kampanii społeczno-informacyjnej wyodrębniono następujące działania:

- stworzenie osobnego serwisu dedykowanego w całości programowi NPRCZ 2.0. Portal będzie stanowić kompleksowe źródło informacji o programie, jego komponentach i polecanych pozycjach książkowych. Trendy w tworzeniu stron internetowych jasno wskazują, że serwis powinien być przejrzysty, zaprojektowany z myślą o odbiorcy, z wykorzystaniem materiałów wideo i infografik, które przykuwają uwagę użytkowników na dłużej. Ze względu na zwiększającą się liczbę osób korzystających z urządzeń

mobilnych, należy zadbać o responsywność strony, czyli jej prawidłowe wyświetlanie się na telefonach i tabletach;

- budowa i utrzymanie zainteresowania stroną NPRCz 2.0. będą realizowane m.in. przez: quizy i testy dla czytelników, aktualizowaną listę bibliotek w okolicy, praktyczne podpowiedzi dla użytkowników bibliotek, czy też cyklicznie aktualizowane felietony autorstwa uznanych krytyków literackich;
 - strona będzie uwzględniała również zakładkę poświęconą operatorom programu dotacyjnego – zawierającą linki i informacje o działaniach przez nich prowadzonych.
- stworzenie towarzyszących stronie internetowej profili w mediach społecznościowych, w tym w szczególności w serwisach takich jak: Facebook, Instagram, TikTok, You Tube o tożsamej nazwie. Media społecznościowe to obecnie jeden z najważniejszych kanałów komunikacji. Wybór wielu serwisów umożliwi dotarcie do szerokiego grona odbiorców, z wykorzystaniem różnych treści. Na Facebooku i Instagramie dominują krótkie treści wideo i graficzne (zdjęcia, infografiki, gify), na TikToku – krótkie materiały wideo, skierowane do najmłodszych odbiorców, a więc kluczowej grupy docelowej programu. Portal YouTube to portal, w którym dominują dłuższe formy wideo. Szeroko zakrojone działania w różnych mediach społecznościowych wymaga nie tylko przygotowywania treści w różnych formatach, ale też skierowanych do różnych grup docelowych. Będą zatem wymagać różnej treści komunikatów, operujących różnym językiem;
 - opracowanie odrębnego katalogu identyfikacji wizualnej, na który składać się będą: logotyp, typografia, gama kolorystyczna, jednorodny zbiór grafik i kreacji pochodnych, instrukcja dobrych praktyk stosowania powyższych. Spójny, atrakcyjny katalog identyfikacji ułatwi działania komunikacyjne i działania na rzecz rozpoznawalności projektu. Należy zadbać o identyfikację prostą i przejrzystą, ale też o charakterystycznej formie, która zapadnie w pamięć odbiorcom. Identyfikacja wizualna powinna być podstawą materiałów umieszczanych w mediach społecznościowych i wyglądu strony internetowej, ale też elementów brandingu i gadżetów;
 - uruchomienie newslettera dedykowanego programowi NPRCz 2.0. Newsletter to kanał wykorzystywany do komunikacji aktualności. Należy wysyłać w nim nowe materiały związane z programem, publikowane na stronie. Odbiorcami newslettera są osoby zainteresowane kampanią oraz przedstawiciele mediów;
 - opracowanie wytycznych oraz zasad dotyczących prawidłowego eksponowania informacji na temat programu NPRCZ 2.0. oraz umieszczania logotypu na wszystkich dziełach, publikacjach, materiałach powstałych w wyniku bezpośrednich lub pośrednich działań programu NPRCZ 2.0. Opracowanie księgi znaku jest kluczowe dla zadbania o poprawne wykorzystanie identyfikacji, a tym samym utrwalanie go na materiałach i zwiększanie kręgu jego odbiorców;
 - stała produkcja gadżetów oraz brandingowych materiałów promocyjnych kolportowanych wśród Operatorów Priorytetów NPRCz 2.0. Elementy brandingowe będą wykorzystywane podczas wydarzeń, konferencji i briefingów związanych z programem. Gadżety będą kolportowane wśród Operatorów Priorytetów NPRCz 2.0. Zadbanie

o spójność, estetykę i praktyczność zapewni wykorzystywanie gadżetów przez użytkowników.

Terminy i procedura realizacji zadań – struktura i etapy kampanii promocyjnej

Przewiduje się realizację kampanii rozwijającej się, z podziałem na różne formy przekazu zależne od fazy prowadzonych działań. W jej pierwszym etapie działania skoncentrowane będą wokół telewizji oraz mediów społecznościowych, gdzie emitowane będą spoty. Kolejną fazą będzie poszerzenie obszaru działań o nośniki outdoorowe, radio, prasę oraz Internet.

Główną oś proponowanej kampanii stworzą spoty video – przedstawiające bohaterów w różnych sytuacjach, z wplecionymi w scenariusz wątkami związanymi z książkami, czytaniem i wizytami w bibliotece. Spoty tworzyć będą spójną narrację prowadzoną przez cały okres trwania programu (*storytelling*). Działania z obszaru influencer marketingu – nawiązanie współpracy z postaciami o znaczącej sile perswazji dotyczącej nawyków konsumenckich w grupach docelowych:

- a) dzieci (rozpoznawalni twórcy działający w serwisach YouTube, Instagram oraz TikTok),
- b) seniorzy (rozpoznawalni aktorzy filmowi i telewizyjni),
- c) obszar wspólny (sportowcy).

Dobór narzędzi oraz platform medialnych uwarunkowany jest przez różnorodny sposób konsumowania treści przez poszczególne grupy odbiorców. Poza aktywnościami skupionymi na ekspozycji medialnej kampania składać się będzie również z działań opartych o dystrybucję gadżetów oraz ekspozycję materiałów brandingowych. Gadżety zostaną rozdzielone pomiędzy wszystkich Operatorów Priorytetów NPRCz 2.0.

Zaplanowane działania obejmują także odświeżenie identyfikacji wizualnej programu i promowanie jej, przez wszystkich Operatorów Priorytetów NPRCz 2.0., od początkowych etapów kampanii.

Tabela 23. Planowane pola ekspozycji i struktura działań w ramach kampanii społeczno-informacyjnej

2021 r.		
kampania społeczno-wizerunkowa	Bohaterowie marki	przykładowe planowane działania: ✓ start kampanii spotowej w telewizji; ✓ start kampanii spotowej video w internecie, z wykorzystaniem najpopularniejszych serwisów społecznościowych;
	Działania ambientowe	przykładowe planowane działania: ✓ ekspozycja działań ambientowych w mediach społecznościowych;
kampania a promocyj	Działania informacyjne dla NPRCz 2.0.	przykładowe planowane działania: ✓ start kampanii zasięgowej w internecie, zorientowanej na ekspozycję strony www programu oraz jego dedykowanych mediów społecznościowych;

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ produkcja uniwersalnych gadżetów eksponujących identyfikację wizualną programu;
	Działania dla operatorów i beneficjentów	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ekspozycja oraz promocja grupy dedykowanej operatorom oraz beneficjentom programu w serwisie Facebook; ✓ artykuły w prasie lokalnej opisujące założenia programu;
2022 r.		
kampania społeczno-wizerunkowa	Bohaterowie marki	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja historii bohaterów marki, opowiadanych w spotach video, emitowanych w telewizji, mediach społecznościowych oraz portalach horyzontalnych, prasie oraz reklamie outdoorowej; ✓ produkcja materiałów wizualnych opartych na wizerunku bohaterów marki;
	Influencer marketing	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ promocja akcji procytelnicznych z udziałem ambasadorów programu w obszarze mediów społecznościowych;
	Działania ambientowe	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoczęcie ekspozycji działań ambientowych w mediach społecznościowych, wzmocnione ekspozycją działań ambientowych w wybranych tytułach prasowych; ✓ realizacja wydarzeń plenerowych;
kampania promocyjno-informacyjna	Działania informacyjne dla NPRCz 2.0.	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ promocja funkcjonalności i narzędzi dostępnych w ramach serwisu www dedykowanego NPRCz 2.0. - kampania internetowa oraz w mediach społecznościowych; ✓ produkcja uniwersalnych gadżetów eksponujących identyfikację wizualną programu;
	Działania dla operatorów i beneficjentów	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ start kampanii internetowej skierowanej do potencjalnych beneficjentów NPRCz 2.0., promującej założenia Programu oraz zadania na jakie udzielane jest dofinansowanie; ✓ produkcja brandingu i gadżetów;
2023 r.		
kampania społeczno-wizerunkowa	Bohaterowie marki	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zmniejszenie (do średniego poziomu) rotacji emisji spotów telewizyjnych, budowanych wokół historii bohaterów marki; ✓ intensyfikacja promocji bohaterów marki w przestrzeni mediów społecznościowych, m.in. przez wprowadzenie nowych narzędzi; ✓ kontynuacja internetowych kampanii bannerowych, z wykorzystaniem wizerunku bohaterów marki; ✓ start kampanii contentowej w prasie (wybrane tytuły) i w internecie (wybrane portale) bazującej na wizerunku bohaterów marki;
	Influencer	<p>przykładowe planowane działania:</p>

	marketing	<ul style="list-style-type: none"> ✓ start kampanii telewizyjnej promującej udział osób rozpoznawalnych w działaniach pro-czytelniczych ze średnią rotacją emisji spotów; ✓ szeroka ekspozycja w Internecie zaangażowania osób rozpoznawalnych w działania pro-czytelnicze, w tym start kampanii contentowej w internecie; ✓ kampania outdoorowa, radiowa oraz w prasie promująca udział osób rozpoznawalnych w działaniach pro-czytelniczych;
	Działania ambientowe	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ekspozycja działań ambientowych w mediach społecznościowych oraz wybranych tytułach prasowych; ✓ kontynuacja realizacji wydarzeń plenerowych;
kampania promocyjno-informacyjna	Działania informacyjne dla NPRCz 2.0.	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kampania internetowa promująca funkcjonalności i narzędzia dostępne w ramach serwisu www oraz w przestrzeni mediów społecznościowych; ✓ kampania contentowa w internecie podsumowująca działania w ramach programu w wybranych serwisach internetowych; ✓ artykuły w prasie, podsumowujące dotychczasowe działania programu (wybrane tytuły); ✓ produkcja uniwersalnych gadżetów eksponujących identyfikację wizualną programu;
	Działania dla operatorów i beneficjentów	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja kampanii internetowej skierowanej do potencjalnych beneficjentów NPRCz 2.0., promującej założenia Programu oraz zadania na jakie udzielane jest dofinansowanie; ✓ zaangażowanie osób rozpoznawalnych w lokalne działania Operatorów; ✓ produkcja brandingu i gadżetów;
2024 r.		
kampania społeczno-wizerunkowa	Bohaterowie marki	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zmniejszenie (do niskiego poziomu) rotacji emisji spotów telewizyjnych, budowanych wokół historii bohaterów marki; ✓ kontynuacja internetowych kampanii bannerowych z wykorzystaniem wizerunku bohaterów marki; ✓ kontynuacja kampanii contentowej w prasie oraz internecie bazującej na wizerunku bohaterów marki;
	Influencer marketing	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja kampanii telewizyjnej promującej udział osób rozpoznawalnych w działaniach pro-czytelniczych z dużą rotacją spotów; ✓ kontynuacja kampanii contentowej oraz działań maksymalizujących szeroką ekspozycję osób rozpoznawalnych w działaniach pro-czytelniczych w internecie;

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja kampanii radiowej oraz w prasie promującej udział osób rozpoznawalnych w działaniach proczytelniczych; ✓ produkcja brandingu opartego na identyfikacji wizualnej;
	Działania ambientowe	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ekspozycja działań ambientowych w mediach społecznościowych; ✓ kontynuacja realizacji wydarzeń plenerowych;
kampania promocyjno-informacyjna	Działania informacyjne dla NPRCz 2.0.	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja kampanii internetowej promującej funkcjonalności i narzędzia dostępne w ramach serwisu www oraz przestrzeni mediów społecznościowych; ✓ produkcja uniwersalnych gadżetów eksponujących identyfikację wizualną Programu ; ✓ reklama outdoorowa skoncentrowana na przestrzeni bliskiej bibliotekom, promująca NPRCz 2.0.;
	Działania dla operatorów i beneficjentów	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja kampanii internetowej skierowanej do potencjalnych beneficjentów NPRCZ 2.0, promującej założenia Programu oraz zadania na jakie udzielane jest dofinansowanie; ✓ produkcja brandingu i gadżetów;
2025 r.		
kampania społeczno-wizerunkowa	Bohaterowie marki	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja promocji bohaterów marki w przestrzeni mediów społecznościowych; ✓ kontynuacja internetowych kampanii bannerowych, z wykorzystaniem wizerunku bohaterów marki; ✓ kontynuacja kampanii contentowej w prasie (wybrane tytuły); ✓ i w internecie (wybrane portale) bazującej na wizerunku bohaterów marki ;
	Influencer marketing	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja kampanii telewizyjnej promującej udział osób rozpoznawalnych w działaniach proczytelniczych z dużą rotacją emisji spotów; ✓ szeroka ekspozycja w internecie zaangażowania osób rozpoznawalnych w działania proczytelnicze; ✓ kontynuacja kampanii radiowej oraz w prasie promująca udział osób rozpoznawalnych w działaniach proczytelniczych; ✓ produkcja brandingu opartego na identyfikacji wizualnej;
	Działania ambientowe	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ekspozycja działań ambientowych w mediach społecznościowych oraz wybranych tytułach prasowych; ✓ kontynuacja realizacji wydarzeń plenerowych;
kampania promocyjna	Działania informacyjne dla NPRCz 2.0.	<p>przykładowe planowane działania:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ kontynuacja kampanii internetowej promującej funkcjonalności i narzędzia dostępne w ramach serwisu www oraz w przestrzeni mediów społecznościowych; ✓ artykuły w prasie, podsumowujące dotychczasowe działania programu (wybrane tytuły); ✓ reklama outdoorowa skoncentrowana na przestrzeni bliskiej bibliotekom promująca NPRCZ 2.0.; ✓ produkcja uniwersalnych gadżetów eksponujących identyfikację wizualną programu;
	Działania dla operatorów i beneficjentów	<p>przykładowe planowane działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ✓ kontynuacja kampanii internetowej skierowanej do potencjalnych beneficjentów NPRCz 2.0., promującej założenia Programu oraz zadania, na jakie udzielane jest dofinansowanie; ✓ zaangażowanie osób rozpoznawalnych w lokalne działania Operatorów; ✓ produkcja brandingu i gadżetów.

Powyższy, strukturalny podział kampanii na fazy z różną intensyfikacją działań dla jej poszczególnych obszarów stanowi odzwierciedlenie potrzeby prowadzenia postępującej, rozwijającej się narracji ogólnej (nadrzędnej), która przez swoją różnorodność (w tym przede wszystkim różnorodność form przekazu) wywierać ma wpływ na odmienne grupy docelowe. Drugą równorzędnie ważną funkcją struktury jest potrzeba długookresowego „prowadzenia” odbiorcy przez przyjętą narrację kampanii. Dla takiego założenia za nieskuteczne (lub nie w pełni skutecznie) uważa się multiplikowanie tej samej formy przekazu oraz eksponującej jej narzędzi. Dla utrzymania stałego poziomu zaangażowania konieczne jest efektywne rotowanie zarówno samymi formami przekazu, jak ich treściami.

Zaprezentowany schemat rozwoju działań promocyjnych zakłada w pierwszym etapie intensyfikację aktywności reklamowej głównie w obszarze formatu telewizyjnego i zorientowany jest na możliwie najszerszą ekspozycję bohaterów marki. Równoległe z podobną skalą częstotliwości zakłada się prowadzenie identycznej kampanii spotowej w przestrzeni Internetu. Dla pierwszego etapu kluczowa wydają się więc maksymalizacja zainteresowania przekazem, które w kolejnych etapach będzie przekształcane w zaangażowanie. Pozostałe segmenty kampanii (takie jak influencer marketing czy działania ambientowe) pełnią tu rolę uzupełniającą lub wspierającą.

Rozwój kampanii zakłada stopniowe minimalizowanie reklamy telewizyjnej oraz kampanii w Internecie bazujących na spotach, które wykorzystują wizerunek bohaterów marki na rzecz wzrostu znaczenia i wykorzystywania potencjału działań z obszaru influencer marketingu i ambient marketingu. Przy jednoczesnym, stałym poziomie działań opartych o wizerunek bohaterów marki w Internecie. Jest to bezpośrednia emanacja założenia, w którym szerokie zainteresowanie pozyskane zostaje w wyniku efektywnej treści, a następnie przekierowywane na bardziej angażujące materiały (pozwalające na silniejszy emocjonalny stosunek wobec nich). Kontynuacja działań wykorzystujących wizerunek bohaterów marki prowadzona będzie w głównej mierze w serwisach społecznościowych oraz na stronach internetowych, komponent

ekspozycji zastąpiony będzie narzędziami oferującymi bardziej interaktywny model ich konsumpcji.

Kolejne etapy kampanii niosą ze sobą zmiany w rodzaju eksponowanych treści dla najbardziej zasięgowych formatów mediowych, to jest telewizji oraz reklamy outdoorowej. Wysunięty na front wizerunek bohaterów marki zostanie wzmocniony przez wizerunki osób rozpoznawalnych, pozwalając na mocniejszą identyfikację odbiorców z eksponowanymi postawami czy zachowaniami. Wypracowana uwaga zostaje więc „skonsumowana” na rzecz treści, które w silniejszy sposób oddziałują na odbiorców i co za tym idzie przyczyniają się do zmiany postaw i nawyków.

Działania w obszarze kampanii społeczno-informacyjnej wzajemnie uzupełniają się w zakresie funkcji eksponującej założenia programu i podsumowującej go, efektywna rotacja formatów w tym wypadku ma zapewnić skuteczne zamknięcie ekosystemu informacyjnego i dotrzeć do jak najszerszego grona osób spośród zdefiniowanej grupy docelowej.

Zasadnym wydaje się również przyjęcie pewnej elastyczności w reżimie egzekucji wskazanych etapów kampanii, zależnej od cząstkowych wyników świadczących o skuteczności działań w danym obszarze. Należy przyjąć nadrzędną zasadę, stanowiącą o wzajemnej wynikowości poszczególnych etapów, w której o zasadności rozpoczęcia nowej fazy stanowi osiągnięty wynik fazy poprzedniej.

Warunki organizacyjne – zasady rozdziału środków oraz współpracy z Operatorami Priorytetów NPRCz 2.0.

Zasady rozdziału środków w ramach Kierunku interwencji 4.2. będą realizowane na podstawie i w granicach powszechnie obowiązującego prawa, a zwłaszcza ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych²⁴⁰⁾. Obowiązkiem Operatora Priorytetu jest każdorazowa analiza zakresu planowanego zadania, w kontekście właściwego trybu wydatkowania środków publicznych.

W ramach kampanii NCK jako Operator Priorytetu 4 będzie koordynowało działania promocyjne, przygotowywanie i dystrybucję materiałów promocyjnych (w tym gadżetów), a także będzie udzielało zainteresowanym informacji o prawidłowym użyciu Księgi Znak. NCK będzie również dysponentem licencji oraz sublicencji na materiały powstałe lub pozyskane w wyniku działań związanych z realizacją kampanii. Dystrybucja i redystrybucja gadżetów oraz elementów brandingów odbywać się będzie na zasadzie proporcjonalnego podziału koordynowanego przez NCK, jako Operatora Priorytetu 4.

NCK oddeleguje Zespół do sprawowania nadzoru nad przepływem informacji i komunikacją z Operatorami wszystkich Priorytetów NPRCz 2.0. Operatorzy będą dysponowali jednym katalogiem identyfikacji wizualnej i są zobligowani do jego stosowania w ramach opracowywanych przez siebie materiałów oraz materiałów beneficjentów nadzorowanych kierunków interwencji. W przypadku wątpliwości Operatorów w kwestii egzekwowania wytycznych katalogu identyfikacji, Zespół oddelegowany przez NCK będzie pełnił funkcję doradcą. W ramach prac Zespołu zostanie przygotowana Strategia komunikacji z mediami w zakresie NPRCz 2.0., nad jej realizacją nadzór sprawowało będzie NCK, przy czym

²⁴⁰⁾ Por. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001843> (dostęp z dnia 15.05.2020 r.).

przedstawiciele Operatorów NPRCz 2.0. zachowają autonomię w zakresie udzielania informacji odnośnie do danego Priorytetu Programu.

W ramach kierunku Interwencji 4.2. nie przewiduje się przekazywania części środków na działania związane z promocją poszczególnych Priorytetów ich Operatorom.

Szczegółowe informacje dotyczące promocji NPRCz 2.0., realizowanym w ramach Kierunku interwencji 4.2. zostaną zawarte w *Planie promocji NPRCz 2.0.*, opracowanym przez NCK – Operatora Priorytetu 4 i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego

VII. SYSTEM REALIZACJI NPRCz 2.0.

Podmioty zaangażowane w realizację NPRCz 2.0.

Podmiotami w układzie instytucjonalnym NPRCz 2.0. są: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, jako organy administracji rządowej udzielające wsparcia finansowego oraz beneficjent, którym może być, w zależności od Priorytetu i Kierunku interwencji, biblioteka publiczna lub biblioteka publiczna wchodząca w skład innej instytucji kultury lub inna zaliczona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB (z uwzględnieniem dodatkowych uwarunkowań dla beneficjentów wskazanych w opisach poszczególnych Kierunków interwencji NPRCz 2.0.) oraz każda placówka wychowania przedszkolnego, szkoła i biblioteka pedagogiczna²⁴¹).

Jednocześnie we wdrażanie NPRCz 2.0. zaangażowane są:

- 1) właściwe komórki organizacyjne urzędów administracji rządowej obsługujące wymienionych ministrów²⁴²) zgodnie z regulaminami organizacyjnymi²⁴³) tych urzędów;
- 2) państwowe instytucje kultury wpisane do rejestru instytucji kultury dla których organizatorem jest Minister KiDN²⁴⁴), pełniące funkcję Operatorów Priorytetów NPRCz 2.0. – odpowiednio Priorytetu 1, Priorytetu 2 oraz Priorytetu 4;

²⁴¹) Definicja beneficjenta nie odnosi się do podmiotów realizujących zadania w ramach Kierunku interwencji 4.2. *Kampania społeczno-informacyjna*, w której zadaniem Operatora Priorytetu 4, we współpracy z podmiotami zewnętrznymi będzie m.in. opracowanie spójnego katalogu identyfikacji wizualnej i zasad korzystania z niego, zapewnienie ekspozycji informacji dotyczących kampanii oraz programu, zarządzanie formatami mediowymi, produkcja gadżetów, produkcja materiałów promocyjnych, raportowanie dotyczące przebiegu kampanii.

²⁴²) Zarządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. Urz. Min. Kult. i Dziedz. Nar. poz. 75, z późn. zm.) por. <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/status-prawny-mkidn.php> (dostęp z dnia 10.03.2020 r.).

²⁴³) Zarządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Edukacji Narodowej (Dz. Urz. MEiN poz. 69) por. <https://e-dziennik.mein.gov.pl/app/uploads/2022/07/Dziennik-Urz%C4%99dowy-MEiN-2022-poz.-69.pdf> (dostęp z dnia 26.07.2022 r.).

²⁴⁴) Zgodnie z § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 stycznia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia i udostępniania rejestru instytucji kultury (Dz. U. poz. 189) Rejestr państwowych instytucji kultury, dla których organizatorem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest dostępny w Biuletynie Informacji Publicznej MKiDN. por.: <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestr-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestr-fundacji-i-instytucji-kultury.php> (dostęp z dnia 10.03.2020 r.).

- 3) organy administracji rządowej oraz państwowe jednostki budżetowe zaangażowane we wdrażanie Priorytetu 3 NPRCz 2.0.:
 - a) wojewodowie²⁴⁵⁾ jako przedstawiciele Rady Ministrów w województwie oraz kuratorzy oświaty jako organy rządowej administracji zespolonej w województwie,
 - b) Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą²⁴⁶⁾ w odniesieniu do szkół w ORPEG,
 - c) ministrowie w odniesieniu do szkół prowadzonych przez ministrów²⁴⁷⁾.

Dla celów sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji w NPRCz 2.0. został wprowadzony, jako pomocniczy – w odniesieniu do Ministra KDNiS, termin *Instytucja Zarządzająca Programem*. Nie ma on zastosowania jednak w odniesieniu do ogółu kompetencji, działań i odpowiedzialności (w tym w zakresie przepływu środków finansowych) w związku z wdrażaniem lub ewentualną aktualizacją, a zwłaszcza w stosunku do postanowień przyjętych dla Priorytetu 3 Programu Wieloletniego. Analogicznie, na poziomie wdrażania sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji w NPRCz 2.0., został wprowadzony termin *Jednostka Ewaluacji i Monitoringu Programu*, który odnosi się do kompetencji NCK w tym zakresie.

Realizacja *NPRCz 2.0.* jest prowadzona na kilku poziomach i zakłada ścisłą współpracę ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, w imieniu których zadania określone w Programie Wieloletnim realizują właściwe komórki organizacyjne urzędów administracji rządowej obsługujących tych ministrów oraz wskazane poniżej podmioty.

Funkcjonalne poziomy wdrażania NPRCz 2.0.

- 1) **zarządzanie i koordynacja NPRCz 2.0. – Poziom I oraz Poziom II:** odpowiednio Rada Ministrów oraz minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz minister właściwy do spraw oświaty i wychowania;
- 2) **obsługa NPRCz 2.0. – Poziom III:** Komórki organizacyjne urzędów administracji rządowej obsługujące ministrów;
- 3) **wdrażanie NPRCz 2.0. – Poziom IV i Poziom V:** Operatorzy Priorytetów oraz organy administracji rządowej i państwowe jednostki budżetowe zaangażowane we wdrażanie Priorytetu 3 NPRCz 2.0.;
- 4) **realizacja zadań NPRCz 2.0. – Poziom VI:** Beneficjenci realizujący zadania współfinansowane ze środków Programu Wieloletniego;
- 5) **sprawozdawczość, monitorowanie i ewaluacja** – zadanie horyzontalne realizowane na wszystkich poziomach NPRCz 2.0.²⁴⁸⁾

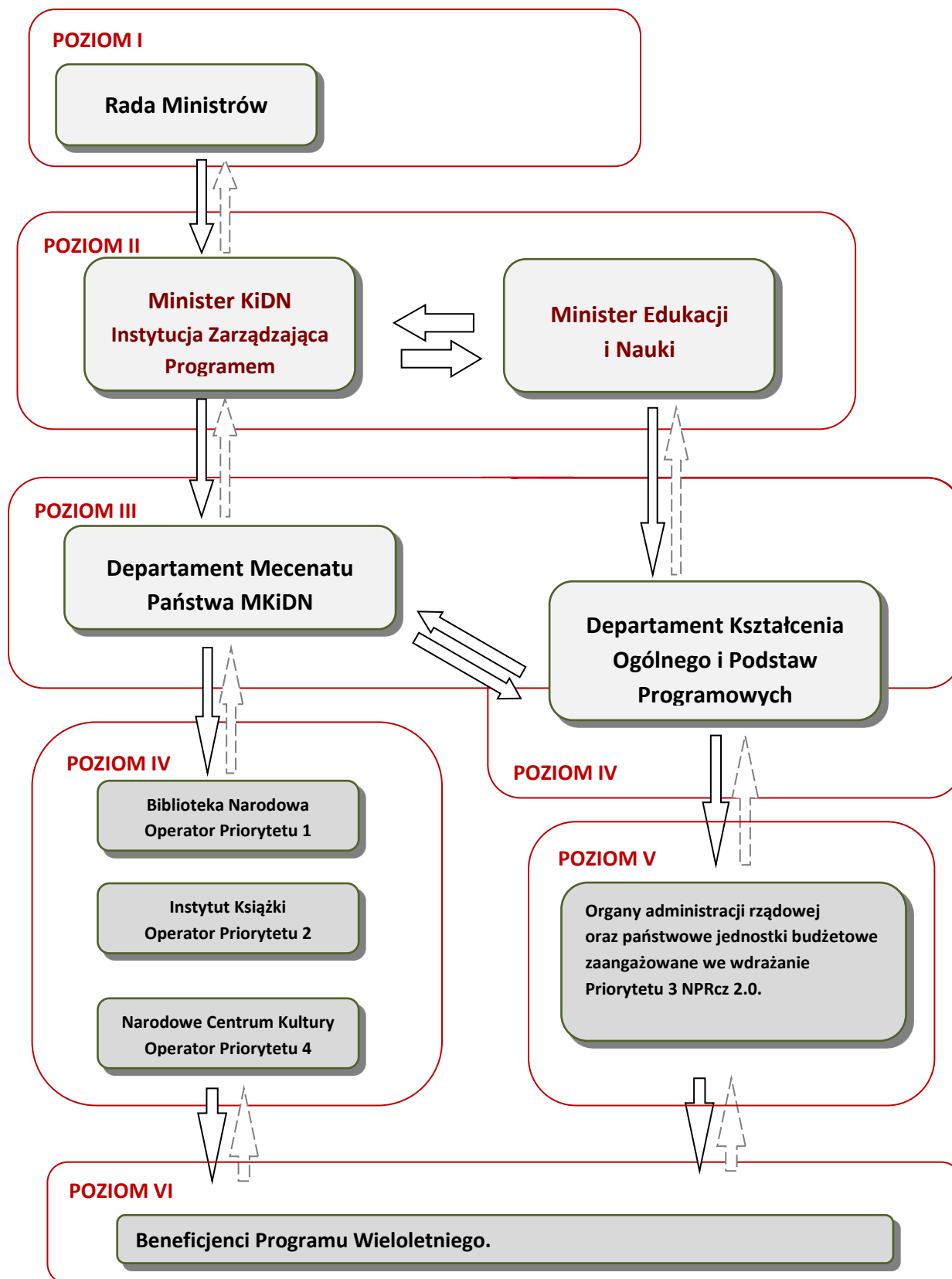
²⁴⁵⁾ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2023 r. poz. 190).

²⁴⁶⁾ Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2019 r. w sprawie nadania statutu Ośrodkowi Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (Dz. Urz. Min. Ed. Nar. poz. 34.) por. http://www.orpeg.pl/images/Upload/dokumenty/Statut_ORPEG.PDF (dostęp z dnia 10.03.2020 r.).

²⁴⁷⁾ Zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, por. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210001082> (dostęp z dnia 26.07.2022 r.).

²⁴⁸⁾ Sprawozdawczość, monitorowanie i ewaluacja zostały opisane w kolejnym rozdziale NPRCz 2.0., z tego względu nie będą szczegółowo omawiane w ramach systemu realizacji NPRCz 2.0.

Schemat 2. Schemat poziomów i powiązań systemu wdrażania NPRCz 2.0.

Legenda:

- przekazywanie decyzji, zatwierdzanie przedkładanych dokumentów i sprawozdań
- przekazywanie dokumentów do akceptacji

Źródło: opracowanie własne.

Opis 24 Schemat 2. Schemat poziomów i powiązań systemu wdrażania NPRCz 2.0. (opis alternatywny)

Schemat przedstawia poziomy wdrażania Programu jako duże prostokątne pola (jedno pod drugim). Na schemacie strukturę instytucjonalną na poszczególnych poziomach wdrażania Programu zaprezentowano w układzie opisanych mniejszych prostokątnych pól. Poszczególne pola łączą przerywane lub ciągłe strzałki. Poziomy wdrażania są oznaczone numerami (liczby rzymskie).

Legenda:

Strzałka ciągła oznacza przekazywanie decyzji, zatwierdzanie przedkładanych dokumentów i sprawozdań.

Strzałka przerywana oznacza przekazywanie dokumentów do akceptacji.

Na poziomie I znajduje się jedno prostokątne pole:

Rada Ministrów

Poziom I jest połączony z poziomem II.

Na poziomie II znajdują się dwa równoległe prostokątne pola:

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Instytucja zarządzająca Programem)

Minister Edukacji i Nauki

Poziom I jest połączony z poziomem II strzałką ciągłą skierowaną do poziomu II i strzałką przerywaną skierowaną do poziomu I. Pola na poziomie II (ministrowie) są połączone dwiema przeciwległymi strzałkami ciągłymi. Te pola są także równoległe połączone z polami departamentów ministerstw, które znajdują się na poziomie III.

Na poziomie III znajdują się dwa równoległe prostokątne pola:

Departament Mecenatu Państwa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (połączenie strzałką przerywaną do Ministra KiDN oraz przeciwległą strzałką ciągłą od Ministra KiDN)

Departament Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych Ministerstwa Edukacji i Nauki (połączenie strzałką przerywaną do Ministra Edukacji i Nauki oraz przeciwległą strzałką ciągłą od Ministra Edukacji i Nauki)

Pola na poziomie III (departamenty ministerstw) są wzajemnie połączone przeciwległymi strzałkami ciągłymi. Pole Departamentu Mecenatu Państwa jest połączone strzałką ciągłą do lewej strony poziomu IV oraz przeciwległą strzałką przerywaną od lewej strony poziomu IV. Pole Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych znajduje się zarówno na poziomie III, jak i po prawej stronie poziomu IV.

Po lewej stronie poziomu IV znajdują się 3 prostokątne pola:

Biblioteka Narodowa (Operator Priorytetu 1)

Instytut Książki (Operator Priorytetu 2)

Narodowe Centrum Kultury (Operator Priorytetu 4)

Lewa strona poziomu IV jest połączona strzałką do pola Departamentu Mecenatu Państwa i przeciwległą ciągłą strzałką od tego Departamentu, a także jest połączona strzałką ciągłą do poziomu VI i przeciwległą strzałką przerywaną od poziomu VI. Pole Departamentu Kształcenia

Ogólnego i Podstaw Programowych i znajduje się zarówno po prawej stronie poziomu IV, jak i na poziomie III.

Na poziomie V znajduje się jedno prostokątne pole:

Organy administracji rządowej oraz państwowe jednostki budżetowe zaangażowane we wdrażanie Priorytetu 3 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0.

Pole jest połączone strzałką przerywaną do pola Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych i przeciwległą strzałką od tego Departamentu. Pole jest także połączone strzałką ciągłą do poziomu VI i przeciwległą strzałką przerywaną od poziomu VI.

Na poziomie VI znajduje się jedno prostokątne pole:

Beneficjenci

Pole jest połączone strzałką przerywaną do lewej strony poziomu IV i przeciwległą strzałką ciągłą od lewej strony poziomu IV. Pole jest także połączone strzałką przerywaną do poziomu V i przeciwległą strzałką ciągłą od poziomu V.

Źródło: Opracowanie własne

I poziom – Rada Ministrów

Rada Ministrów rozpatruje i przyjmuje sprawozdania roczne oraz sprawozdanie końcowe z realizacji NPRCz 2.0..

II poziom – Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz minister właściwy do spraw oświaty i wychowania

Zadania związane z II poziomem zarządzania NPRCz 2.0. zostały podzielone między ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, zgodnie z ich kompetencjami wskazanymi w art. 14 oraz art. 20 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej²⁴⁹⁾. Dodatkowo, z uwagi na większy zakres zadań NPRCz 2.0. przypisanych do działu kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, jest określany w NPRCz 2.0. *Instytucją Zarządzającą Programem*. Na tej podstawie minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania, koordynuje prace związane ze sprawozdawczością, monitorowaniem i ewaluacją programu. Uwzględniając strukturę programu kompetencje ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego dotyczą Priorytetów 1, 2 i 4 NPRCz 2.0., a kompetencje ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania dotyczą Priorytetu 3 NPRCz 2.0.

²⁴⁹⁾ Por. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000945> (dostęp z dnia 12.03.2020 r.).

Zadania przypisane do II poziomu wdrażania NPRCz 2.0. obejmują

- 1) zarządzanie strategiczne Programem, w tym ustalanie zasad współpracy z JST, oraz zapewnienie środków budżetu państwa na realizację poszczególnych zadań NPRCz 2.0.:

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania
Priorytetów 1, 2 i 4 NPRCz 2.0.	Priorytetu 3 NPRCz 2.0.
kosztów obsługi i sprawozdawczości dla Priorytetów 1, 2 i 4 NPRCz 2.0.	kosztów obsługi i sprawozdawczości dla Priorytetu 3 NPRCz 2.0.
kosztów związanych z prowadzeniem monitoringu i ewaluacji NPRCz 2.0.	nie dotyczy

- 2) przyjmowanie sprawozdań z realizacji NPRCz 2.0. celem ich przedłożenia Radzie Ministrów;
- 3) akceptowanie rozwiązań związanych z wdrażaniem Programu oraz prowadzenie czynności związanych z ewentualną aktualizacją NPRCz 2.0;
- 4) zatwierdzanie list beneficjentów, którym zostało przyznane dofinansowanie;
- 5) wyrażanie zgody na przesunięcia w budżecie Programu Wieloletniego, odpowiednio w odniesieniu do Priorytetów 1, 2 i 4 albo Priorytetu 3 (zgodnie z zasadami przyjętymi w NPRCz 2.0. oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami ustaw i rozporządzeń).

III poziom – Komórki organizacyjne urzędów administracji rządowej obsługujące ministrów

Zgodnie z podziałem kompetencji wskazanym na poziomie II dla schematu wdrażania NPRCz 2.0. analogiczna delimitacja zakresu zadań występuje na poziomie III-cim i poziomach kolejnych, za wyjątkiem poziomu V, który przedstawia zasady wdrażania przyjęte jedynie dla Priorytetu 3 NPRCz 2.0., zgodnie z jego specyfiką. Tym samym właściwa komórka organizacyjna MKiDN prowadzi zadania w zakresie Priorytetów 1, 2 i 4 NPRCz 2.0, a właściwa komórka organizacyjna MEiN prowadzi zadania w zakresie Priorytetu 3 NPRCz 2.0. Dodatkowo właściwa komórka organizacyjna MKiDN koordynuje zadania w zakresie sprawozdawczości monitorowania i ewaluacji, wypełniając zadania Instytucji Zarządzającej Programem. Zadanie to jest realizowane przy zaangażowaniu *Jednostki Ewaluacji i Monitoringu Programu*.

Zadania przypisane do III poziomu wdrażania NPRCz 2.0. obejmują:

- 1) współpracę z Operatorami Priorytetów NPRCz 2.0. w zakresie wdrażania Programu, w tym:
 - a) opiniowanie proponowanego sposobu realizacji zadań,
 - b) organizowanie cyklicznych spotkań;

- 2) bieżące raportowanie właściwemu ministrowi postępu prac związanych z wdrażaniem Programu Wieloletniego, nie rzadziej niż raz w roku;
- 3) współpracę z Operatorami Priorytetów NPRCz 2.0. w celu przygotowania sprawozdań z realizacji NPRCz 2.0., zgodnie ze schematem opisanym w rozdziale poświęconym temu zagadnieniu;
- 4) współpracę z NCK (pełniącym funkcję *Jednostki Ewaluacji i Monitoringu Programu* w ramach NPRCz2.0.), w zakresie realizacji czynności związanych z monitorowaniem i ewaluacją całego NPRCz 2.0.;
- 5) w uzasadnionych przypadkach wyznaczanie tematów i terminów spotkań z udziałem ekspertów, instytucji i podmiotów zaangażowanych w realizację Programu, w tym tworzenie, w razie potrzeby, doraźnych zespołów eksperckich w celu wypracowania rekomendacji i rozwiązań dla realizacji wybranych zadań NPRCz 2.0.

IV poziom – Operatorzy Priorytetów

Operatorzy Priorytetów, niezależnie od przyjętego schematu realizacji poszczególnych Kierunków Interwencji NPRCz 2.0., odpowiadają za następujący zakres czynności:

- 1) przygotowanie i procedowanie, a po ich zatwierdzeniu wdrażanie i aktualizacja, procedur niezbędnych do uruchomienia i realizacji Priorytetu;
- 2) realizacja zadań Priorytetu, w tym (w odniesieniu do Kierunków interwencji, które zakładają prowadzenie konkursów): ogłaszanie naborów wniosków, prowadzenie procedury konkursowej, organizacja i prowadzenie oceny wniosków, organizacja procesu zawierania umów o dofinansowanie, obsługa procesu płatności, rozliczanie raportów częściowych i/lub końcowych, kontrola projektów (w zależności od potrzeb na etapie wdrażania, na etapie rozliczenia końcowego albo po zakończeniu realizacji projektu)²⁵⁰⁾. W przypadku Kierunków interwencji, dla których przewidziano realizację zadań w trybie bez stosowania procedury konkursowej mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych²⁵¹⁾;
- 3) upowszechnianie informacji na temat założeń Programu Wieloletniego oraz danego Priorytetu, w tym w formie szkoleń dla potencjalnych beneficjentów (jeżeli zostanie zidentyfikowana taka potrzeba);

²⁵⁰⁾ Zakres czynności wskazanych w tym punkcie jedynie w części dotyczy Priorytetu 3 NPRCz 2.0., którego schemat wdrażania obejmuje dodatkowy piąty poziom wdrażania, realizowany przez organy administracji rządowej w województwie oraz państwowe jednostki budżetowe zaangażowane we wdrażanie Priorytetu 3 NPRCz 2.0.

²⁵¹⁾ Odniesienie w szczególności dotyczy Kierunku interwencji 1.2. *Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez zintegrowany system zarządzania zasobami bibliotek* oraz Kierunku interwencji 4.2. *Kampania społeczno-informacyjna*. W ramach Kierunku interwencji 1.2. zadaniem Operatora Priorytetu będzie finansowanie kosztów utrzymania i wdrożenia ZSZB w 500 bibliotekach. W ramach Kierunku interwencji 4.2., zadaniem Operatora Priorytetu będzie m.in. opracowanie spójnego katalogu identyfikacji wizualnej i zasad korzystania z niego, zapewnienie ekspozycji informacji dotyczących kampanii oraz programu, zarządzanie formatami mediowymi, produkcja gadżetów, produkcja materiałów promocyjnych, raportowanie dotyczące przebiegu kampanii.

- 4) sprawozdawczość, monitoring i ewaluacja zadań w Programie Wieloletnim przypisanych do danego Priorytetu, zgodnie z schematem opisanym w rozdziale poświęconym temu zagadnieniu, w tym współpraca z *Jednostką Ewaluacji i Monitoringu Programu*²⁵²⁾;
- 5) zapobieganie występowaniu odstępstw w realizacji zadań NPRCz 2.0., względem założeń przyjętych w Programie Wieloletnim w odniesieniu do działań przypisanych do danego Priorytetu;
- 6) przedstawianie propozycji ewentualnych koniecznych działań naprawczych wraz z uzasadnieniem potrzeby wprowadzenia korekty lub aktualizacji;
- 7) podejmowanie współpracy z innymi podmiotami w ramach realizacji zadań Programu Wieloletniego zgodnie ze specyfiką danego Priorytetu;
- 8) podejmowanie współpracy z doraźnymi zespołami eksperckimi powoływanymi w ramach realizacji Programu Wieloletniego.

Informacja o Operatorach poszczególnych Priorytetów oraz o Jednostce Ewaluacji i Monitoringu Programu

1. Biblioteka Narodowa, Operator Priorytetu 1 NPRCz 2.0.

Biblioteka Narodowa jest jedną z najważniejszych narodowych instytucji dziedzictwa, wpisaną do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego²⁵³⁾.

Do jej głównych zadań, jako centralnej biblioteki państwa, należy zgromadzenie i wieczyste przechowywanie korpusu publikacji polskich oraz najważniejszych zabytków literatury i języka polskiego, dokumentujących dawny i współczesny dorobek umysłowy narodu i państwa, katalogowanie i rejestrację publikacji polskich na potrzeby bibliotek i instytucji, prowadzenie badań nad czytelnictwem oraz bibliotekami polskimi, udostępnianie zasobów w czytelniach oraz przez Internet.²⁵⁴⁾

2. IK, Operator Priorytetu 2 NPRCz 2.0.

IK jest państwową instytucją kultury, wpisaną do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego²⁵⁵⁾ Zgodnie z informacją wskazaną na stronach Instytutu jego powinnością jest:

²⁵²⁾ NCK jest Operatorem Priorytetu 4 NPRCz 2.0., jednocześnie instytucja ta pełni funkcję *Jednostki Ewaluacji i Monitoringu Programu* w ramach NPRCz 2.0. Tym samym, obok zadań Operatora Priorytetu realizuje ona zadania związane z obsługą monitoringu i ewaluacji NPRCz 2.0. Wydatki ponoszone przez NCK związane z obsługą monitoringu i ewaluacji stanowią integralną część wydatków finansowanych ze środków na obsługę Priorytetu 4 NPRCz 2.0.

²⁵³⁾ BN jest wpisana do Rejestru instytucji kultury, dla których organizatorem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego pod numerem RIK 31/92. Por. <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-fundacji-i-instytucji-kultury.php> (dostęp z dnia 20.03.2020 r.).

²⁵⁴⁾ Por. <https://www.bn.org.pl/bip/podstawy-prawne> (dostęp z dnia 28.08.2020 r.).

²⁵⁵⁾ IK jest wpisany do Rejestru instytucji kultury, dla których organizatorem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego pod numerem RIK 55/2003 Por.

- promocja polskiej literatury i jej dziedzictwa;
- promocja języka polskiego i polskiej książki oraz polskiego edytorstwa w kraju i zagranicą;
- promocja czytelnictwa w Polsce²⁵⁶⁾ m.in. w ramach największej w Europie kampanii bookstartowej „Mała Książka – Wielki Człowiek”, programów własnych (Dyskusyjne Kluby Książki) oraz w ramach programów MKiDN (Literatura, Promocja Czytelnictwa, Partnerstwo dla Książki, Czasopisma).

3. Departament Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych MEiN, Operator Priorytetu 3 NPRCz 2.0.

Departament Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych jest komórką organizacyjną MEiN prowadzącą zadania w zakresie Priorytetu 3 NPRCz 2.0. i jednocześnie będącą Operatorem tego Priorytetu. Do zakresu działania Departamentu Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych MEiN należą zagadnienia i sprawy dotyczące m.in. funkcjonowania bibliotek szkolnych, w tym współpracy z Ministrem KiDN w zakresie Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa²⁵⁷⁾. Podczas wdrażania Priorytetu 3 NPRCz 2.0. Departament Kształcenia Ogólnego i Podstaw Programowych MEiN współpracuje z organami administracji rządowej w województwie oraz państwowymi jednostkami budżetowymi właściwymi z uwagi na swój zakres Priorytetu 3 NPRCz 2.0., które szczegółowo zostały opisane w zakresie poziomu V wdrażania NPRCz 2.0.

4. NCK, Operator Priorytetu 4 NPRCz 2.0. oraz Jednostka Ewaluacji i Monitoringu Programu

NCK jest państwową instytucją kultury, wpisaną do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego²⁵⁸⁾. NCK jest jedną z największych instytucji kultury w Polsce, o szerokim spektrum działania. Organizuje i współorganizuje krajowe i międzynarodowe wydarzenia: festiwale, koncerty, wystawy, przeglądy, konferencje. Prowadzi działalność edukacyjną, badawczą, szkoleniową, wystawienniczą – m.in. prowadzi galerię Kordegarda, gdzie są wystawiane prace czołowych polskich artystów. Aktywnie angażuje się w obchody ważnych rocznic narodowych. Zarządza ogólnokrajowymi programami dotacyjnymi i stypendialnymi, wydaje książki i realizuje podcasty poświęcone kulturze²⁵⁹⁾.

<http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-fundacji-i-instytucji-kultury.php> (dostęp z dnia 20.03.2020 r.).

²⁵⁶⁾ Por. <http://bip.institutksiazki.pl/> (dostęp z dnia 20.03.2020 r.).

²⁵⁷⁾ Regulamin organizacyjny MEiN <https://e-dziennik.mein.gov.pl/app/uploads/2022/07/Dziennik-Urz%C4%99dowy-MEiN-2022-poz.-69.pdf> (dostęp z dnia 26.07.2022 r.).

²⁵⁸⁾ NCK jest wpisane do Rejestru instytucji kultury, dla których organizatorem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego pod numerem RIK 71/2006 Por. <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-fundacji-i-instytucji-kultury.php> (dostęp z dnia 20.03.2020 r.).

²⁵⁹⁾ Por. <https://nck.pl/bip/organizacja> (dostęp z dnia 20.03.2020 r.).

V poziom – Organy administracji rządowej oraz państwowe jednostki budżetowe zaangażowane we wdrażanie Priorytetu 3 NPRCz 2.0.

Pity poziom struktury zarządzania Programem Wieloletnim ma zastosowanie jedynie w przypadku Priorytetu 3 NPRCz 2.0. i wynika ze specyfiki organizacji systemu oświaty i wychowania w Polsce.

Na szczeblu wojewódzkim koordynatorem procesu wdrażania Priorytetu 3 NPRCz 2.0. jest wojewoda – w odniesieniu do placówek wychowania przedszkolnego, szkół i bibliotek pedagogicznych.

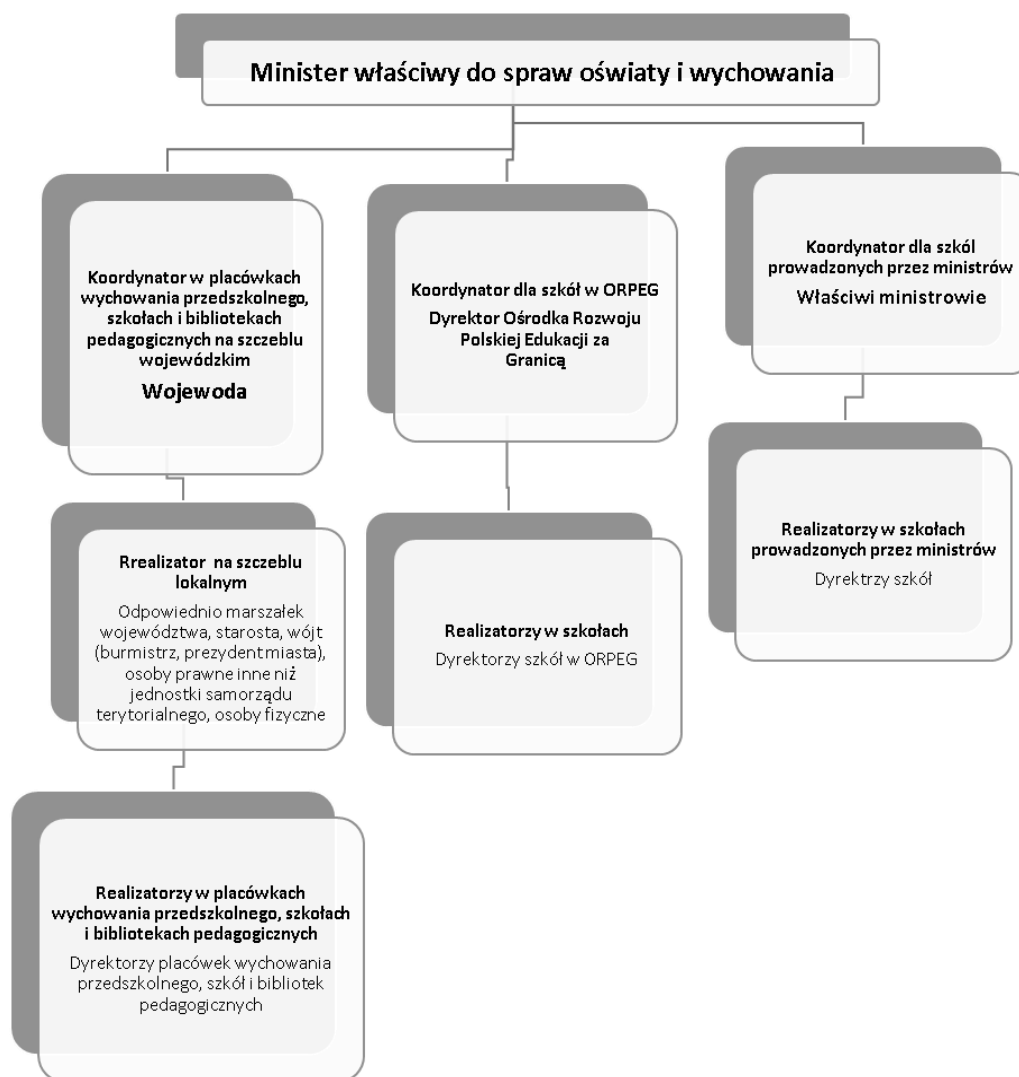
Realizatorami na szczeblu lokalnym są odpowiednio: marszałek województwa, starosta, wójt (burmistrz, prezydent miasta), we współpracy z dyrektorami placówek wychowania przedszkolnego, szkół i bibliotek pedagogicznych – w odniesieniu do placówek wychowania przedszkolnego, szkół i bibliotek pedagogicznych prowadzonych przez JST, osoby prawne inne niż JST i osoby fizyczne,

W przypadku szkół w ORPEG realizację będzie koordynował Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą²⁶⁰). W odniesieniu do szkół prowadzonych przez ministrów:

- właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- właściwego do spraw rolnictwa;
- właściwego do spraw środowiska;
- właściwego do spraw gospodarki morskiej;
- właściwego do spraw żeglugi śródlądowej;
- właściwego do spraw rybołówstwa;
- właściwego do spraw wewnętrznych;
- Ministra Sprawiedliwości;
- Ministra Obrony Narodowej;
- oraz innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe – organem koordynującym jest właściwy minister.

²⁶⁰) Jednostka organizacyjna podlegała Ministrowi Edukacji i Nauki <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/jednostki-podlegle-i-nadzorowane> (dostęp z dnia 22.01.2021 r.).

Schemat 3. Schemat organizacyjny dla V poziomu wdrażania NPRCz 2.0.

Źródło: opracowanie własne.

Opis 25 Schemat 3. Schemat organizacyjny dla poziomu V wdrażania NPRCz 2.0. (opis alternatywny)

Schemat przedstawia strukturę instytucjonalną wdrażania Programu jako hierarchiczny układ prostokątnych pól. Poszczególne pola łączą linie wskazujące zależności strukturalne.

Na górze schematu znajduje się jedno pole:

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania

Pole Minister łączy się z trzema znajdującymi się poniżej, polami równoległymi:

Koordinator w placówkach wychowania przedszkolnego, szkołach i bibliotekach pedagogicznych na szczeblu wojewódzkim – Wojewoda

Koordinator dla szkół w ORPEG – Dyrektor Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą

Koordinator dla szkół prowadzonych przez ministrów – właściwi ministrowie

Pole Wojewoda łączy się z polem znajdującym się poniżej:

Realizator na szczeblu lokalnym – odpowiednio Marszałek województwa, Starosta, Wójt (Burmistrz, Prezydent miasta), osoby prawne inne niż JST, osoby fizyczne

Pole Dyrektor Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą łączy się z polem znajdującym się poniżej:

Realizatorzy w szkołach – Dyrektorzy szkół w ORPEG

Pole Właściwi ministrowie łączy się z polem znajdującym się poniżej:

Realizatorzy w szkołach prowadzonych przez ministrów – dyrektorzy szkół

Na schemacie 3 następujące pola są przedstawione jako równoległe: Realizator na szczeblu lokalnym, Realizatorzy w szkołach, Realizatorzy w szkołach prowadzonych przez ministrów.

Pole Realizator na szczeblu lokalnym łączy się z polem znajdującym się poniżej:

Realizatorzy w placówkach wychowania przedszkolnego, szkołach i bibliotekach pedagogicznych – Dyrektorzy placówek wychowania przedszkolnego, szkół i bibliotek pedagogicznych

Źródło: Opracowanie własne

Zadania przypisane do V poziomu wdrażania NPRCz 2.0. obejmują:

Zadania dla ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania:

- 1) poinformowanie organów prowadzących placówki wychowania przedszkolnego, szkoły i biblioteki pedagogiczne o terminie rozpoczęcia i sposobie realizacji programu w każdym roku;
- 2) przygotowanie propozycji podziału środków budżetu państwa pomiędzy wojewodów oraz właściwych ministrów, a następnie przekazanie wojewodom i właściwym ministrom informacji o wysokości środków budżetu państwa przydzielonych na wsparcie finansowe w danym roku budżetowym;
- 3) wystąpienie do ministra właściwego do spraw finansów publicznych z wnioskiem o uruchomienie środków z rezerwy celowej dla poszczególnych wojewodów oraz właściwych ministrów;
- 4) monitorowanie realizacji programu;
- 5) przygotowanie w każdym roku sprawozdania z realizacji programu.

Zadania dla wojewody i ministrów prowadzących szkoły:

- 1) przygotowanie rocznych sprawozdań z realizacji programu i dokonanie oceny efektów realizacji programu;
- 2) powołanie przez wojewodów i właściwych ministrów zespołu oceniającego wnioski i zapewnienie warunków pracy zespołu;
dokonanie przez wojewodę oceny wniosków organów prowadzących oraz podjęcie decyzji o wysokości kwoty wsparcia finansowego dla danego organu prowadzącego w

ramach środków przyznanych na województwo z podziałem na organ prowadzący placówki wychowania przedszkolnego i organ prowadzący szkoły i biblioteki pedagogiczne.

Nie mniej niż 30% wnioskowanej kwoty wsparcia jest przeznaczona na potrzeby placówek wychowania przedszkolnego. Jeśli kwota wnioskowana przez organy prowadzące placówki wychowania przedszkolnego jest niższa od kwoty środków budżetu państwa przeznaczonych w danym roku budżetowym na wsparcie placówek wychowania przedszkolnego, zespół oceniający wnioski kwalifikuje do objęcia wsparciem szkoły lub biblioteki pedagogiczne wnioskujące o udział w programie. Jeśli kwota wnioskowana przez organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne jest niższa od kwoty środków budżetu państwa przeznaczonych w danym roku budżetowym na wsparcie szkół i bibliotek pedagogicznych, zespół oceniający wnioski kwalifikuje do objęcia wsparciem placówki wychowania przedszkolnego wnioskujące o udział w programie.

Powołany przez wojewodę lub właściwych ministrów zespół dokonuje oceny wniosków, uwzględniając:

- 1) aktualny stan wyposażenia bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, a w przypadku placówek wychowania przedszkolnego – stan księgozbioru;
- 2) zgodność z celami programu planowanych działań, które promują i wspierają rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
- 3) zakres planowanych działań w obszarze współpracy ze środowiskiem lokalnym, w tym z biblioteką publiczną, a w przypadku szkół w ORPEG – zakres planowanych przez te szkoły działań w obszarze współpracy ze środowiskiem lokalnym.

Ocena wniosków jest dokonywana odrębnie w odniesieniu do poszczególnych placówek wychowania przedszkolnego, szkół i bibliotek pedagogicznych objętych wnioskiem organu prowadzącego i jest oceną punktową.

Oceni nie będą podlegały wnioski złożone po terminie lub niezawierające wymaganych danych. Z przeprowadzonej oceny wniosków zespół sporządza protokół i przedkłada go wojewodzie lub ministrowi.

Przekazanie środków z budżetu wojewody następuje w wysokości 100% wnioskowanych przez placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę lub bibliotekę pedagogiczną kwot wsparcia finansowego w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy między wojewodą a organem prowadzącym placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę lub bibliotekę pedagogiczną.

Uprawnione do składania wniosków szkoły, dla których organem prowadzącym jest właściwy minister składają wnioski o udzielenie wsparcia finansowego bezpośrednio do właściwego ministra. Ministrowie udzielają wsparcia finansowego prowadzonym przez siebie szkołom.

Wydatkowanie przez placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę i bibliotekę pedagogiczną środków finansowych przyznanych z budżetu państwa, a w przypadku szkół w ORPEG – na zakup książek, w tym koszty związane z wysyłką książek, będzie się odbywać

z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych.

Niewykorzystane lub wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem wsparcie finansowe podlega zwrotowi na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

Powyższe zasady stosuje się odpowiednio do udzielenia wsparcia finansowego szkołom w ORPEG.

Zadania dla organów prowadzących

Organy prowadzące składają wnioski o udzielenie wsparcia finansowego w formie dotacji do wojewody. Wniosek powinien zawierać:

- 1) nazwę i adres organu prowadzącego placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę lub bibliotekę pedagogiczną;
- 2) liczbę placówek wychowania przedszkolnego, szkół lub bibliotek pedagogicznych wnioskujących o udzielenie wsparcia finansowego;
- 3) numery REGON placówek wychowania przedszkolnego, szkół lub bibliotek pedagogicznych wnioskujących o uzyskanie wsparcia finansowego;
- 4) zwięzły opis aktualnego wyposażenia bibliotek szkolnych lub bibliotek pedagogicznych wnioskujących o udzielenie wsparcia finansowego, a w przypadku placówek wychowania przedszkolnego – posiadanego aktualnego księgozbioru;
- 5) opis planowanych przez placówki wychowania przedszkolnego, szkoły lub biblioteki pedagogiczne działań, które promują i wspierają rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
- 6) opis planowanych przez placówki wychowania przedszkolnego, szkoły lub biblioteki pedagogiczne działań, które wskazują na współdziałanie w środowisku lokalnym, w tym z biblioteką publiczną;
- 7) wnioskowaną, łączną kwotę wsparcia finansowego wraz z informacją (w przypadku wniosków o przyznanie wsparcia w latach 2022–2025) czy w odniesieniu do danej placówki wychowania przedszkolnego, szkoły lub biblioteki pedagogicznej udzielono już wsparcia w ramach tej edycji Programu;
- 8) informację o finansowym wkładzie własnym.

Organ prowadzący szkołę, który uzyskał wsparcie finansowe, jest obowiązany zapewnić, aby szkoły, w odniesieniu do których uzyskał wsparcie finansowe:

- 1) zasięgnęły opinii rady rodziców i samorządu uczniowskiego w sprawie zakupu książek;
- 2) podjęły współpracę z bibliotekami publicznymi lub publicznymi bibliotekami pedagogicznymi, obejmującą:

- a) planowanie zakupów książek,
 - b) wymianę informacji o wydarzeniach promujących czytelnictwo;
- 3) zorganizowały w ciągu roku szkolnego co najmniej jedno wydarzenie promujące czytelnictwo z udziałem uczniów;
 - 4) uwzględniły tematykę wpływu czytania na rozwój dzieci i młodzieży podczas zorganizowanego przez szkołę co najmniej jednego spotkania z rodzicami;
 - 5) zrealizowały co najmniej jeden projekt edukacyjny na oddział w szkole z wykorzystaniem księgozbioru biblioteki szkolnej;
 - 6) dostosowały organizację pracy bibliotek szkolnych do potrzeb uczniów, w szczególności przez umożliwienie im wypożyczania książek również na okres ferii zimowych i letnich;
 - 7) uwzględniły potrzeby uczniów niepełnosprawnych w planowanych zakupach książek.

Organ prowadzący szkołę w ORPEG, który uzyska wsparcie finansowe, jest obowiązany zapewnić, aby szkoły w ORPEG:

- 1) zasięgnęły opinii rodziców i uczniów w sprawie zakupu książek;
- 2) zorganizowały w ciągu roku szkolnego co najmniej jedno wydarzenie promujące czytelnictwo z udziałem uczniów;
- 3) uwzględniły tematykę wpływu czytania na rozwój dzieci i młodzieży podczas zorganizowanego przez szkołę w ORPEG co najmniej jednego spotkania z rodzicami;
- 4) uwzględniły potrzeby uczniów niepełnosprawnych w planowanych zakupach książek.

Organy prowadzące biblioteki pedagogiczne, które uzyskają wsparcie finansowe, będą obowiązane zapewnić podjęcie przez biblioteki pedagogiczne współpracy ze szkołami i bibliotekami publicznymi oraz wspomaganie bibliotek szkolnych i nauczycieli w kształtowaniu postaw czytelniczych u dzieci i młodzieży.

Zadania placówek wychowania przedszkolnego, szkół i bibliotek pedagogicznych

1. Przygotowanie i złożenie w terminie określonym w harmonogramie wniosku o udzielenie wsparcia finansowego.
2. Wniosek odpowiednio dyrektora placówki wychowania przedszkolnego, szkoły lub dyrektora biblioteki pedagogicznej do organu prowadzącego powinien zawierać odpowiednio:
 - 1) dane dotyczące placówki wychowania przedszkolnego, szkoły lub biblioteki pedagogicznej:
 - a) nazwę i adres placówki wychowania przedszkolnego, szkoły lub biblioteki pedagogicznej,

- b) numer REGON placówki wychowania przedszkolnego, szkoły lub biblioteki pedagogicznej,
 - c) liczbę odpowiednio dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym lub uczniów,
 - d) wnioskowaną kwotę wsparcia finansowego na zakup książek wraz z informacją (w przypadku wniosków o przyznanie wsparcia w latach 2022–2025) czy w odniesieniu do danej placówki wychowania przedszkolnego, szkoły lub biblioteki pedagogicznej udzielono już wsparcia w ramach tej edycji programu;
- 2) zwięzły opis dotyczący aktualnego wyposażenia biblioteki szkolnej lub biblioteki pedagogicznej, w przypadku placówek wychowania przedszkolnego – posiadanego aktualnego księgozbioru;
 - 3) opis planowanych przez placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę lub bibliotekę pedagogiczną działań, które promują i wspierają rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
 - 4) opis planowanych przez placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę lub bibliotekę pedagogiczną działań, które wskazują na współdziałanie w środowisku lokalnym, w tym z biblioteką publiczną.

Przystępując do programu placówki wychowania przedszkolnego i szkoły powinny:

- 1) nawiązać współpracę z bibliotekami publicznymi lub bibliotekami pedagogicznymi, obejmującą w szczególności wzajemną wymianę informacji o wydarzeniach promujących czytelnictwo, organizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego, bibliotekach szkolnych, bibliotekach publicznych oraz bibliotekach pedagogicznych;
- 2) zorganizować co najmniej jedno, w czasie roku szkolnego, wydarzenie promujące czytelnictwo, np. spotkanie z twórcami literatury, w tym dziecięcej i młodzieżowej, spotkanie z rodzicami na temat wpływu czytania na rozwój dzieci, przeprowadzenie zajęć edukacyjnych metodą projektu z wykorzystaniem księgozbioru biblioteki szkolnej i książek zakupionych do placówek wychowania przedszkolnego.

Ponadto szkoły powinny umożliwić wypożyczanie książek również na okres ferii zimowych i letnich.

Zakup książek przez szkołę powinien być poprzedzony zasięgnięciem opinii rady rodziców i samorządu uczniowskiego (warunek ten nie dotyczy szkół, w których nie tworzy się rady rodziców lub samorządu uczniowskiego), a w przypadku szkół w ORPEG – opinii rodziców i uczniów, a także powinien uwzględnić potrzeby uczniów niepełnosprawnych.

W związku z otrzymaniem dotacji celowej biblioteki pedagogiczne będą obowiązywać do pomocy szkołom w diagnozowaniu ich potrzeb i wspieraniu szkół w zakresie rozwoju czytelnictwa dzieci i młodzieży.

VI poziom – Beneficjenci Programu

Beneficjentami²⁶¹⁾ NPRCz 2.0., tj. podmiotami które mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań, w ramach procedur wskazanych odpowiednio dla poszczególnych Priorytetów są:

- 1) samorządowe instytucje kultury, tj.: biblioteki publiczne lub biblioteki publiczne wchodzące w skład innej instytucji kultury (w przypadku Priorytetu 2, dla których założycielem jest: gmina wiejska i gmina miejsko-wiejska bez ograniczenia liczby mieszkańców oraz gmina miejska do 100 tys. mieszkańców, a w przypadku Kierunku Interwencji 4.1. także miasto na prawach powiatu do 100 tys. mieszkańców). W przypadku Priorytetu 1 NPRCz 2.0. – w odniesieniu do Kierunku interwencji 1.2. – również inne niż samorządowe instytucje kultury, tj. wszystkie biblioteki publiczne, biblioteki publiczne wchodzące w skład innej instytucji kultury oraz inne biblioteki zaliczone przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB²⁶²⁾;
- 2) publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych i szkół policealnych prowadzących kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej) oraz szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne;
- 3) szkoły w ORPEG;
- 4) placówki wychowania przedszkolnego;
- 5) publiczne i niepubliczne biblioteki pedagogiczne.

W odniesieniu do Priorytetu 3 NPRCz 2.0. występuje dodatkowo kategoria beneficjentów pośrednich, którymi są organy prowadzące placówki wychowania przedszkolnego, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych i szkół policealnych prowadzących kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej) oraz szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne, a także szkoły w ORPEG oraz biblioteki pedagogiczne tj.:

- 1) JST;
- 2) osoby prawne inne niż JST;
- 3) osoby fizyczne;
- 4) właścivi ministrowie prowadzący szkoły.

Zadania beneficjentów NPRCz 2.0., a w przypadku Priorytetu 3 NPRCz 2.0. wspólne zadania beneficjentów i beneficjentów pośrednich, obejmują:

- 1) składanie wniosków o dofinansowanie w ramach Priorytetu;
- 2) zapewnienie wkładu własnego na realizację projektu;
- 3) zapewnienie niezbędnych partnerów;
- 4) realizacja dofinansowanych projektów;
- 5) zapewnienie finansowania projektu po jego zakończeniu;

²⁶¹⁾ Definicja beneficjenta nie odnosi się do podmiotów realizujących zadania w ramach Kierunku interwencji 4.2. *Kampania społeczno-informacyjna*, w której zadaniem Operatora Priorytetu 4, we współpracy z podmiotami zewnętrznymi będzie m.in. opracowanie spójnego katalogu identyfikacji wizualnej i zasad korzystania z niego, zapewnienie ekspozycji informacji dotyczących kampanii oraz programu, zarządzanie formatami mediowymi, produkcja gadżetów, produkcja materiałów promocyjnych, raportowanie dotyczące przebiegu kampanii.

²⁶²⁾ W odniesieniu do Kierunku interwencji 1.2. konieczne jest również spełnienie dodatkowych warunków.

- 6) osiągnięcie standardów merytorycznych deklarowanych na etapie składania wniosku o dofinansowanie;
- 7) prowadzenie monitoringu i sprawozdawczości z realizacji projektu;
- 8) rozliczenie rzeczowe i finansowe udzielonego dofinansowania;
- 9) udział w badaniach ewaluacyjnych prowadzonych w ramach NPRCz 2.0.

Zasady aktualizacji Programu

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wnioskować do Rady Ministrów o aktualizację lub zmianę postanowień Programu, również w oparciu o uzasadnione wystąpienia Operatorów Priorytetów w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania może wnioskować do Rady Ministrów o aktualizację lub zmianę postanowień Programu, również w oparciu o uzasadnione wystąpienia Operatorów Priorytetów w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Miejsce programu wieloletniego

Program Wieloletni NPRCz 2.0. jest jednym z kilku instrumentów finansowych, które mogą zostać wykorzystane w ramach działań na rzecz wzmocnienia czytelnictwa w Polsce. Jednocześnie, w ramach stałych elementów polityki kulturalnej państwa są podejmowane działania komplementarne do NPRCz 2.0., m.in. w ramach dofinansowań udzielanych za pośrednictwem Programów Ministra KiDN, czy w ramach działań statutowych instytucji kultury dla których organizatorem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Działania te także przyczyniają się do osiągnięcia przedstawionych celów Programu. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do innych programów wieloletnich prowadzonych przez MEiN. Możliwa jest też realizacja projektów komplementarnych do Programu przez innych ministrów, finansowanych ze środków z odpowiedniej części budżetowej.

Dla wzmocnienia efektu synergii, pomiędzy zadaniami NPRCz 2.0. oraz innymi inicjatywami, działaniami i projektami proczytelniczymi nie jest wykluczone tworzenie montażu finansowych, w ramach których obok środków np. otrzymywanych w ramach dotacji podmiotowej lub innej dotacji celowej z MKiDN pojawią się środki finansowe pochodzące z Programu Wieloletniego. Wskazane rozwiązania wymagają jednak rzeczywistego i wyraźnego wyodrębnienia poszczególnych zadań pod względem rzeczowym i finansowym. Na poziomie wdrażania i realizacji, tj. procedowania poszczególnych konkursów w ramach Kierunków Interwencji NPRCz 2.0. nie jest dopuszczalne zastąpienie wkładu własnego beneficjenta środkami otrzymanymi z innej dotacji MKiDN albo MEiN.

Założenia finansowe przyjęte dla programu wieloletniego

W opracowaniu NPRCz 2.0. przyjęto następujące założenia finansowe:

1. W zależności od Priorytetu wydatki ponoszone w ramach Programu będą wydatkami inwestycyjnymi albo wydatkami bieżącymi. Nie zakłada się natomiast łączenia dwóch rodzajów wydatków w obrębie jednego Kierunku interwencji.
2. Budżet Programu opiera się na środkach budżetu państwa, przy jednoczesnym zaangażowaniu środków z budżetów JST albo z innych źródeł (np. środki własne beneficjentów) w postaci wkładów własnych do projektów, na które zostało udzielone dofinansowanie w ramach NPRCz 2.0. Wysokość wymaganego wkładu własnego może być różna, tak w odniesieniu do poszczególnych Priorytetów Programu, jak i w odniesieniu do poszczególnych kategorii beneficjentów w danym Kierunku Interwencji (co szczegółowo zostało przedstawione w ich opisie). Dotacja z budżetu państwa może stanowić 100% kosztów zadania, jeżeli takie rozwiązanie wskazano w opisie Kierunku interwencji.
3. Stosownie do art. 173 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych środki z budżetu państwa przeznaczone na finansowanie programów wieloletnich nie mogą być wykorzystane na inne cele.
4. Środki na realizację zadań Programu będą przyznawane Operatorom Priorytetów w formie dotacji celowych, w wysokości wynikającej z zakończonej procedury wyboru projektów (szczegółowo określonej w regulaminach Kierunków interwencji), w miarę postępu realizacji zadania. W odniesieniu do Kierunku interwencji 1.2. oraz do Kierunku interwencji 4.2., wysokość dotacji celowej, w danym roku budżetowym, będzie ustalana na podstawie kwot określonych w Programie.
5. Środki na realizację zadań Programu będą przyznawane beneficjentom w trybie konkursowym (są przeprowadzane nabory wniosków o dofinansowania, w wyniku których są przyznawane dofinansowania; beneficjenci zobowiązani są także do wniesienia wkładu własnego w wysokości ustalonej zapisami poszczególnych regulaminów) albo z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych. Zapisy szczegółowe w tym zakresie zostaną wprowadzone do umów z Operatorami Priorytetów.
6. W ramach Programu – na poziomie beneficjentów – będzie funkcjonował mechanizm środków wygasających z upływem roku budżetowego. W przypadku realizacji projektów, których czas przekracza jeden rok budżetowy, beneficjenci będą otrzymywali środki finansowe w oparciu o harmonogram i zakres rzeczowo-finansowy ujęty w umowie o dofinansowanie w wysokości rocznego zapotrzebowania. Jeśli projekt obejmuje dłuższy okres niż rok budżetowy, beneficjent otrzyma transzę środków w kolejnym roku jego realizacji.
7. Wartość wkładu własnego, jeżeli jest wymagany, może być zwiększana przez beneficjenta bez konieczności uprzedniego informowania Operatora Priorytetu. Informacja o dokonanym zwiększeniu jest uwzględniana w raporcie częściowym i całościowym z realizacji zadania. W odniesieniu do projektów wieloletnich, w zakresie ujętych we wniosku pozycji preliminarza, dotyczących wkładu własnego, możliwe są także

przesunięcia między poszczególnymi pozycjami, latami budżetowymi oraz między wydatkami majątkowymi (inwestycyjnymi) i wydatkami bieżącymi bez jakichkolwiek ograniczeń.

8. Środki na obsługę Programu będą przyznawane Operatorom Priorytetu 1, Priorytetu 2 oraz Priorytetu 4 w równej wysokości, wynikającej z podziału kwoty określonej w Programie na to zadanie. Środki te będą przyznawane w formie dotacji celowych. W ramach środków na obsługę Priorytetów (z uwzględnieniem zadań prowadzonych w zakresie czynności Jednostki Ewaluacji i Monitoringu Programu) będą finansowane wynagrodzenia. Ze środków na obsługę mogą być finansowane jedynie wydatki bieżące.
9. Środki na obsługę Priorytetu 3 będą uzupełnieniem kwot wsparcia finansowego, przydzielonych poszczególnym wojewodom i będą przyznawane w wysokości 0,5% środków przeznaczonych w danym roku budżetowym na realizację zadań. Do kosztów obsługi realizacji zadań przez wojewodów mogą być zaliczone jedynie wydatki rzeczowe związane bezpośrednio z obsługą zespołów oceniających wnioski. Ze środków na obsługę mogą być finansowane jedynie wydatki bieżące. Nie przewiduje się dofinansowania kosztów obsługi realizacji zadania dla ministrów prowadzących szkoły.
10. Środki na realizację zadań z zakresu monitoringu i ewaluacji NPRCz 2.0. mogą być przyznawane Operatorom Priorytetu 1, Priorytetu 2 oraz Priorytetu 4 w formie dotacji celowych na podstawie *Planu Ewaluacji i Monitoringu Programu*, zaakceptowanego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. *Plan Ewaluacji i Monitoringu Programu* sporządza *Jednostka Ewaluacji i Monitoringu Programu*, w porozumieniu z właściwą komórką organizacyjną MKiDN i w konsultacji z Operatorami Priorytetów NPRCz 2.0. Środki wykazane w tabeli finansowej programu na 2025 r. w pozycji Monitoring i ewaluacja uwzględniają kwotę środków przeznaczonych na przygotowanie raportu ewaluacyjnego podsumowującego efekty realizacji NPRCz 2.0.²⁶³⁾
11. Przekazane Operatorom środki finansowe z dotacji celowych na dany rok realizacji Programu (w tym środki na obsługę Priorytetów albo na realizację monitoringu i ewaluacji NPRCz 2.0.), niewykorzystane do terminu zakończenia umowy (nie później niż do dnia 31 grudnia) będą zwracane przez Operatora Priorytetu na rachunki: MKiDN (w wypadku Priorytetów 1, 2 i 4, a także w przypadku środków przeznaczonych na monitoring i ewaluację) oraz Ministerstwa Finansów (w wypadku Priorytetu 3) nie później niż do dnia 15 stycznia roku następnego.
12. W ramach części 24 budżetu państwa, w ramach każdego Priorytetu, pomiędzy Priorytetami oraz w zakresie środków przyznawanych na monitoring i ewaluację NPRCz 2.0. oraz środków przyznawanych Operatorom Priorytetów na ich obsługę można dokonywać przesunięć alokacji środków, po akceptacji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, bez konieczności aktualizacji Programu. Wskazana zmiana będzie realizowana zgodnie z art. 171 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych i nie wymaga nowelizacji uchwały o przyjęciu programu wieloletniego.

²⁶³⁾ Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw, por. <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001378> (dostęp z dnia 14.08.2020 r.).

Informacja o dokonanych przesunięciach jest uwzględniana w sprawozdaniu z realizacji Programu za dany rok, w którym zostało dokonane przesunięcie alokacji.

Dokonywanie przesunięć w obrębie Priorytetu 3, do wysokości 70% środków alokowanych na Kierunek interwencji 3.1. lub Kierunek interwencji 3.2. będzie możliwe po akceptacji ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, bez konieczności aktualizacji Programu. Przesunięcia będą dokonywane w sytuacji wskazanej w opisie Priorytetu 3. Zakup nowości wydawniczych do przedszkoli, bibliotek szkolnych i pedagogicznych, w podpunkcie „Założenia realizacyjne”. Wskazana zmiana będzie realizowana zgodnie z art. 154 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych i nie wymaga nowelizacji uchwały o przyjęciu programu wieloletniego. Informacja o dokonanych przesunięciach jest uwzględniana w sprawozdaniu z realizacji Programu za dany rok, w którym zostało dokonane przesunięcie alokacji.

Przepływy finansowe

Procedura zapewnienia finansowania i związane z nią przepływy finansowe zakładają następujące etapy:

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informuje Operatora Priorytetu 1, 2 i 4 o kwocie przeznaczonyj w ramach Programu na realizację danego Priorytetu w rozbięciu na poszczególne lata; analogiczna informacja dotyczy środków przeznaczonych na obsługę Priorytetów oraz monitorowanie i ewaluację NPRCz 2.0.
2. Środki budżetu państwa są przyznawane Operatorowi Priorytetu, w wysokości wynikającej z zakończonej procedury wyboru projektów, w miarę postępu realizacji zadania; w przypadku Kierunku interwencji dla którego przewidziany jest inny niż konkursowy tryb realizacji zadania, Operator Priorytetu (do którego przypisany jest dany kierunek interwencji) otrzyma środki budżetu państwa w kwocie ustalonej na dany rok w Programie dla tego Kierunku interwencji.
3. Operator Priorytetu ogłasza nabór wniosków o dofinansowanie albo realizuje zadania w trybie odrębnym – to znaczy na podstawie przepisów ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych; przepisy tej ustawy mają też zastosowanie w odniesieniu do realizacji czynności z zakresu monitorowania i ewaluacji NPRCz 2.0. oraz w zakresie wydatkowania środków na obsługę Priorytetów.
4. Wnioskodawcy ubiegający się o dofinansowanie projektu w ramach danego Kierunku interwencji składają wniosek o dofinansowanie do Operatora Priorytetu, chyba że Kierunek interwencji jest realizowany w trybie odrębnym.
5. Operator Priorytetu, odrębnie dla każdego z Kierunków interwencji, w których są udzielane dofinansowania w procedurze konkursu (zgodnie z art. 9a ustawy z dnia 25 października

1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej²⁶⁴), na podstawie naboru wniosków, dokonuje oceny zgłoszonych wniosków, tworzy listę rankingową i przesyła ją, wraz ze swoją rekomendacją, do właściwego departamentu merytorycznego MKiDN, który przedstawia go do akceptacji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. w odniesieniu do Kierunków interwencji, realizowanych w trybie odrębnym, zasady rozdziału środków na poszczególne zadania są przygotowane przez Operatora z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych i przedstawiane ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do decyzji.

6. Po podjęciu decyzji, o której mowa w pkt 5, i odpowiednim zabezpieczeniu środków w planie finansowym danego Operatora następuje realizacja płatności zgodnie z trybem obowiązującym w MKiDN.
7. Wnioskodawca albo podmiot współpracujący zawiera umowę o dofinansowanie projektu z Operatorem Priorytetu, w oparciu o którą otrzymuje dofinansowanie (wnioskodawca/podmiot współpracujący staje się beneficjentem).
8. Rozliczenie dofinansowania jest regulowane w oparciu o postanowienia zawieranych umów o dofinansowanie projektu.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania

1. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania informuje organy administracji rządowej oraz państwowe jednostki budżetowe zaangażowane we wdrażanie Priorytetu 3 o kwocie przeznaczonej w ramach Programu na realizację Priorytetu 3 w rozbiciu na poszczególne lata oraz z uwzględnieniem podziału na dwa Kierunki interwencji.
2. Dyrektorzy placówek wychowania przedszkolnego, szkół i bibliotek pedagogicznych prześlą wnioski do organów prowadzących, w których określą potrzeby dotyczące zakupu książek, elementów wyposażenia bibliotek oraz prowadzonych działań promujących czytelnictwo.
3. Organ prowadzący sporządza wniosek o udzielenie wsparcia finansowego, który skieruje do wojewody.
4. Wojewoda, na podstawie wniosków o udzielenie wsparcia finansowego, przekaze ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania zbiorczą informację o łącznej wysokości wnioskowanych przez organy prowadzące kwot wsparcia finansowego.
5. Środki budżetu państwa na wsparcie finansowe zaplanowane na dany rok budżetowy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podzieli między wojewodów oraz właściwych ministrów według następujących zasad:
 - 1) w 2021 r. – proporcjonalnie do wysokości wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego na zakup książek do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, jednak w wysokości nie wyższej niż wnioskowana kwota;

²⁶⁴ Por. <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000194> (dostęp z dnia 08.09.2020 r.).

- 2) w latach 2022–2025:
 - a) w pierwszej kolejności proporcjonalnie do wysokości wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego na zakup książek do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, w odniesieniu do których w poprzednich latach wsparcie nie zostało udzielone, jednak w wysokości nie wyższej niż wnioskowana kwota,
 - b) jeżeli nie zostaną wyczerpane środki budżetu państwa zaplanowane w danym roku budżetowym na realizację programu – w drugiej kolejności – proporcjonalnie do wysokości kolejny raz wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, jednak w wysokości nie wyższej niż kolejny raz wnioskowana kwota.
6. W celu dokonania oceny wniosków organów prowadzących wojewoda i właściwi ministrowie powołują zespół oceniający wnioski i zapewnią warunki pracy zespołu.
7. Wojewoda dokona oceny wniosków organów prowadzących oraz zdecyduje o wysokości kwoty wsparcia finansowego dla danego organu prowadzącego w ramach środków przyznanych na województwo z podziałem na organ prowadzący placówki wychowania przedszkolnego i organ prowadzący szkoły i biblioteki pedagogiczne.
8. Nie mniej niż 30% wnioskowanej kwoty wsparcia jest przeznaczona na potrzeby placówek wychowania przedszkolnego. Jeśli kwota wnioskowana przez organy prowadzące placówki wychowania przedszkolnego jest niższa od kwoty środków budżetu państwa przeznaczonych w danym roku budżetowym na wsparcie placówek wychowania przedszkolnego, zespół oceniający wnioski kwalifikuje do objęcia wsparciem szkoły lub biblioteki pedagogiczne wnioskujące o udział w programie. Jeśli kwota wnioskowana przez organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne jest niższa od kwoty środków budżetu państwa przeznaczonych w danym roku budżetowym na wsparcie szkół i bibliotek pedagogicznych, zespół oceniający wnioski kwalifikuje do objęcia wsparciem placówki wychowania przedszkolnego wnioskujące o udział w programie.
9. Przekazanie środków z budżetu wojewody następuje w wysokości 100% wnioskowanych przez placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę lub bibliotekę pedagogiczną kwot wsparcia finansowego w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy między wojewodą a organem prowadzącym placówkę wychowania przedszkolnego, szkołę lub bibliotekę pedagogiczną.
10. Uprawnione do składania wniosków szkoły, dla których organem prowadzącym jest właściwy minister składają wnioski o udzielenie wsparcia finansowego bezpośrednio do właściwego ministra. Ministrowie udzielają wsparcia finansowego prowadzonym przez siebie szkołom.
11. Niewykorzystane lub wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem wsparcie finansowe podlega zwrotowi na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

Tabela 24. Tabela finansowa

Kierunek interwencji	Źródła finansowania	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
1.1. Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	26 000 000 zł	34 900 000 zł	34 000 000 zł	33 000 000 zł	33 000 000 zł	160 900 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	50 872 000 zł	68 285 000 zł	66 525 000 zł	64 568 000 zł	64 568 000 zł	314 818 000 zł
1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez ZSZZB	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	4 000 000 zł	8 200 000 zł	9 000 000 zł	10 000 000 zł	10 000 000 zł	41 200 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł
2.1. Infrastruktura bibliotek 2021–2025	środki budżetu państwa (wyłącznie wydatki majątkowe)	10 000 000 zł	63 500 000 zł	63 500 000 zł	63 500 000 zł	28 000 000 zł	228 500 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	4 070 000 zł	25 844 000 zł	25 844 000 zł	25 844 000 zł	11 396 000 zł	92 998 000 zł
3.1. Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	6 000 000 zł	8 800 000 zł	8 800 000 zł	8 830 000 zł	8 830 000 zł	41 260 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	1 500 000 zł	2 200 000 zł	2 200 000 zł	2 207 500 zł	2 207 500 zł	10 315 000 zł

Kierunek interwencji	Źródła finansowania	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
3.2. Zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	14 000 000 zł	20 600 000 zł	20 600 000 zł	20 600 000 zł	20 600 000 zł	96 400 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	3 500 000 zł	5 150 000 zł	5 150 000 zł	5 150 000 zł	5 150 000 zł	24 100 000 zł
4.1. BLISKO – Biblioteka Lokalność Inicjatywy Społeczność Kooperacja Oddolność	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	3 100 000 zł	6 100 000 zł	6 100 000 zł	6 100 000 zł	3 100 000 zł	24 500 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	306 000 zł	611 000 zł	611 000 zł	611 000 zł	306 000 zł	2 445 000 zł
4.2. Kampania społeczno-informacyjna.	środki budżetu państwa (wyłącznie środki bieżące)	4 505 000 zł	7 500 000 zł	6 000 000 zł	6 000 000 zł	5 950 000 zł	29 955 000 zł
	minimalny wkład własny beneficjentów	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł
Monitoring i ewaluacja		445 000 zł	532 500 zł	462 500 zł	412 500 zł	682 500 zł ²⁶⁵⁾	2 535 000 zł
Koszty obsługi cz. 24 budżetu państwa		1 800 000 zł	1 800 000 zł	1 800 000 zł	1 800 000 zł	1 800 000 zł	9 000 000 zł
środki rezerwy celowej budżetu państwa z przeznaczeniem na obsługę Priorytetu 3		150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	750 000 zł

²⁶⁵⁾ W budżecie środków NPRCz 2.0. przeznaczonych na monitoring i ewaluację w ostatnim roku realizacji Programu (tj. w 2025 r.) zarezerwowano kwotę środków przeznaczonych na przygotowanie raportu ewaluacyjnego podsumowującego efekty realizacji programu, zgodnie z ustawą z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw.

Kierunek interwencji	Źródła finansowania	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
RAZEM							
środki cz. 24. budżetu państwa		49 850 000 zł	122 532 500 zł	120 862 500 zł	120 812 500 zł	82 532 500 zł	496 590 000 zł
środki rezerwy celowej budżetu państwa		20 000 000 zł	29 400 000 zł	29 400 000 zł	29 430 000 zł	29 430 000 zł	137 660 000 zł
środki rezerwy celowej budżetu państwa z przeznaczeniem na obsługę Priorytetu 3		150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	150 000 zł	750 000 zł
Środki budżetu państwa razem		70 000 000 zł	152 082 500 zł	150 412 500 zł	150 392 500 zł	112 112 500 zł	635 000 000 zł
Minimalny wkład własny beneficjentów		60 248 000 zł	102 090 000 zł	100 330 000 zł	98 380 500 zł	83 627 500 zł	444 676 000 zł
Środki razem		130 248 000 zł	254 172 500 zł	250 742 500 zł	248 773 000 zł	195 740 000 zł	1 079 676 000 zł

Tabela 25. Rozkład środków Programu między Priorytety NPRCz 2.0. (bez uwzględniania środków na obsługę, monitoring i ewaluację)

Priorytet NPRCz 2.0.		2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
Priorytet 1	Środki budżetu państwa przypisane do Priorytetu 1	30 000 000 zł	43 100 000 zł	43 000 000 zł	43 000 000 zł	43 000 000 zł	202 100 000 zł
	Wysokość współfinansowania na poziomie Priorytetu 1 (minimalny wkład własny beneficjentów)	50 872 000 zł	68 285 000 zł	66 525 000 zł	64 568 000 zł	64 568 000 zł	314 818 000 zł
Priorytet 2	Środki budżetu państwa przypisane do Priorytetu 2	10 000 000 zł	63 500 000 zł	63 500 000 zł	63 500 000 zł	28 000 000 zł	228 500 000 zł
	Wysokość współfinansowania na poziomie Priorytetu 2 (minimalny wkład własny beneficjentów)	4 070 000 zł	25 844 000 zł	25 844 000 zł	25 844 000 zł	11 396 000 zł	92 998 000 zł
Priorytet 3	Środki budżetu państwa przypisane do Priorytetu 3	20 000 000 zł	29 400 000 zł	29 400 000 zł	29 430 000 zł	29 430 000 zł	137 660 000 zł
	Wysokość współfinansowania na poziomie Priorytetu 3 (minimalny wkład własny beneficjentów)	5 000 000 zł	7 350 000 zł	7 350 000 zł	7 357 500 zł	7 357 500 zł	34 415 000 zł

Priorytet NPRCz 2.0.		2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
Priorytet 4	Środki budżetu państwa przypisane do Priorytetu 4	7 605 000 zł	13 600 000 zł	12 100 000 zł	12 100 000 zł	9 050 000 zł	54 455 000 zł
	Wysokość współfinansowania na poziomie Priorytetu 4 (minimalny wkład własny beneficjentów)	306 000 zł	611 000 zł	611 000 zł	611 000 zł	306 000 zł	2 445 000 zł

Suma środków z budżetu państwa przedstawiona w Tabeli nr 25 w podziale na Priorytety Programu jest niższa niż całkowite nakłady z budżetu państwa wskazane w Tabeli nr 24. Omawiana różnica wynika z kosztów obsługi oraz monitorowania i ewaluacji NPRCz 2.0.

Tabela 26. Procentowy rozkład zaangażowania środków Programu w poszczególnych latach

Wyszczególnienie	2021	2022	2023	2024	2025	RAZEM lata 2021–2025
Razem środki z budżetu państwa (w zł)	70 000 000 zł	152 082 500 zł	150 412 500 zł	150 392 500 zł	112 112 500 zł	635 000 000 zł
<i>Udział w danym roku (w %)</i>	11,02%	23,95%	23,69%	23,68%	17,66%	100,00%
Razem wkład własny beneficjentów (w zł)	60 248 000 zł	102 090 000 zł	100 330 000 zł	98 380 500 zł	83 627 500 zł	444 676 000 zł
<i>Udział w danym roku (w %)</i>	13,55%	22,96%	22,56%	22,12%	18,81%	100,00%
Łącznie finansowanie Programu (w zł)	130 248 000 zł	254 172 500 zł	250 742 500 zł	248 773 000 zł	195 740 000 zł	1 079 676 000 zł
<i>Udział w danym roku (w %)</i>	12,06%	23,54%	23,22%	23,04%	18,13%	100,00%

IX. POMOC PUBLICZNA W NPRCz 2.0.

Kwestie dotyczące występowania pomocy publicznej w NPRCz 2.0. rozważano z uwzględnieniem prawodawstwa UE w tym zakresie oraz ekspertyz przygotowanych na zlecenie MKiDN, w latach 2016–2018.

W odniesieniu do prawodawstwa UE w szczególności uwzględniono:

- 1) *zawiadomienie Komisji w sprawie pojęcia pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej* (Dz. Urz. UE C 2016.262.1)²⁶⁶;
- 2) *rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu* (Dz. Urz. UE L 2014.187.1., z późn. zm.²⁶⁷);
- 3) *rozporządzenie Komisji (UE) 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis* (Dz. Urz. UE L 2013.352.1)²⁶⁸;
- 4) *komunikat Komisji Europejskiej z dnia 20 marca 2020 Tymczasowe ramy środków pomocy państwa w celu wsparcia gospodarki w kontekście trwającej epidemii COVID-19* (OJ C 91I, 20.3.2020)²⁶⁹;
- 5) *decyzję Komisji Europejskiej z dnia 16 kwietnia 2013 r. (C(2013) 1893 final)²⁷⁰, w której zatwierdzono pomoc państwa, jako zgodną z art. 107 i 108 TFUE (Komisja nie wniosła zastrzeżeń) w odniesieniu do Programu Republiki Czeskiej pt. „Digitization of books in libraries” SA.35529 (2012/N)²⁷¹.*

Na tej podstawie przyjęto, iż w ramach dofinansowań udzielanych za pośrednictwem poszczególnych Priorytetów NPRCz 2.0. jedynie w Priorytecie 2 *Inwestycje w infrastrukturę bibliotek publicznych*, w Kierunku interwencji: 2.1.: *Infrastruktura bibliotek 2021–2025*, może występować pomoc publiczna w rozumieniu: wsparcia udzielanego przy użyciu zasobów państwowych (środków publicznych), które będzie pozwalało na uzyskanie przez przedsiębiorcę korzyści ekonomicznej na warunkach korzystniejszych od rynkowych. Wsparcie będzie miało charakter selektywny i może grozić zakłóceniem lub będzie zakłócało

²⁶⁶ Zawiadomienie Komisji w sprawie pojęcia pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 2016.262.1) por. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52016XC0719%2805%29> (dostęp z dnia 17.04.2020 r.).

²⁶⁷ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (OJ L 187, 26.6.2014, p. 1–78, z późn. zm.), por. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0651> (dostęp z dnia 16.04.2020 r.) oraz tekst jednolity dostępny pod adresem: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02014R0651-20170710> (dostęp z dnia 16.04.2020 r.).

²⁶⁸ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis Tekst mający znaczenie dla EOG OJ L 352, 24.12.2013, p. 1–8 Por. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1407> (dostęp z dnia 16.04.2020 r.).

²⁶⁹ OJ C 91I, 20.3.2020, p. 1–9, por. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.CI.2020.091.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2020:091I:TOC> (dostęp z dnia 16.04.2020 r.).

²⁷⁰ por. https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/246172/246172_1421787_126_2.pdf (dostęp z dnia 31.03.2021 r.).

²⁷¹ por. https://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_35529 (dostęp z dnia 31.03.2021 r.).

konkurencję i pośrednio może wpływać na wymianę handlową między państwami członkowskimi.

Zgodnie z punktem 2.6. Kultura i zachowanie dziedzictwa kulturowego, w tym ochrona przyrody, podpunkt 34, *Zawiadomienia Komisji w sprawie pojęcia pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*²⁷²): „Biorąc pod uwagę ich szczególny charakter, niektóre działania związane z kulturą, zachowaniem dziedzictwa kulturowego i ochroną przyrody mogą być organizowane w sposób niekomercyjny i nie mieć charakteru gospodarczego. Ich finansowanie ze środków publicznych nie musi więc stanowić pomocy państwa. Komisja uważa, że finansowanie publiczne kultury lub działań służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego, których wyniki są dostępne dla ogółu społeczeństwa nieodpłatnie, spełnia czysto społeczny i kulturowy cel o charakterze niegospodarczym. Podobnie fakt, że odwiedzający instytucje kultury lub uczestnicy wydarzeń kulturalnych lub działań służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego, w tym ochronie przyrody, otwartych dla ogółu społeczeństwa są zobowiązani do wniesienia świadczenia pieniężnego, które pokrywa jedynie ułamek kosztów rzeczywistych, nie zmienia niegospodarczego charakteru tej działalności, ponieważ takiego świadczenia nie można uznać za rzeczywiste wynagrodzenie za świadczoną usługę.”

Zgodnie z powyższym przyjęto, iż w przypadku NPRCz 2.0. pomoc publiczna nie odnosi się do podstawowej działalności bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych oraz placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach programu, w których dostęp do publikacji jest bezpłatny dla wszystkich zainteresowanych, ale może mieć miejsce w odniesieniu do środków, które te podmioty przeznaczają na remont lub budowę nowych obiektów. Zakres działań Programu, obejmuje następujące Kierunki interwencji:

1.1. Zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych, 1.2. Budowa ogólnokrajowej sieci bibliotecznej przez ZSZZB, 2.1. Infrastruktura bibliotek 2021–2025, 3.1. Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego, 3.2. Zakup nowości wydawniczych oraz elementów wyposażenia do bibliotek szkolnych i pedagogicznych, 4.1. BLISKO – Biblioteka | Lokalność | Inicjatywy | Społeczność | Kooperacja | Oddolność oraz 4.2. Kampania społeczno-informacyjna.

Zgodnie z ich szczegółowym opisem w rozdziale pt. Opis priorytetów oraz kierunków interwencji, zadania przewidziane do realizacji w poszczególnych Kierunkach interwencji NPRCz 2.0., nie wypełniają przesłanek wystąpienia pomocy publicznej, za wyjątkiem Kierunku interwencji 2.1. Infrastruktura bibliotek 2021–2025, w przypadku którego w odniesieniu do niektórych zadań przyznanie dofinansowania może wiązać się z udzieleniem pomocy publicznej, zawierającej się w włączeniach grupowych wskazanych w art. 53 rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz. Urz. UE L 2014.187.1., z późn. zm.) oraz w wykazanych kosztach kwalifikowalnych dla pomocy inwestycyjnej albo pomocy operacyjnej.

²⁷²) Por. *Zawiadomienie Komisji w sprawie pojęcia pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*: s. 8–9.

W procedurze udzielenia dofinansowania w ramach Priorytetu 2 NPRCz 2.0. prowadzona będzie przez Operatora analiza, czy udzielane wsparcie może stanowić pomoc publiczną. Przede wszystkim zostanie uwzględniony sposób definiowania podmiotów, wskazany w art.1 załącznika I do rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014, w którym wskazano, iż „za przedsiębiorstwo uważa się podmiot prowadzący działalność gospodarczą bez względu na jego formę prawną. Zalicza się tu w szczególności osoby prowadzące działalność na własny rachunek oraz firmy rodzinne zajmujące się rzemiosłem lub inną działalnością, a także spółki lub stowarzyszenia prowadzące regularną działalność gospodarczą”. Z perspektywy przepisów o pomocy publicznej działalność gospodarcza rozumiana jest jako wszelka działalność polegająca na oferowaniu na rynku towarów lub usług. W tym zakresie nie znajduje zastosowania definicja działalności gospodarczej zawarta w art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2023 r. poz. 221). Określenie, czy dany wnioskodawca występuje o dofinansowanie jako przedsiębiorstwo, nie zależy od formy prawnej wnioskodawcy, ale od cech zadania będącego przedmiotem wniosku.

W artykule 53, wskazano, iż: „1. Pomoc na kulturę i zachowanie dziedzictwa kulturowego jest zgodna z rynkiem wewnętrznym w rozumieniu art. 107 ust. 3 Traktatu i wyłączona z obowiązku zgłoszenia, o którym mowa w art. 108 ust. 3 Traktatu, jeżeli są spełnione warunki ustanowione w niniejszym artykule i w rozdziale I.

2. Pomoc jest udzielana na następujące cele i działania kulturalne:

- 1) muzea, archiwa, biblioteki, ośrodki lub przestrzenie kulturalne i artystyczne, teatry, kina, opery, sale koncertowe, inne organizacje wystawiające widowiska sceniczne, instytucje odpowiedzialne za dziedzictwo filmowe oraz inne podobne infrastruktury, organizacje i instytucje kulturalne i artystyczne; (...)
- 2) edukacja kulturalna i artystyczna, jak również promowanie lepszego zrozumienia znaczenia ochrony i propagowania różnorodnych form wyrazu kulturowego, za pośrednictwem programów edukacyjnych oraz programów zwiększających świadomość społeczeństwa, m.in. przy zastosowaniu nowych technologii;
- 3) tworzenie, redagowanie, produkcja, dystrybucja, digitalizacja i publikacja utworów muzycznych i literackich, w tym przekładów.

Jednocześnie, zgodnie z obowiązkiem zgłoszenia do Komisji Europejskiej pomocy przyznawanej na podstawie ww. rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 i dalszym obowiązkiem sprawozdawania udzielonej pomocy, wynikającym z artykułu 11, w przypadku wystąpienia pomocy publicznej (w określonym dofinansowaniu przyznawanym na zadania wskazane w Priorytecie 2 NPRCz 2.0.) zostanie udzielona pomoc ad hoc, o której mowa w art. 3 rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 (Dz. Urz. UE L 2014.187.1., z późn. zm.), z zastrzeżeniem, iż pomoc ad hoc będzie spełniać warunki dopuszczalności pomocy publicznej na kulturę i zachowanie dziedzictwa kulturowego. Zgłoszenie pomocy ad hoc zostanie przeprowadzone zgodnie z wytycznymi wskazanymi przez Urząd Ochrony Konkurencji

i Konsumentów²⁷³⁾. Alternatywnie, jeżeli takie podejście okaże się zasadne, w przypadku wystąpienia pomocy publicznej (w określonym dofinansowaniu przyznawanym na zadania wskazane w Priorytecie 2 NPRCz 2.0.) pomoc może zostać również przyznana w oparciu o zastosowanie przepisów rozporządzenia Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis²⁷⁴⁾.

W ramach NPRCz 2.0. udzielenie pomocy publicznej na podstawie ww. rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. odbywa się na zasadach określonych w art. 53. ust.8. tego rozporządzenia, tj. całość pomocy publicznej udzielonej na realizację zadania w programie nie może przekroczyć:

- 1) kwoty 2 000 000 €; oraz
- 2) 80% kosztów kwalifikowalnych, przy czym pomoc wypłacana w przyszłości, w tym pomoc wypłacana w kilku ratach, jest dyskontowana do wartości w momencie jej przyznania. Wartość kosztów kwalifikowalnych jest dyskontowana do ich wartości w chwili przyznania pomocy. Stopą procentową stosowaną do dyskontowania jest stopa dyskontowa obowiązująca w momencie przyznania pomocy.

Przewiduje się, iż sprawozdawczość w ramach dofinansowań udzielanych ze środków cz. 24 budżetu państwa będzie prowadził minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

X. SPRAWOZDAWCZOŚĆ, MONITOROWANIE I EWALUACJA

Sprawozdawczość, monitorowanie i ewaluacja Programu

System sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji *NPRCz 2.0.* bazuje na doświadczeniach zgromadzonych w trakcie realizacji poprzednich edycji programu, a także uwzględnia standardy i rozwiązania w tym obszarze wypracowane przez krajowe i europejskie instytucje odpowiedzialne za wdrażanie polityk publicznych. Tym samym system stanowi odpowiedź na wyzwanie określone m.in. w *SOR* w zakresie rozwoju i uspołnienienia systemu monitoringu i ewaluacji polityk publicznych, co ma służyć zwiększeniu trafności, skuteczności i efektywności poszczególnych polityk publicznych.

Monitoring w Programie jest rozumiany jako proces ciągłego pozyskiwania danych na temat postępu wdrażania Programu oraz sprawdzania poprawności wdrażania interwencji i jej zgodności z założonym planem. Działania te bazują **na danych gromadzonych na bieżąco w procesie realizacji**, a które są pozyskiwane i agregowane w ramach **sprawozdawczości**, czyli systemu raportowania. Ciągłość, standaryzacja i powtarzalność stanowią warunek skuteczności monitoringu. Te minimalne wymagania są zapewnione dzięki ujednoczonym

²⁷³⁾ Por. informacja UOKiK pt. Pomoc de minimis i wyłączenia grupowe https://www.uokik.gov.pl/pomoc_de_minimis_i_wylaczenia_grupowe.php#faq3272 (dostęp z dnia 17.04.2020 r.).

²⁷⁴⁾ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis Tekst mający znaczenie dla EOG (Dz. Urz. UE L 352 z 24.12.2013 r., z późn. zm.) por. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1407> (dostęp z dnia 16.04.2020 r.).

minimalnym zasadom sprawozdawczości, która jest prowadzona na każdym poziomie interwencji – pojedynczego projektu, priorytetu i całego programu. Monitoring obejmuje również pozyskiwanie **z góry ustalonych danych kontekstowych**, które informują o istotnych dla Programu zmianach otoczenia.

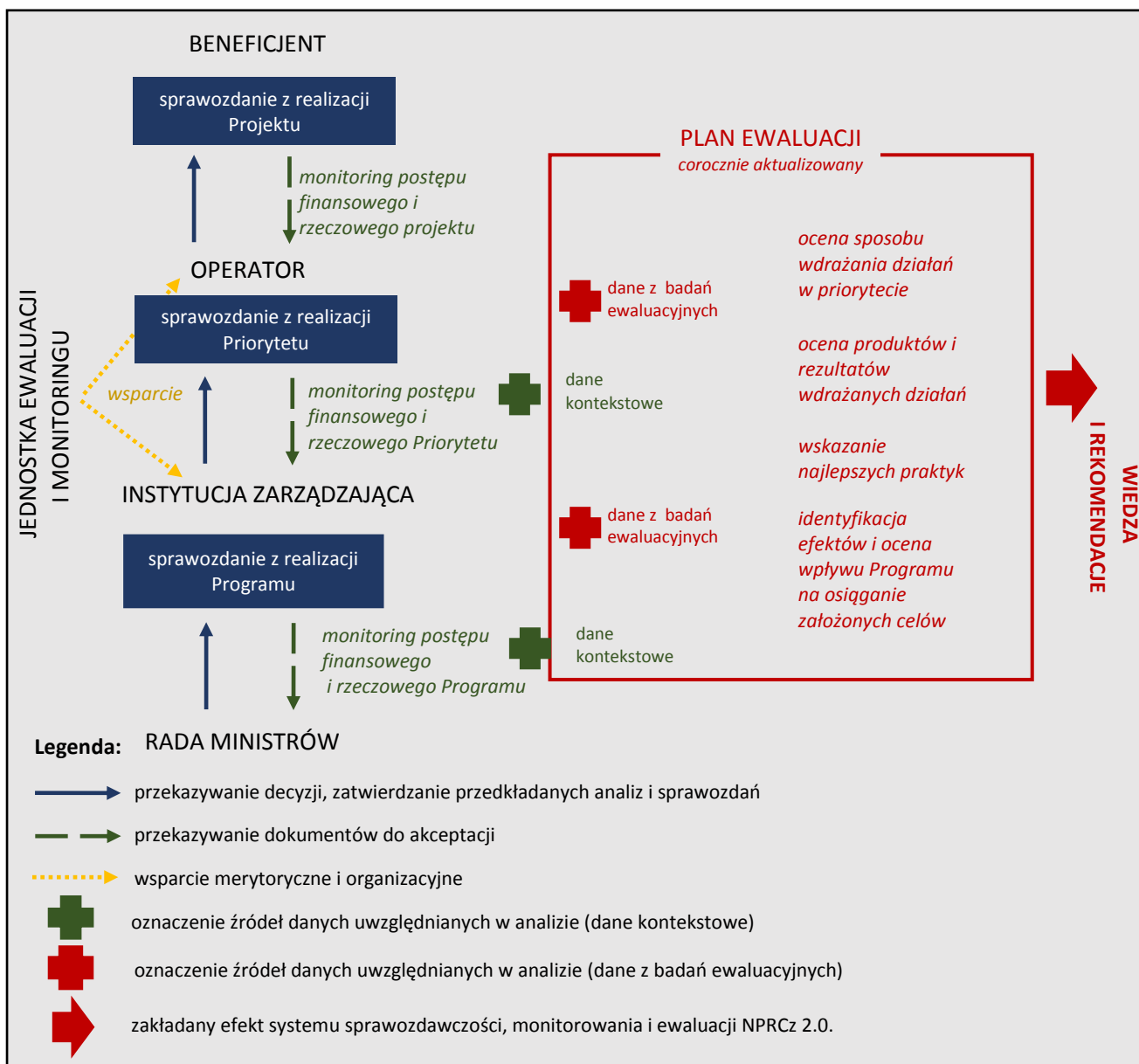
Ewaluacja oznacza natomiast systematyczne **badanie** społeczno-ekonomiczne **oceniające jakość i wartość interwencji**, dzięki czemu jest możliwa optymalizacja procesów wdrażania Programu i rzetelna ocena uzyskiwanych efektów. Badanie ewaluacyjne opiera się o przyjęte **kryteria oceny** (m.in. trafność, skuteczność, efektywność, użyteczność, oddziaływanie/wpływ i trwałość) oraz wykorzystuje **odpowiednio dobrane metody badań społecznych i ekonomicznych**. Ewaluacja ma charakter projektu badawczego – każdorazowo planowany jest jej zakres, cel, kryteria i metody. Cechą odróżniającą ewaluację od badania naukowego jest jej użyteczny charakter oraz konieczność budowania systemu rekomendacji, a nie jedynie postbadawczych wniosków.

Ewaluacja i monitoring (wraz ze sprawozdawczością) są ze sobą powiązane i stanowią ważny element mechanizmu wdrażania Programu. System sprawozdawczo-monitoringowy ma zapewnić systematyczne monitorowanie postępu realizacji oraz stopnia osiągnięcia celów Programu. Realizacja tego zamierzenia wiąże się z konsekwentnym organizowaniem i skutecznym gromadzeniem, przetwarzaniem, archiwizowaniem i udostępnianiem danych. Opiera się o ustalone wskaźniki dla Programu (cel główny i cele szczegółowe), priorytetów (w tym: kierunków interwencji) oraz dla projektów. Natomiast system ewaluacji stanowi dopełnienie systemu sprawozdawczo-monitoringowego i ma za zadanie dostarczać wiedzę niezbędną do formułowania pogłębionych ocen na temat bieżących i całościowych efektów Programu. Wnioski płynące z ewaluacji są punktem wyjścia do weryfikowania kierunków i sposobów działania w Programie oraz powiązanych z nimi nakładów finansowych. Rezultatem tych procesów jest wiedza niezbędna dla uczenia się instytucji zaangażowanych w realizację Programu oraz doskonalenia interwencji zaplanowanych w Programie.

Kluczowa rola w systemie sprawozdawczości, monitoringu i ewaluacji jest przypisana operatorom Programu odpowiedzialnym za wdrażanie poszczególnych Priorytetów, jako tym, którzy bezpośrednio lub pośrednio nadzorują wybór, realizację i rozliczenie projektów dofinansowywanych w ramach Programu. Podmioty te są odpowiedzialne za prawidłowy przebieg procesu sprawozdawczości, monitoringu i ewaluacji w ustalonym dla Priorytetu zakresie oraz przekazanie wyników *Instytucji Zarządzającej Programem*, tj. ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w ustalonym terminie. Zadaniem Operatorów jest zobowiązanie beneficjentów do monitorowania i raportowania postępu wdrażania projektów oraz do udziału w badaniach ewaluacyjnych prowadzonych w ramach Programu, a także zagwarantowanie mechanizmów pozwalających na pozyskanie rzetelnych i agregowalnych informacji we wskazanym w Programie minimalnym zakresie. Operator, jeśli to konieczne, zapewnia właściwe delegowanie obowiązków w zakresie sprawozdawczości, monitoringu i ewaluacji. *Instytucja zarządzająca Programem* jest odpowiedzialna za monitorowanie realizacji Programu na podstawie sprawozdań przygotowywanych przez Operatorów. Zadanie to jest realizowane we współpracy z *Jednostką Ewaluacji i Monitoringu Programu*. *Instytucja Zarządzająca Programem* zapewnia

prorowadzenie ewaluacji Programu (w szczególności: przygotowanie planu ewaluacji dla Programu i współpracę z operatorami w przygotowaniu ewaluacji poszczególnych priorytetów), prowadzi ewaluację Programu oraz nadzoruje wykonywanie ewaluacji przez operatorów. *Instytucja Zarządzająca Programem* może delegować istotną część kompetencji w zakresie ewaluacji *Jednostce Ewaluacji i Monitoringu Programu*. Szczegółowy sposób organizacji systemu ewaluacji zostanie zawarty w *Planie Ewaluacji i Monitoringu Programu*.

Schemat 4. System sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji

Źródło: Opracowanie własne.

Opis 26 Schemat 4. System sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji (opis alternatywny)

Schemat przedstawia strukturę i organizację sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji w ramach realizacji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0.

Legenda:

Granatowa strzałka ciągła oznacza przekazywanie decyzji, zatwierdzanie przedkładanych analiz i sprawozdań.

Zielona strzałka przerywana oznacza przedkładanie dokumentów do akceptacji.

Żółta strzałka kropkowana oznacza wsparcie merytoryczne i organizacyjne.

Zielony znak plus stanowi oznaczenie danych uwzględnianych w analizie (dane kontekstowe).

Czerwony znak plus stanowi oznaczenie źródeł danych uwzględnianych w analizie (dane z badań ewaluacyjnych).

Czerwona pogrubiona strzałka oznacza zakładany efekt systemu sprawozdawczości, monitorowania i ewaluacji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0.

Po lewej stronie schematu znajdują się następujące pola, jedno pod drugim, w kolejności od góry:

Pole BENEFICJENT i bezpośrednio pod nim pole Sprawozdanie z realizacji Projektu

Pole OPERATOR i bezpośrednio pod nim pole Sprawozdanie z realizacji Priorytetu

Pole INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA i bezpośrednio pod nim pole Sprawozdanie z realizacji Programu

RADA MINISTRÓW

Obok wymienionych powyżej pól znajduje się pole JEDNOSTKA EWALUACJI I MONITORINGU, od którego do pól OPERATOR i INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA są skierowane żółte kropkowane strzałki. Pomiędzy strzałkami jest napisane „Wsparcie”.

Pole Sprawozdanie z realizacji Projektu łączą przeciwległe strzałki z polem OPERATOR. Obok zielonej przerywanej strzałki w kierunku pola Sprawozdanie z realizacji Projektu jest napisane monitoring postępu finansowego i rzeczowego Projektu. W przeciwległą stronę jest skierowana granatowa strzałka ciągła.

Pole Sprawozdanie z realizacji Priorytetu łączą przeciwległe strzałki z polem INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA. Obok strzałki w kierunku pola Sprawozdanie z realizacji Priorytetu jest napisane monitoring postępu finansowego i rzeczowego Priorytetu. W przeciwległą stronę jest skierowana granatowa strzałka ciągła.

Pole Sprawozdanie z realizacji Programu łączą przeciwległe strzałki z polem RADA MINISTRÓW. Obok strzałki w kierunku pola Sprawozdanie z realizacji Programu jest napisane monitoring postępu finansowego i rzeczowego Programu. W przeciwległą stronę jest skierowana granatowa strzałka ciągła.

Po prawej stronie schematu znajduje się duży prostokąt. Pomiędzy lewą stroną schematu (obok napisów "monitoring z postępu finansowego i rzeczowego Priorytetu" i "monitoring z postępu finansowego i rzeczowego Programu") a dużym prostokątem po prawej – znajdują się dwa zielone znaki plus.

Po prawej stronie schematu, w dużym prostokącie na górze znajduje się nagłówek:
Plan ewaluacji corocznie aktualizowany

Poniżej nagłówka znajdują się informacje ujęte w dwóch kolumnach, których układ zaprezentowano w poniższym zestawieniu.

dane z badań ewaluacyjnych	ocena sposobu wdrażania działań w Priorytecie
dane kontekstowe	ocena produktów i rezultatów wdrażanych działań
dane z badań ewaluacyjnych	wskazanie najlepszych praktyk
dane kontekstowe	identyfikacja efektów i ocena wpływu Programu na osiągnięcie założonych celów

Informacje zamieszczone w drugim i czwartym wierszu powyższego zestawienia, na schemacie znajdują się w jednej linii z zielonymi znakami plus umiejscowionymi pomiędzy lewą i prawą stroną schematu. Informacje zamieszczone w pierwszym i trzecim wierszu, na schemacie są poprzedzone czerwonymi znakami plus.

Na skrajnie prawej stronie schematu, poza dużym prostokątem obejmującym jego prawą stronę, znajduje się punkt "WIEDZA I REKOMENDACJE". Punkt z całym dużym prostokątem łączy czerwona pogrubiona strzałka skierowana do tego punktu.

Źródło: Opracowanie własne

Sprawozdawczość i monitoring

Sprawozdawczość i monitoring odbywają się przez cały okres wdrażania Programu i są realizowane na wszystkich poziomach instytucjonalnych wdrażania Programu. Podstawowym narzędziem monitoringu są informacje dotyczące postępu finansowego i rzeczowego – przekazywane w sprawozdaniach beneficjentów, operatorów, instytucji zarządzającej Programem.

Efekty realizacji projektów powinny być monitorowane w okresie realizacji projektu oraz minimalnie jeden rok po zakończeniu realizacji projektu.

Pierwszy poziom systemu sprawozdawczo-monitoringowego (odpowiadający poziomowi VI w schemacie wdrażania NPRCz 2.0.) tworzą beneficjenci Programu, którzy w ramach umowy o dofinansowanie zobowiązują się do przekazania operatorowi – co najmniej w cyklu rocznym – danych odnośnie do planowanych i osiągniętych wskaźników realizacji projektu (finansowych, produktu i rezultatu bezpośredniego). Wartości planowane wskaźników są elementem wniosku o dofinansowanie, a następnie są zatwierdzane w umowie.²⁷⁵⁾ Wartości osiągnięte beneficjenci przekazują Operatorom Priorytetów (poziom IV w schemacie wdrażania NPRCz 2.0.) w ramach sprawozdania z projektu wraz z informacją o stopniu wykonania wskaźników. Operatorzy Priorytetów opracowują wzory dokumentów

²⁷⁵⁾ W przypadku K.I.I.1. Operator Priorytetu dokona oszacowania wskaźników z podziałem na poszczególne województwa, tym samym beneficjenci w K.I.I.1. nieprzedstawiają planowanych wskaźników realizacji projektu, natomiast sprawozdają osiągnięte wskaźniki.

obowiązujących beneficjentów, harmonogramy i formy przekazywania tych dokumentów, tak by zapewnić pozyskanie rzetelnych, aktualnych, kompletnych i agregowalnych informacji bez nakładania na beneficjentów nadmiernych obciążeń.

Na drugim szczeblu systemu znajdują się operatorzy Programu, którzy na bieżąco monitorują informacje dotyczące postępu finansowego i rzeczowego w ramach danego priorytetu na podstawie sprawozdań beneficjentów. Operatorzy przez cały okres wdrażania sporządzają sprawozdania roczne z realizacji priorytetu, a na zakończenie Programu – sprawozdanie końcowe. *Institucja Zarządzająca Programem* może wystąpić jednorazowo lub cyklicznie do operatorów o dodatkowe dane wykorzystywane w procesie sprawozdawania i monitorowania.

Sprawozdanie roczne z realizacji priorytetu obejmuje sprawozdanie merytoryczne oraz sprawozdanie z wykonania wydatków. Część merytoryczna obejmuje zagregowane informacje o wskaźnikach uzyskanych przez beneficjentów. Dodatkowo dane te są uzupełniane o wskaźniki odnoszące się do procesu wdrażania działań w ramach priorytetu²⁷⁶⁾, a także dane kontekstowe pochodzące ze statystyki publicznej lub innych badań dotyczących obszaru działań danego priorytetu (zgodnie z cyklem ukazywania się tych danych)²⁷⁷⁾. Zestawienia są sporządzane jako dane za rok sprawozdawczy i narastająco od początku realizacji Programu²⁷⁸⁾. Operator analizuje wartości wskaźników przez porównanie wartości planowanych i osiągniętych. W przypadku odstępstw w wartościach osiągniętych i planowanych konieczne jest przedstawienie przyczyn tego stanu rzeczy.

Sprawozdanie końcowe obejmuje cały okres wdrażania Programu, tj. lata 2021–2025 z uwzględnieniem aktualizacji na dzień 31 grudnia 2025 r.

Za informację dotyczącą całego Priorytetu odpowiada Operator. Jeśli to konieczne, Operator zapewnia właściwe delegowanie obowiązków w zakresie sprawozdawczości i monitoringu w ramach danego Priorytetu, w szczególności zadania związane z pozyskaniem i zagregowaniem wskaźników. Zagregowane dane z monitoringu będą udostępniane dla celów przeprowadzanych badań ewaluacyjnych. Szczegółowy wzór sprawozdania rocznego i końcowego zostanie ustalony przez *Institucję Zarządzającą Programem* we współpracy z *Jednostką Ewaluacji i Monitoringu Programu* oraz z Operatorami.

W terminie: do dnia 15 marca roku następnego Operator odpowiadający za wdrażanie i monitorowanie danego Priorytetu przekazuje sprawozdanie roczne *Institucji Zarządzającej Programem* (tj. MKiDN, w przypadku Priorytetu 3 za pośrednictwem MEiN, zgodnie z kompetencjami przypisanymi do II poziomu schematu wdrażania NPRCz 2.0.).

Na tej podstawie i po akceptacji sprawozdania z realizacji całego Programu minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w terminie do dnia 30 kwietnia, przedkłada Radzie Ministrów zbiorcze sprawozdanie z realizacji Programu za rok ubiegły. Sprawozdanie powstaje z uwzględnieniem wkładu ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w zakresie Priorytetu 3 NPRCz 2.0.

²⁷⁶⁾ Tj. liczba ogłoszonych konkursów, liczba wniosków o dofinansowanie, liczba podpisanych umów, wartość wniosków o dofinansowanie, wartość podpisanych umów z podziałem na wkład własny i dofinansowanie, wartość środków rozliczonych w ramach umów.

²⁷⁷⁾ W szczególności badania GUS oraz cykliczne badania BN dotyczące stanu czytelnictwa w Polsce.

²⁷⁸⁾ Dane do sprawozdań powinny być aktualne na ostatni dzień okresu sprawozdawczego.

Sprawozdanie końcowe jest przekazywane przez Operatorów *Instytucji Zarządzającej Programem* w terminie: do 15 maja 2026 roku. Na tej podstawie i po akceptacji sprawozdania końcowego z realizacji całego Programu minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w terminie do dnia 30 czerwca 2026 r., przedkłada Radzie Ministrów zbiorcze sprawozdanie końcowe z realizacji *NPRCz 2.0*. Sprawozdanie powstaje z uwzględnieniem wkładu ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w zakresie Priorytetu 3 *NPRCz 2.0*.

Sprawozdanie końcowe z *NPRCz 2.0* jest tożsame ze sprawozdaniem z ostatniego roku realizacji Programu, które jest uzupełnione o podsumowanie całego okresu jego wdrażania (lata 2021–2025). Tym samym minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego nie przedkłada Radzie Ministrów odrębnego sprawozdania z ostatniego roku realizacji *NPRCz 2.0*.

W ramach sprawozdania końcowego *Instytucja Zarządzająca Programem*, w kooperacji z Operatorami Priorytetów, sporządza zestawienie wskaźników za cały okres realizacji. *Instytucja Zarządzająca Programem* sprawdza stopień osiągnięcia wskaźników w poszczególnych Priorytetach analizując postęp finansowy, rzeczowy oraz osiągnięte rezultaty. Analiza odbywa się na podstawie danych, informacji i wyjaśnień przedstawianych przez Operatorów Priorytetów. Dodatkowo *Instytucja Zarządzająca Programem* monitoruje osiąganie wskaźników celu głównego Programu. *Instytucja Zarządzająca Programem* może delegować zadania w zakresie monitorowania osiągania wskaźników celu głównego Programu na jednego lub kilku Operatorów. Dodatkowo, na etapie sporządzania sprawozdań istotną rolę pełni *Jednostka Ewaluacji i Monitoringu Programu*.

Z uwagi na społeczny aspekt *NPRCz 2.0* przyjęte i monitorowane wartości wskaźników, ustalone dla Programu, priorytetów oraz dla projektów mają charakter poglądowy. Niewywiązanie się z przyjętych założeń na poziomie szacowanych wartości pośrednich i docelowych wskaźników nie przesądza o braku osiągnięcia założonych celów Programu.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego przedkłada Radzie Ministrów zbiorcze sprawozdanie końcowe z realizacji Programu, w terminie do 30 czerwca 2026 roku. Sprawozdanie końcowe powstaje z uwzględnieniem wkładu ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w zakresie Priorytetu 3 *NPRCz 2.0*.

Sprawozdawczość prowadzona na rzecz Rady Ministrów przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (tj. sprawozdawczość *Instytucji Zarządzającej Programem*) odpowiada trzeciemu poziomowi systemu sprawozdawczości i monitoringu.

Monitoring postępów w Programie jest prowadzony w oparciu o zestaw ustalonych wskaźników. Wskaźniki produktu i wskaźniki rezultatu bezpośredniego są określone na poziomie projektu. Wskaźniki produktu są powiązane wprost z wydatkami ponoszonymi w projekcie, wskaźniki rezultatu bezpośredniego odnoszą się do bezpośrednich efektów projektu, których realizacja jest wynikiem projektu, ale mogą mieć na nią wpływ także inne zewnętrzne czynniki, niepowiązane bezpośrednio z wydatkami ponoszonymi w projekcie. Dla oceny postępów w osiągnięciu celu głównego i celów szczegółowych przypisanych poszczególnym

priorytetom stosuje się wskaźniki produktu oraz rezultatu, obrazujące pożądaną zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej.

Przyjęto następujące założenia dotyczące wskaźników dla NPRCz 2.0.

1. Szacowanie wartości pośrednich i docelowych oparto na danych historycznych przyjmując założenie, że nie nastąpi przerwanie ciągłości funkcjonowania bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych (a więc także szkół i placówek wychowania przedszkolnego). Należy jednak zaznaczyć, iż trwająca obecnie pandemia może mieć istotny wpływ na osiągnięcie założonych wartości wskaźników dla NPRCz 2.0. Znaczące odstępstwa od przyjętych założeń będą podstawą do weryfikacji i zmiany przyjętych poziomów pośrednich i docelowych.
2. Monitorowanie celu głównego NPRCz 2.0. będzie realizowane w oparciu o trzy wskaźniki rezultatu, z których dwa będą pozyskiwane dzięki cyklicznym badaniom czytelnictwa, realizowanym co roku przez BN, a jeden – odnoszący się do wpływu Programu na czytelnictwo dzieci i młodzieży – będzie zasilany danymi z Systemu Informacji Oświatowej.
3. Do wszystkich Celów szczegółowych Programu (odpowiadających jego czterem Priorytetom) przypisano wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu bezpośredniego. Podział przeprowadzono na poziomie poszczególnych Kierunków interwencji, tak by odzwierciedlić specyfikę poszczególnych działań i móc śledzić postęp Programu z uwzględnieniem różnorodności podejmowanych interwencji. Szacowanie wartości bazowych, pośrednich i docelowych przeprowadzono dla wybranej grupy wskaźników. Do każdego Kierunku interwencji przypisano co najmniej jeden wskaźnik, który podlegał szacowaniu wartości. Pozostałe wskaźniki, również z zachowaniem ich przyporządkowania do Kierunku Interwencji, będą podlegały corocznemu monitorowaniu w czasie wdrażania NPRCz 2.0.
4. Wskaźnik produktu Celu głównego „Liczba bibliotek i placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem” jest monitorowany w każdym Priorytecie i odnosi się do kluczowej formy wsparcia realizowanej przez Program. Szacowanie wartości tego wskaźnika bazowało na wartościach przyjętych dla poszczególnych Kierunków interwencji, przy jednoczesnym doprecyzowaniu zakresu danych gromadzonych na tym poziomie. Wskaźnik odnosi się do projektów zrealizowanych oraz zakończonych w danym roku. Należy zaznaczyć, iż w ramach Kierunku interwencji 4.2. Kampania społeczno-informacyjna omawiany wskaźnik nie jest monitorowany z uwagi na specyfikę działań związanych z promocją czytelnictwa, jak i promocją samego NPRCz 2.0. W przypadku wsparcia skierowanego do bibliotek publicznych (tj. w ramach Priorytetu 1, 2 i 4) liczone jest każdorazowe wsparcie, niezależnie od tego, czy dany podmiot uzyskał już dofinansowanie z NPRCz 2.0., co oznacza, że dana biblioteka może być uwzględniona więcej niż raz, jeśli w trakcie realizacji Programu skorzystała więcej niż raz ze wsparcia. Jednocześnie zaplanowano monitorowanie wskaźnika odnoszącego się do liczby „unikalnych” bibliotek otrzymujących wsparcie. Wskaźnik ten będzie monitorowany wyłącznie na poziomie całego Programu i będzie uwzględniał daną bibliotekę tylko raz, niezależnie od tego, czy uzyskała dofinansowanie raz, czy wielokrotnie.

5. W zależności od specyfiki danego wskaźnika założenia przyjęte dla szacowania jego wartości odnosiły się do danych historycznych, wynikających ze specyfiki zadań realizowanych w ramach programu wieloletniego w latach 2016–2020, z uwzględnieniem modyfikacji wprowadzonych w edycji na lata 2021–2025 (np. rezygnacja z drobnych remontów w Priorytecie 2 na rzecz większych, silniej oddziałujących inwestycji) albo do doświadczenia i kontekstu innych, zrealizowanych zadań o podobnym charakterze (np. szacowanie zasięgu kampanii społeczno-informacyjnej na podstawie doświadczeń Operatora).
6. W przypadku Kierunku interwencji 2.1 oraz 4.1 dla wskaźnika produktu Celu głównego „Liczba bibliotek i placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem” podano dodatkowo wartości w nawiasie. Odnoszą się one do liczby bibliotek, które w danym roku realizują projekt, niezależnie od tego, czy w danym roku projekt kończy się, czy będzie kontynuowany w kolejnym. Wartość ta obrazuje dodatkowo zaangażowanie operatorów w przypadku projektów, których realizacja trwa dłużej niż rok (KI 2.1 – od 1 do 4 lat²⁷⁹); KI 4.1 – projekty dwuletnie). Biorąc pod uwagę to, że wskaźnika produktu Celu głównego „Liczba bibliotek i placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem” odnosi się wyłącznie do projektów zakończonych, taka dodatkowa informacja została uznana za istotne uzupełnienie wiedzy o bieżących działaniach podejmowanych w ramach Programu. Wartość w nawiasie jest podawana wyłącznie na poziomie omawianych KI i jako wartość pośrednia (dla poszczególnych lat, bez wartości docelowej).

W tabeli poniżej przedstawiono wskaźniki dla poszczególnych poziomów wdrażania Programu, z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych priorytetów.

²⁷⁹⁾ W Kierunku interwencji 2.1. maksymalny czas realizacji zadania wynosi 36 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może zostać wydłużony maksymalnie o 12 miesięcy. Czas od dnia rozpoczęcia do dnia zakończenia zadania (okres realizacji zadania) liczony jest w miesiącach. Skutkować może to sytuacją, w której np. zadanie finansowane w trybie trzyletnim (dofinansowanie rozłożone na trzy lata kalendarzowe) realizowane jest w okresie obejmującym cztery kolejne lata kalendarzowe. Analogiczna sytuacja zachodzić może w sytuacji, gdy zadanie zostanie wydłużone o 12 dodatkowych miesięcy – 48 kolejnych miesięcy kalendarzowych, obejmować może pięć kolejnych lat kalendarzowych.

Tabela 27. Wykaz wskaźników przyjętych dla NPRCz 2.0.

ID wskaźnika	Kierunek Interwencji	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Zakres danych przypisanych do Kierunku Interwencji	Wartość bazowa (2020)	Wartość docelowa (2026)	2021	2022	2023	2024	2025	Źródło danych
Cel główny												
CG_R_1	nie dotyczy	rezultat	Poziom czytelnictwa (czytanie przynajmniej jednej książki w ciągu roku)	nie dotyczy	39,1% (2019)	41,0%	39,0%	39,5%	40,0%	40,5%	41,0%	Badanie BN
CG_R_2	nie dotyczy	rezultat	Poziom wykorzystania nowości wydawniczych zakupionych do bibliotek szkolnych w ramach NPRCz 2.0.	nie dotyczy	74%	74,0%	65,0%	74,0%	74,0%	74,0%	74,0%	Dane SIO / sprawozdania beneficjentów
CG_R_3	nie dotyczy	rezultat	Poziom społecznego oddziaływania bibliotek	nie dotyczy	18,2% (2019)	20,0%	18,0%	18,5%	19,0%	19,5%	20,0%	Badanie BN
CG_P_1	nie dotyczy	produkt	Liczba bibliotek i placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	wartość dla Priorytetów 1–4 razem	0	36,38 tys.	5,9 tys.	7,66 tys.	7,58 tys.	7,59 tys.	7,65 tys.	sprawozdania beneficjentów
Cel szczegółowy 1 / Priorytet 1												
CG_P_1	K.I. 1.1.	produkt	Liczba bibliotek (publicznych, szkolnych i pedagogicznych) oraz placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	Liczba bibliotek publicznych, które w ramach NPRCz 2.0. skorzystały z dofinansowania na zakup i dostęp do nowości wydawniczych	0	12,5 tys.	2,5 tys.	2,5 tys.	2,5 tys.	2,5 tys.	2,5 tys.	sprawozdania beneficjentów

ID wskaźnika	Kierunek Interwencji	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Zakres danych przypisanych do Kierunku Interwencji	Wartość bazowa (2020)	Wartość docelowa (2026)	2021	2022	2023	2024	2025	Źródło danych
CG_P_1_a	K.I. 1.1.	produkt	w tym: liczba bibliotek, które w ramach NPRCz 2.0. zakupiły usługę zdalnego dostępu do książek w formacie e-booków i/lub audiobooków i/lub synchrobooków	(nie dotyczy wskaźnik przypisany do jednego Kierunku interwencji NPRCz 2.0.	0	4,35 tys.	0,7 tys.	0,8 tys.	0,9 tys.	0,95 tys.	1 tys.	sprawozdania beneficjentów
P_1	K.I. 1.1.	produkt	Liczba zakupionych nowości w bibliotekach/placówkach wychowania przedszkolnego objętych wsparciem (zakupionych z projektu)	Liczba nowości wydawniczych, wyrażona w jednostkach bibliotecznych, zakupionych przez biblioteki publiczne w ramach NPRCz 2.0.	0	14,43 mln	3,48 mln	3,34 mln	2,90 mln	2,50 mln	2,21 mln	sprawozdania beneficjentów
CG_P_1	K.I.1.2.	produkt	Liczba bibliotek (publicznych, szkolnych i pedagogicznych) oraz placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	Liczba bibliotek publicznych, publicznych wchodzących w skład innych instytucji kultury, innych zaliczonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do OSB, zintegrowanych w danym roku do ZSZZB w wyniku wsparcia NPRCz	0	142	0	109	21	7	5	sprawozdania beneficjentów
Cel szczegółowy 2 / Priorytet 2												

ID wskaźnika	Kierunek Interwencji	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Zakres danych przypisanych do Kierunku Interwencji	Wartość bazowa (2020)	Wartość docelowa (2026)	2021	2022	2023	2024	2025	Źródło danych
CG_P_1	K.I. 2.1.	produkt	Liczba bibliotek (publicznych, szkolnych i pedagogicznych) oraz placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	Liczba bibliotek publicznych, które skorzystały z dofinansowania NPRCz 2.0. na realizację inwestycji (tj. budowy, przebudowy, rekonstrukcji, adaptacji i modernizacji); wskaźnik obejmuje projekty zakończone; ze względu na często wieloletni charakter projektów w nawiasie podano dodatkowo liczbę umów (bibliotek) obsługiwanych przez operatora w danym roku	0	164	0 (7)	11 (57)	23 (95)	30 (120)	100 (109)	sprawozdania beneficjentów
P_4	K.I. 2.1.	produkt	Liczba bibliotek objętych wsparciem, które w wyniku projektu dostosowano do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami	nie dotyczy wskaźnik przypisany do jednego Kierunku interwencji NPRCz 2.0.	0	93	0	6	13	17	57	sprawozdania beneficjentów
Cel szczegółowy 3 / Priorytet 3												

ID wskaźnika	Kierunek Interwencji	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Zakres danych przypisanych do Kierunku Interwencji	Wartość bazowa (2020)	Wartość docelowa (2026)	2021	2022	2023	2024	2025	Źródło danych
CG_P_1	K.I. 3.1.	produkt	Liczba bibliotek (publicznych, szkolnych i pedagogicznych) oraz placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	Liczba placówek wychowania przedszkolnego, które skorzystały z dofinansowania NPRCz 2.0. na zakup nowości wydawniczych	0	13,1 tys.	1,9 tys.	2,8 tys.	2,8 tys.	2,8 tys.	2,8 tys.	sprawozdania beneficjentów
P_1	K.I. 3.1.	produkt	Liczba zakupionych nowości w bibliotekach/ placówkach wychowania przedszkolnego objętych wsparciem (zakupionych z projektu)	Liczba nowości wydawniczych, wyrażona w jednostkach bibliotecznych, zakupionych przez placówki wychowania przedszkolnego w ramach NPRCz 2.0.	0	1,7 mln	250 tys.	366 tys.	366 tys.	367 tys.	367 tys.	sprawozdania beneficjentów
CG_P_1	K.I. 3.2.	produkt	Liczba bibliotek (publicznych, szkolnych i pedagogicznych) oraz placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	Liczba bibliotek szkolnych i pedagogicznych, które skorzystały z dofinansowania NPRCz 2.0. na zakup nowości wydawniczych oraz zakup elementów wyposażenia	0	10,3 tys.	1,5 tys.	2,2 tys.	2,2 tys.	2,2 tys.	2,2 tys.	sprawozdania beneficjentów
P_1	K.I. 3.2.	produkt	Liczba zakupionych nowości w bibliotekach/ placówkach wychowania przedszkolnego objętych wsparciem (zakupionych z projektu)	Liczba nowości wydawniczych, wyrażona w jednostkach bibliotecznych, zakupionych przez biblioteki szkolne i pedagogiczne w ramach NPRCz 2.0.	0	2,4 mln	350 tys.	525 tys.	525 tys.	525 tys.	525 tys.	sprawozdania beneficjentów

ID wskaźnika	Kierunek Interwencji	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Zakres danych przypisanych do Kierunku Interwencji	Wartość bazowa (2020)	Wartość docelowa (2026)	2021	2022	2023	2024	2025	Źródło danych
Cel szczegółowy 4 / Priorytet 4												
CG_P_1	K.I. 4.1.	produkt	Liczba bibliotek (publicznych, szkolnych i pedagogicznych) oraz placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	Liczba bibliotek publicznych, które w ramach NPRCz 2.0. skorzystały z dofinansowania na realizację projektów aktywizujących społeczność lokalną wokół bibliotek; wskaźnik obejmuje projekty zakończone; ze względu na dwuletni charakter projektów w nawiasie podano dodatkowo liczbę umów (bibliotek) obsługiwanych przez operatora w danym roku	0	180	0 (45)	45 (90)	45 (90)	45 (90)	45 (45)	sprawozdania beneficjentów
RB_7	K.I. 4.1.	rezultat bezpośredni	Liczba zrealizowanych projektów edukacyjno-animacyjnych w ramach partnerstw	nie dotyczy wskaźnik przypisany do jednego Kierunku interwencji NPRCz 2.0.	0	1 395	90	405	360	360	180	sprawozdania beneficjentów
P_9	K.I. 4.2.	produkt	Zasięg kampanii, rozumiany jako liczba osób, które zetknęły się z komunikatami informacyjnymi NPRCz 2.0. przynajmniej jeden raz w trakcie trwania kampanii	j.w.	0	96,8 mln	17 mln	29 mln	18,5 mln	18,5 mln	13,8 mln	sprawozdanie operatora

ID wskaźnika	Kierunek Interwencji	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Zakres danych przypisanych do Kierunku Interwencji	Wartość bazowa (2020)	Wartość docelowa (2026)	2021	2022	2023	2024	2025	Źródło danych
P_10	K.I. 4.2.	produkt	Liczba wejść na stronę www NPRCz 2.0.	j.w.	0	280 tys.	35 tys.	70 tys.	55 tys.	55 tys.	65 tys.	sprawozdanie operatora

Wyjaśnienie oznaczeń ID przyjętych dla wskaźników NPRCz 2.0.:

CG_R – wskaźnik rezultatu przyjęty dla celu głównego NPRCz 2.0.,

CG_P – wskaźnik produktu przyjęty dla celu głównego NPRCz 2.0. (monitorowany na poziomie każdego z Priorytetów),

P – wskaźnik produktu, przyjęty dla danego Kierunku interwencji (ten sam wskaźnik, oznaczony tym samym numerem, może mieć zastosowanie w odniesieniu do kilku Kierunków interwencji NPRCz 2.0.),

RB – wskaźnik rezultatu bezpośredniego, przyjęty dla danego Kierunku interwencji (numeracja łączna w tabeli nr 26 i 28).

Tabela 28. Dodatkowe informacje i wyjaśnienia dotyczące założeń przyjętych podczas szacowania wartości wskaźnika w latach 2021–2025

CG_R_1	<p>Poziom czytelnictwa²⁸⁰⁾ jest obliczany na podstawie sondażowego badania czytelnictwa BN. Jest to odsetek osób w wieku 15 i więcej lat, które zadeklarowały, że w ciągu roku poprzedzającego moment badania czytały co najmniej 1 książkę (w tradycyjnej formie papierowej lub jako e-book). Celem NPRCz 2.0. jest wzrost wskaźnika poziom czytelnictwa w kolejnych latach trwania Programu, przy czym wskaźnik jest wrażliwy na zachodzące procesy cywilizacyjne, w szczególności konkurencję innych mediów i sposobów dostępu do treści.</p>
CG_R_2	<p>Poziom wykorzystania nowości wydawniczych zakupionych do bibliotek szkolnych wspartych w ramach NPRCz 2.0. jest obliczony na podstawie informacji o liczbie szkół, które w danym roku skorzystały z dofinansowania wraz z liczbą uczniów korzystających z bibliotek szkolnych oraz wypożyczających zakupione w ramach wsparcia nowości wydawnicze.</p> <p>Wskaźnik określono jako: liczba uczniów korzystających z zakupionych nowości wydawniczych do bibliotek szkolnych / ogólna liczba uczniów w szkołach objętych programem. Średnioroczny, prognozowany odsetek uczniów korzystających z zakupionych nowości wydawniczych to 72%.</p>
CG_R_3	<p>Poziom społecznego oddziaływania bibliotek²⁸¹⁾ jest obliczany na podstawie sondażowego badania czytelnictwa BN. Jest to łączny odsetek osób, które w badaniu BN zadeklarowały, że w ciągu roku poprzedzającego moment badania odwiedziły osobiście jakąś bibliotekę oraz/lub, że wśród wymienionych przez siebie książek czytały przynajmniej 1 książkę pochodzącą z biblioteki. Taka formuła wskaźnika pozwala uchwycić te osoby, które czytają książki z bibliotek choć nie wypożyczyły ich osobiście oraz te, które odwiedzają siedziby bibliotek niekoniecznie w celu czytania książek. Celowo zrezygnowano z rozróżniania typów bibliotek (publiczne/szkolne/itp.) ponieważ część czytelników korzysta jednocześnie/czyta książki z więcej niż jednego rodzaju bibliotek. Z tego też względu (częściowego pokrywania się grup użytkowników różnych typów bibliotek) oraz ze względu na to, że w badaniu sondażowym BN biorą udział jedynie osoby wieku 15 i więcej lat, wartości wskaźnika społecznego oddziaływania bibliotek nie można odnosić bezpośrednio do wartości statystyk GUS. Celem NPRCz 2.0. jest wzrost wskaźnika poziom społecznego oddziaływania bibliotek w kolejnych latach trwania Programu, przy czym wskaźnik jest wrażliwy na zachodzące procesy cywilizacyjne, w szczególności konkurencję innych mediów i sposobów dostępu do treści.</p>

²⁸⁰⁾ Poziom czytelnictwa, wykorzystywany w sprawozdawczości tak NPRCz na lata 2016-2020, jak i planowany na lata 2021–2025 jest obliczany na podstawie sondażowego badania czytelnictwa BN. Jest to odsetek osób w wieku 15 i więcej lat, które zadeklarowały, że w ciągu roku poprzedzającego moment badania czytały co najmniej 1 książkę (w tradycyjnej formie papierowej lub jako e-book). Wzrost tego wskaźnika w 2019 roku (do poziomu 39%) w stosunku do 2015 (37%) jest potwierdzeniem, że kierunki interwencji i nakłady finansowe poniesione w ramach NPRCz na lata 2016-2020 przyniosły oczekiwane efekty. Należy zwrócić uwagę, że wzrost czytelnictwa odnotowano pomimo upowszechnienia się mobilnych urządzeń z dostępem do Internetu oraz dynamicznej ekspansji platform streamingowych, takich jak Netflix i HBO.

²⁸¹⁾ Poziom społecznego oddziaływania bibliotek – to nowy wskaźnik, którego wykorzystanie zaplanowano na potrzeby NPRCz 2.0. (a który do celów prognostycznych został wyliczony również dla lat 2016-2019). Specyfika tego wskaźnika polega na tym, że obejmuje wszystkich bezpośrednich i pośrednich użytkowników bibliotek – zarówno osoby, które w danym roku odwiedziły biblioteki osobiście (nie tylko po to aby wypożyczyć książkę do domu lub skorzystać z czytelni lecz aby wziąć udział w jakimś wydarzeniu organizowanym w bibliotece, pograć na konsoli itp.), jak też osoby, które w ciągu roku przeczytały przynajmniej jedną książkę z biblioteki (często książki wypożyczone z biblioteki czytają członkowie rodziny lub znajomi osoby, która je wypożyczyła). Kolejną właściwością tego wskaźnika jest to, że w przeciwieństwie do danych z K-03 raportowanych osobno dla bibliotek publicznych, bibliotek naukowych, bibliotek

CG_P_1	<p>Wskaźnik liczba bibliotek i placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0. jest obliczany na podstawie umów podpisanych i zrealizowanych przez operatorów bezpośrednio z bibliotekami (KI 1.1, KI 1.2, KI 2.1, KI 4.1) lub w ramach umów podpisanych z innymi podmiotami na wsparcie bibliotek i placówek wychowania przedszkolnego (KI 3.1 i KI 3.2). W pierwszym przypadku każda zrealizowana umowa jest równoznaczna z jedną wspartą biblioteką, w drugim przypadku liczba bibliotek i placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0. jest ustalana na podstawie treści podpisanej umowy i sprawozdania z jej realizacji. Wskaźnik nie jest monitorowany w ramach Kierunku interwencji 4.2. Kampania społeczno-informacyjna.</p> <p>Szacowanie wartości wskaźnika na poszczególnych poziomach uwzględniało przewidywaną wartość środków na działania w ramach kierunku interwencji oraz średnią wartość projektu zgodnie z danymi historycznymi. W przypadku KI 2.1 i KI 4.1 dla wartości pośrednich w nawiasach podano dodatkowo liczbę bibliotek, które w danym roku realizują projekt, niezależnie od tego, czy w danym roku projekt kończy się, czy będzie kontynuowany w kolejnym. W ramach tych kierunków dofinansowane będą projekty, których horyzont czasowy wykracza poza jeden rok.</p>
--------	---

pedagogicznych itp. jest on wyliczany z wyników ogólnopolskiego badania czytelnictwa BN, co oznacza, że pozwala on adekwatnie zidentyfikować grupę czytelników odwiedzających osobiście i/lub czytających książki z różnych typów bibliotek (w tym bibliotek szklonych, nieuwzględnianych w K-03).

Tabela 29. Wykaz monitorowanych wskaźników dla NPRCz 2.0.

ID wskaźnika	Kierunek Interwencji	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Źródło danych
Cel główny				
CG_P_2	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII / P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	produkt	Liczba unikalnych bibliotek (publicznych, szkolnych i pedagogicznych) oraz placówek wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	sprawozdania beneficjentów
RB_1	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII / P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	rezultat bezpośredni	Liczba użytkowników zarejestrowanych w bibliotekach objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	sprawozdania beneficjentów
RB_2	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII/P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	rezultat bezpośredni	Liczba czytelników (użytkowników aktywnie wypożyczających) w bibliotekach objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	sprawozdania beneficjentów
RB_3	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII/P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	rezultat bezpośredni	Liczba wypożyczeń na zewnątrz w bibliotekach objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	sprawozdania beneficjentów
RB_4	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII/P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	rezultat bezpośredni	Liczba zorganizowanych konkursów, imprez, lekcji bibliotecznych itp. wydarzeń w bibliotekach objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	sprawozdania beneficjentów
RB_dodatkowy_1	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII/P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	rezultat bezpośredni	Liczba uczestników zorganizowanych konkursów, imprez, lekcji bibliotecznych itp. wydarzeń w bibliotekach objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0.	sprawozdania beneficjentów
RB_dodatkowy_2	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII/P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	rezultat bezpośredni	Liczba bibliotek objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0., w których uruchomiona koła lub kluby czytelnicze	sprawozdania beneficjentów
RB_dodatkowy_3	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII/P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	rezultat bezpośredni	Liczba bibliotek objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0., w których uruchomiona koła lub kluby inne niż czytelnicze	sprawozdania beneficjentów
RB_dodatkowy_4	P I (K.I. 1.1. / K.I.1.2.)/ PII/P III(K.I.3.1. / K.I.3.2)/ P IV (K.I. 4.1.)	rezultat bezpośredni	Udział biblioteki objętej wsparciem w innych (poza NPRCz 2.0.) programach wspierających czytelnictwo	sprawozdania beneficjentów
Cel szczegółowy 1 / Priorytet 1				
K_1	P I (K.I. 1.1.)	kontekst	Łączny wolumen publikacji w bibliotekach objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0. (z wyłączeniem podręczników)	sprawozdania beneficjentów

ID wskaźnika	Kierunek Interwencji	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Źródło danych
P_2	P I (K.I.1.1.)	produkt	Liczba ograniczonych czasowo (miesięcznych) kodów zdalnego dostępu do e-booków/ audiobooków/synchrobooków z komercyjnych platform internetowych zakupionych przez biblioteki w ramach NPRCz 2.0.	sprawozdania beneficjentów
P_3	P I (K.I.1.1.)	produkt	Liczba e-booków, audiobooków lub synchrobooków udostępnianych z platform zdalnego dostępu zakupionych przez biblioteki w ramach dotacji NPRCz 2.0. i wkładu własnego w innych modelach licencyjnych niż miesięczne kody zdalnego dostępu.	sprawozdania beneficjentów
RB_5	P I (K.I.1.2.)	rezultat bezpośredni	Liczba operacji wykonanych w ZSZZB przez jego użytkowników.	sprawozdania beneficjentów
Cel szczegółowy 2 / Priorytet 2				
P_6	P II (K.I.2.1.)	produkt	Liczba energooszczędnych obiektów bibliotecznych (o wartości zapotrzebowania na nieodnawialną energię pierwotną EP=45 kWh/m2/rok) powstałych w ramach projektu.	sprawozdania beneficjentów
P_7	P II (K.I.2.1.)	produkt	Liczba bibliotek, które w wyniku projektu poprawiły poziom dostosowania obiektu do osób ze szczególnymi potrzebami.	sprawozdania beneficjentów
P_8	P II (K.I.2.1.)	produkt	Liczba bibliotek, które w wyniku projektu przystosowały wyraźnie oznakowane pomieszczenie przeznaczone do aktywnej pracy z seniorami (osobami starszymi), z wyposażeniem dostosowanym do tej grupy wiekowej.	sprawozdania beneficjentów
Cel szczegółowy 3 / Priorytet 3				
K_1	P III (K.I.3.2)	kontekst	Łączny wolumen publikacji w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych objętych wsparciem w ramach NPRCz 2.0. (z wyłączeniem podręczników).	sprawozdania beneficjentów
Cel szczegółowy 4 / Priorytet 4				
RB_6	P IV (K.I.4.2.)	rezultat bezpośredni	Liczba wskazań w mediach.	sprawozdanie operatora
RB_8	P IV (K.I.4.1.)	rezultat bezpośredni	Liczba bezpośrednich odbiorców/ uczestników projektów edukacyjno-animacyjnych zrealizowanych w ramach partnerstw.	sprawozdania beneficjentów

Ewaluacja

Podstawową funkcją systemu ewaluacji jest poprawa i doskonalenie procesów wdrażania Programu oraz rzetelna ocena uzyskiwanych efektów. Dla właściwego rozumienia uzyskiwanych wyników będą inicjowane również badania mające na celu pogłębienie wiedzy na temat czytelnictwa oraz procesów społecznych, ekonomicznych i kulturowych, które mają związek z kształtowaniem się postaw czytelniczych Polaków.

Cele szczegółowe systemu ewaluacji NPRCz:

- ocena i poprawa jakości, skuteczności, efektywności i trwałości wdrażania Programu, a w efekcie: usprawnienie sposobu funkcjonowania instytucji uczestniczących w realizacji Programu;
- przegląd oraz ocena wykonywanych działań (ich produktów i rezultatów) oraz wskazanie i promocja najlepszych praktyk,
- identyfikacja efektów i ocena wpływu Programu na osiągnięcie założonych celów,
- dostarczenie wiedzy na temat potrzeb w zakresie czytelnictwa, kontekstu społeczno-gospodarczego Programu, w tym: identyfikacja pozytywnych i negatywnych czynników, które wywarły lub wywierają wpływ na wdrażanie Programu oraz ich siły,
- opracowanie wniosków i rekomendacji, niezbędnych do ewentualnej aktualizacji Programu.

Instytucja Zarządzająca Programem zapewnia prowadzenie ewaluacji zgodnie z obowiązującymi uwarunkowaniami prawnymi oraz standardami w obszarze badań ewaluacyjnych. W tym celu opracowuje *Plan Ewaluacji i Monitoringu Programu*, który obejmuje ewaluację z poziomu całego programu oraz ewaluacje dedykowane poszczególnym priorytetom. Ewaluacja będzie realizowana systematycznie i w sposób zaplanowany z uwzględnieniem czasu niezbędnego na przygotowanie, realizację badań, a następnie wdrażanie rekomendacji. *Instytucja Zarządzająca Programem* może delegować zadania w zakresie koordynacji ewaluacji całego Programu *Jednostce Ewaluacji i Monitoringu Programu*.

Ramowa koncepcja procesu ewaluacji jest przygotowana na cały okres realizacji programu wieloletniego, tj. na lata 2021–2025, i powinna ściśle wynikać z logiki interwencji. W związku z tym Plan ewaluacji Programu powinien zawierać:

- szczegółowy sposób organizacji systemu ewaluacji Programu wraz z metodologią badań,
- listę tematów badań ewaluacyjnych wraz z uzasadnieniem ich realizacji,
- metody i techniki przewidziane do zastosowania wraz z uzasadnieniem oraz określeniem zapotrzebowania na dane,
- sposoby zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek ewaluacji,
- harmonogram procesu ewaluacji,
- szacowany budżet badań,
- estymację i zarządzanie ryzykami w procesie badawczym,
- działania ukierunkowane na podnoszenie jakości ewaluacji w Programie.

W ramach systemu ewaluacji przewiduje się realizację następujących typów badań:

- metaewaluacja badań i ewaluacji dotyczących czytelnictwa i programów/inicjatyw wspierających czytelnictwo (literatura polska i zagraniczna),
- ewaluacja on-going: ocena systemu wdrażania, ocena postępu rzeczowego i finansowego, identyfikacja dobrych praktyk, wskazanie potencjalnych obszarów do optymalizacji,
- badania diagnostyczne i monitoringowe: cykliczne badania dotyczące kontekstu społeczno-gospodarczego dla Programu, inne – zależne od propozycji, które ostatecznie znajdują się w Programie, np. przygotowanie do kampanii i jej efektywność,
- ewaluacja podsumowująca efekty realizacji Programu: podsumowanie postępu rzeczowego i rezultatów Programu oraz oceny jego wpływu na zakładane cele²⁸²⁾.

Za ewaluację całego Programu odpowiada *Instytucja Zarządzająca Programem*, ściśle współpracując w tym zakresie z *Jednostką Ewaluacji i Monitoringu Programu*. Za realizację ewaluacji z poziomu Priorytetu odpowiadają Operatorzy. *Instytucja Zarządzająca Programem*, a w przypadku powierzenia tych obowiązków *Jednostka Ewaluacji i Monitoringu Programu*, koordynuje i współpracuje z Operatorami przy realizacji ewaluacji priorytetów. Tematyka i zakres ewaluacji wynika bezpośrednio z *Planu Ewaluacji i Monitoringu Programu*, który jest przynajmniej raz w roku aktualizowany. Badania ewaluacyjne mogą być przeprowadzane przez ekspertów wewnętrznych lub zewnętrznych, którzy są funkcjonalnie niezależni od podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie Programu.

Operatorzy przekazują wyniki zrealizowanych ewaluacji w formie raportu *Instytucji zarządzającej Programem* niezwłocznie po przygotowaniu lub odbiorze raportu z badania, a przynajmniej raz w roku, w ramach sprawozdania, informują instytucję zarządzającą Programem o postępie realizowanych badań ewaluacyjnych. *Instytucja Zarządzająca Programem* monitoruje proces wdrażania rekomendacji sformułowanych w wyniku przeprowadzonych ewaluacji oraz odpowiada za przekazywanie wyników do publicznej wiadomości, za pośrednictwem strony internetowej dedykowanej NPRCz 2.0. Etap upublicznienia powinien uwzględniać konsultację wyników z głównymi interesariuszami Programu i tym samym stanowić dodatkowe źródło danych, uzupełniające i wspomagające ewaluacje zewnętrzne. Upublicznienie wyników ma zainicjować dialog dotyczący sposobu realizacji i efektów Programu, ujawnić różne perspektywy, wartości i potrzeby interesariuszy Programu oraz stworzyć szansę do refleksji nad podejmowanymi działaniami w szerszym, społecznym kontekście.

²⁸²⁾ Biorąc pod uwagę konieczność realizacji badania w 2025 r., czyli przed zakończeniem wsparcia, należy pamiętać, że ewaluacja nie obejmie efektów działań zrealizowanych w ostatnim roku wdrażania Programu. Podobnie niemożliwe będzie uchwycenie rezultatu oraz oddziaływania całego Programu, co w przypadku procesu oddziaływania na podstawy, styl życia, świadomość może być istotnym mankamentem. Niemniej, w ramach ewaluacji w 2025 r. zostaną poddane ocenie uzyskane efekty i rezultaty wdrażania Programu w latach 2021-2024 w odniesieniu do aktualnej sytuacji w zakresie poziomu czytelnictwa w Polsce oraz dostępu do bibliotek oraz książek w ogóle. Ponadto zostanie przeanalizowany wkład Programu w zaobserwowaną zmianę – efekty netto i brutto, ich trwałości. W ramach ewaluacji oszacowane zostanie prawdopodobieństwo osiągnięcia w 2025 r. założonych celów, a także oceniona zostanie skuteczność i efektywność dotychczasowej interwencji oraz jej trafność i użyteczność. Na podstawie przeprowadzonej ewaluacji opracowane zostaną rekomendacje w zakresie dalszych działań związanych z promocją czytelnictwa.

XI. WYKAZ SKRÓTÓW

K.I. Kierunek interwencji, tj. niższy poziom realizacji zadań NPRCz 2.0. wyodrębniany w ramach danego Priorytetu NPRCz 2.0.

Pandemia

epidemia wywołana zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 (określanego też nazwą COVID-19), w wyniku której w marcu 2020 r. na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej został wprowadzony stan epidemii

Priorytet

Poziom operacyjny NPRCz 2.0. do którego przypisano zadania Operatorów związane z wdrażaniem Programu

**Program
Wieloletni**

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025

Program

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025

UCHWAŁA NR 23/2023

RADY MINISTRÓW

z dnia 14 lutego 2023 r.

zmieniająca uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025”

Na podstawie art. 136 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1634, z późn. zm.¹⁾) oraz na podstawie art. 90u ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230) Rada Ministrów uchwała, co następuje:

§ 1. W uchwale nr 69/2021 Rady Ministrów z dnia 21 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025” załącznik otrzymuje brzmienie określone w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PREZES RADY MINISTRÓW

MATEUSZ MORAWIECKI

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2022 r. poz. 1692, 1725, 1747, 1768, 1964 i 2414.